U.H.M. RESEARCH & PLANNING S.R.L. București, Sector 2, Bd. Basarabia nr.90, Bl. A2, Sc.1, Et. 3, Ap. 11, Tel.0741056552,office.uhm@gmail.com

FAZA II: ELABORAREA STUDIULUI ISTORIC PUD

Denumirea lucrării:	STUDIU ISTORIC P.U.D. „REABILITARE/MODERNIZARE STRĂZI CENTRUL ISTORIC, MUNICIPIUL MEDIAŞ

STUDIU ISTORIC - PLAN URBANISTIC DE DETALIU

Beneficiar:	MUNICIPIUL MEDIAȘ
Proiectant de specialitate studiu istoric:	S.C. UHM RESEARCH & PLANNING S.R.L.
Data elaborării:	februarie 2022

STUDIU ISTORIC P.U.D. **REABILITARE / MODERNIZARE STRĂZI CENTRUL ISTORIC, MUNICIPIUL MEDIAȘ**, JUD. SIBIU

LISTĂ DE AUTORI:

Şef proiect de specialitate: urb. Alina MARINESCU (DRĂGOESCU) specialist atestat MCPN 437 S / 24.03.2011	Urbanism istoric – 2; Șef proiect specialitate – urbanism istoric – D; Studii, cercetări şi inventariere monumente istorice – 3. Elaborare de studii, cercetări şi inventariere monumente istorice – A;
urb. Ramona UNGUREANU specialist atestat MCIN 585 S / 27.04.2017	Urbanism istoric – 2; Șef proiect specialitate – urbanism istoric – D;
Adriana Stroe Istoric de artă	Autor capitole memoriu general
Viorel Ștefu Muzeograf / arheolog	Autor capitole memoriu general
Arh. Cristina Chirtaș	Autor părți piese desenate
dr. arh. Daniel PUIA arhitect cu drept de semnătură	Autor cercetare de arhivă, anexe

Această documentație este proprietatea intelectuală a autorilor, poate fi folosită exclusiv în scopul pentru care a fost elaborată, conform prevederilor contractuale și este valabilă numai cu semnăturile și ștampilele în original. Ea nu poate fi reprodusă, copiată, întrebuințată integral sau parțial fără permisiunea autorilor, acordată în scris. Piesele componente sunt valabile numai cu semnăturile și ștampilele în original.

CONŢINUT

A. MEMORIU GENERAL

I. **NOTĂ METODICĂ GENERALĂ**

I.1. Descrierea obiectivelor și limitelor studiului

I.2. Descrierea metodei și direcțiilor de cercetare

I.3. Evidențierea surselor documentare, iconografice, cartografice ș.a.

I.4. Prezentarea echipei de cercetare după specialitate

I.5. Prezentarea critică a bibliografiei generale

I.6. Prezentarea studiilor anterioare pe care se bazează cercetarea

II. ANALIZA EVOLU**ȚIEI ȘI CARACTERISTICILOR TERITORIULUI STUDIAT**

II.1. Analiza evoluției teritoriului studiat:

II.1.1. Istoricul teritoriului studiat în raport cu localitatea în care se situează

II.1.1.1. Ansamblul fortificațiilor cetății Mediaș

II.1.1.2. Reprezentări ale cetății și orașului Mediaș în gravuri, stampe și planuri de epocă

II.1.1.3. Ansamblul bisericii evanghelice fortificate și al castelului de la Mediaș – Biserica Evanghelică Sfânta Margareta

II.1.1.4. Considerații istorice asupra Pieței Regele Ferdinand I din Mediaș (fostă Piața Mare / Grosser Markplatz – Hala de comerț, fântâni publice)

II.1.1.5. Canalul văii Moșnei

II.1.2. Date istorice importante, evenimente istorice în teritoriul studiat

II.1.3. Evoluția structurii etnice, a ocupațiilor populației, a caracterului funcțional

II.1.3.1. Evoluția numerică a populației Mediașului de-a lungul timpului

II.1.3.2. Bresle meșteșugărești (Bresle mediașene)

II.1.3.3. Vecinătăţile şi rolul lor social

II.1.3.4. Caracterul funcțional al teritoriului de studiu

II.1.4. Evoluția reglementărilor edilitare și urbanistice

II.1.5. Evoluția tramei stradale și a parcelarului

II.1.6. Evoluția fondului construit

II.1.7. Concluzii referitoare la evoluția teritoriului studiat

II.2. Prezențe arheologice în teritoriul studiat

II.3. Monumente istorice, valori de patrimoniu cultural de interes național, situri arheologice în teritoriul studiat

II.4. Analiza caracteristicilor țesutului urban

II.4.1. Analiza tramei stradale: vechime, caracteristici (formă, dimensiuni, utilizări)

II.4.2. Analiza parcelarului: vechime, caracteristici (formă, dimensiuni, utilizări)

II.4.3. Analiza fondului construit (vechime, stil, decorații, alcătuire constructivă)

II.4.4. Analiza legăturilor dintre acestea (lungimea aliniamentelor, mod și grad de ocupare a parcelelor, retrageri față de aliniament, accese în clădiri ș.a.)

II.4.5 Analiza caracteristicilor funcționale

II.4.6 Concluzii referitoare la caracteristicile țesutului urban

III. **ZONE ȘI SUBZONE ISTORICE DE REFERINȚĂ**

- Extras din PUG și PUZ ZCP

IV. IDENTIFICAREA VALORILOR DE PATRIMONIU CONSTRUIT
- IV.1. Identificarea construcțiilor valoroase
- IV.2. Identificarea spațiilor și amenajărilor valoroase
- IV.3. Identificarea perspectivelor valoroase

V. STABILIREA MODULUI DE CONSTRUIRE ÎN TERITORIUL STUDIAT
- V.1. Stabilirea elementelor protejate și a metodelor de protecție ale acestora
  - V.1.1. Descrierea metodei de selectare a elementelor protejate
  - V.1.2. Caracteristici ale elementelor protejate și stabilirea modului de protecție
  - V.1.3. Elemente protejate, după tip, grad de protecție, investiții permise
- V.2. Elemente protejate din perimetrul studiat
  - V.2.1. Listare după tip, grad de protecție și intervenții permise
  - V.2.2. Propuneri de includere a unor imobile în Lista monumentelor istorice
  - V.2.3. Elemente de gestiune și reglementare care decurg din S.I.Z. (Studiul Istoric Zonal)
- V.3. Analiza potențialului de dezvoltare a fiecărei subzone
- V.4. Stabilirea modului de construire permis în teritoriul studiat

VI. BIBLIOGRAFIE

ANEXE

Anexa 1 - exemple comparative: Mediaș, Sibiu, Cluj-Napoca, Târgu Secuiesc, Gherla, Bistrița, Baia Mare, Sebeș, Dej

B. PIESE DESENATE

I. Planuri istorice:
1. Planuri istorice succesive ale teritoriului studiat, 1699-1750
2. Planuri istorice succesive ale teritoriului studiat – II, 1775-1912
3. Planuri istorice succesive ale teritoriului studiat – III, 1938-1980

II. Planuri de lucru
1. Regimul juridic de protecție existent
2. Datarea fondului construit
3. Evoluția aliniamentelor: spațaii publice, piața, străzi

3.1. Evoluția aliniamentelor Pieței Regele Ferdinand I, 1750, 1895, 1919, 1943, 1949, 1970

3.2. Evoluția aliniamentelor străzii ST. L. Roth, 1750, 1895, 1919, 1943, 1949, 1970

3.3. Evoluția aliniamentelor străzii I.G. Duca, 1750, 1895, 1919, 1943, 1949, 1970

3.4. Evoluția aliniamentelor străzii Nicolae Iorga, 1750, 1895, 1919, 1943, 1949, 1970

3.5. Evoluția aliniamentelor străzii Petöfi Sandor, 1750, 1895, 1919, 1943, 1949, 1970

4. Repere istorice pentru zona studiată

4.1. Repere istorice pentru zona studiată

4.2.a. Repere istorice – ilustrații. Utilizări și imagini reprezentative, Piața Regele Ferdinand I

4.2.b. Repere istorice – ilustrații. Piața Regele Ferdinand I, frontul nordic și relația spațiului public cu Castelul

4.2.c. Repere istorice – ilustrații. Hala Comercială (1660-1699 – 1865-1880)

4.2.d. Repere istorice – ilustrații. Rezalituri dispărute în frontul sud-estic al Pieței Regele Ferdinand I

4.2.e. Repere istorice – ilustrații. Fântâni dispărute din Piața Regele Ferdinand I

4.2.f. Repere istorice – ilustrații. Statuia lui Axente Sever în Piața Regele Ferdinand I

4.2. g. Repere istorice – ilustrații. Strada I.G. Duca (str. Fierarilor)

4.2.h. Repere istorice – ilustrații. Strada Nicolae Iorga

5. Analiza vizibilității obiectivelor de patrimoniu – plan

6. Analiza viziblității obiectivelor de patrimoniu - ilustrații

III. Planuri **operaționale**

Condiții și recomandări privind amenajarea Pieței Ferdinand și străzile adiacente

I. NOTĂ METODICĂ GENERALĂ

I.1. Descrierea obiectivelor și limitelor studiului

Obiectivele principale ale elaborării studiului istoric de fundamentare a Planului Urbanistic de Detaliu (P.U.D.) pentru obiectivul de investiții „Reabilitare/Modernizare străzi centrul istoric, municipiul Mediaș”:

- Înţelegerea caracteristicilor urbanistice evolutive ale Pieței Regele Ferdinand I, dar și ale zonei din imediata vecinătate: străzile I.G. Duca, Nicolae Iorga, ST. L. Roth, Petöfi Sandor, care permit stabilirea unui mod de intervenție şi de amenajare adecvat în zonă, consecvent cu păstrarea valorilor evidenţiate şi în continuitate cu etapele anterioare de dezvoltare;
- stabilirea elementelor valoroase (din perspectiva resursei culturale) care decurg din identificarea etapelor de evoluție urbanistică (tramă stradală, parcelar, construcții, amenajări, spații, principii compoziționale, perspective valoroase etc.)
- Definirea recomandărilor, restricţiilor şi permisivităţilor de intervenţie pe baza valorilor istorice, arhitecturale şi urbanistice evidenţiate în zona de studiu;

Obiectul studiului este reprezentat de Piața Regele Ferdinand I și străzile I.G. Duca, Nicolae Iorga, ST. L. Roth, Petöfi Sandor.

Fig. 1. Zona studiată – Plan de situație existent. Sursa: „Reabilitare/Modernizare străzi centru istoric, municipiul Mediaș”, Beneficiar: Municipiul Mediaș, S.C. COSTIN ȘI VLAD BIROU DE PROIECTARE S.R.L., nov. 2018

I.2. Descrierea metodei și direcțiilor de cercetare

Obiectivele expuse mai sus conduc la abordarea studiului din mai multe perspective:

- Perspectiva istorică şi urbanistică asupra zonei studiate:
  - Determinarea evoluţiei contextului urban;
  - Determinarea modului de constituire în zona studiată;

- Determinarea caracteristicilor urbanistice ale zonei studiate;
- Determinarea modului de dezvoltare a zonei cu respectarea valorilor acesteia.

- Perspectiva istorică şi arhitecturală asupra zonei:
  - Determinarea valorilor istorice şi arhitecturale ale zonei.
- Definirea posibilităţilor de intervenţie asupra zonei studiate, în conformitate cu studiul istoric şi cu reglementările existente.

Direcţiile principale de cercetare vizează:

a. Cercetarea de arhivă;

b. Cercetarea lucrărilor, studiilor şi articolelor publicate;

c. Cercetarea pe teren.

Conform PUG municipiul Mediaș și PUZ Zona Centrală, zona studiată face parte din Zona Centrală și Zona Construită Protejată, UTR *V1 – subzona verde protejată*, *subzona verde aparținând centrului vechi, cu spații publice cu acces nelimitat (parcuri, scuaruri, grădini) și/sau spații verzi private clasate și protejate* și *TC1A – subzona centrală veche aflată în intramuros – zonă de rezervație*[1].

Pentru a stabili reglementările Pieței Regele Ferdinand I și a străzilor adiacente, fundamentate de prezenta documentație, metoda de elaborare şi conţinutul studiului sunt cele impuse de: *Conținutul studiului istoric zonal - „Metodologia de elaborare şi conţinutul cadru al documentaţiilor de urbanism pentru zone construite protejate*", aprobată prin Ordinul M.T.C.T. nr. 562/20.10.2003 (Monitorul Oficial nr. 125 bis/11.02.2004).

I.3. **Evidenți**erea surselor documentare, iconografice, cartografic**e ș.a.**

Principalele categorii de surse utilizate pentru realizarea studiului istoric de fundamentare sunt:

Documente de arhivă: Arhivele Naționale ale României (A.N.R.), Arhivele Județene Sibiu, Arhivele Primăriei Municipiului Mediaș, Institutul Național al Patrimoniului, Biblioteca Academiei Române.

Documente arhivistice editate

Surse bibliografice: cărți, articole

Surse cartografice și iconografice: hărți ale orașului și împrejurimile, hărți de sistematizare; fotografii de epocă

Studii și proiecte: documentații de urbanism preexistente

Normative și legislație în vigoare: legi, hotărâri ale Guvernului, ordine ministeriale, acte normative privind evidența și protecția patrimoniului arhitectural, alte reglementări.

Sursele bibliografice, c**artografice și iconografice s**unt listate în cap. VI. Bibliografie.

I.4. Prezentarea echipei de cercetar**e după specialit**ate

Elaborator (prestator):	S.C. UHM RESEARCH & PLANNING S.R.L.
Șef de proiect:	urb. Alina Marinescu
Autori:	urb. Alina Marinescu - specialist MCPN, urb. Ramona Ungureanu – specialist MC, muzeograf / arheolog Viorel Ștefu, istoric de artă Adriana Stroe, arh. Cristina Chirtaș, arh. Daniela Puia

[1] Regulamentul Local de Urbanism aferent Planului Urbanistic General, Actualizare Plan Urbanistic General Municipiul Mediaș, Județul Sibiu, Beneficiar: Primăria Municipiului Mediaș, jud. Sibiu, Proiectant general: S.C. BLOM ROMÂNIA S.R.L., Proiectant de specialitate: S.C. VERTEX PROIECT S.R.L., S.C. RAUMPLAN DESIGN S.R.L.

I.5. **Prezentarea critică a bibliogr**afiei generale

În vederea atingerii obiectivelor urmărite, s-a studiat evoluția urbanistică a contextului urban (tramă stradală, parcelar, fond construit), evoluția istorică și arhitecturală a Pieței Regele Ferdinand I și a zonei învecinate, regimul juridic de protecție al zonei în care este amplasată și au fost stabilite restricțiile și permisivitățile care stau la baza amenajării propuse prin PUD, bazate pe criterii specifice domeniului protejării monumentelor istorice. Studiul este completat de o analiză de vizibilitate care stabilește imaginile reper și perspectivele valoroase perceptibile din spațiul public, definitorii pentru centrul istoric al mun. Mediaș, Piața Regele Ferdinand I și străzile radiale: str. Nicolae Iorga, I.G. Duca, Petöfi Sandor și L. Roth.

În cadrul cercetării bibliografice au fost stabilite următoarele deziderate:

- Consemnarea evenimentelor marcante pentru evoluția Pieței Regele Ferdinand I și a zonei studiate în raport cu dezvoltarea orașului
- Culegerea informațiilor privind evoluția țesutului urban în zona istorică a orașului
- Identificarea cartografică a evoluției țesutului urban în zona istorică a orașului
- Culegerea de informații privind fondul construit din zona studiată în vederea identificării relevanței memorial - simbolice și istorice a clădirilor și amenajărilor și a stabilirii elementelor valoroase (tramă stradală, parcelar, construcții, amenajări, spații, principii compoziționale, perspective valoroase etc.) din perspectiva resursei culturale.

Bibliografia este alcătuită din surse primare (documente de arhivă, hărți și planuri istorice, monografii, relatări ale călătorilor străini, periodice, documente legislative, planuri ale construcțiilor / clădirilor reprezentative pentru o anumită etapă istorică,) și surse secundare (studii de sinteză, lucrări de referință – albume, anuare, proiecte și studii de specialitate – arheologie, arhitectură, urbanism).

Este importantă cunoașterea evoluției orașului (pentru a înțelege modul de apariție și dezvoltare a teritoriului studiat) prin sistematizarea și sintetizarea informațiilor prezente în bibliografia istorică. În acest sens, a fost necesară inițierea cercetării surselor primare pentru identificarea planurilor și hărților, a proiectelor urbanistice și edilitare ș.a., a documentelor de arhivă puțin prezente în lucrările publicate.

Au fost consultate și cercetate documente din fondurile Arhivelor Naționale ale României (A.N.R.) – Direcția Județeană Sibiu, precum și documente existente în arhiva Primăriei Municipiului Mediaș și a Muzeul Municipal Mediaș.

În cadrul A.N.R. (Sibiu) au fost consultate: Primăria orașului Mediaș (1921-1968) și fondul Parohiei evanghelice C.A. Mediaș (1493-1941).

O contribuție majoră la bibliografia generală a studiului o au volumele monografice: *Mediasch ein historischer Streifzug durch die siebenbürgisch-sächsische Stadt an der Kokel* (H. DROTLOFF, E. Günther SCHUSTER,), *Monumente Medievale din Mediaș* (E. Greceanu)*, Mediaș. Monumente medievale* (Ș. Ionescu), *Villes neuves en Transylvanie entre les XII° – XIII° siecles? Un exemple a contrario: la ville de Mediasch à travers l'analyse morphologique de son parcellaire* (M. Tănase)*,* surse bine documentate care reunesc informații esențiale legate de istoria orașului; volumele cuprind texte, imagini și documente tratând modul de dezvoltare a orașului Mediaș și principalele evenimente care l-au marcat (repere geografice și istorice, viața economică și socială, instituțiile, învățământul etc.). O altă calitate a acestor volume este multitudinea trimiterilor la sursele care au stat la baza cercetării, oferind ocazia consultării aprofundate a unor surse primare inedite.

O bază importantă în realizarea prezentului studiu este reprezentată de informațiile și documentele

sistematizate oferite de Muzeul Municipal Mediaș, prin amabilitatea domnului muzeograf dr. Viorel Ștefu: planuri, fotografii, tur ghidat al orașului, vizită la Biserica Evanghelică.

În cadrul studiului sunt luate în considerare și documente legislative ca surse de informare care au un caracter oficial și obligatoriu și conțin norme de aplicare; pe baza lor au fost formulate obiectivele, metoda și direcțiile de cercetare ale studiului istoric de fundamentare.

Studiul aprofundat al surselor, compararea, sintetizarea lor și extragerea concluziilor vor permite formularea condițiilor necesare de amenjare a spațiului public, conservare și protejare a valorilor istorice identificate. Ilustrațiile / fotografile de epocă sunt piese foarte valoroase pentru cercetare, prin compararea diferitelor stadii de amenajare a pieței în raport cu situația actuală.

I.6. Prezentarea studiilor anterioare pe car**e se bazează cercetarea**

Studiul utilizează informații din următoarele documentații anterioare:

- Plan Urbanistic General și Regulamentul Local de Urbanism, Municipiul Mediaș, Județul Sibiu, Beneficiar: Primăria Municipiului Mediaș, Proiectant general: S.C. BLOM ROMÂNIA SRL, Proiectant de specialitate: S.C. VERTEX PROIECT SRL, S.C. RAUMPLAN DESIGN S.R.L., nov. 2011
- Plan Urbanistic de Detaliu – „Reabilitare/modernizare străzi centru istoric, municiiul Mediaș”, Benenficiar: Municipiul Mediaș, jud. Sibiu, Proiectant: S.C. COSTIN ȘI VLAD BIROU DE PROIECTARE S.R.L., 2018
- Studiu geotehnic – „Reabilitare/modernizare străzi centru istoric, municiiul Mediaș”, Beneficiar: S.C. COSTIN ȘI VLAD BIROU DE PROICTARE S.R.L., Proiectant de specialitate: SC ARC GEOSTUDIES SRL-D, Cluj-Napoca, 06.2018
- Mediaș, Piața Ferdinand I, Studiu de fundamentare privind patrimoniul arheologic, Beneficiar: Primăria municipiului Mediaș, Proiectant: ARHEISB CONSULTING SRL., dr. Cristinel Platos, arheolog specialist atestat Ministerul CUlturii Sibiu, 2020
- Raport de evaluare de teren – diagnostic arheoogic, Evaluarea potențialului arheologic în Mediaș – Piața Regele Ferdinand I – zona parcului, pe terenul identificat prin CF 114327, Beneficiar: Primăria municipiului Mediaș, Proiectant: Muzeul Astra, Complexul Național Muzeal Astra, Sibiu, 2020
- Studiu Peisagistic, „Reabilitare/modernizare străzi centru istoric, municipiul Mediaș, Beneficiar: S.C. COSTIN ȘI VLAD BIROU DE PROICTARE S.R.L., Proiectant: peisagist Andreea Pop, peisagist Alexandru Moldovan, 2020

II. **ANALIZA EVOLUȚIEI ȘI CARACTE**RISTICILOR TERITORIULUI STUDIAT

II.1. Anali**za evoluției teritor**iului studiat

II.1.1. Istoricul teritoriului studiat în raport cu localitatea în care se s**ituează**

Autor: muzeograf, arheolog Viorel Ștefu

Cadrul fizico-geografic

Municipiul Mediaş este situat în partea nordică a Judeţului Sibiu, pe cursul mijlociu al râului Târnava Mare, în depresiunea colinară a Transilvaniei. Se învecinează, din punctul de vedere al reliefului, cu Dealurile Târnavelor la nord şi cu Podişul Hârtibaciului la sud.

În zona orașului predomină relieful specific de culoar, încadrat de înălțimile dealurilor de la nord și de la sud, domeniu pe care se înscriu toate microformele locale. Terasele de pe ambele maluri ale Târnavei Mari reprezintă suprafețele cele mai antropizate, oferind un suport ideal atât pentru practicarea agriculturii, cât și pentru habitat. În acest spațiu s-au construit în a doua jumătate a secolului XX cele trei mari cartiere ale orașului: Gura Câmpului, Vitrometan și După Zid[2]. Relieful major este compus din dealurile înconjurătoare, cele situate la nord înregistrând cele mai înalte cote altimetrice, care oscilează între 386-471 m. Majoritatea culmilor deluroase sunt separate printr-o serie de văi și pâraie locale, precum: valea Moșnei (cu cel mai mare debit constant) și pârâul Binder-Bubi la sud, și valea Greweln, valea Hula Baznei și valea Wevern la nord[3].

Din punctul de vedere al climatului, poziția geografică a Mediașului se înscrie în specificul celei temperat-continentale, cu precipitații moderate și temperaturi relativ blânde[4].

Mediașul se prezintă ca o veritabilă așezare urbană de podiș, cu o poziție ideală în cadrul fizico-natural, respectând de-a lungul evoluției sale urbanistice toate „regulile naturale" ale habitatului uman. Din perioada Evului Mediu și până la începutul secolului XX locuirea permanentă a preferat albiile majore, terasele mai înalte, gurile văilor de margine, pantele mai domoale ale dealurilor și gorganul central situat la nord de actuala Piață Regele Ferdinand I[5].

Scurte repere istorice ale orașului Mediaș

Teritoriul Mediașului şi al împrejurimilor sale a fost locuit în permanenţă de către comunităţile umane încă din timpuri îndepărtate. Dovezi de locuire în zona oraşului datează încă din perioada neolitică, continuitatea de viaţă de-a lungul epocii bronzului şi fierului, a perioadelor dacică, romană, post romană şi prefeudală fiind dovedită de importante descoperiri arheologice făcute de-a lungul timpului.

Cele mai vechi urme identificate sunt din neoliticul timpuriu şi provin din punctul *Işcolani*, unde au fost descoperite materiale ceramice aparţinând culturii Starčevo-Criş. Alte descoperiri de interes arheologic din zona Mediaşului, încadrate în perioada eneolitică (culturile Petreşti şi Coţofeni), epoca bronzului (culturile Schnekenberg, Wietenberg şi Noua), epoca hallstattiană (complexul cultural Gàva-Holihrady cu faciesul local de tip Mediaş), epoca La Tène (cu materiale dacice şi celtice), perioada romană, postromană şi medievală, provin din numeroase puncte de pe teritoriul actual al municipiului sau din împrejurimi. Dintre acestea menţionăm: *Gura Câmpului, Cânepişte, Măzărişte pe Şes, Str. Măgurii, Str. Petru Rareş, Str. Badea Cârţan, Str. Piersicului, Baia de Nisip, Dealul*

[2] Raica 1994, p. 13-14.
[3] Sărășan 2018, p. 15; Raica 1994, p. 14.
[4] Sărășan 2018, p. 18-19.
[5] Raica 1994, p. 12.

Cetăţii, Rora Mică, Lunca Ciorilor, Teba, Dealul Cucului, Biserica Evanghelică, Dealul Furcilor, Str. Târnavei, Str. După Zid, Str. Aurel Vlaicu şi *Str. Măgurii*[6].

În perioada medievală, ca urmare a politicii de colonizare practicată de regii Ungariei în zona Transilvaniei, în secolele XI-XIII arcul intracarpatic este populat de colonişti provenind din diferite zone ale Germaniei. La fel se întâmplă şi în cazul bazinului mijlociu al Târnavei Mari, care este populat cu saşi, precedaţi iniţial de secui ca avangardă a regalităţii maghiare.

Cu toate că aşezarea de la Mediaş apare pomenită în Cronica Fuschio-Lupino-Oltardum încă din anul 1146, data general acceptată pentru prima menţiune documentară a Mediaşului este 3 iunie 1267. Atunci localitatea apare sub denumirea de Mediesy, fiind nominalizată într-o înşiruire de patru sate (moşii) primite de nobilul Nicolae, fiul lui Jula, ca danie (donaţie) din partea regelui maghiar Ştefan al V-lea cel Tânăr. În documentele din perioada următoare localitatea apare scrisă în forme diferite (Medies, Medgyes, Medyesch, Medwisch, s.a.), în funcţie de epocă sau de limba în care a fost redactat documentul.

Ulterior, în anul 1283 localitatea este amintită din nou într-un document cu referire la existenţa organizării religioase în zonă, fiind pomenit *„ ... decanul Adam de villa Medies ...".*

Referitor la originea numelui[7], un număr însemnat de istorici, începând încă din secolul al XVII-lea, afirmă originea romană a acestuia. În acest sens s-au pronunţat cronicarii Johann Tröster (1666), Ioannis Rosini (1685), Topographia Magni Regni Hungariae, publicată în 1718, sau topograful Johann Konrad von Weiss (1736). Diferiţii istorici sau oameni de cultură din secolul al XIX-lea şi până în prezent au preluat total necritic aceste informaţii şi le-au perpetuat, susţinând că oiconimul Mediaş este de origine latină, derivat de la cohorta, castrul, municipiul sau colonia Media, care ar fi funcţionat pe aceste meleaguri. Astfel de opinii au exprimat protopopul greco-catolic Ioan Moldovan (1895), scriitorul George Togan (1944) geografului Ioan Raica (2004), preotul ortodox Ovidiu Ioan Găban (2002).

Însă, opiniile specialiştilor care susţin originea latină a oiconimului Mediaş, derivat din numele Media al oraşului sau castrului roman omonim nu se susţin. Este adevărat că cercetările arheologice au evidenţiat pe teritoriul Mediaşului urme de locuire din epoca romană, dar aşezarea descoperită este eminamente una rurală, foarte departe de a fi un municipium şi, cu atât mai puţin, o colonia. Pe de altă parte, nici cea mai neînsemnată descoperire nu permite concluzia că numele ei ar fi fost Media. În ceea ce priveşte, castrul omonim și funcţionarea sa pe teritoriul oraşului Mediaş nu a fost dovedită. Ca urmare, la actualul nivel al cercetării, existenţa sa este exclusiv una ipotetică, cercetările arheologice efectuate până în prezent nereuşind să-i evidenţieze prezenţa.

Istoricul Nicolae Iorga considera oiconimul Mediaş ca fiind de origine românească. Ca urmare, susţine el, „Medivch nu înseamnă nimic în săseşte, precum nici Medgyes n-are niciun înţeles bun în ungureşte, pe când cu o obârşie românească, el ar veni de la Media, nume ce se întâmpină şi aiurea". Unii specialişti locali susţin că oiconimul Mediaş ar fi de origine slavă sau salvo-română. Asemenea opinie exprimă arhitectul Michel Tănase, care susţine că acesta provine din slavoneştile „medja" sau „medjas", care au dat în limba română „megieş" şi „megieşie". Teza formulată de Michel Tănase rămâne însă discutabilă şi dificil de demonstrat.

Alţi specialişti, consideră oiconimul Mediaş ca fiind de provenienţă maghiară. Iniţiatorii acestei teze au fost cercetători de origine germană. Conform teoriei lor, numele Mediaş derivă din acela de meggy, care înseamnă vişină, respectiv meggyes, care s-ar traduce prin vişini. Asemenea păreri au exprimat G. Kisch (1924), W. Scheiner (1926) sau, ulterior, Th. Nägler (2002). Originea maghiară a toponimului Mediaş este susţinută de asemenea şi de slavistul Ion Petrovici (1970), precum şi de

6 RepArhSibiu 2003, pag. 128-134.

7 Vasile Mărculeț – „Terra Medies" – „Ținutul Vișinilor", în Tribuna, din data 15.10.2010.

geografii Mircea Buza (2002) şi Ioan Mărculeţ (2010). În sprijinul acestei opinii poate sta argumentul toponimic. Faptul că majoritatea oiconimelor din „terra Medies" este de origine maghiară reprezintă, fără îndoială, rezultatul unei intense locuiri a ţinutului Mediaş, anterior colonizării săseşti, de către secui.

În 1315 regele Carol Robert de Anjou conferă locuitorilor din Mediaş toate drepturile provinciei Sibiu, care fac referire la privilegii juridice, religioase și comerciale, pentru ca apoi, în 1318, într-un document de acordare a unor privilegii, acelaşi rege să ateste pentru prima dată că Mediaşul şi Şeica Mare sunt „Scaune" (unităţi administrativ teritoriale specifice) drepturile provinciei Sibiu fiindule reconfirmate şi în câteva alte documente până în secolul al XV-lea, în preajma constituirii Universităţii Săseşti (*Universitas Saxonum)*, autoritatea supremă a saşilor de pe pământul regesc din Transilvania, cu puteri legislative, executive şi judecătoreşti.

Mediaşul a fost singura aşezare din zonă care fusese denumită *civitas* încă din anul 1359, dar în cursul secolului al XV-lea, începând cu anul 1407, se va reveni la denumirea de *oppidum* şi *villa*, devenite mult mai constante în menţiunile documentare.

Incursiunile turceşti în Transilvania se înmulţesc considerabil în prima jumătate a secolului al XV-lea, fiind consemnate pe parcursul anilor 1432, 1433, 1435 şi 1436. Îndeosebi cea din anul 1438, condusă de însuşi sultanul Murad, duce la jefuirea şi distrugerea Mediaşului, precum şi la o accentuată decădere a celor Două Scaune săseşti, de Mediaş şi de Şeica, atât din punct de vedere economic, cât şi demografic. Având permanent prezent pericolul turcesc, în secolele XV-XVI satele şi târgurile mai mici, neputând asigura apărarea unor ziduri de mare lungime, au recurs la fortificarea bisericilor. Acelaşi fapt este identificat şi în cazul Mediaşului, care, într-o primă etapă, pe la mijlocul secolului al XIV-lea, ridică ziduri pe o suprafaţă restrânsă, întărite cu două turnuri. Ulterior, după anul 1400, zidurile existente sunt supraînălţate şi se proiectează construirea a încă trei turnuri unite cu centuri, prevăzute cu şanţuri de apă şi drumuri de strajă, ridicate pentru protejarea zonei din jurul Bisericii Evanghelice *Sf. Margareta*. Ansamblul acestor fortificaţii va purta denumirea de *Castel* (termen derivat din latinescul *castellum*, care desemnează un loc întărit, redută, fortăreaţă), atestarea sa documentară datând din anul 1450.

Câteva decenii mai târziu, mai precis în anul 1477, este luată o măsură importantă pentru sprijinirea capacităţii de apărare a Mediaşului acordându-se micşorări de dări şi scutiri de la îndatoririle militare, prin limitarea participării locuitorilor la armata regală la doar 32 de persoane. În aceste condiţii, se realizează prima fortificaţie perimetrală, când întreaga aşezare a fost inconjurată cu valuri de pământ întărite cu palisade de lemn dublate cu şanţuri de apă (alte menţiuni legate de acest tip de fortificare fac referiri despre existenţa unui astfel de sistem încă din secolul al XIII-lea) .

Actuala incintă fortificată a oraşului, construită din cărămidă şi piatră, a fost ridicată din ordinele regelui maghiar Matia Corvin care, la 1486, ordonă ca toţi cetăţenii să participe la lucrări, indiferent de etnia şi poziţia lor socială. Construirea propriu-zisă va începe în anul 1490, iar pentru accelerarea lucrărilor, cinci ani mai târziu, regele Vladislav al II-lea este nevoit să oblige pe toţi locuitorii oraşului, precum şi pe cei ai satelor din cele *Două Scaune*, de Mediaş şi de Şeica, să participe la ridicarea zidurilor. Construcţia cetăţii a fost finalizată în jurul anului 1534, perioadă din care datează şi schimbarea statutului oraşului din *villa* în *civitas*, statut pe care Mediaşul nu-l va mai pierde niciodată.

În decursul secolelor aşezarea a fost supusă mai multor asedii, fiind cucerită şi devastată de numeroase armate de ocupaţie. După înfrângerea suferită de regatul Ungar şi uciderea pe câmpul de luptă a regelui Vladislav al II-lea în bătălia de la Mohacs din 1526 împotriva Imperiului Otoman, în timpul luptelor pentru tronul Transilvaniei, trupele lui Ioan Zapolya au asediat şi cucerit cetatea Mediaşului în anul 1529, provocându-i distrugeri importante. La zece ani după acest episod, la 1539, saşilor medieşeni li se acordă privilegiul libertăţii comerciale, potrivit căruia aceştia beneficiau de

înlesniri fiscale şi erau scutiţi de taxele comerciale pe întreg teritoriul Transilvaniei şi Ungariei. Acest fapt va duce la o adevărată relansare pentru oraşul Mediaş, atât din punct de vedere economic, cât şi financiar.

După cucerirea Transilvaniei de către voievodul valah Mihai Viteazul, în anul 1600 o parte a trupelor sale ocupă şi prădează cetatea Mediaşului, pentru ca doar un an mai târziu acesta să fie din nou ţinta unor jafuri de mare amploare din partea armatelor în retragere ale lui Sigismund Báthory.

Anii imediat următori, în contextul luptelor dintre susţinătorii revenirii la autonomia principatului Transilvaniei şi adepţii casei de Habsburg, atrag asupra Mediaşului noi nenorociri. Astfel, ca urmare a politicii şi atitudinii proimperiale a Mediaşului alături de celelalte oraşe săseşti, va duce la ocuparea, devastarea şi jefuirea sa în numeroase rânduri, în perioada anilor 1603, 1605 şi 1606 de către trupele lui Moise Szekely, Andrei Bocskai şi chiar ale căpitanului imperial Georg Rács.

După numai un secol, cetatea Mediaşului va fi nevoită să suporte noi distrugeri cauzate de conflicte armate, acestea fiind şi ultimele cu repercursiuni majore din istoria sa tumultoasă. Evenimentele au fost consemnate în timpul răscoalei curuţilor conduse de către Francisc Rákóczi al II-lea, îndreptate împotriva habsburgilor, când trupele sale au asediat timp de aproape două luni Mediaşul, în perioada aprilie – iunie 1705, provocând distrugeri însemnate zidurilor de apărare, precum şi la numeroase clădiri civile şi publice. Acest moment este considerat unul de răscruce pentru fortificaţiile medievale ale oraşului când se dovedeşte ineficienţa acestora în faţa artileriei moderne, fapt care va duce în perioada următoare la o expansiune a localităţii în zona *extra muros*.

În perioada anilor 1848–1849 Mediaşul este angrenat în evenimentele revoluţionare din Transilvania, îndeosebi prin activitatea protopopului greco-catolic Ştefan Moldovan şi a preotului sas Stephan Ludwig Roth care, datorită activităţii sale şi a afirmaţiilor referitoare la populaţia românească din Transilvania, va fi condamnat de către un Tribunal de sânge maghiar şi executat la 11 mai 1849, la Cluj.

La finalul Primului Război Mondial, la 8 ianuarie 1919, Adunarea Saşilor Transilvăneni întrunită la Mediaş îşi exprima acordul cu hotărârea Adunării Naţionale de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918, privind unirea Transilvaniei cu Regatul Românie.

II.1.1.1. Ansamblul fortificaţiilor cetății Mediaș

Cet**atea oraşului** a fost construită între anii 1490–1534 în urma decretului emis de către regele maghiar Matia Corvin din anul 1486, care obligă întreg scaunul săsesc, de Şeica şi de Mediaş cu ridicarea fortificaţiilor de piatră. Acestea însumează o lungime totală a zidurilor de 2360 m, cu o grosime de 0,8 m şi o înălţime de cca 7 m. Existau trei porţi principale de acces în cetate întărite cu turnuri de apărare: Poarta Steingasser spre nord, Poarta Zeckesch spre est şi Poarta Forkesch spre sud. Cetatea a fost fortificată suplimentar înh perioada următoare, apogeul fiind atins în secolul al XVIII-lea, când avea 19 turnuri şi bastioane, iar celor trei porţi principale adăugându-li-se încă patru porţi secundare.

De-a lungul timpului, incinta fortificată cunoaşte numeroase transformări, completări şi reparaţii, îndeosebi pe parcursul secolului al XVII-lea, în parte datorate atacurilor la care a fost supusă, dar şi degradărilor construcţiilor iniţiale.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, datorită evoluției armelor de foc, cetatea și-a pierdut rolul de apărare a orașului, ceea ce a determinat invadarea fortificațiilor de către numeroase clădiri, care s-au alipit zidurilor.

Cele mai cunoscute turnuri ale fortificației sunt: Turnul Forkesch, Turnul Fierarilor, Turnul Pietrarilor și Turnul Zekesch (demolat). **Două d**intre acestea sunt tangente zonei de studiu: Turnul Forkesh (**în capătul str.** Nicolae Iorga) **și Turnul Fierarilor (în capătul** str. I. G. Duca).

Turnul Forkesch (Aurarilor), ridicat în primul deceniu al secolului al XVI-lea, a reprezentat una dintre cele trei porţi principale de acces în cetate. A fost construit ca turn de flancare, de formă rectangulară, prevăzut cu goluri de tragere la cele trei niveluri ale sale şi un drum de strajă din lemn la partea superioară. Turnul a fost îngrijit şi apărat de una dintre cele mai importante bresle medieşene, şi anume de către breasla aurarilor.

Turnul Fierarilor (Schmiedgässer) a fost ridicat în secolul al XVI-lea. În anul 1641 sunt aduse modificări importante, într-o nişă a faţadei exterioare păstrându-se numele meşterilor constructori: Martin Petri şi Petri Michaelis. Turnul prezintă numeroase elemente arhitecturale realizate în stil baroc. Turnul s-a aflat în grija breslei fierarilor.

Turnul Pietrarilor (Steingässer) a fost construit la începutul secolului al XVI-lea, mai exact în anul 1507 (cu suma de 32 de florini). Turnul are o formă prismatică, cu un plan rectangular, însă construcţia a suferit modificări majore de-a lungul timpului. În anul 1705 a suferit stricăciuni importante cauzate de asediul curuţilor, fiind refăcut în anul 1743, când au fost adăugate şi panourile eliptice vizibile pe faţadele laterale. Turnul a fost dat în grija brelelor pietrarilor şi zidarilor.

Turnul Zekesch, ridicat în prima jumătate a secolului al XVI-lea, aproape identic cu T. Forkesch, atât din punctul de vedere al arhitecturii, cât şi al dimensiunilor, a fost demolat la începutul secolului al XX-lea.

II.1.1.2. Reprezentări ale cetății și orașului Mediaș în gravuri, stampe şi planuri de epocă

Cele mai elocvente surse sau izvoare documentare pentru studierea unei aşezări medievale, şi nu numai, sunt reprezentate de către vechile planuri, la care se adaugă vedutele, şi într-o mai mică măsură gravurile, stampele sau litografiile.

Una dintre cele mai vechi şi doar „posibile" reprezentări imagistice ale Mediaşului provine de pe panoul de altar al Bisericii Evanghelice din comuna Târnava (fostă Proştea Mare), însă ea ridică numeroase semne de întrebare. Unii cercetători afirmă acest fapt pe baza argumentelor oferite de prezenţa unor elemente de fortificaţie asemănătoare cu cele întâlnite la Mediaş (dintre care turnurile de po**artă Forkesch** şi cel al Pietrarilor), peisajul înconjurător din fundalul oraşului, podul peste râul Târnava Mare (?), vechea moară, precum şi b**iserica parohială prezentată cu aspectul Turnului** Tromp**eţilor** dinaintea anului 1550. În acest caz, dacă ar fi să acceptăm că imaginea respectivă reprezintă într-adevăr Mediaşul, datarea acesteia ar putea fi plasată în prima jumătate a secolului al XVI-lea, mai exact după 1534 (anul finalizării fortificaţiilor medieşene) şi ante 1550 (când are loc înălţarea şi modificarea Turnului Trompeţilor). În orice situaţie, imaginea trebuie tratată cu rezerve, aceasta fiind realizată mai degrabă într-un mod „naiv", într-o viziune personală a artistului. Oricum interpretările şi mai ales concluziile asupra ei rămân deschise, întrucât anumite similitudini legate de aspectul cetăţii şi aşezării geografice prezentate în cadrul imaginii respective cu cele întâlnite în zona Mediaşului sunt aproape certe.

Fig.2. Panou de altar al Bis. Ev. din com Târnava (fostă Proştea Mare). Azi în colecția Muzeul Național Brukenthal.

Cea mai veche imagine atribuită cu certitudine cetăţii Mediaşului este gravura realizată de către Hans Jacob Scholl**e**nberger, apărută în lucrarea *Das Alt und Neu Teutsch Dacia* publicată de Johannes Tröster, la Nürnberg în anul 1666. Imaginea prezintă un oraş medieval înconjurat cu o centură de ziduri de formă ovală, întărită cu 16 turnuri şi două bastioane (sau mai degrabă rotonde) semicirculare. În zona centrală se observă reprezentarea unei biserici cu turn, înc**onjurată de o piaţetă**. Construcţiile din interiorul fortificaţiilor sunt redate într-o formă schematică, majoritatea fiind realizate cu două sau chiar trei niveluri.

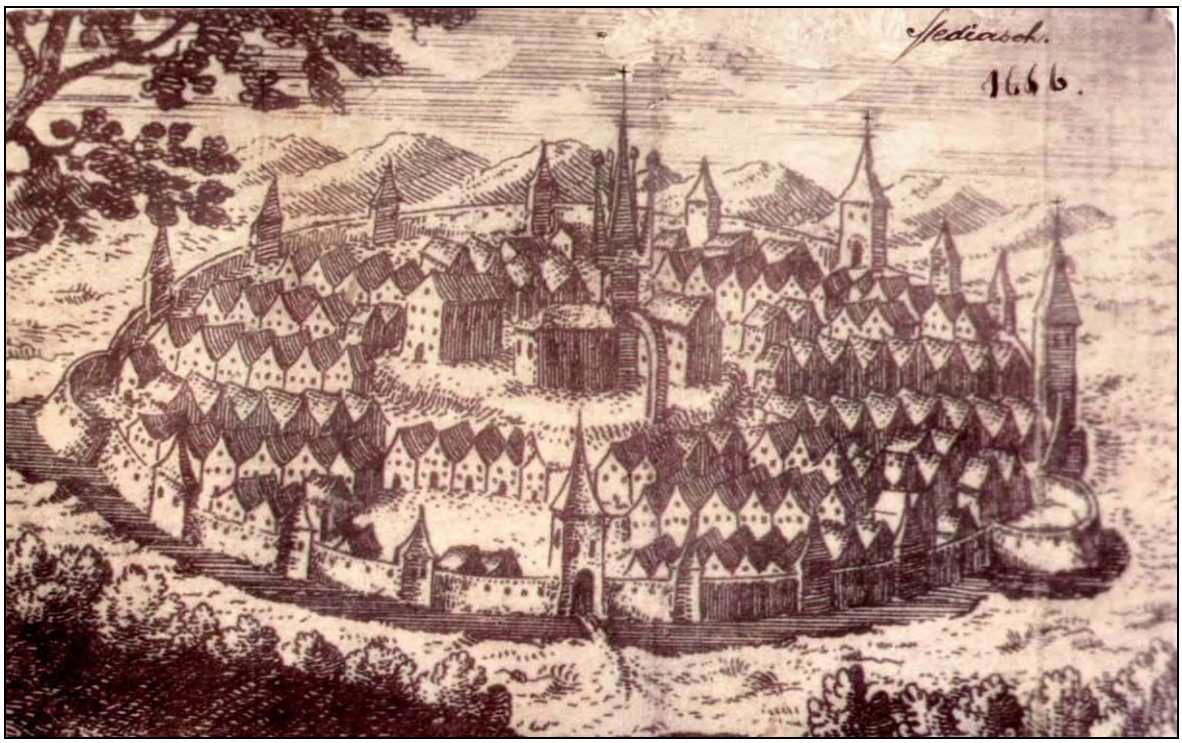

Fig. 3. Gravură realizată de către Hans Jacob Schollenberger, 1666

Imaginea prezintă numeroase inadvertenţe referitoare la situaţia sau aspectul oraşului şi al elementelor de fortificaţie de la Mediaş din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. În primul rând, zidurile cetăţii nu aveau o dispunere ovală, fiind cunoscută aşa numita formă de „pară” a acesteia

încă din momentul construcţiei sale (1490-1534), în al doilea rând, nu apar reprezentate **fortificaţiile şi centurile** de ziduri din jurul Bisericii Evanghelice Sf. Margareta, atestate încă de la 1450, şi, în al treilea rând, cele **două piaţ**ete ale or**aşului** (**Piața Regele Ferdinand I – Piața Mare, Piața George** Enescu **– Piața** Mic**ă**) nu sunt redate în conformitate cu realitatea, **Piaţa Mar**e chiar lipsind în totalitate din peisajul citadin.

Totuşi, imaginea prezintă unele elemente certe care pot fi atribuite cetăţii Mediaşului din aceea perioadă. Dintrea acestea cele mai elocvente sunt forma Turnulu**i Trompeţil**or, îndeosebi aspectul acoperişului cu cele patru turnuleţe de colţ, precum şi existenţa unui arc butant (contrafort) de susţinere al aceluiaşi turn, care a existat în realitate până la începutul secolului al XX-lea. La acestea se adaugă inclusiv dispunerea Bisericii Evanghelice pe un mic promontoriu. De asemnea, în cadrul gravurii pot fi identificate cu uşurinţă cele trei turnuri-porţi principale ale cetăţii: Forkesch (str. Nicolae Iorga), Pietrarilor (str. J. Honterus) şi Zekesch ().

Aceste lucruri relevă faptul că autorul gravurii, în momentul realizării schiţelor, nu a fost prezent la faţa locului, ci a întocmit-o, cel mai probabil, pe baza unor terţe relatări, aceeași imagine dar cu mici modificări ale unor elemente specifice, fiind folosită pentru reprezentarea mai multor orașe din Transilvania în perioada respectivă.

În ceea ce priveşte reprezentarea Mediaşului pe gravura din anul 1688, realizată de către Georg Kreckwitz, aceasta poate fi considerată o reproducere aproape identică, cu foarte mici modificări, după cea realizată de H. J. Scholennberger.

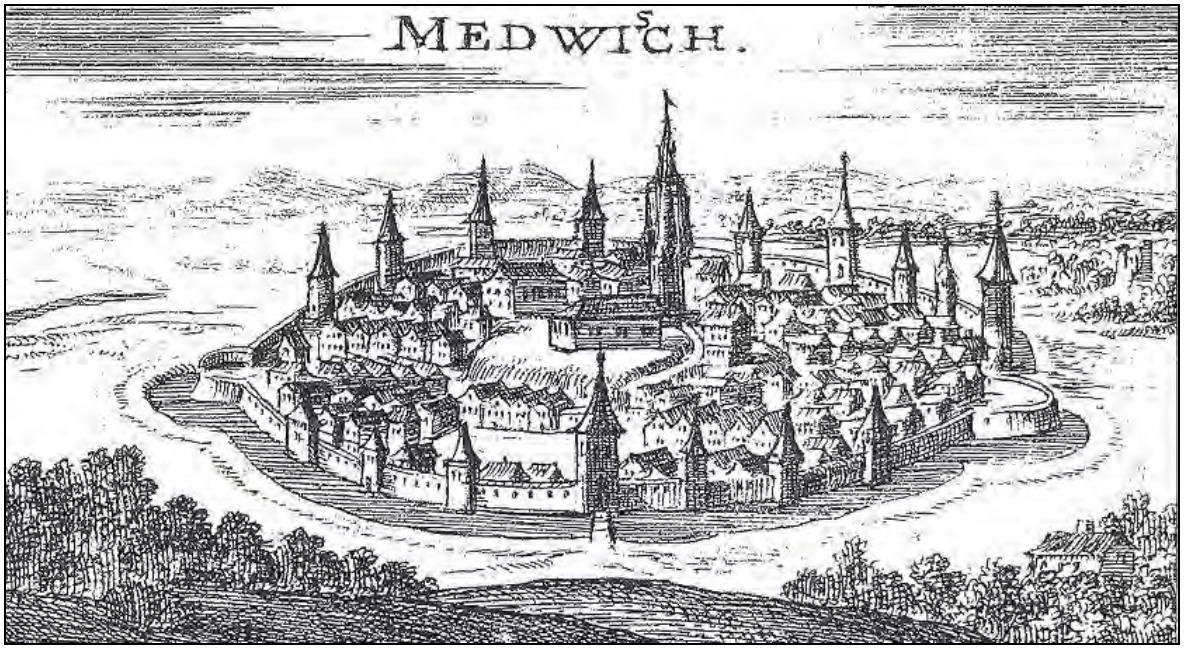

Fig. 4. Gravură realizată de către Georg Kreckwitz, 1688

Mult mai fidelă şi mai detaliată este litografia realizată în anul 1736 de către Johann Blössing (fig. 4), inclusă în colecţia colonelului Johann Konrad von Weiss. Aceasta este considerată de către majortitatea cercetătorilor ca fiind o ... *imagine corectă a ceea ce însemna Mediaşul din punct de vedere arhitectonic la sfârşitul evului mediu*.[8]

Imaginea surprinde o vedere generală a oraşului şi fortificaţiilor sale văzute dinspre sud-vest, fiind uşor de observat corectitudinea detaliilor redate, de la traseul zidurilor de incintă, arhitectura turnurilor şi bastioanelor, precum şi a celorlalte construcţii din interiorul cetăţii, îndeosebi cele legate de ansamblul din jurul Bisericii Evanghelice *Sf. Margareta*.

[8] Avram 2006, p. 10

Fig. 5. litografia realizată în anul 1736 de către Johann Blössing

În privinţa unei alte categorii importante de izvoare documentare, reprezentată de vechile planuri, Mediaşul, faţă de numeroase alte oraşe medievale transilvănene, înregistrează carenţe majore.

Fig. 6. Plan realizat de către Giovanni Morando Visconti. 1699.

Cel mai timpuriu plan al cetăţii şi oraşului Mediaş datează de la sfârşitul secolului al XVII-lea, mai exact din anul 1699, fiind atribuit italianului Giovanni Morando Visconti, inginer militar în cadrul

armatei habsburgice. Planul realizat de G. M. Visconti prezintă aşezarea de la Mediaş înconjurată în totalitate de o centură de ziduri, redată cu mare exactitate, cu totalitatea turnurilor şi bastioanelor existente, iar în interior este conturată inclusiv trama stradală, realizată într-o formă simplistă. De asemenea, se poate remarca, destul de fidel redată, incinta fortificată (*castelul*) din jurul Bisericii Evanghelice *Sf. Margareta*, cu turnurile şi zidurile duble şi triple de apărare.

Pe lângă Biserica Evanghelică, planul menţionează şi Biserica mănăstirii franciscane în partea de nord-est a oraşului, precum şi alte două monumente dispărute ulterior: hala comercială în Piaţa Mare şi biserica cu hramul *Sf. Nicolae* din zona Zekesch-ului. Inclusiv canalul văii Moșnei este redat pe traseul său real care străbătea străzile și piața orașului.

Pe baza acestui plan, câţiva ani mai târziu, în 1705, tot Giovanni Morando Visconti va întocmi, ca urmare a politicii de reorganizare a sistemelor defensive la numeroase oraşe din Transilvania de către Imperiul Habsburgic, un proiect de fortificare în sistem bastionar a *castelului* de la Mediaş. Aceste lucrări, după modelul Vauban, presupuneau ridicarea unor ample fortificaţii atât pe latura de nord a Pieţei Mari, cât şi la nordul Bisericii Evanghelice, iar Hala de Comerț amplasată în piață urma chiar să devină un bastion al fortificației. De asemenea canalul Moșnei era deviat astfel încât să alimenteze șanțurile prevăzute în jurul acestui bastion și a celui de la sudul *castelului*. Însă acest proiect nu a fost realizat niciodată.

Fig. 7. Plan realizat de către Giovanni Morando Visconti, cu propunerea construirii sistemului bastionar, 1705

Ulterior, în anul 1736, este consemnat un alt plan general al oraşului Mediaş, inclus în mapa realizată de către Johann Konrad von Weiss. Acesta, spre deosebire de cel realizat de Visconti, este mult mai concis, în sensul că elementele de fortificaţie sunt precizate fiecare cu denumirea lor, iar trama stradală este schiţată mult mai atent. Planul consemnează trei porţi principale, patru portiţe şi 11 turnuri şi bastioane.

Fig. 8. Litografie realizată de către Johann Blössing, 1736

Un alt plan al Mediaşului este cel întocmit de către căpitanul Hauptmann Theumern, în anul 1750, sub forma unei copii după cel realizat anterior de J. K. von Weiss. Însă, acesta contribuie la o mai bună vizualizare a unor monumente, prezentate simplist sau chiar deloc de către predecesorul său, dintre care amintim doar reprezenatrea mănăstirii fransicane şi clădirea şcolii piariştilor pe latura de vest a pieţei centrale. Pe lângă acestea este acordată o mult mai mare atenţie asupra construcţiilor din componenţa *castelului* şi chiar asupra unor loturi cu clădiri din afara zidurilor cetăţii, în zonele *extra-muros*.

Începând cu secolul al XVI-lea sunt consemnate o serie de mărturii și descrieri extrem de interesante, unele mai exacte, altele oarecum „fanteziste" sau subiective, cu privire la orașul Mediaș. Majoritatea acestora le regăsim în scrierile unor călători străini aflați în trecere prin Transilvania în perioada respectivă.

Astfel, Tranquillo Andronico (Andreis) – (sf. sec. XV – 1571), în calitatea sa de secretar al lui Aloisio Gritti[9] redă o scurtă prezentare a orașului de pe Târnava Mare, loc în care s-a aflat în anul 1534. Descrierea sa este următoarea*: Orașul este puțin întins* [...] *înconjurat pretutindeni cu un zid de o grosime de un picior și jumătate, dar foarte slab, având din loc în loc câteva turnuri rare, și doar dinspre partea pe unde ar putea fi mai ușor atacat; în mijloc are o cetățuie pe un loc puțin mai ridicat, destul de bine întărită cu un șanț, zid, turnuri și dominând orașul din toate părțile.*[10]

[9] Călători străini 1968, p. 242 și următoarele.
[10] Călători străini 1968, p. 253

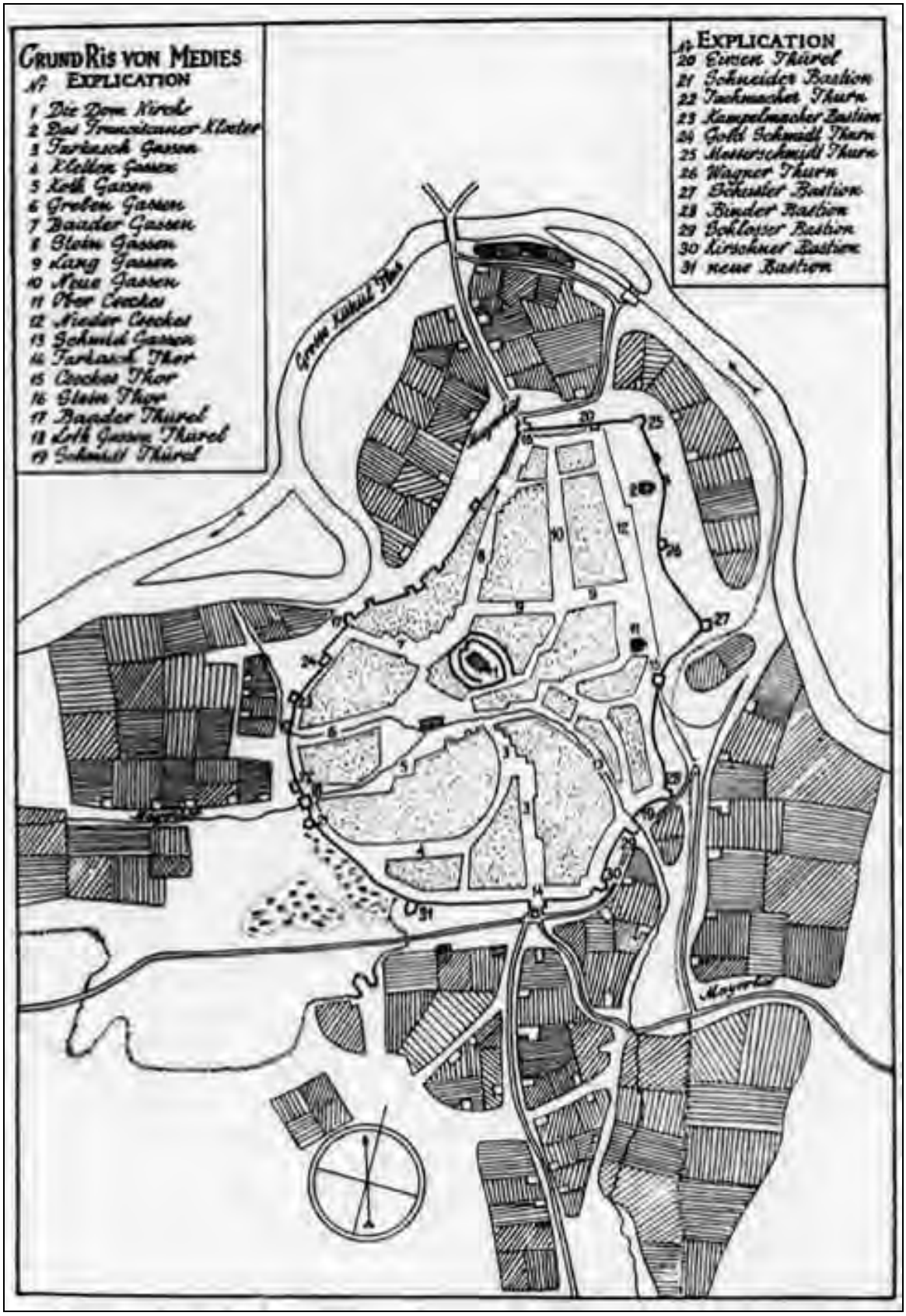

Fig. 9. Plan general al oraşului Mediaş realizat de către Johann Konrad von Weiss, 1736

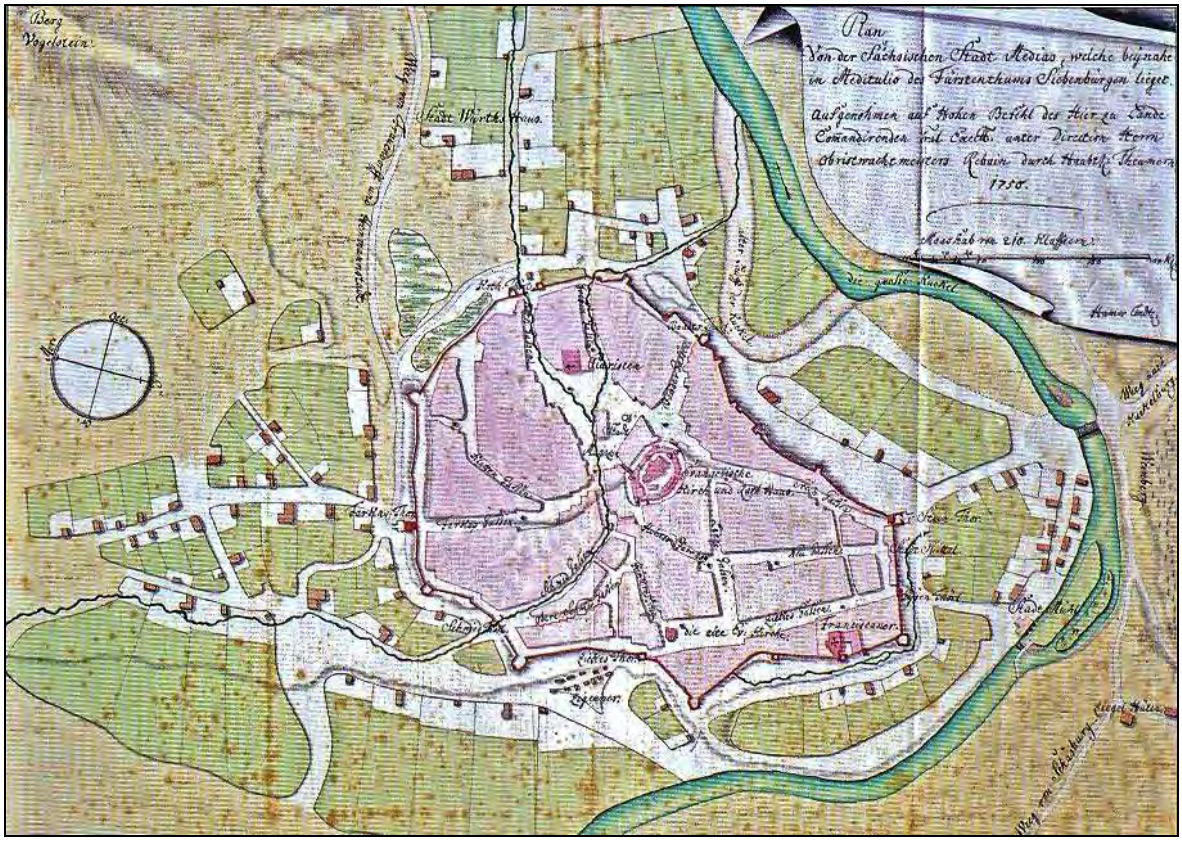

Fig. 10. Plan general al oraşului Mediaş realizat de către Hauptmann Theumern. 1750

Un alt italian, militar de carieră și aflat în slujba principelui Ioan Sigismund Zápolya, Giovan Andrea Gromo (1518 – după 1567)[11] ajunge la Mediaș în perioada anilor 1566-1567. Descrierea sa este una relativ critică și reprezintă, cu siguranță, impresia despre acest [...] *oraș mare fără a fi vechi și așezat la poalele unui deal, de care e dominat la răsărit. Din cele două părți, nord și vest, e înconjurat de râul Târnava, sporit de apele Târnavei amintite mai sus și de multe alte pâraie, încât nu poate fi trecut cu piciorul. Iar în partea dinspre sud sunt mai multe mlaștini. Acest oraș este în mare decădere și slab populat, cu toate că acolo se face un comerț foarte viu cu diferite pânzeturi, atât de cânepă cât și de in, care se vând pe prețuri foarte mici. Casele sunt clădite în cea mai mare parte din piatră și foarte frumoase //, dar sunt multe și din lemn. Ulițele sunt podite în parte cu bârne de lemn și grozav de noroioase; și într-un cuvânt acesta mi se pare cel mai trist oraș din toată țara.* [...] [12].

Ulterior, scriitorul și matematicianul David Frölich (1595-1648) surprinde și el într-o lucrare istorico-geografică extrem de importantă în vremea sa, *Medulla Geographiae Practice*, publicată în anul 1639, o interesantă descrierea Transilvaniei pe care o vizitează în anul 1630[13]. Despre orașul Mediaș mențiunile sale sunt foarte sumare și amintesc doar faptul că este [...] *așezat în inima Transilvaniei, este vestit prin uciderea lui Ludovic Gritti, guvernatorul. Are pe deal o biserică întărită, după obiceiul acestei națiuni, care își întărește bisericile în chip de castel. Pământul lui e bogat în vinuri.*[14]

De asemenea, scriitorul german Eberhardt Werner Happel (1647-1690)[15] are și el o scrută prezentare a Mediașului, preluată însă din alte izvoare documentare, deoarece el nu a vizitat niciodată acest teritoriu. Descirerea sa referitoare la orașele săsești din Transilvania menționează că

11 Călători străini 1970, p. 312 și următoarele.
12 Călători străini 1970, p. 350.
13 Călători străini 1973, p. 43
14 Călători străini 1973, p. 51.
15 Călători străini 1973, p. 635

cel de al patrulea oraș este Mediaș, așezat chiar în mijlocul Transilvaniei, în cel mai bun loc din țară. Nu este mare dar este bine întărit. Îndeosebi este bine păzită o biserică așezată pe un munte, căci acești oameni le întăresc așa cum ne întărim noi castelele.[16]

Din descrierile sumare ale Mediașului consemnate de către acești „călători" se desprind câteva elemente esențiale. Fiecare dintre ei menționează, sub diferite aspecte, fortificația din jurul Bisericii Evanghelice Sf. Margareta și faptul că aceasta este construită pe un promontoriu mai înalt din zona centrală a orașului. Extrem de importante sunt referirile lui Giovan Andrea Gromo la terenurile mlăștinoase sau chiar iazuri aflate la sudul orașului, vizibile inclusiv pe planurile orașului realizate aproximativ două secole mai târziu.

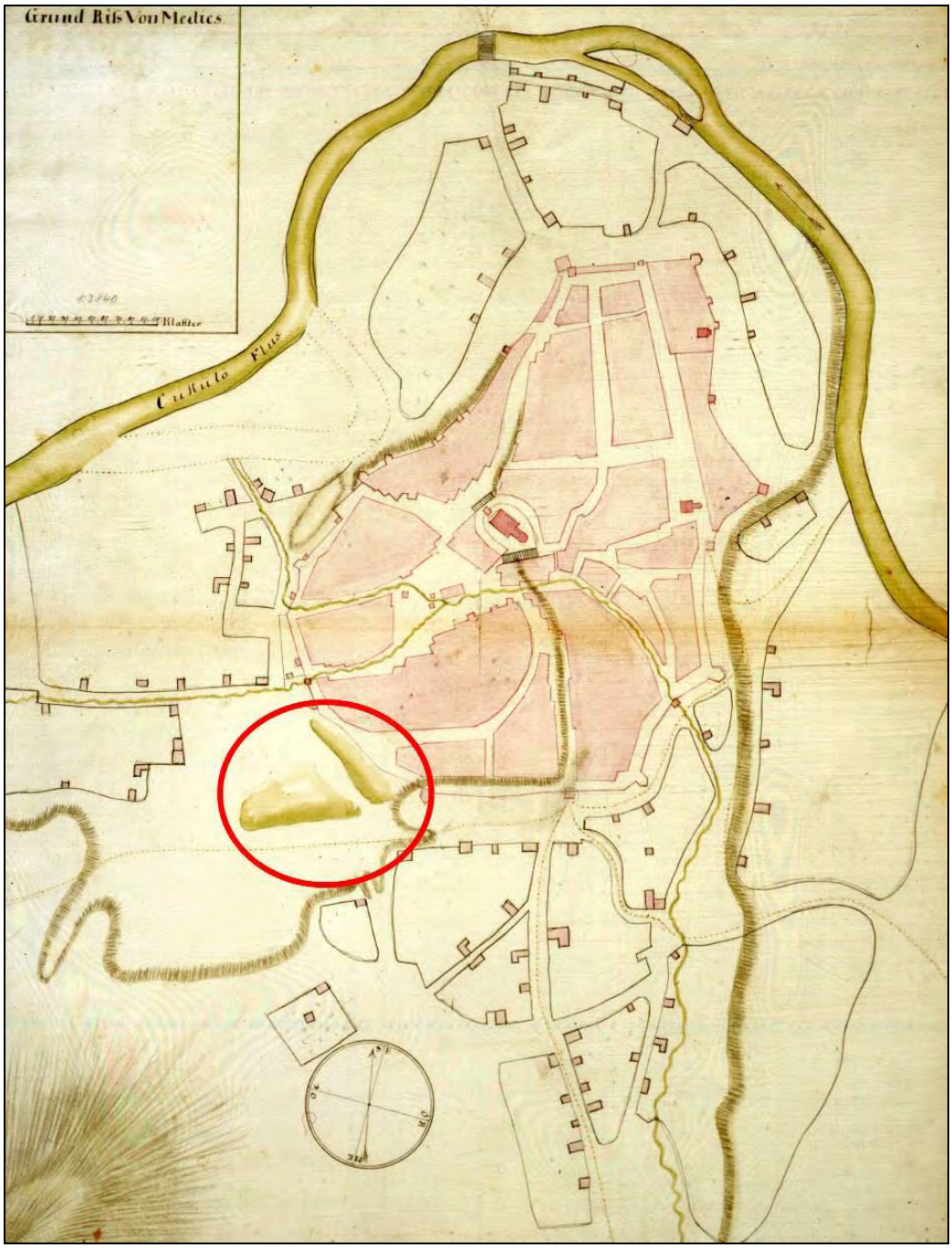

Fig. 11. Plan general al orașului Mediaș unde sunt vizibile zonele mlăștinoase. Viena, 1747

[16] Călători străini 1973, p. 640.

II.1.1.3. Ansamblul bisericii evanghelice fortificate și al *castelului* de la Mediaş Biserica Evanghelică *Sfânta Margareta.*

Acesta este monumentul cu cea mai mare reprezentativitate pe plan local, dar, totodată, figurează printre cele mai importante şi deosebite edificii ecleziastice în stil gotic din Transilvania.

De-a lungul timpului Biserica a cunoscut mai multe etape de construcţie şi dezvoltare. Campaniile de cercetări arheologice din perioada anilor 1971-1974 au scos la iveală o necropolă datată pe baza inventarului funerar în secolele XI-XII, precum şi urmele unei prime biserici. Din aceasta au fost identificate urmele corului poligonal flancat pe laturi de către o încăpere dreptunghiulară, toate fiind datate la sfârşitul secolului al XIII-lea.

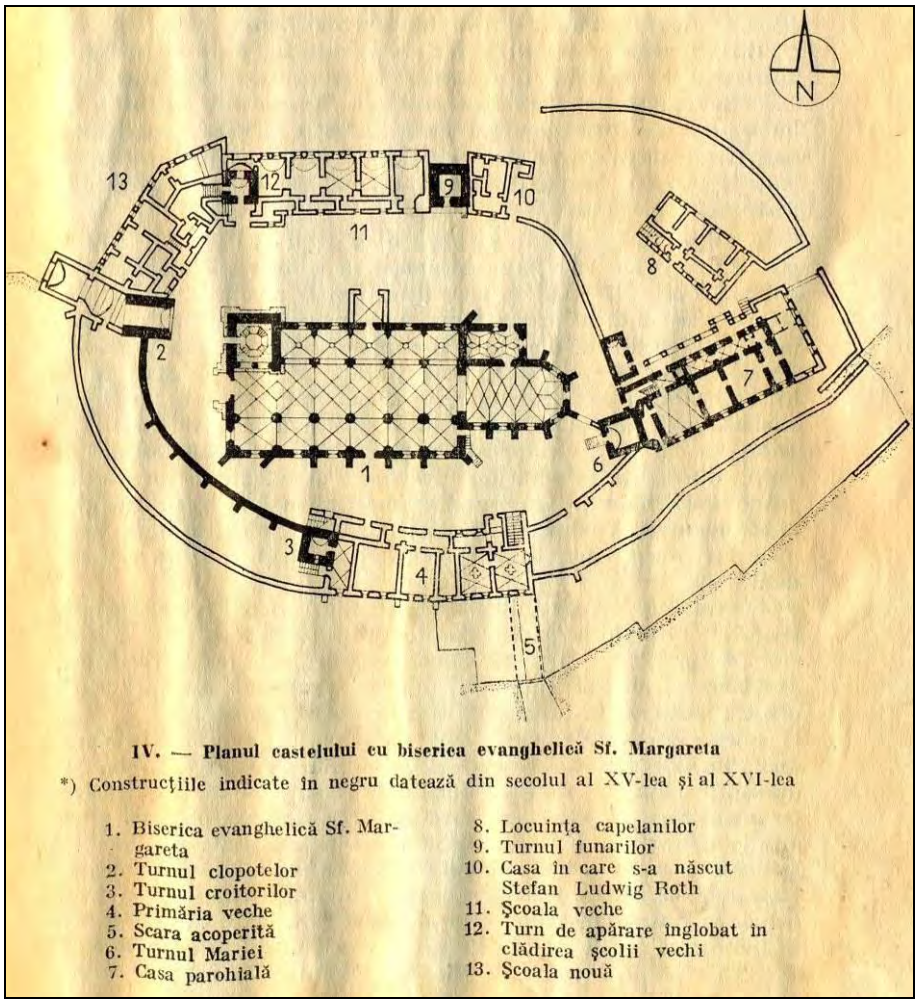

IV. — Planul castelului cu biserica evanghelică Sf. Margareta

*) Construcţiile indicate în negru datează din secolul al XV-lea şi al XVI-lea

1. Biserica evanghelică Sf. Margareta
2. Turnul clopotelor
3. Turnul croitorilor
4. Primăria veche
5. Scara acoperită
6. Turnul Mariei
7. Casa parohială
8. Locuinţa capelanilor
9. Turnul funarilor
10. Casa în care s-a născut Stefan Ludwig Roth
11. Şcoala veche
12. Turn de apărare înglobat în clădirea şcolii vechi
13. Şcoala nouă

Fig. 12. Planul Bisericii Sf. Margareta și al *castelului* (după Greceanu 1968, p. 29)

A doua etapă a constat în prelungirea construcţiei anterioare, ducând la o transformare a monumentului sub aspectul unei biserici de tip sală. Datarea acestei faze a fost plasată între anii 1330-1340. A treia etapă a cuprins extinderea spre nord a edificiului, prin adăugarea unui colateral, şi a fosta datată în perioada 1380-1400.

A patra, şi ultima etapă importantă în edificarea construcţiei, când aceasta îşi definitivează oarecum aspectul şi se tranformă într-o biserică de tip hală, are loc între anii 1437-1440. În această perioadă se presupune că ar fi început şi construcţia turnului de pe colţul de nord-vest.

Transpuse, oarecum, în elemente strict constructive, cele patru etape principale ar putea fi descrise astfel:

a. prima etapă coincide cu ridicarea colateralului nordic sub forma unei bazilici gotice, cu nava centrală înălţată deasupra navelor laterale (sec. XIII);

b. a doua etapă înregistrează ridicarea sacristiei şi a corului prevăzut cu trei travee şi o absidă poligonală (cca. 1330-1340);

c. a treia etapă presupune edificarea navei centrale şi a colateralului sudic, moment ce surpinde şi transformarea aspectului general de la cel bazilical la cel de biserică de tip hală (cca. 1380-1400);

d. ultima etapă înregistrează extinderea spre vest a bisericii, prin adăugarea unei travee (cca. 1437-1440).

Conform cronicarului Georg Soterius, momentul de finalizare al construcţiei bisericii este anul 1488, după această dată se vor înregistra doar lucrări, adăugiri şi modificări minore, cu excepţia supraînălţării Turnului Trompeţilor din anii 1550-1551. Edificiul a ajuns la proporţii impresionante pentru acest tip de construcţii din perioada medievală a spaţiului transilvănean, cu o lungime de 52 m, lăţimea de 20 m, iar nava centrală cu o suprafaţă de 350 m² şi 12 m înălţime, având o capacitate maximă de aproximativ 3.000 de persoane. Turnul Trompeţilor are o înălţime de 68,5 m şi o deviaţie pe axă de 2,28 m de la verticală, datorată unor erori constructive, înscriindu-se astfel în galeria celor mai înclinate turnuri din lume.

Întregul edificiu al Bisericii Evanghelice Sfânta Margareta reprezintă un veritabil tezaur local şi transilvănean datorat complexităţii arhitecturale a construcţiei, al ansamblurilor picturale din interior, dar şi datorită bogatului inventar cultural pe care îl găzduieşte. Una dintre cele mai valoroase piese ale bisericii este reprezentată de altarul poliptic care datează de la sfârşitul secolului al XV-lea, amplasat în absida corului, realizat sub influenţa şcolii de pictură vieneze. Alte piese deosebit de reprezentative sunt cristelniţa din bronz de la sfârşitul secolului al XIV-lea, considerată a fi una dintre cele mai vechi din Transilvania, baldachinul amvonului confecţionat de meşteri sibieni în anul 1679 şi amplasat pe al treilea stâlp al navei centrale, sau orga care datează din anul 1678 şi modificată în 1732. Abundenţa decorurilor arhitecturale este remarcată prin prezenţa numeroaselor chei de boltă, aflate la intersecţia ogivelor bolţilor din nava centrală, din colateralul sudic sau din cor, realizate sub forma unor scuturi sau steme heraldice. Pe aceste reprezentări pot fi observate elemente specifice oraşelor Mediaş şi Sibiu sau ale unor vechi familii nobiliare transilvănene, precum cele ale lui Matia Corvin şi al familiei Báthory. Demne de menţionat sunt şi lespezile funerare încastrate pe pereţii corului, aparţinând diferiţilor preoţi şi personalităţi locale, dintre care se remarcă cea a umanistului Christian Schesäus (1535-1585), adevărate opere de artă ale sculptorilor transilvăneni.

În ansamblul său, complexul ecleziastic al Bisericii Sfânta Margareta reprezintă cel mai important monument arhitectonic al Mediaşului, având de-a lungul timpului şi unul dintre cele mai însemnate roluri din istoria oraşului.

Castelul reprezintă ansamblul arhitectonic situat pe promontoriul ce mărgineşte actuala Piaţă Regele Ferdinand I la nord, şi care înglobează totalitatea construcţiilor din jurul Bisericii Evanghelice *Sf. Margareta.* Denumirea sa provine din termenul latinesc *castellum*, care face referire la o zonă fortificată, redută sau un loc întărit.

Atestat documentar încă de la jumătatea secolului al XV-lea, din anul 1450, când este menţionat Nicolaus Szasz, un fost castelan al mai multor cetăţi, printre care şi cea de la Mediaş (*Medies, Thalmacz et nonnulorum aliorum castrorum castellaneus* ...). Prin urmare, complexul reprezintă şi prima incintă fortificată a oraşului cu ziduri şi turnuri de piatră şi cărămidă. Sistemul defensiv, având o formă eliptică, cuprindea trei centuri de ziduri pe laturile de nord şi est, şi două centuri pe laturile de sud şi vest. Acestea erau întărite iniţial cu cinci turnuri, dintre care, în momentul actual, se mai păstrează doar patru.

Turnul Clopotelor, amplasat pe latura de vest, are şi rolul de turn de poartă, iar conform şi denumirii, în interiorul său sunt amplasate clopotele bisericii. Are o formă constructivă prismatică, cu un plan trapezoidal, fiind ridicat pe şapte niveluri, acoperişul având un aspect piramidal.

Turnul Funarilor, amplasat pe latura de nord, a fost dat în grija breslei funarilor de unde i se trage şi denumirea. Turnul, tot cu şapte niveluri, are un plan patrulater şi acoperiş realizat sub formă de piramidă. Zidurile prezintă numeroase ferestre şi goluri pentru tragere, iar ultimul nivel, scos în rezalit, dispune de multiple guri de aruncare.

Turnul Mariei, amplasat pe latura de sud-est, a fost utilizat de-a lungul secolelor drept capelă. În acest sens stau mărturie numeroasele fresce pictate reprezentând diferite scene biblice dispuse pe bolta şi pereţii încăperii situate la parter, dar şi a celei de la primul nivel. Turnul este ridicat pe un plan patrulater, cu patru niveluri, iar acoperişul este realizat din cărămidă într-o singură pantă, dispus sub formă de „pupitru".

Turnul Croitorilor, amplasat pe latura de sud, a fost dat pentru întreţinere şi apărare în grija breslei croitorilor. Este ridicat pe un plan patrulater, cu şapte niveluri şi acoperiş piramidal, fiind prevăzut la ultimul nivel cu guri de aruncare sprijinite pe console. O particularitate a tunului este amplasarea în pivniţa sa a vechii închisori a oraşului.

II.1.1.4. Considerații istorice asupra Pieței Regele Ferdinand I din Mediaș (fostă Piaţa Mare / Grosser Marktplatz)

Piaţa a reprezentat întotdeauna principală arteră a aşezării, amplasată în zona de sud a *Castelului,* menționată documentar ca *foro Medyes* încă din anul 1414[17]. Cel mai renumit târg al orașului, cunoscut sub denumirea de *Medwischer Margarethi*, este amintit pentru prima dată la 13 iulie 1503[18], cu toate că cel dintâi document care atestă organizarea unui târg la Mediaș provine din anul 1317. Ulterior, în secolul al XV-lea, în anii 1424 și 1498 orașului Mediaș i-a fost acordat dreptul de a organiza două târguri anuale[19].

Cercetătoarea M.-E. Crângaci-Țiplic, pe baza cronicii lui J. Hutter, ridică o problemă legată de localizarea spațiului în care erau ținute aceste târguri mediești din secolele XIV-XV. Se consideră că în jurul anului 1500 la Mediaș au existat două amplasamente distincte. Primul dintre ele se regăsește pe locul actualei Piețe Regele Ferdinand I, o zonă joasă, la același nivel cu lunca inundabilă a râului Târnava Mare, dar dominată la nord de către impozantul edificiu al Bisericii Sf. Margareta. Un al doilea spațiu ar fi fost cel situat în zona de sus a străzii Zekesch (azi str. Mihai Viteazu), în mica piațetă din jurul Biserici Sf. Nicolae, cunoscută ca existând în acel loc, cel puțin până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, conform surselor documentare oferite inclusiv de hărțile josephine (1769-1773)[20].

[17] Crîngaci-Țiplic 2004, p. 10
[18] Crîngaci-Țiplic 2004, p. 10; Avram 2006, p. 45.
[19] Niedermaier 1979, p. 207; Crîngaci-Țiplic 2004, p. 10.
[20] Crîngaci-Țiplic 2004, p. 10

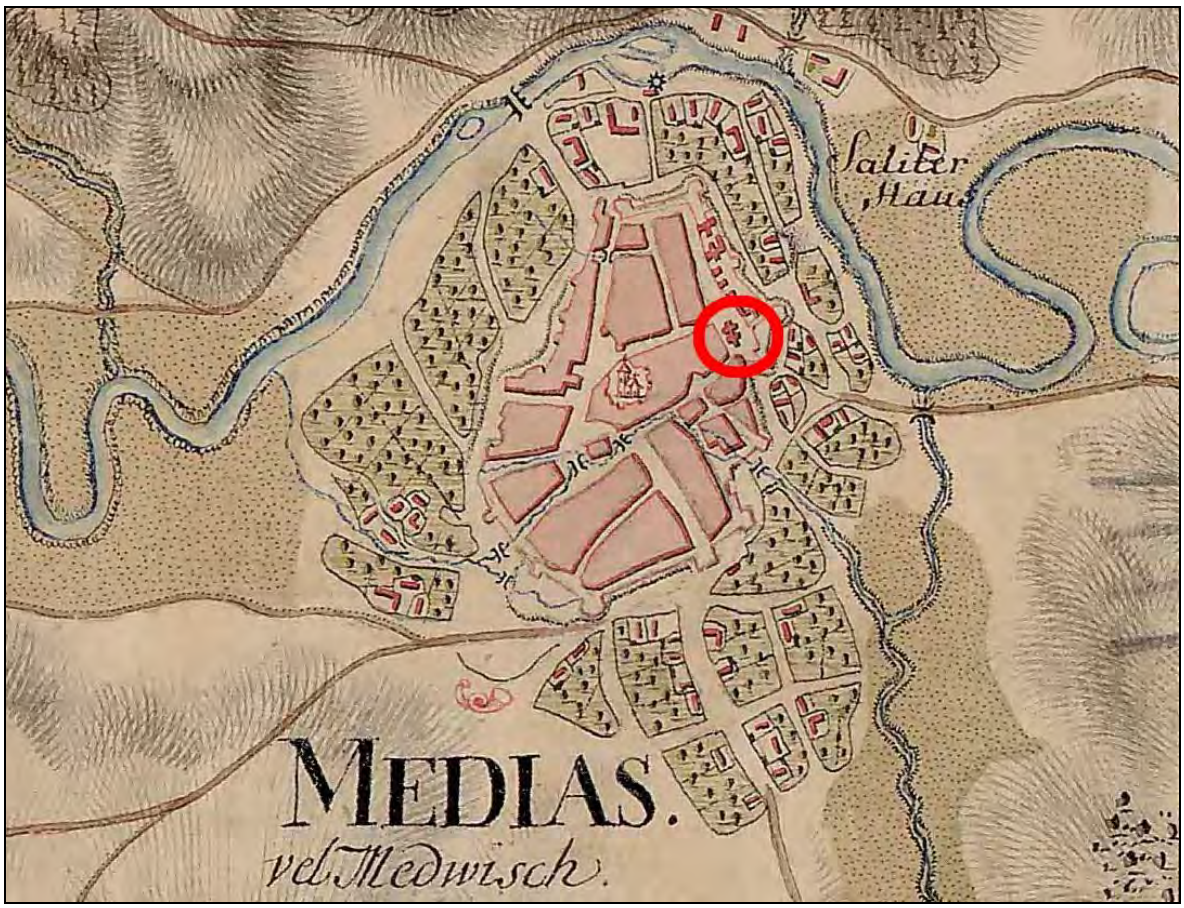

Fig. 13. Reprezentarea orașului Mediaș pe Josephinische Landaufnahme.1769-1773. Planul marchează și poziția vechii Biserici Sf. Nicolae.

Alte mențiuni ale târgului mediesean mai apar și anii 1508, când se referă la cheltuielile privind custozii acestuia, dar și într-o serie de calendare publicate la Sibiu în anii 1606 și 1676. Ultimul dintre ele precizează în lista sa chiar trei târguri anuale la Mediaș: la 27 februarie, 13 iulie și 30 noiembrie[21].

Majoritatea construcţiilor civile ridicate iniţial în piaţa centrală a oraşului aveau o vechime considerabilă, datate în perioada secolelor XVI-XVII, cu puternice influenţe ale Renaşterii transilvănene şi ulterior ale barocului, însă la numeroase edificii se regăsesc diverse elemente arhitecturale specifice stilului gotic. Astfel, aceste elemente, precum ancadramentele sau diferite însemne heraldice, relevă o vechime mai mare a respectivelor construcţii[22].

Se consideră că latura de nord **a Pieț**ei a fo**st ocupată de construcții** în momentul în care **fortificația perimetrală a orașului a început să prindă** contur spre sfâ**rșit**ul secolului al XV-lea, iar rolul strategic al castelului se diminuează simțitor pe parcursul secolului următor[23]. Inclusiv cel mai vechi plan general al Mediașului întocmit de către G. M. Visconti în anul 1699 arată clar faptul că toate cele patru laturi ale pieței erau deja construite.

Cercetătoarea E. Greceanu consideră că nucleul inițial al orașului a fost situat în zona cea mai înaltă a așezării, denumită Zekesch (termen provenit din lb. maghiară, Székely = secui), zonă care corespunde actualelor străzi Mihai Viteazu, Cardinal Iuliu Hossu, Petru Rareș și După Zid. Alegerea acestui loc s-a datorat faptului că în jurul său existau numeroase mlaștini datorate cursului sinuos al

21 Crîngaci-Țiplic 2004, p. 10-11.
22 Avram 2006, p. 45 și următoarele.
23 Avram 2006, p. 45.

râului Târnava Mare. Din acest punct, extinderea locuirii s-a făcut către nord, ocupate de actualele străzi Nicolae Iorga, Simion Bărnuțiu și I. G. Duca[24]. Aceeași cercetătoare menționează că așezarea s-a dezvoltat spre vest și sud, în zona mai mlăștinoasă, abia pe la jumătatea secolului al XV-lea, zonă ce cuprinde actualele străzi Johannes Honterus și St. L. Roth (fostă Kothgasse, adică Ulița Noroioasă). Aproximativ același tip de evoluție urbanistică este consemnat și de către Karl G. Römer sau P. Niedermaier, fie pe baza interpretărilor cronicilor mai vechi sau pe baza formei parcelărilor gospodăriilor, considerând că cel mai vechi nucleu al așezării, din sec. XIII, a fost cel din zona Zeckesch-ului (actuala stradă Mihai Viteazu), datorită în principal cotei mai ridicate, ferită de inundații și lipsită total de mlaștini[25]. Studierea perioadelor timpurii ale dezvoltării centrului urban al orașului Mediaș se lovește din păcate de un număr extrem de redus al mărturiilor documentare. Aceste considerente care menționează ca punct central de pornire al evoluției urbanistice mediașene zona aminitită anterior sunt extrem de elocvente, în acest caz lipsa documentelor fiind completată de către o serie de descoperiri arheologice din aproximativ același sector. Cercetările efectuate în spațiul Bisericii Evanghelice Sf. Margareta în perioada anilor 1971-1972 au dus la descoperirea, sub prima fază de construcție a bisericii, a unui cimitir datat în secolele al XII-lea și al XIII-lea. Datările s-au făcut pe baza inventarului funerar din morminte, în special prin identificarea unor inele de tâmplă de tip Bijelo-Brdo, dar și al unor morminte prevăzute cu nișă pentru cap[26]. Prin urmare, coroborând sursele arheologice cu informațiile oferite de cronicile mai vechi, putem considera că această zonă reprezintă nucleul principal al așezării medievale de la Mediaș, iar dezvoltarea ulterioară a pornit din acest punct.

Tot pe parcursul sec. al XIII-lea se consideră că **apar gospodării răzlețe** și în zona mai joasă a străzilor Mihail Kogălniceanu și St. L. Roth, precum și pe străzile Petófi Sandor și Turnului, iar spre s**fârșitul secolului amintit** se conturează treptat și **primele parcelări** pe laturile de sud **și est** ale **Pieței Regele Ferdin**and I[27]. La începutul sec. al XIV-lea zona superioară a străzii Mihai Viteazu alături de străzile Petru Rareș și Cardinal Iuliu Hossu sunt parcelate și ocupate aproape în totalitate, în această perioadă fiind consemnate și primele fo**rtificații de pământ din** jurul Bisericii, pe locul unde mai târziu va fi ridicat *castelul*. În aceeași perioadă **se extinde și locui**rea spre sud, pe actuala strad**ă** Nicolae Iorga. În **a doua jumătate a** sec. al XIV-lea este parcelată o jumătate din latura estică a străzii Johannes Honterus și apar **primele gospodării de pe s**trada I.G. Duca, legate de piața mare, realizându-se astfel, apropierea sau chiar unificarea celor două zone principale: *din deal și din vale*[28]. **Finalizarea parcelăril**or de pe străzile Turnului, Johannes Honterus și I. G. Duca se consideră că a fost finalizată în a doua jum**ătate a sec. al X**V-lea. Prin urmare, considerăm că întregul proces de parcelare a zonei locuite a fost desăvârșit către sfârșitul sec. al XV-lea, aspect întărit inclusiv de considerentul legat de construirea fortificației perimetrale a Mediașului, a cărei construicție a început în anul 1490.

Cercetătorul A. Avram consideră că o caracteristic**ă a tramei stradale mediașene este dată de** retragerea treptat**ă a aliniamentelor** caselor, semnificativă pe străzile Johannes Honterus, Turnului, Gheorghe Doja, dar și în Piața George Enescu, iar **existența piețelor ală**turate rep**rezintă** un element specific or**așelor medievale ale Europei** Centrale. Această situație este întâlnită și la Mediaș, prin formarea la sudul și vestul incintei fortificate a Bisericii a celor două piețe: Regele Ferdinand I (fostă Piața Mare) și George Enescu (fostă Piața Mică), cărora le adaugă piațeta din strada Mihai Viteazu, precum și cea a Castelului, considerată prima piață a localității[29].

[24] Greceanu 1968, p. 21.
[25] Niedermaier 1979, p. 201 și următoarele; Ionescu f.a., p. 75.
[26] Avram, Giura 1985, p. 51; RepArh 2003, p. 134.
[27] Avram, Giura 1985, p. 54-55.
[28] Avram Giura 1985, p. 55.
[29] Avram 2006, p. 13.

O imagine elocventă asupra Pieţei Mari și a oraşului este oferită şi de afirmaţiile cronicarului turc Evlia Celebi prezent la Mediaş în anul 1661, dar unele descrieri ale acestuia trebuie, totuși, privite cu anumite rezerve, mai ales că unele dintre ele sunt chiar contradictorii de la un pasaj la altul.

Mențiunile sale scriptografice despre oraș sunt următoarele: *Fiind așezată între cetăți și văi și dealuri, pe un șes întins, pe vârful unui deal ascuțit, este o întăritură puternică și o cetate foarte rezistentă, zidită din piatră cubică și având multe bastioane*[30]*. Nu are târg și nici bazar. Se găsesc biserici multe și case frumoase, acoperite cu șindrilă. Nu are decât o poartă, ce dă spre miazăzi, dar e o poartă dublă de fier, cu strajă permanentă. Nu-i înconjurat cu șanț pentru că, fiind așezat în vârful unui deal înalt, nu este loc pentru șanț. Are o mie de soldați.* [...]

Orașul e mare, fiind așezat pe malul râului Saz Patak (Târnava Mare) și are în total zece mii de palate trainice și case acoperite cu olane de diferite culori și cu șindrilă. Mai sunt unsprezece mănăstiri, cu turnuri înalte pentru clopote, clădite fiecare de către un crai. Toate au cupole învelite cu cositor alb. Se mai află tot felul de încăperi, case pentru ospățuri și locuințe frumoase pentru musafiri. Mai sunt hanuri, o baie, clădiri în formă de mănăstiri și case preoțești pentru învățătură. Târgul și bazarul sunt construite foarte frumos și după regulă. Are o piață așa de ordonată, că nu se poate descrie. și aici, negoțul îl fac fetele și femeile. Se găsesc mărfuri prețioase din toate țările [...]. *De aceea toți locuitorii de aici sunt negustori și oameni de afaceri foarte bogați*[31]*.* [...] *Orașul acestei cetăți, Mediaș are două porți: una spre miazănoapte, alta spre miazăzi. În mijlocul orașului se află stâlpii de execuție și o spânzurătoare, încât, ferească Allah!, îl prinde groaza pe omul care vede cum îi schingiuiesc pe unguri pe locul acesta nenorocit.*

[...] *În târg și în bazarul orașului, lumea făcea vânzări și cumpărări*[32].

Datorită influenţelor specifice anumitor perioade sau evenimente, foarte multe edificii au suferit modificări importante de-a lungul timpului, îndeosebi în urma diferitelor distrugeri cauzate de incendii sau asedii. În aceste condiţii, au fost refăcute sau reconstruite parţial, pe parcursul secolelor al XVIII-lea şi al XIX-lea, fiind înregistrate transformări majore la nivelul arhitecturii în conformitate cu epoca respectivă, specifice inclusiv stilului neoclasic-Empire sau Jugendstil.

Un alt element important era străbaterea pieţei oraşului de către albia pârâului Moşna, de fapt un canal artificial. Acesta pătrundea în interiorul cetăţii medievale în dreptul Turnului Fierarilor (în capătul str. I. G. Duca), cobora pe traseul străzii Schmiedgasse (actuala I. G. Duca) unde activa roata unei mori de apă, pătrundea apoi în Piaţa Mare de unde se bifurca pe două canale, traversând ulterior, în drumul său către vărsarea în râul Târnava Mare, străzile Kothgasse (actuala St. L. Roth) şi Gräfengasse (actuala P. Sandor). Acest fapt s-a păstrat, cu mici modificări, până în prima decadă a secolului trecut, când se va lua hotărârea de amenajare a canalizării şi asanarea canalului.

30 Călători străini 1976, p. 582
31 Călători străini 1976, p. 583
32 Călători străini 1976, p. 584

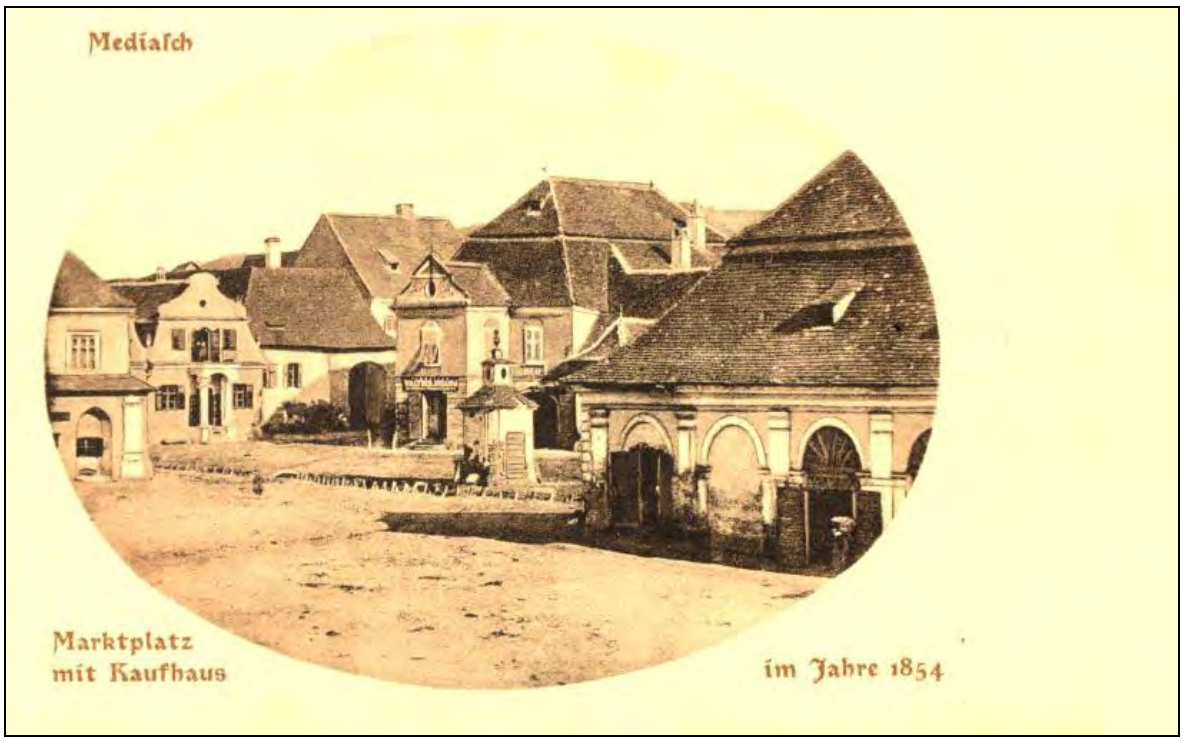

Fig. 14. Imagine a Halei de Comerț din Piața Mare / Grosser Marktplatz. (1854)

Tot în zona Pieţei Mari, surprinsă pe vechile planuri sau chiar în imagini de epocă, apare o impozantă clădire utilizată în scopuri comerciale. Hala d**e comerţ** sau casa negoţului, denumită de către G. M. Visconti *Casa del Mercato* pe planurile sale din anul 1705, a fost construită cel mai probabil pe la jumătatea secolului al XVII-lea, în jurul anului 1660, ca punct de desfacere al produselor breslaşilor medieşeni, dar și al târgoveților. H. Drotloff și G. E. Schuster consideră că originea acestui masiv edificiu ar putea fi datat în jurul anului 1699, fiind proiectat după planurile lui Morando Visconti[33], însă *târgul și bazarul* [...] *construite foarte frumos și după regulă* menționat de către Evlia Celebi la Mediaș[34] în anul 1661 ar putea face referire tocmai la această construcție.

Clădirea a fost construită în partea sud-estică a Pieței, către zona de intersecție a străzilor Nicolae Iorga și I. G. Duca, și era denumită de către medieşeni „magazin” (Kaufhaus), sau pe săseşte Kufes, fiind menționată în însemnările oficiale și sub denumirea de carmangerie. Se consideră că întregul edificiu era prevăzut cu o pivniță pentru depozitarea și păstrarea mărfurilor[35]. Aspectul său exterior este cunoscut în totalitate, pe baza imaginilor de epocă, putându-se observa stilul arhitectonic cu arcade, patru pe latura scurtă și zece pe latura lungă, unele prevăzute cu uși, altele cu ferestre, iar unele zidite. În schimb nu se cunoaște niciun plan al construcției.

Putem aprecia că demolarea halei s-a petrecut în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, mai exact între anii 1865 și 1880, aspect constatat prin studierea unor surse imagistice, reprezentate de către o fotografie de epocă realizată de către Ludwig Schuller (1865) și o lucrare de grafică semnată de către Adam Slowikowski (1880), ambele redând fidel imaginea pieței mari a Mediașului în perioada respectivă.

33 Drotloff, Schuster 2009, p. 59.
34 Călători străini 1976, p. 583
35 Drotloff, Schuster 2009, p. 58-59

Fig. 15. Mediaș - Piața Regele Ferdinand I cu imaginea Halei de Comerț. 1865 (foto: Ludwig Schuller)

Fig. 16. Mediaș - Piața Regele Ferdinand I. 1880 (grafică: Adam Slowikowski)

Numeroase planuri și imagini de epocă redau aspectul Pieței Mari (actuala Piața Regele **Ferdinand I) a orașului sub forma u**nui platou deschis, destinat în **special activităților** comerciale**, a târgurilor sau a altor activități** publice. Singurele construcții aflate în acest perimetru de-a lungul timpului au fost **Hala de Comerț** și o serie de fântâni publice, amplasate pe

laturile de est și de vest. Tot pe latura de est, se presupune de către unii autori existența unui stâlp al infamiei, al oprobiului public, destinat pedepsirii publice a infractorilor[36].

Fig. 17. Imagine a Pieței Mari cu „stâlpul infamiei", 1854

În perioada interbelică, însă, piaţa încă mai păstra aspectul său vechi, fiind amplasată în centrul ei bustul ilustru**lui paşoptist Ioan** Axente Sever.

Sistematizarea pieţei, în forma pe care o cunoaştem la ora actuală, are loc în deceniul cinci al secolului trecut, în momentul în care sunt trasate aleile pietonale şi sunt plantaţi majoritatea arborilor „decorativi". În arhiva Primăriei Mun. Mediaș se regăsește inclusiv un plan al Secției tehnice, pentru *amenajarea unui parc **în Piața Republicei orașului Mediaș***, concept din data de 11 febrruarie 1949, întocmit de către ing. Călbureanu.

În ansamblul său, Piaţa Mare a reprezentat dintotdeuna un loc de desfăşurare a evenimentelor publice de orice natură, de la pedepse şi execuţii, activităţi comerciale şi târguri, până la diverse festivităţi şi sărbători locale, fiind un veritabil loc identitar al întregii comunităţi medieşene.

[36] Ionescu f.a., p. 55.

Fig. 18. Plan pentru amenajarea parcului din Piața Regele Ferdinand I, 11 februarie 1949

II.1.1.5. Canalul văii Moșnei

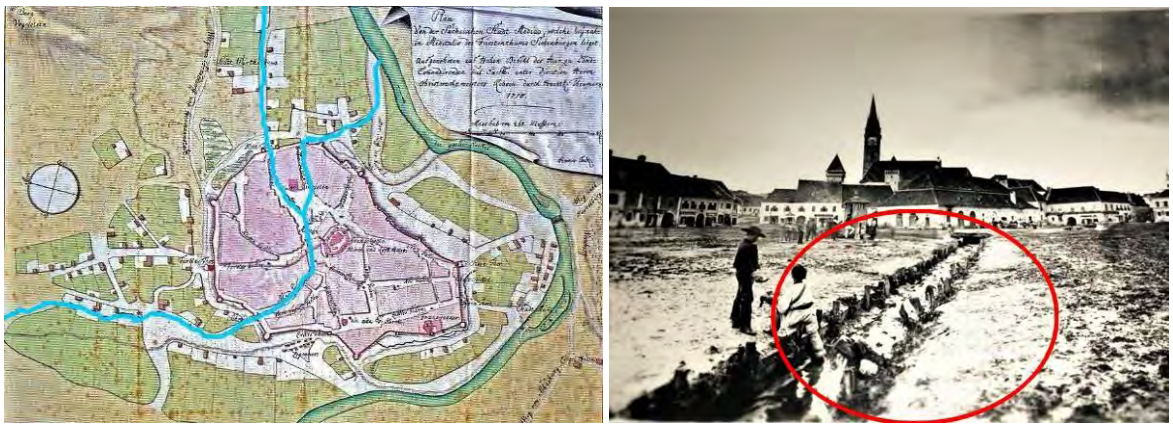

Fig. 19. Canalul văii Moșnei, plan general și Piața Regele Ferdinand I

Canalul văii Moșnei, cunoscut în istoria locală și sub denumirile de Canalul Morii sau Pârâul, a curs secole de-a rândul prin mijlocul Mediașului, trecând pe câteva străzi ale orașului, traversând Grosser Marktplatz – Piața Mare (azi P-ța Regele Ferdinand I) și vărsându-se ulterior în râul Târnava Mare. Acest aspect este ușor de observat studiind vechile planuri ale Mediașului din anii 1699, 1736 sau 1750, întocmite de G. Visconti, J. K. von Weiss și H. Theumern.

Din nefericire nu se cunoaște cu exactitate momentul când, din valea Moșnei, a fost deviat acest canal pentru a deservi cetatea, dar știm că acesta a fost funcțional până în perioada anilor 1911-1912, în momentul în care se introduce sistemul de canalizare, iar Pârâul este asanat în totalitate. O serie din planurile întocmite pentru acest proiect major al municipalității de la începutul secolului al XX-lea se păstrează la Arhiva Primăriei Mediaș, fiind de un real folos pentru mai buna cunoaștere a traseului exact urmat de canalul Morii. Această denumire, de canal al morii, se datorează uneia

dintre funcțiile sale importante și anume aceea că punea în mișcare roata unei mori de apă situată, încă din perioada evului mediu, în partea de jos a străzii Schmiedgasse (azi I. G. Duca), moară care a fost funcțională până pe la jumătatea secolului al XIX-lea.

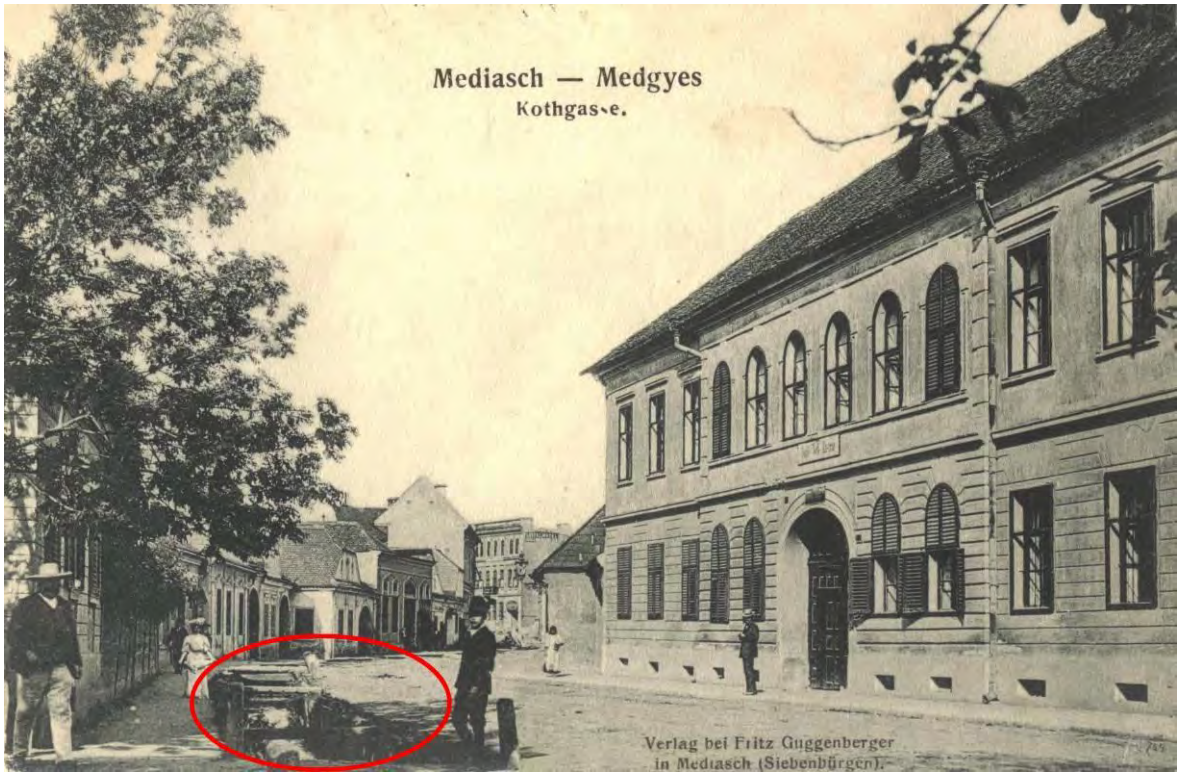

Fig. 20. Canalul văii Moșnei, str. L. Roth

Traseul exact al canalului (păstrând denumirile actuale ale străzilor) a fost următorul: deviația din valea Moșnei era efectuată în zona străzilor Mureș, Iazului și Valea Adâncă din cartierul Gropi, unde și azi există un mic stăvilar pentru regularizarea văii. Apoi se continua pe strada Izvorului și George Coșbuc, trecând prin curtea din fața Spitalului și intra în cetate în dreptul Turnului Fierarilor. Interesant de cunoscut și aprofundat ar fi modul de traversare peste calea ferată, construită în anul 1872, printr-un un posibil sifon sau, mai degrabă, un apeduct în miniatură, pentru a cărui realizare a fost contractată o firmă engleză, care se pare a dat greș. În zona centrală, canalul urma traseul străzii I. G. Duca, intra în Piața Regele Ferdinand I unde se bifurca, o parte trecând pe strada Petöfi Sandor și Mihai Eminescu, vărsându-se în Târnava Mare în apropierea Pieței Agroalimentare de azi, iar cealaltă bifurcație își continua cursul pe străzile St. L. Roth și Lucian Blaga, fiind "înghițită" de râu în zona Băii de Nisip.

Fig. 21. Canalul văii Moșnei, str. I. G Duca

Fig. 22. Plan al sistemului de canalizare din anul 1912

Alte funcțiuni ale canalului au fost acelea că asigura aprovizionarea cu apă pentru o serie de tăbăcării de pe traseul său, dar, în același timp, servea și drept canal de scurgere pentru riverani.

Asanarea totală a Canalului este consemnată în anul 1912.

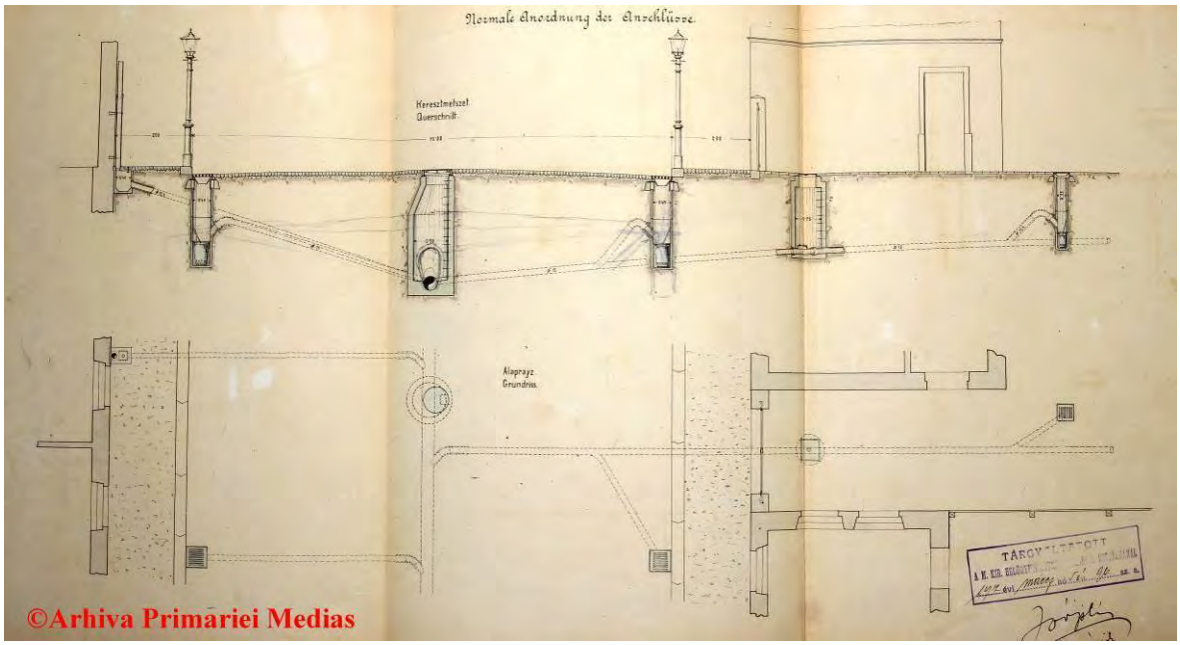

Fig. 23. Secțiune a sistemului de canalizare din anul 1912

II.1.2. Date istorice importante, evenimente istorice în teritoriul studiat

1146 Conform mai multor cronici Mediașul ar fi fost întemeiat în acest an.

1267 Iunie 3. Prima menționare documentară a Mediașului. Ștefan, regele tânăr al Ungariei, ducele Transilvaniei, pentru a răsplăti *„credința și slujbele lui Nicolae, fiul lui Jula, omul nostru credincios"*, îi înapoiază acestuia moșiile bunicului său Jula cel Mare, și anume pe cele numite Jula, Mediaș, Micăsasa, Furkeschdorf și Dupușul, împreună cu toate folosințele și cele ce țin de ele, pe care le-a stăpânit susnumitul bunic prin drept de moștenire.

1267 se presupune că Mediașul avea aproximativ 400 de locuitori.

1283 Iunie 23. Prima atestare a Mediașului ca localitate. Este menționat Adam din satul Mediaș.

1289 Mai 28. Este menționată documentar Terra Medies.

1315 August 12. Regele Carol Robert pronunță *„reunificarea"* sașilor din Mediaș, Șeica Mare și Biertan cu provincia sibiană urmând ca ei să intre în folosința dreptului sibian.

1317 Se organizează la Mediaș primul târg

1318 Ianuarie 20. Regele Carol îi scutește pe sașii din Mediaș, Șeica Mare și Șeica Mică de participarea la oastea regală, de darea proviziilor și a găzduirilor regești. În schimb vor fi datori să plătească, la sărbătoarea Sf. Martin, 400 de mărci de argint. Prima mențiune documentară a scaunului Mediaș.

1350 Se presupune că Mediașul avea aproximativ 900 de locuitori.

Se începe ridicarea turnului de poartă al Castelului și a zidurilor de incintă.

1356 Octombrie 1. Prima mențiune documentară a juzilor provinciali.

1359 Iunie 21. Mediașul apare prima oară pomenit ca oraș (civitas Megyes).

1365 August 19. Se folosește prima oară în documente denumirea *„cele două scaune"* pentru Mediaș și Șeica Mare.

1375 **la naștere prima porțiune a străzii I.G. Duca.** Fortifi**cațiile bisericii** parohiale care **ocupă centrul așezării sunt întărite printr-un al doilea zid de incintă.**

1397 Statutele capitalului Mediaș îi pomenesc pe „*magistri scolastici*", dascălii.

După 1400 Zidul de incintă al Castelului este supraînălțat și se construiesc încă trei turnuri ale forti**ficației bisericești**[37].

1402 Decembrie 4. Regele Sigismund de Luxemburg eliberează cele două scaune de sub jurisdicția comitelui secuilor acordându-le în același timp dreptul de a-și alege în mod liber judele. Prima mențiune a villicului (villicus Cuncz).

1414 Iunie 30. **Este menționată biserica parohială Sf**. Margareta.

1424 **Localitatea primește dreptul de a ține două târguri, măsură despre care se cre**de **că** duce la dezvoltar**ea noii piețe, actuala piața Regele Ferdinand I**[38].

1438 Incursiune turcească în Transilvania care a provocat mari distrugeri, de pe urma cărora Mediașul s-a resimțit multă vreme.

---

[37] Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

[38] Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

1452 Aprilie 30. Este menționat documentar *„Castelul"*, adică incinta fortificată în jurul bisericii ***„Sf. Margareta"***. În document se vorbește despre ***„Nicolaus Zas, castelanul cetăților din Mediaș, Tălmaciu și al altor cetăți"***. Nicolaus Zas este menționat și în anul 1450 fără a purta însă titlul de castelan.

1456 Este construită pe str. I.G. Duca o moară[39].

1469 Octombrie 20. Cele două scaune obțin dreptul de liberă alegere a judelui regal.

1475 În partea de nord a orașului există există trei străzi longitudinale cu o legătură transversală importantă. În partea de sud există mai multe ulițe principale, care pornesc din Piața Mare. Biserica Sf. Margareta este lărgită și înconjurată cu un al treilea inel de incintă.

1477 Ianuarie 9. Regele Matei Corvin limitează participarea mediențenilor la oaste, în caz de război, la 32 de oameni, ceilalți urmând să apere castelul.

1487 Noiembrie 11. Prima mențiune documentară a unui spital.

1490-1534 Construirea zidurilor de fortificație și a turnurilor care le străjuiau.

Zidurile care înconjoară orașul devin o piedică în calea extinderii în suprafață. Se produce o aglomerare, apărând construcții noi alături de cele de dinainte, spațiile fofolite cât mai rațional și în sec. al XVI-lea apar primele construcții civile etajate[40].

1508 13 iulie. Prima **menționare documentară a târgului** anual**, de la poalele castelului și ale** bisericii Sf. Margareta.

Prima mențiune a trompetistului orașului. El avea obligația să anunțe prin sunete de trompetă apropierea dușmanului, izbucnirea incendiilor, intrarea în oraș a principelui și a altor înalți demnitari.

1517 Ianuarie 15. La rugămintea lui Jakob Piso regele Ludovic II acordă Mediașului dreptul de a sigila documentele cu ceară roșie.

1520 Mediașul ar fi avut cca. 1.500 de locuitori.

1534 Septembrie 28. Aventurierul venețian Aloisio Gritti este asediat la Mediaș și ucis.

Terminarea zidurilor de fortificație.

1550-1551 Supraînălțarea **Turnului Trompeților** cu trei etaje.

1552 Martie 25. La cererea comunității din Mediaș în frunte cu Simon Pellio regele Ferdinand ridică Mediașul la rangul de reședință permanentă a judelui regal.

1572 Mai. La invitaţia principelui Ştefan Báthory, reprezentanţii tuturor capitlurilor şi decanatelor bisericeşti săseşti s-au strâns într-un sinod important la Mediaș. Cei prezenți au depus jurământul pe *Confessio Augustana.*

1575 **În Piața Mare se construiește în stil renascentist o** mare **casă de patricieni, „casa** Schuller**", denumită după fostul ei proprietar, primarul Hannes Schuller** [41]

1576 Principele Ștefan Báthori, în timp ce prezida o ședință a dietei în biserica Sf. Margareta, a primit solia polonă care i-a adus vestea alegerii sale ca rege al Poloniei.

---

[39] Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

[40] Ștefan Ionescu, *Mediaș, Monumente medievale*, f.ed, f.a., p. 36

[41] Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

1588 Decembrie 23. În dieta întrunită la Mediaș, Sigismund Báthori este instalat ca principe, după ce făcuse stărilor concesiunea de a accepta izgonirea iezuților din țară.

1603 Orașul este prădat de Moise Szekely. Ca pedeapsă că s-a predat acestuia, Mediașul a fost impus de către Basta cu suma enormă de 24.000 fl.

1604 Din acest an datează cea mai veche matricolă a gimnaziului. Este pomenit primul rector al gimnaziului.

1605 Orașul este devastat de mai multe ori de către haiducii lui Bocskai și trupele imperiale[42]. Septembrie 4. Stephan Bocskai este recunoscut de dieta de la Mediaș ca principe.

1614 Gabriel Bethlen ține o dietă la Mediaș. Cu acest prilej sunt pedepsiți ucigașii principelui Gabriel Báthory. **Turnul de poartă** al fierarilor (str. I. G. Duca) este construit[43].

1617 Sunt menționați *„Faraonii"*, adică țiganii.

1621 Din acest an datează un statut al orașului cuprinzând 98 de articole (Constituția orășenească).

1632 **Construcția Bastionului Binder în fața Porții Fierarilor**[44] (î**n capătul str.** I. G. Duca - Schiedgäser).

1639 Se construiește un pod peste râul Târnava.

1641 **Zidul și t**urnul din strada Fierarilor (I.G. Duca) sunt cons**truite din fundații**[45].

1645 În s**trada Noroioasă (**St. L. Roth, Kothgasse, ulterior Rothgasse) se construiesc turnul **și zi**dul[46].

1661 Principele Mihail Apafi stă șase săptămâni cu trupele turcești de protecție la Mediaș.

1675 orașul Mediaș înregistra aproximativ 2.200 de locuitori.

1705 Aprilie 7 - iunie 13. Mediașul este asediat de curuți sub comanda lui Simon Forgács. În timpul asediului curtea parohială, școala și biserica au servit scopurilor militare.

1706 Curuții, înainte de a părăsi orașul, distrug o mare parte a zidurilor și bastionaelor[47].

1733 În conscripția lui Ioan Inocenţiu Micu, Mediașul apare ca unit în totalitate (?), numărând 525 de enoriași.

1736 **Ordinul piariștilor construiește pe latura de** sud **a Pieței Mari o școală, care va funcționa până în 1790**[48]. La 1773 era singura clădire cu două niveluri.

1762 Magistratul adoptă un regulament privind îmbrăcămintea și serviciul de poliție.

---

42 Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

43 Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

44 Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

45 Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

46 Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

47 Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

48 Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

1765 Octombrie 10. Johann Sifft părăsește Bistrița și se mută cu tipografia sa la Mediaș. Este prima tipografie din oraș.

1773 Coregentul Iosif (viitorul împărat Iosif II.) face o călătorie în Transilvania. Vizitează și Mediașul însoțit de notarul Michael Conrad de Heydendorff.

1787 Românii din Mediaș construiesc cu ajutorul comercianților din Brașov o biserică ortodoxă la *„Șipotul rece".*

1796 Populația din interiorul și din exteriorul zidurilor orașului cuprinde în total: 2473 sași, 1515 români, 82 maghiari și 195 țigani.

Se naște la Mediaș Stephan Ludwig Roth (fiul directorului liceului din Mediaș), gânditor umanist, istoric, profesor și pastor luteran sas, participant la Revoluția de la 1848. Astăzi, una din străzile orașului, aflată în zona de studiu, îi poartă numele. Casa memorială St. L. Roth se află în incinta Castelului din Mediaș, alipită Turnului Funarilor.

1800 Cele două vecinătăți din ulița fierarilor construiesc lângă turn poarta fierarilor, dărâmată în jur de 1890.

1805 În Mediaș există 27 de bresle.

1803 Comunicare**a dintre Castel și Piața Mare (**P**iața Regele Ferdinand I**) **se realizează prin** inte**rmediul unei scări acop**erite.

1815 Mai 26. **Turnul Trompeților este lovit** de un fulger **și grav avar**iat. **Se realizează lucrăr**i **de reparație și se montează un paratrăsnet.**

1816-1818 A fost **făcută o primă încercare de asanare a pieț**ei, prin regularizarea albi**ilor și** construirea uno**r podeț**e.

1821 - 1834. Stephan Ludwig Roth activează ca profesor și director la gimnaziul mediesean.

1826 Ridicarea bisericii *„Înălțarea Domnului*" prin strădaniile episcopului Ioan Bob. Este prima biserică românească intramuros.

1840 Octombrie. 8. Se ține la Mediaș, sub președinția primarului Michael von Heyendorff, adunarea de constituire a *Asociației pentru Cunoașterea Transilvaniei*.

1848 August 13. Se constituie *Uniunea Tineretului German* din Transilvania. Președinte este ales Stephan Ludwig Roth.

Octombrie. La Mediaș și-a avut reședința Viceprefectura Mediașului, în frunte cu protopopul greco-catolic Ștefan Moldovan. Viceprefectura Mediașului, aflată în componența Prefecturii I *Blăjana*, condusă de Ioan Axente Sever, reunea localitățile din regiunea Mediaș-Sighișoara.

Octombrie 24/Noiembrie 3-1849 Ianuarie 16. La Mediaș a funcționat Prefectura Mediașului în frunte cu protopopul greco-catolic Ștefan Moldovan, constituită pe teritoriul fostei viceprefecturi.

1849 Ianuarie 17. Mediașul este ocupat de trupele revoluționare maghiare, comandate de generalul Joseph Bem.

Mai 11. Stephan Ludwig Roth este executat prin împușcare la Cluj.

1850 Populația orașului numără: 2959 germani, 1817 români, 264 maghiari, 109 evrei ș.a.

1853 Mai 20. Inaugurarea monumentului închinat lui Stepha**n Ludwig Roth în grădina școlarilor.**

1855 Iulie 31. Vechea **Primărie din par**tea de sud a castelului **este refăcută cu destinația de clădire a gimnaziului. Primăria e**ste mutat**ă în piața centrală.**

1863 Introducerea iluminatului public stradal, cu ulei lampant.

1870 **Canalul care traversa piața și cele trei străzi,** I.G. Duca, St. L. Roth **și P.** Sandor, era din nou insalub**ru, murdar, mirositor și plin de mătasea broaștei**. Pentru a rezolva problema, malurile sale au fo**st prevăzute cu amenajări din lemn și au fost plan**tate **două rânduri de salcâmi, dar s**tr. Roth (Kothgasse) **a rămas la fel de respingătoa**re[49].

1871 Noiembrie 1. Deschiderea Școlii Agricole Săsești din Mediaș.

1871-1931 Activitatea tipografiei Gustav Albert Reissenberger.

1872 Mai 6. Inaugurarea liniei de cale ferată Teiuș-Mediaș.

Iulie 18. Inaugurarea liniei de cale ferată Mediaș-Sighișoara.

1873 Ianuarie 27. Deschiderea Școlii Profesionale de Ucenici.

1878 Înființarea pompierilor voluntari.

1879 Ridicarea Școlii de Gimnastică după planurile inginerului Friedrich Mätz.

Decembrie 21. Theodor Schneider din Falkenstein/Saxonia este angajat ca profesor de gimnastică la gimnaziul mediesean. El a fost primul profesor de gimnastică calificat din Mediaș.

1880 Populația Mediașului cuprinde 6489 suflete: 3470 germani, 1909 români, 717 maghiari și 393 alții.

1881 Iunie 29. Samuel Karres cel Bătrân se mută de la Sighișoara la Mediaș. În Mediaș pune bazele unei fabrici de pielărie.

1885 Fondarea parohiei reformate independente.

1885-1886 Ridicarea unei școli populare de stat.

1886 Fondarea unei *Reuniuni a Femeilor Române din Mediaș și Împrejurimi*.

1888 Construirea bisericii reformate.

1888-1889 Ridicarea unei noi clădiri a *Școlii Populare Germane*.

1893 Fondarea unei *Reuniuni a Femeilor Izraelite*.

1893-1894 Construirea sinagogii.

1893-1944 Apariția publicației „*Mediascher Wochenblatt*"; din 1919 sub numele „*Mediascher Zeitung*".

1897 August 27-28. Adunarea generală a Astrei la Mediaș.

1900 Populația Mediașului numără 7665 suflete: 3826 germani, 2310 români, 1309 maghiari și 220 alții. Existau 1278 proprietari de case, din care 711 germani, 407 români, 62 maghiari, 54 țigani, 30 evrei, 14 alții.

1902 Iunie 8. Inaugurarea oficială a Spitalului. A fost construit în acel an și avea o capacitate de 32 de paturi.

[49] Ștefan Ionescu, *Mediaș, Monumente medievale*, f. ed., f. a., p. 77

Iulie. Apare primul număr al publicației „*Volksgesundheit*", sub redacția dr. Heinrich Siegmund.

1905-1918 Apare săptămânalul *Medgyesi Ujság*.

1905 Este realizat "Plan de rețea de conducte pentru iluminatul cu gaz de cărbune a orașului Mediaș"

1907 Octombrie 10. Marș de protest al socialiștilor mediești cu eșarfe roșii și insigne cu inscripția *„Drepturi pentru popor"*.

1908 Reconstrucția completă a spitalului cu o capacitate de 160 de paturi.

Memorandum al gremiului comercianților mediești prin care cereau prelungirea circulației trenurilor de pe ruta Sibiu - Copșa Mică până la Mediaș.

1910 Populația Mediașului numără 8647 suflete: 3910 germani, 2729 români, 1694 maghiari și 314 alții.

Iunie-1912 Septembrie. Construirea noii clădiri a gimnaziului după planurile arhitectului Fritz Balthes din Sighișoara.

Primele lucrări pentru alimentarea orașului cu apă s-au făcut prin anul 1910 de către prof. dipl. ing. Salbach din Dresden. Lucrările au fost întrerupte din cauză Primului Război Mondial până în anul 1927, când prin hotărârea nr. 5/1927 Consiliul Comunal a decis să încredințeze firmei G. Rumpel S.A.R din București întocmirea proiectului pentru apeduct[50].

1911 Decembrie 1. Deschiderea Școlii de Ucenici Comerciali cu limba de predare germană.

1912 Iulie 13. S-**au terminat lucrările de** canalizare de la spitalul **orășenesc, trecân**d prin **ulița fiera**rilor [I. G**. Duca], piața centrală [Piața Regele** Ferdinand I], str. Ro**th până la vărsarea în Târnavă. Pârâul** care curgea de la ***„Șipotul rece"*** prin ul**ița fierarilor, piața centrală ș**i str. Roth a fost astupat.

1916 August 30. Pe la orele 4 după amiaza se primește ordinul oficial de evacuare a orașului. O parte a refugiaților ajunge cu trenul la Nagykikinda, cea mai mare parte la Csongrád și o parte chiar la Makó. Primarul Friedrich Theil rămâne la post.

Sepembrie 10. Corpul de cavalerie al contelui Schmettow își stabilește cartierul general la Mediaș.

1918 Decembrie 16. Sosesc la Mediaș primele unități ale armatei române, respectiv un detașament de 200 de militari sub comanda căpitanului Traian Iliescu. Militarii români sunt întâmpinați cu pâine și sare de viceprimarul Johann Caspari.

1919 Ianuarie 2. Generalul Berthelot, venind cu un tren special din Sibiu se oprește în gara Mediaș. Consiliul Național Român și trupele românești i-au organizat o frumoasă primire la care a fost invitat să participe și Magistratul orașului. Au adresat cuvinte de salut dr. Dionisie Roman din partea comitatului și a populației românești și Samuel Karres din partea populației săsești.

Ianuarie 8. Comitetul Central Săsesc Lărgit și Consiliul Național German-Saxon s-au întrunit într-o ședință comună în aula gimnaziului evanghelic. Adunarea Națională proclamă unirea poporului sas din Transilvania cu Regatul României.

---

[50] Arhivele Primăriei municipiului Mediaș, document pdf din baza de date, nr: 23-1414_120211020141435001, *Deciziunea nr. 23/1414/1939*

1928 Se **hotărăște construirea Catedralei** ortodoxe **române în piața lemnelor (**Piața **Regele** Ferdinand I)**, prorietatea bisericii evanghelice luterane din Mediaș și** cederea terenului necesa**r către consiliul comunal**. Construirea bisericii nu va împiedica intrarea la **ș**c**oala gimnazială a liceului evan**ghelic l**uteran, precum și împiedicarea** c**irculației pe șoseaua națională. Se hotărăște, de asemenea, că pe lângă biserică, după terminarea** acesteia va fi amen**ajat și un parc pe cheltuiala primări**ei**. Urma ca piața lemnelor să** ia **denumirea de Piața Bisericii**[51].

1933 Modificarea liniei de aliniere în strada St. Lud. R**oth conform propunerii înaintată de** arhitectul Frederic Haner

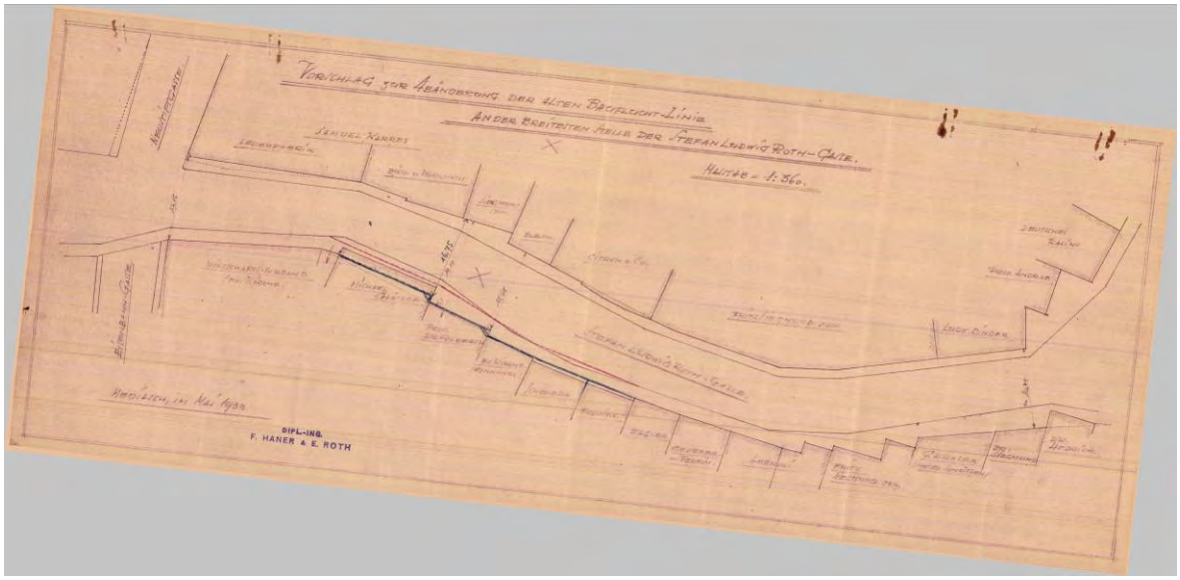

Fig. 24. Alinierea str. St. L. Roth, 1933

1944 Proiect pentru lucrări de canalizare, trotuare, oferte pentru furnizarea de unelte: proiect de ansamblu pentru diferite lucrări de asfaltare și pavare în baza concursului publicat sub nr. 2910/1943, inginer constructor diplomat Erhard Roth.[52]

1949 Este realizat "proiectul pentru amenajarea unui **parc în Piața Re**publicei din ora**ș**ul **Mediaș,,, Primăria orașului Mediaș, Secția Tehnică. P**roiectul este realizat de **grădinarul Dumitru Călburean**

1959-1961 Proiect de restaurarea bisericii evanghelice C.A. din Mediaș, Benenficiar: Consistoriul Evanghelic C.A. [53]; procesul de restaurare continuă și în anii '70.

1970 la 25 septembrie a fost inaugurată casa memorială „Stephan Ludwig Roth" în locuința lui Roth din strada Honterus

Au loc lucrări de restaurare la Biserica Sf. Margareta.

1971-1974 Au loc săpături arheologice în incinta bisericii evanghelice Sf. Margareta din Mediaș în vederea întocmirii unui proiect general de restaurare[54]

1977 Lucrări de restaurare a casei St. L. Roth din Mediaș, arh. H. Fabini, Beneficiar: Consistoriul Superios al Bisericii Evanghelice C.A. Sibiu[55]

---

51 Arhivele Primăriei municipiului Mediaș, document pdf din baza de date, nr: 2209_120211025094122001, *Procesul verbal despre ședința consiliului comunal al orașului Mediaș din 14 Iulie 1828*

52 Arhivele Primăriei Mediaș, Serviciul tehnic, D15/1944, baza de date digitalizată, denumire document pdf: -_120211021100140001.pdf

53 INP, D6330, Medias, Biserica evanghelica, 1957-1968

54 INP, D6332, Medias, Bis evanghelica, sapaturi arheologice 1971-1974

II.1.3. **Evoluția s**tructurii etnice, **a ocupațiilor populației, a caracterului funcțional**

II.1.3.1. Evoluția populației Mediașului de-a lungul timpului

Estimarea numerică a populației din perioadele trecute respectă anumite criterii: numărul locuințelor din interiorul așezării, numărul de fumuri, numărul edificilor religioase etc. Pentru orașul Mediaș nu se potrivește niciunul dintre acestea, ceea ce face mult mai dificilă clarificarea acestor probleme.

Pentru a realiza o serie de date cât mai aproape de realitățile existente în stabilirea numprulu de locuitori ai Mediașului până la datele statistice reale, confirmate de documente și recensămite, trebuiesc utilizate alte mijloace, aproximative, precum analiza evoluției teritoriului în planul orașului în funcție de dezvoltarea urbană, care pot edifica o serie de date cu privire la densitatea construcțiilor în vatra așezării și, implicit, a numărului de locuitori.

După estimările bazate pe analagii cu alte așezări din Transilvania perioadei Evului Mediu, orașul Mediaș ar fi avut în a doua jumătate a secolului al XIII-lea o populație de cca. 320-350 de persoane[56]. Conform cercetătorului Paul Niedermaier, numărul gospodăriilor pentru așezarea de la Mediaș din secolele XIII-XIV le depășea pe cele cunoscute în satele învecinate (Nemșa – 21, Daneș - 26, Viișoara – 18, Valea Viilor – 43)[57]. Autorul consideră că o gospodărie (Bauernwirtschaft) face referire la o curte țărănească compusă din casa propriu-zisă și acareturile aferente, locuită, în principal, de o singură familie cu numeroși membri. Astfel, pe baza analizării vechilor planuri și cunoscându-se direcțiile centrifuge de adaos, care pornesc din interior spre exterior, putem aprecia că populația așezării de la mijlocul secolului al XIV-lea era de aproximativ 750-950 de persoane. Lucrarea *Mediasch, die Siebenbürgisch – sächsische Stadt an der Grossen Kökel*, apărută în anul 1992, numărul de locuitori de la Mediaș din anul 1359 era de 1.250, cifră pe care o considerăm puțin exagerată pentru vremurile respective. Totuși, de la jumătatea secolului al XIV-lea, numărul populației mediașene a sporit permanent prin noi elemente de „hospites", care vin de pe cursul mijlociu al văii Hârtibaciului și cel al văii Visei[58]. Până în anul 1512, localitatea cunoaște o perioadă de relativă liniște ceea ce-i permite o evoluție semnificativă, iar în interiorul cetății este întâlnită doar poplația de origine germană, sașii[59].

Ulterior, ciuma din anii 1512 – 1516 a determinat scăderea accentuată a numărului populației, care se presupune că ar fi scăzut la aproape jumătate. După această epidemie, orașul Mediaș acceptă în vatra sa noi locuitori. Din anul 1528 se schițează noi perimetre și loturi de primire, iar după mai bine de un secol, în anul 1664, Senatul orășenesc decide atribuirea spațiilor libere și a terenurilor disponibile unor noi cetățeni așezați la Mediaș. Au fost acceptați doar coloniști sași provenind din satele învecinate, cărora li s-au acordat numeroase înlesniri fiscale, dar li s-au impus și obligațiile civice[60].

În a doua jumătate a secolului al XVII-lea se constată creșeterea permanentă a populației mediașene, de la 2.200 de locuitori în anul 1675 la 2.500 de locuitori în anul 1698. Ulterior, în timpul dominației habsburgice din Transilvania, populația săsească de la Mediaș este „obligată" la o serie de concesii neconforme cutumelor lor tradiționale. Astfel, începând din secolul al XVIII-lea la Mediaș se vor așeza tot mai mulți cetățeni catolici, iar după 1786 și români greco-catolici, alături de numeroase familii evreiești. În aceste condiții, în anul 1850, la Mediaș era consemnată o populație de 5.337 de locuitori[61].

---

55 INP, D6341, Casa Stefan Ludwig Roth

56 V. Cucu, *Orașele României*, București, 1970.

57 Paul Niedermaier, *Siebenbürgische Städte. Forschungen zur städtebaulichen und architektinischen Entwicklung von Handwerksorten zwischen dem 12. und 16. Jahrhundert,* Bucureşti, 1979.

58 Thomas Nägler, *Așezarea sașilor în Transilvania*, 1992;

59 Ioan Raica, *Mediaș. Natură – istorie – economie*, Târgu Mureș, 1994, p. 35

60 Ioan Raica, *Mediaș. Natură – istorie – economie*, Târgu Mureș, 1994, p. 35

61 Ioan Raica, *Mediaș. Natură – istorie – economie*, Târgu Mureș, 1994, p. 36

La începutul secolului al XX-lea, mai exact în anul 1900, populația Mediașului număra 7.665 de locuitori: 3826 germani, 2310 români, 1309 maghiari și 220 alții. Existau 1278 proprietari de case, din care 711 germani, 407 români, 62 maghiari, 54 țigani, 30 evrei, 14 alții.

După încheierea Primului Război Mondial, în condițiile dezvoltării economice puternice a orașului datorate resurselor importante de gaze naturale din zonă, creșterea numerică a populației este una semnificativă, depășind cifra de 15.000. Este și perioada în care populația românească o va depăși, numeric, pe cea săsească.

II.1.3.2. Bresle meșteșugărești

La Mediaş, cu toate că mult timp va predomina caracterul agrar, datorită privilegiilor acordate, dar şi statutelor de care va beneficia oraşul, de la cel de *oppidum* şi *villa* la cel de *civitas*, se constată cvasi-permanent o dezvoltare a aşezării, prin atragerea meşteşugarilor în primul rând, dar şi a negustorilor.

Aşezarea geografică a Mediaşului pe malurile Târnavei Mari, prezenţa populaţiei germane şi a privilegiilor rezultate ca urmare a autonomiei acesteia, ca şi o largă ofertă de resurse naturale, au dus, împreună cu o susţinere legislativă adecvată venită din partea regilor Ungariei sau a voievozilor, respectiv principilor Transilvaniei, la o înflorire urbană a acestei localităţi. Astfel, asemenea altor localităţi săseşti importante, precum: Sibiu, Braşov, Sighişoara, Bistriţa, Sebeş etc., dezvoltarea meşteşugurilor organizate în bresle s-a făcut în funcţie de situaţia specifică zonei şi a putut fi constatată încă din secolul al XIV-lea.

Breslele locale au avut o mare importanţă în dezvoltarea oraşului, acestea reprezentand organizaţii cu un statut deosebit de bine definit, care reglementa atât relaţiile de producţie şi cele comerciale, cât şi relaţiile sociale, religioase, militare şi politice ale membrilor lor.

Cea dintâi breaslă menţionată la Mediaş este cea a croitorilor, în anul 1456, pentru ca la sfârşitul secolului al XV-lea să apară menţiuni asupra breslei aurarilor, mai exact în 1494.

Secolul al XVI-lea reprezintă un adevărat „el Dorado" al activităţilor economice, fiind atestate la Mediaş un număr impresionant de bresle, dintre care se fac remarcate breasla măcelarilor, a brutarilor, a tăbăcarilor, a cojocarilor, breasla morarilor, a pantofarilor, a ţesătorilor de lână şi a celor de postav, a butnarilor, lăcătuşilor, ceasornicarilor, zidarilor, funarilor, a sticlarilor ş.a. Acest tip de organizare va ajunge la apogeu în secolul al XVII-lea, când apare o specializare accentuată a acestora şi când sunt atestate în oraş 33 de bresle, cu peste 34 de branşe distincte. Ulterior, în anul 1773 numărul breslelor va crește la 36, acesta fiind numărul maxim înregistrat la Mediaş.

Structura şi funcţiile breslelor. Breslele reprezentau asociaţii de meşteşugari cu un statut bine definit, care reglementa relaţiile de producţie, comerciale, sociale şi politice ale membrilor săi. În cadrul unei bresle aveau acces meşteşugari din acelaşi domeniu de activitate, practicanţi ai aceleiaşi meserii, exclusiv din rândul populaţiei săseşti care puteau face dovada provenienţei dintr-o familie *cinstită*, *legitimă* şi aveau *limba maternă germana*[62]. Conducătorii breslelor aveau atribuţii profesionale, de verificare a respectării tehnologiilor de lucru, a calităţii produselor, a comercializării lor, dar şi atribuţii civice prin care puteau controla respectarea normelor de comportare în societate, de punctualitate şi corectitudine ale tuturor meşterilor, calfelor şi ucenicilor breslei.

Statutul breslei avea şi o componentă religioasă, aceasta având propriul ei altar pe care era datoare să-l întreţină. Membrii breslei erau obligaţi să participe la ceremoniile religioase îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, având un loc bine stabilit în biserică, iar la procesiuni trebuiau să poarte steagul breslei, pe care era cusută stema ei. Fiecare breaslă avea un patron spiritual, un sfânt, care era respectat şi

62 Pascu 1954, p. 265

sărbătorit în mod regulat[63]. Breasla a reprezentat şi o asociaţie de ajutor reciproc. Fiecare membru al breslei trebuia să plătească o taxă de înscriere, apoi cotizaţii periodice. Din sumele astfel acumulate, se acordau ajutoare de boală, de înmormântare, pensii pentru văduve şi copii orfani. În oraşele transilvane, membrii breslei aveau şi îndatoriri militare. De cele mai multe ori sediul breslei se afla într-unul dintre turnurile sau bastioanele cetăţii, pe care aveau datoria de a-l întreţine pe timp de pace sau de a-l apăra în cazul unui asediu. Faţă de oraş, breasla trebuia să plătească o taxă anuală, stabilită după veniturile şi mărimea ei.

Conducerea breslei era exercitată de doi, iar mai târziu, de patru conducători. Numele lor latinesc era *magistri fraternitatis, magistri cehae,* sau *seniores magistri.* Pentru exemplificare, astăzi se foloseşte pentru desemnarea lor termenul de *staroşti.* Staroştii erau aleşi anual, la o dată prestabilită, de către adunarea generală a breslei, cu majoritate de voturi. Erau ajutaţi de un consiliu format de regulă din cei mai competenţi meşteri, aceştia fiind de obicei şi cei mai vârstnici. Pentru a deveni meşter, trebuiau trecute mai întâi etapele de *ucenic* şi de *calfă*. Obligaţia de a se trece prin stadiul de ucenic era prevăzută în statute şi se pretindea, în funcţie de meserie, o perioadă cuprinsă între trei şi cinci ani. În tot acest timp, ucenicul nu primea niciun fel de remuneraţie pentru munca despusă. După parcurgerea uceniciei, prin obţinerea certificatului, ucenicul devenea calfă. Perioada de călfie varia între doi şi patru ani, însă spre deosebire de cea a ucenicului, calfa primea un salariu din partea meşterului patron[64].

După instaurarea dominaţiei austriece, Maria Tereza (1741-1780) impune acceptarea în rândul meşteşugarilor din Transilvania şi a meseriaşilor străini, originari din Germania sau Austria, astfel, după anul 1800, breslele devin mai permisive şi treptat dispare caracterul de castă etnică închisă[65].

Bunuri materiale ale breslelor. Principalele mărturii materiale care intrau în componenţa unei bresle erau obiecte atât cu funcţie practică, dar şi simbolică sau rituală, precum: lada, tabla, steagul, stema şi sigiliul.

Lada de breaslă mai este cunoscută sub diferite denumiri, de *pixis*, *Büchse*, *Truhe*, *cehpensely*, şi era confecţionată cel mai adesea din lemn[66]. Majoritatea breslelor aveau obiceiul de a-şi înscrie numele conducătorilor pe interiorul capacului. Breslele erau conduse de doi staroşti, dintre care cel bătrân avea sarcina de a păstra lada. Aceasta nu se putea deschide decât cu două chei diferite care se aflau la fiecare din cei doi staroşti. Adunarea începea prin deschiderea lăzii de breaslă în faţa căreia se desfăşurau apoi toate discuţiile cum ar fi: primirea de noi ucenici, convorbiri între calfe şi meşteri, examinarea capodoperelor calfelor care trebuiau să le aducă acestora titlul de meşter. Cu acest prilej se citeau statutele şi privilegiile breslei, se verificau registrele şi fondurile băneşti care se aflau în ladă. Sumele de bani aflate în ladă proveneau din contribuţiile fiecărui membru la fondul comun al breslei, iar evidenţa tuturor operaţiilor era ţinută de secretarul breslei, plătit din lada breslei.

Lăzile de breaslă aveau atât un rol profan, cât şi un rol sacru. În primul caz, ele serveau la păstrarea obiectelor importante ale breslei, precum acte de corespondenţă sau cărţi de călătorie, bani, sigilii, registre de socoteli, statute etc. Întrucât acestea constituiau întreaga avere internă a breslei, lăzilor în care erau depuse aceste obiecte li se conferea un caracter sacru. Astfel, prezentarea lăzii în faţa întregii bresle se desfăşura în mod festiv, iar orice hotărâre referitoare la instituţie se lua doar în timpul cât aceasta era deschisă. Orice discuţie ulterioară era inutilă şi neavenită. Păstrarea lor se făcea de obicei în casa celui mai în vârstă staroste, iar purtarea ei la festivităţi constituia, de asemenea, un ritual aparte păstrat în numeroase descrieri din Transilvania[67].

63 Ionescu f.a., p. 38
64 Pascu 1954, p. 263 şi următoarele
65 Ionescu f.a., p. 41
66 Comşa, Rus 2002a, p. 238-239.
67 Werner 1910, p. 3-4; Comşa, Rus 2002a, p. 238.

Fineţea realizării lăzilor relevă şi dorinţa breslaşilor de a se prezenta cât mai bine în exterior, atât faţă de alte grupe socio-profesionale cât şi faţă de societatea civilă. Mai mult decât atât, durabilitatea şi calitatea lăzii trebuia să se transmită şi generaţiilor care aveau sarcina de a prelua nu doar obiectul propriu-zis, ci şi calitatea, disciplina muncii şi prestigiul grupului. Faptul că aceste piese nu constituiau un bun individual, ci unul comun, al unei instituţii elitare şi exclusiviste, denotă de asemenea grija comandatarilor pentru unitatea instituţiei respective.

Tablele de breaslă, preluate ulterior şi de către vecinătăţile săseşti, erau confecţionate de cele mai multe ori din lemn, dar sunt întâlnite şi astfel de piese din cositor sau din alamă, având diferite forme şi dimensiuni[68]. Tabla era utilizată de către conducătorii fiecărei bresle, pentru înştiinţarea celorlalţi membri cu referire la anumite probleme interne, precum stabilirea întâlnirilor, anunţul deceselor şi altele.

Steagul reprezenta un alt bun material al breslei, care era purtat la înmormântări sau la alte momente importante din viaţa comunităţii. Acesta era arborat inclusiv în interiorul bisericii, în dreptul stranei pe care o întreţineau şi unde erau aşezaţi membrii breslei respective[69]. *Stemele* şi *sigiliile* cu însemnele proprii fiecărei bresle încep să apară încă din secolul al XV-lea[70], ceea ce demonstrează importanţa acestor organizaţii şi la nivelul oraşelor.

Bresle medieşene. Prima breaslă menţionată în Mediaş a fost breasla *croitorilor*, în anul 1456, iar primul statut datează din 1499. Din 1516 croitorii apar în registrul de socoteli al oraşului, redactându-şi statute noi în acelaşi an. În anul 1587, *Universitaea Săsească* emite un act, care atestă dreptul croitorilor medieşeni de a controla activitatea croitorilor din Aţel, Moşna şi Biertan. Meşterii croitori confecţionau haine din postav, mătase, catifea şi pânză[71].

Cele mai vechi menţiuni despre *dogarii* din Mediaş datează din anii 1453-1456, când Petrus *Doleator* (dogarul) împlineşte funcţia de *villicus* (jude local). Din 1485 fac parte din uniunea interurbană a butnarilor[72]. Din 1509 butnarii apar şi în registrul de socoteli al oraşului, dar în mod regulat numai după 1577. Breasla *aurarilor* este menţionată prin statutele din anul 1494, produsele ei fiind caracterizate prin tehnica superioară de execuţie şi prin bogăţia ornamentaţiei. Concurenţa dintre breslele aurarilor din diferite oraşe s-a manifestat mai ales la sfârşitul secolului al XVI-lea. Din aceste motive, breslele de aurari din Sibiu, Braşov, Mediaş, Bistriţa şi Sighişoara formează o uniune pentru apărarea intereselor comune[73].

În anul 1501, breasla *măcelarilor* deţinea primul loc între breslele medieşene, fiind bine organizată, puternică, cu cei mai numeroşi membri şi plătea cel mai mare impozit dintre toate breslele medieşene. Prima menţiune a măcelarilor datează din 1460, când Laurencio *Carnifice* (măcelarul) participă la o hotărnicie între sate. În 1570, breasla măcelarilor din Mediaş îşi reînnoieşte statutele. Măcelarii erau obligaţi să aprovizioneze populaţia Mediaşului cu carne proaspătă şi suficientă, verificată şi ştampilată[74]. Numărul mare al *brutarilor* şi rolul important al acestui meşteşug îi determină să se organizeze în breaslă. În 1574 brutarii din Mediaş obţin acest drept, despărţindu-se de breasla *morarilor*[75]*.*

Breasla *blănarilor-cojocarilor,* menţionată încă din anul 1493, avea un statut privilegiat, prin solicitarea produselor lor pe piaţa internă şi externă. Blănarii erau membri marcanţi ai comunităţilor orăşeneşti, de exemplu, în 1542, între juraţii oraşului Mediaş erau şi blănarii (*pelliones*) Urban şi

68 Comşa, Rus 2002, p. 395-399.
69 Rus 2002, p. 312.
70 Mureşan 2006, p. 11.
71 Ionescu f.a., p. 41-42.
72 Pascu 1954., p. 182, 184.
73 Pascu 1986, p. 178-179; Pascu 1954, p. 203-205; Ionescu f.a., p. 42.
74 Pascu 1954, p. 102,103; Werner 1910, p. 10-12..
75 Werner 1910, p. 6.

Quirin[76]. Din cadrul acestei bresle se va alege cel dintâi magistrat al oraşului în anul 1558, în persoana lui Simon *Pellio*. Breasla blănarilor-cojocarilor era a doua ca pondere după cea a măcelarilor. *Ţesătorii de lână* (lanae textores) din Mediaş erau organizaţi în breaslă încă din anul 1502. Aceştia deţineau o moară (piuă), pentru care plăteau oraşului un impozit de 3 florini anual. Breasla *lăcătuşilor* este atestată din 1502. În 1435 este menţionat Stephanus *Serator* (lăcătuşul), iar între 1470-1477 Martinus *Faber* (fierarul) deţine calitatea de jude local. În 1508, Anton *fierarul* este ales jude al oraşului, iar în 1534 fierarul Nicolae devine notarul Mediaşului. Pentru stimularea şi protejarea breslei, Sigismund Bathory interzice importul produselor de lăcătuşerie din Germania sau Austria, la 10 august 1586[77].

Apariţia unor meşteşuguri noi, mult mai tehnice, aduce în peisajul transilvănean o nouă profesie: cea de *ceasornicar* (clepsidarius). La Mediaş exista o breslă a cesornicarilor încă din anul 1566[78]. Alte bresle existente sunt cele ale: *cizmarilor, funarilor, zidarilor, tunzătorilor de postav, dulgherilor, sticlarilor, olarilor, curelarilor, tâmplarilor, săpunarilor, şelarilor*. În a doua jumătate a secolului al XVI-lea apar bresle cu un grad mai înalt de specializare: *pieptănarilor, strungarilor, ascuţitorilor de săgeţi, turnătorilor de cositor, rotarilor, pălărierilor, tăbăcarilor de piei fine, arămarilor* sau a *confecţionerilor de firme*.

O evoluţie numerică a acestor uniuni de meşteri din Mediaş arată în felul următor: la începutul secolului al XVI-lea funcţionau doar 6 bresle, în anul 1562 sunt inventariate 28 de bresle cu 34 branşe distincte, în anul 1698 este pomenit un număr de 33 de bresle, iar în anul 1773 este atins numărul maxim de 36 de bresle[79]. Existenţa unui număr atât de ridicat de organizaţii meşteşugăreşti, bine structurate şi reprezentate în economia şi societatea medieşeană a perioadei respective, nu poate decât să arate într-un mod deosebit de concludent, evoluţia şi nivelul de dezvoltare atins de oraşul Mediaş.

Însă, dacă la începuturile lor, în perioada secolelor XIV-XVI, ele au reprezentat un factor decisiv în dezvoltarea economică a oraşelor, târgurilor şi satelor unde au funcţionat, în secolul al XIX-lea, în condiţiile apariţiei „revoluţiei industriale", breslele sunt considerate adevărate piedici. În statisticile realizate în anii 1839 şi 1844 cu privire la manufacturile şi fabricile existente în Transilvania, în dreptul oraşului Mediaş nu era menţionată nicio astfel de organizare modernă[80]. Acest fapt presupune încă dominaţia sistemului de breaslă, însă mult redus faţă de ceea ce reprezentase anterior. Sunt cunoscute însă statute şi protocoluri[81] ale atelierelor de breaslă care erau în vigoare pe tot parcursul secolului al XIX-lea, între anii 1810 şi 1899[82]. Oricum, sistemul se afla la asfinţitul epocii sale, iar din primii ani ai secolului al XX-lea, în Mediaş nu va mai fi înregistrată nicio breaslă meşteşugărească, oraşul intrând pe făgaşul dezvoltării industriale moderne, specifice perioadei şi al resurselor naturale bogate de care dispunea.

II.1.3.3. Vecinătăţile şi rolul lor social[83]

Apariţia şi evoluţia vecinătăţilor. La momentul sosirii populaţiei săseşti în Transilvania, este cunoscut faptul că aceştia au adus cu ei obiceiurile şi tradiţiile. Pe lângă alte forme de organizare, ei s-au remarcat şi prin organizarea în frăţii şi vecinătăţi. Acestea sunt forme de organizare socială, pe baza

76 Pascu 1954, p. 122-123, 125; Werner 1910, p. 24-28.
77 Pascu 1954, p. 169; Ionescu f.a., p. 44-45.
78 Dörner 2009, p. 307.
79 Werner 1910, p. 3.
80 Drăgan 1957, p. 5-6.
81 Din această perioadă sunt cunoscute reînnoiri ale statutelor şi diferite protocoluri ale: pălărierilor (1816), pielarilor (1830), tâmplarilor (1839), lăcătuşilor (1846), ţesătorilor (1852), dulgherilor (1861), zidarilor (1865), dogarilor (1868), curelarilor (1889) şi funarilor (1899).
82 Werner 1910, p. 10 şi următoarele.
83 Viorel Ştefu, Diana Macarie, *Piese de vecinătate din colecţia Muzeului Municipal Mediaş. Mărturii ale organizării sociale a saşilor din Mediaş şi împrejurimi*, în Terra Sebus, Nr. 1. 2010, p. 345-364.

criteriului teritorial, care funcţionau după anumite reguli şi cutume provenite, îndeosebi, din drepturile şi obligaţiile însuflate de vecinătatea naturală, originea lor fiind identificată în perioada secolelor XI – XII după modelul francon[84]. Foarte sugestivă, din acest punct de vedere, ni se pare afirmaţia lui A. Kiss, care menţiona că *membrii acestor comunităţi erau legaţi printr-o relaţie frăţească, bazată pe egalitate, fapt pentru care la început au folosit denumirea de fraternitate (fraternitas, confraternitas sau Bruderschaft)*[85].

Chiar dacă din punct de vedere religios şi economic, structura organizatorică a populaţiei săseşti era deosebit de bine pusă la punct, ei nu au neglijat nici latura socială a comunităţilor. Cu toate că instituţia vecinătăţii are origini străvechi în spaţiul transilvan, se consideră că ele s-au cristalizat mult mai clar abia prin secolele XVI – XVII, servindu-se în mod evident de exemplul oferit de asociaţiile religioase şi de bresle[86]. Prima atestare documentară datează însă din anul 1498, când este menţionată o astfel de asociaţie din localitatea Prejmer (Jud. Braşov), iar într-un alt document de la 1533 acestea apar sub denumirea de *vecinatus*[87]. Alte menţiuni documentare, mai timpurii, ale acestei instituţii datează din secolul al XVI-lea şi sunt legate în special de mediul urban: Sighişoara (1526), Braşov (1533, 1541) şi Sibiu (1563). Cele mai vechi statute de vecinătate s-au păstrat la Sibiu (1563 – pentru vecinătatea Wiesen, 1577 – pentru vecinătatea Burggasse)[88]. Inclusiv la Mediaş, datorită unui studiu recent întocmit de către H. Drotloff, astfel de statute sunt cunoscute din aproximativ aceeaşi perioadă, fiind menţionate încă din anul 1589 cele ale vecinătăţii Langgasse – Uliţa Lungă (azi str. Petru Rareş), urmate în anul 1608 de cele ale vecinătăţii Forkeschgasse (azi str. Nicolae Iorga) şi ale vecinătăţii Steingasse – Uliţa Pietruită (azi str. Johannes Honterus) din anul 1612[89]. Datele respective nu trebuiesc privite ca reprezentând momentul apariţiei sau înfiinţării acestor vecinătăţi, ele au existat cu siguranţă anterior acestei perioade.

De-a lungul timpului, vecinătăţile săseşti au constituit un model de organizare atât pentru comunităţile maghiare, cât şi pentru cele româneşti din numeroase zone ale Transilvaniei.

Structura şi funcţiile vecinătăţii. În comunităţile săseşti transilvănene competenţele sociale se dezvoltau prin intermediul organizaţiilor sau asociaţiilor de tineret, în care tinerii de la confirmare până la căsătorie, separaţi pe sexe, făceau parte din „frăţia" băieţilor (*Bruderschaft*) sau „frăţia" fetelor (*Schwesterschaft*), şi cele de adulţi, *Nachbarschaft* („vecinătatea", compusă din bărbaţi) sau *Frauenverein* (de dată mai recentă – secolul XIX, formată din femei)[90]. Vecinătăţile reprezintă, în Transilvania, o formă de organizare socială specifică lumii săseşti. Se numesc în germană *Nachbarschaft* sau *Zehntschaft*, grupând locuitorii unei străzi (sau porţiuni de străzi), în primul caz, sau după numărul de casă, în al doilea caz.

Fiecare organizaţie era condusă de câte doi taţi de vecinătate (*Nachbarvater* sau *Zehntmann*), unul bătrân (*älterer Nachbarvater*), altul tânăr (*jüngerer Nachbarvater* sau *Unternachbarvater*), aleşi pentru o perioadă de un an, de doi ani sau mai rar pentru patru ani, prin rotaţie, astfel încât majoritatea gospodarilor ajungeau să preia pentru un mandat responsabilităţile funcţiei de tată de vecinătate[91]. Alături de ei era ales un consiliu numit *Altschaft*, compus din opt membri de seamă, cu rol de consfătuire şi de verificare[92]. Tatăl de vecinătate avea obligaţia să respecte normele şi statutele, fiind astfel un exemplu de urmat pentru toţi membrii. Principalele sale atribuţii erau: convocarea adunării generale, distribuirea sarcinilor bisericeşti, rezolvarea conflictelor dintre vecini

84 Frâncu, Beşliu 2009, p. 243.
85 Kiss 1994, p. 87-88; Frâncu, Beşliu 2009, p. 243.
86 Frâncu, Beşliu 2009, p. 243.
87 Frâncu, Beşliu 2009, p. 243-244.
88 Frâncu, Beşliu 2008, p. 320; Frâncu, Beşliu 2009, p. 243-244.
89 Drotloff 2017, p. 91.
90 Popa *et alii* 2009, p. 3.
91 Popa *et alii* 2009, p. 3; Frâncu, Beşliu 2008, p. 320.
92 Frâncu, Beşliu 2009, p. 244.

sau cele familiale, precum şi urmărirea modului în care erau respectate obiceiurile şi tradiţiile. Aveau un rol important în relaţiile cu biserica şi autorităţile, ei putând deveni chiar magistraţi la oraşe, sau membri ai consiliilor bisericeşti la sate[93].

Iniţial funcţiile vecinătăţilor au fost de ordin economic, de siguranţă, rituale, morale, juridice, confesionale şi etnice, însă cea mai importantă, conform statutelor, rămâne cea a ajutorului reciproc în cele mai însemnate momente din viaţă: botez, nuntă, înmormântare, când toţi membri se mobilizau pentru organizarea evenimentului.

Principalele funcţii ale vecinătăţii au fost:

- întrajutorarea în caz de înmormântare (săparea gropii, purtarea sicriului), de boală (ex. la muncile agricole), a femeilor după naştere, dar şi pentru realizarea unor lucrări majore în gospodărie (construcţii, reparaţii de şuri, case);
- colaborarea cu autorităţile politice şi bisericeşti locale (construcţia şi întreţinerea bisericii, a casei parohiale, a şcolii, amenajarea străzii, construirea podeţelor, întreţinerea fântânilor, respectarea sistemului de asolanament de 3 ani, ş.a.);
- normarea comportamentelor sociale, respectarea valorilor morale (sancţionarea celor indezirabile, aplanarea conflictelor intra- şi interfamiliale prin intermediul taţilor de vecinătate);
- transmiterea obiceiurilor, tradiţiilor şi valorilor specifice comunităţilor săseşti (gestionarea momentelor importante din viaţa comunităţii – naştere, căsătorie, înmormântare);
- asigurarea securităţii avutului şi persoanei (păzirea străzilor, ogoarelor şi pădurilor, în special noaptea);
- existenţa unui responsabil cu urmărirea periodică a coşurilor de fum şi prevenirea incendiilor, zi şi noapte un membru avea obligaţia de a veghea pentru ca în cazul unui incendiu să se poată interveni cât mai rapid[94].

Participarea la acţiunile vecinătăţii era obligatorie pentru toţi membrii, iar sustragerea de la aceste obligaţii sau atribuţii era drastic sancţionată prin amenzi sau chiar excludere.

Foarte sugestivă ni se pare definiţia vecinătăţii după ilustrul umanist medieşean Stephan Ludwig Roth: *Vecinătatea este o comunitate frăţească, teritorială, ai cărei membri beau din aceeaşi fântână, stau de gardă în timpul nopţii pentru securitatea tuturor, îşi construiesc împreună casele, se comportă ca rudele în cazul ivirii unei boli sau catastrofe, se odihnesc pe acelaşi catafalc, îşi sapă mormintele, îşi conduc morţii pe ultimul lor drum, la sfârşitul înmormântării îi cinstesc împreună pe cei care i-au părăsit, apoi, din devotament, au grijă de văduv(ă) şi de copiii rămaşi orfani.*[95]

Bunuri materiale ale vecinătăţilor. Principalele bunuri care defineau existenţa unei vecinătăţi erau obiecte cu funcţie simbolică şi rituală, precum lada, tabla, steagul, stema şi sigiliul. Însă din patrimoniul acestor comunităţi făceau parte şi obiecte de uz comun, utilizate în diferite situaţii ivite în cadrul comunităţii[96]. Astfel, la nunţi sau înmormântări erau folosite mesele, băncile, scaunele şi vesela vecinătăţii respective. La înmormântări erau utilizate accesoriile aparţinând aceleiaşi comunităţi (două curele, două bare pentru cărat, o funie, un catafalc)[97]. În inventarele vecinătăţilor se mai găseau: un butoi mare pentru vin, o găleată de lemn ca măsură pentru vin, patru căni de vin, un fier pentru marcarea animalelor, pensă pentru introdus inel în râtul porcilor, un trocar şi, uneori, o

93 Frâncu, Beşliu 2009, p. 244.
94 Popa *et alii* 2009, p. 4-5; Frâncu, Beşliu 2009, p. 244-245.
95 Mihăilescu 2003, p. 14; Frâncu, Beşliu 2008, p. 319; Popa *et alii* 2009, p. 5.
96 Frâncu, Beşliu 2009, p. 244-245.
97 Schenk 1993, p. 16.

hartă a zonei respective[98]. În cadrul întrunirii anuale a vecinătăţii erau făcute consemnări în registru şi erau adunaţi banii din amenzi în punga penală, iar pentru alegerea persoanelor care trebuiau să participe la o anume activitate se putea recurge la tragerea la sorţi, folosindu-se paharul cu zaruri[99].

Lada, frumos decorată (sculptată sau pictată), era închisă cu două chei, una ţinută de tatăl bătrân şi cealaltă de tatăl tânăr, fiind deschisă doar în prezenţa celor doi cu ocazia adunărilor generale organizate în Ziua Judecăţii, o dată pe an, fapt ce întărea gravitatea şi solemnitatea momentului. Lada avea aceeaşi funcţionalitate ca şi în cazul breslelor. În ea se păstrau actele (statutele şi registrele), banii proveniţi din contribuţii şi amenzi, sigiliul, paharul cu zaruri folosit pentru desemnarea celor care trebuiau să participe la o anume activitate, punga specială pentru amenzi.

Tabla vecinătăţii, preluată şi ea de la bresle, lucrată de regulă din lemn, din cositor sau din alamă, avea diverse dimensiuni şi forme. Aceasta reprezenta glasul tatălui de vecinătate, care trimitea acest semn al veciniei cu un ordin sau un mesaj oral, la început, şi ulterior transmis în scris (trecut pe o tăbliţă sau o hartie)[100], care circula din vecin în vecin, acoperind toată zona asociaţiei. O altă piesă, întâlnită atât la oraş cât şi la sat, era *steagul* vecinătăţii, purtat la înmormântări sau la alte momente importante din viaţa comunităţii. Începând din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea în cadrul unor vecinătăţi sunt întâlnite *steme* şi *sigilii* cu însemnele proprii, ceea ce demonstrează importanţa acestor organizaţii pe plan local[101].

Cea mai importantă zi a vecinătăţilor era Ziua Judecăţii, Ziua Vecinilor sau Ziua Obiceiului[102], cunoscute de regulă sub denumirea de *Richttag* sau *Sittag*[103]*,* aceasta fiind un prilej de bilanţ, de prezentare a veniturilor şi cheltuielilor vecinătăţii, plata amenzilor pentru nerespectarea obligaţiilor, de împăcare (stingerea diverselor conflicte), de acceptare a noilor membri (bărbaţi tineri căsătoriţi sau necăsătoriţi, dar cu gopodărie proprie, precum şi a văduvelor, care preluau rolul soţilor decedaţi) şi de alegere a noii conduceri, dacă era cazul[104]. Acest eveniment avea loc în fiecare an de Lăsata Secului, înainte de Postul Paştelui şi de multe ori se finaliza cu o petrecere, cu muzică şi dans la care participa întreaga comunitate.

Aşadar, de cele mai multe ori, viaţa comunităţii se desfăşura şi în cadrul acestor orânduieli hotărâte şi impuse de către aceste forme de organizare socială, reprezentate de vecinătăţi. La Mediaş se apreciază că numărul lor a fost de aproximativ 13, posibil 15[105], în funcţie de configuraţia stradală a oraşului din perioada respectivă. Fiecărei străzi îi era arondată o astfel de vecinătate, iar străzile mai mari, precum Forkeschgasse, Steingasse, Schmiedgasse sau Zekesch, aveau fiecare câte două vecinătăţi. Locuitorii străzilor mai mici nu puteau forma astfel de organizaţii şi erau nevoiţi să se alăture celor din străzile mai mari din imediata apropiere, situaţie similară cu a celor din cele două pieţe ale oraşului, *Großer Marktplatz* şi *Kleiner Marktplatz*[106].

Un moment de răscruce în funcţionarea vecinătăţilor transilvănene, şi nu doar a celor medieşene, este reprezentat de ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, când în anul 1891 statul maghiar va adopta o lege prin care se desfiinţau aceste organizaţii. Cu toate acestea, ele nu au dispărut, reuşind îndeosebi cu sprijinul Bisericii Evanghelice să-şi continue activitatea, cel puţin la nivelul vieţii sociale, chiar dacă s-a constatat o reducere simţitoare a importanţei şi rolului lor în viaţa aşezărilor săseşti[107].

98 Schenk 1993, p. 16.
99 Informaţii Prof. Dr. Volker Wollmann.
100 Sedler 2000, p. 22-25.
101 Frâncu, Beşliu 2009, p. 244.
102 Se mai întâlnesc şi sub denumirile de *Gerichttag, , grosser Nachbarttag* sau popular: *Fosnicht.*
103 Sedler 2005, p. 46.
104 Popa *et alii* 2009, p. 4; Frâncu, Beşliu 2009, p. 245.
105 Drotloff 2017, p. 95-96.
106 Drotloff, Schuster 2009, p. 246.
107 Drotloff, Schuster 2009, p. 246.

Consistoriul Bisericii Evanghelice va încerca o revigorare a vecinătăţilor, publicând un Regulament unitar de funcţionare al acestora, în anul 1921[108]. Drept urmare a acestei măsuri, încă din acelaşi an, se constată o reluare a unor acţiuni şi sărbători anuale organizate de către numeroase vecinătăţi medieşene. În aceste condiţii, ele au reuşit să persiste şi să-şi aducă aportul la viaţa socială a oraşului şi pe parcursul deceniilor patru şi cinci ale secolului al XX-lea, când se presupune că au renăscut aproximativ 23 de vecinătăţi pe plan local, cuprinzând de această dată şi străzi din afara burgului medieval, fiecare cu steme şi însemne proprii[109]. Însă, imediat după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial vecinătăţile şi-au încetat existenţa în totalitate, după cum afirmau anumiţi cercetători *au dispărut fără urmă*[110].

Ca o concluzie asupra rolului avut de vecinătăţile săseşti din Transilvania, cronicarul medieşean Victor Werner menţiona că *organizarea comunităţii germane încă de la începuturi a fost baza supravieţuirii naţiunii germane din Transilvania prin faptul că s-a îngrijit de păstrarea ordinii, a bunei cuviinţe, a tradiţiei, a siguranţei şi a ajutorului reciproc, atât la bucurie, cât şi la nevoie*[111]*.*

II.1.3.4. Caracterul funcțional al teritoriului de studiu

Etapele funcționale ale pieței:

- rol strategic de apărare – Castelul și spațiul liber de la sud de acesta; circulație
- rol comercial, târg și hala comercială; circulație; rol edilitar (canulul Morilor)
- rol de reprezentare, prin amplasarea statuii lui Axente Sever; proiect (nerealizat) de amplasare a bisericii ortodoxe; circulație
- parc; circulație

Etapele funcționale ale străzilor:

- circulații; rol strategic de apărare prin prezența turnulețelor la anumite locuințe, front rezalitar
- circulații pietonale și carosabile, rol comercial, rol edilitar (canalul Morilor)
- circulații pietonale și carosabile, rol comercial

Se **notează** faptul **că evoluția funcțională a pieței este direct legată de evoluția orașului** fortifi**cat și dezvoltarea acestui ansamblu de construcții.**

Rolul acestui spa**ț**iu p**ublic evoluează odată cu orașul**, de la teren liber, situat în afara zonei fortificate, cu rol **strategic de apărarea a Castelului în perioadă** sec. XIII **–** XVI, la loc de târg **și de desfăşurare a evenimentelor publice** de **la pedepse şi execuţii** la diverse f**estivităţi şi sărbători** locale în sec. XV - XIX, la spațiu urban cu rol de reprezentare **în perioadă interbelică odată cu instalar**ea administra**ției românești și în final la** cel de scuar public în perioda post**belică**, aspect corelat cu const**ruirea Pieței Corn**eliu Coposu în zona extra-**muros și** pierderea statului de pia**ță centrală a orașului.**

Schema de mai jos sintetizea**ză** ev**oluția spațiului pieței, a tramei stradale și a fondului** construit p**ână la forma** de la sf. sec. al XVII-**lea, formă ce se păstrază p**ână **astăzi cu** mici **diferențe** leg**ate de dispariția halei comerciale și** mici reconf**igurării** locale ale aliniamentului istoric.

[108] Drotloff, Schuster 2009, p. 246-247.
[109] Drotloff 2017, p. 98 și următoarele.
[110] Drotloff, Schuster 2009, p. 247.
[111] Werner 2007, p. 211.

Abb. 97. *Mediasch*, Gelände

Abb. 98. *Mediasch* um 1225

Abb. 99. *Mediasch* um 1250

Abb. 100. *Mediasch*, 1250—1275

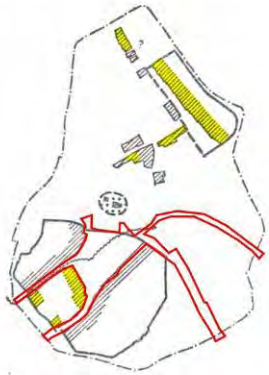
Abb. 101. *Mediasch* 1275—1300

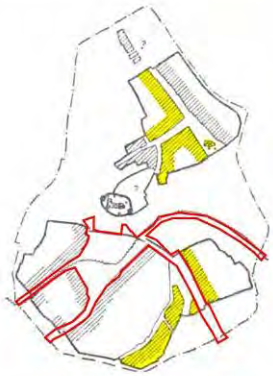
Abb. 102. *Mediasch* um 1325

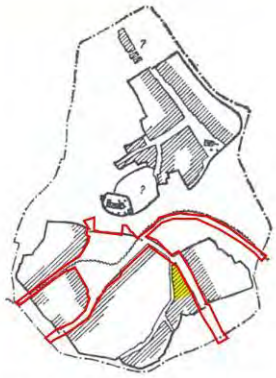
Abb. 103. *Mediasch* um 1330

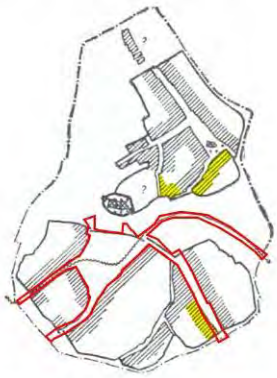
Abb. 104. *Mediasch* um 1350

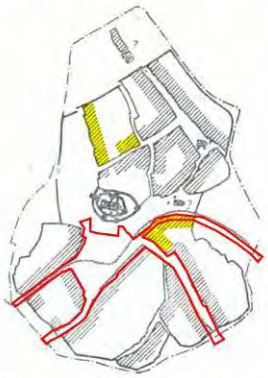
Abb. 105. *Mediasch* um 1375

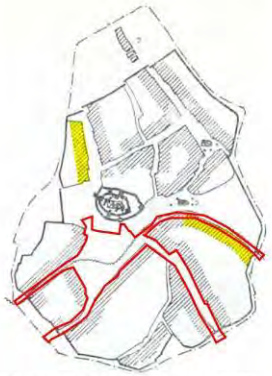
Abb. 106. *Mediasch* um 1450

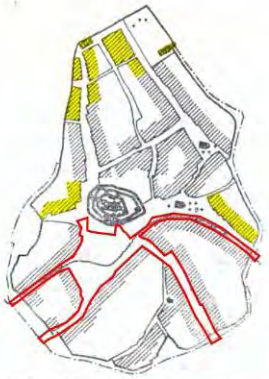
Abb. 107. *Mediasch* um 1475

Abb. 108. *Mediasch* im 16 Jahrhundert

Fig. 25. Evoluția zonei studiate în raport cu centrul istoric și cu ansamblul fortificațiilor orașului (sec. XIII-XVI)

II.1.4. Evolu**ția reglementărilor edilitare și urbanistice**

1508 Sfatul din Mediaș este atestat documentar în 1508. Administrația orașului se făcea de către sfat, denumit și „senat" sau „magistrat". El se compunea din 12 membri, aleși exclusiv din familiile vechi și bogate.

La înc. sec. XVI-lea, pentru a controla activitatea sfatului, s-a instituit la Mediaș „adunarea celor o sută de oameni" (centumviri) sau comunitatea orașului. Membrii comunității se recrutau îndeosebi din rândurile meșteșugarilor, cu condiția ca aceștia să fie proprietarii unei case.

Sfatul suporta cheltuielile pentru înarmare, plătind și pe meșteșugarii care făurau armele și le întreținеau în stare bună.

Localitatea este împărțită în patru cvartale de impozitare: Quartalis maioris, Quartalis minoris, quartalis steynagas, Quartalis Czykesch.

1543 Pentru a spijini dezvoltarea orașului și înmulțirea populației, regele Ioan Zapolya dă ordin ca toți cei care, din interiorul zidurilor orașului, construiesc case noi pe loturi virane vor fi scutiți timp de trei ani de toate impozitele[112].

1552 Conducerea politică și economică a Mediașului aparține după acest an primarului. Acesta supraveghea funcționarea breslelor, confom statutelor respective și coordona activtatea acestora.

După primar și juzi (care dețineau conducerea militară și jurisdicția), funcționarii mai importanți erau notarul și edilul denumit și „villicus", acesta din urmă având sarcina de a urmări toate problemele legate de gospodărirea orașului; „magister postarum" asigura transportul călătorilor și al scrisorilor, având în grijă și caii de schimb.

1588 Având în vedere frecvența incendiilor, favorizate de aglomerarea caselor, acoperite în majoritate cu șindrilă, pentru prevenirea lor sfatul emite numeroase ordonanțe: este interzisă depozitarea lemnelor lângă casă; târgul se ținea în afara orașului; porcii se pârlesc iarna numai pe ulița cea mai largă; fumatul este aspru pedepsit.

În a doua jumătate a secolului al XVI-lea, Mediașul este prezentat de către Giovanandraca Gromo (în descrierea Transilvaniei) ca „un oraș mare, fără vechime (non antica), foarte ruinat și cu puțini locuitori, deși aici se fac un comerț intens cu pânză și cu cânepă și care se vinde la un preț foarte scăzut; cele mai multe case sunt din piatră și foarte frumoase, dar mai sunt și numeroase case de lemn; parte din străzi sunt pavate cu grinzișoare de lemn și sunt foarte noroioase".

1601 Baia orașului este așezată pe „ulița băii" – str. Turnului (Badergasse) și mutată apoi pe „ulița noroioasă" – str. TSt. L. Roth (Kothgasse – Rothgasse – Uliţa Noroioasă, str. Tăbăcarilor).

1621 Dintr-un statut care cuprinde dispoziții amănunțite privind organizarea administrativă a orașului, aflăm următoarele: terenul din interiorul fortificațiilor aparținea exclusiv sașilor, statutul interzicând vânzarea către persoane de alte naționalități atât a caselor, cât și a terenurilor libere. Porțile cetății se închideau seara și nimeni nu putea intra sau ieși din oraș în timpul nopții, decât cu aprobarea primarului. Ucenicii și tinerii nu aveau voie să se plimbe noaptea pe străzi. Jocul de cărți și zarurile pentru bani era aspru pedepsit.

1661 Toți cetățenii aveau obligația de a lucra în fiecare an la repararea zidurilor cetății și de a apăra orașul în caz de război. În acest an, sfatul și comunitatea hotărăsc că acei locuitori

[112] Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011, p. 36

care vor fugi în timpul asediilor, ți vor pierde toată averea „și nu vor mai avea nimic de cerut de la ai lor după ce dușmanul se va retrage”.

Sec. al XVII- lea. Orașul era apărat și de mercenari (trabanți) plătiți de sfat.

1664 După depopularea orașului din cauza epidemiilor de ciumă (10 epidemii în sec. XVII), sfatul și comunitatea introduc măsuri de a atrage populația din satele vecine; în urma reconstruirii și reparării gospodăriilor rămase pustii prin moartea proprietarilor, noii veniți ar urma să fie scutiți de impozite timp de doi ani.

1683 Se hătărăște, ca cei care vând case sau loturi la reprezentanții altor etnii să fie goniți din oraș[113].

1711 Prin hotărâre consiliul aprobă postul de administrator al orașului (villicus) care să fie membru al consiliului orășenesc, subordonați fiind judele pieții de mărfuri, paznicii de pădure (*Büschuter*), țăranii ce gospodăresc terenurile orașului (*Mayrer*) și maestrul de poștă (*Post-Meister*). Din trei în trei luni trebuie să dea socoteală[114].

1750 Într-un plan al orașului desenat de căpitanul Theumern sunt trecute turnurile de poartă Forkesch (str. Nicolae Iorga), al străzii Pietruite (str. Honterus), poarta Zekesh, portița străzii Turnului, portița uliței Noroioase (str. St. L. Roth), portița fierarilor și portița de fier în partea inferioară a zonei Zekesch[115].

1759 Pentru oraș se elaborează o „ordine a stingerii incendiilor” [116].

1762 Consiliul orășenesc emite o „ordine de ținută vestimentară și poliție pentru orașul liber Mediaș” [117].

1815 În centrul orașului sunt 11 străzi nepavate[118].

1878 S-a înființat o echipă de pompieri voluntari, constituită în special din meseriași.

Sec. al XX-lea Conținutul closetelor din curțile din zona rezidențială a orașului este transportat numai noaptea în căruțe special dotate cu butoaie mari de lemn, închise.

1910 Primele lucrări pentru alimentarea orașului cu apă s-au făcut prin anul 1910 de către prof. dipl. ing. Salbach din Dresden. Lucrările au fost întrerupte din cauza Primului Război Mondial până în anul 1927, când prin hotărârea nr. 5/1927 Consiliul Comunal a decis să încredințeze firmei G. Rumpel S.A.R din București întocmirea proiectului pentru apeduct[119].

1912 Canalizarea începută în acest an rezolvă parțial problema focarelor de infecție rău mirositoare.

1927 Potrivit art. 69, 70, 73, 74, 75, 76 din legea unificării administrative cât și în sensul dispozițiunilor regulamentului de construcție consiliul comunal hotărăște în ședința din 17

---

113 Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

114 Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

115 Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

116 Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

117 Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

118 Alexandru Avram, *Topografia Monumentelor din Transilvania, Municipiul Mediaș, Centrul istoric,* 5.7.1, Arbeitskreis fur Siebenburgische Landeskunde e. V. Heidelberg, 2011

119 Arhivele Primăriei municipiului Mediaș, document pdf din baza de date, nr: 23-1414_120211020141435001, *Deciziunea nr. 23/1414/1939*

Decembrie a interzice până la întocmirea planului de sistematizare construirea de orice fel de clădiri cât și interzicerea executării a orice fel de lucrări de clădiri sau reclădiri pe teritoriul întreg al Țigăniei din orașul Mediaș

1930 Schița orașului Mediaș cu situația clădirilor statului

Fig. 26. Situația clădirilor statului, 1930

În adresa nr. 4318/1930 se comunică că curățirea și spălarea automobilelor și altor vhicule pe străzile publice e strict oprită[120].

1937 Consiliul comunal al orașului Mediaș în ședința din 16 noiembrie aprobă proiectul pentru alimentarea cu apă a orașului. Au loc lucrări de canalizare a pieței Regele Ferdinand[121]

[120] Arhivele Primăriei Mediaș, Serviciul tehnic, baza de date digitalizată, denumire dcument pdf: -_120211020174926001.pdf

[121] Arhivele Primăriei Mediaș, Serviciul tehnic, baza de date digitalizată, denumire dcument pdf: 2546-10270_120211021110939001.pdf

1941 Este întocmit Planul orașului Mediaș, Serviciul Tehnic, *Mediaș la Maiu 1941*[122]

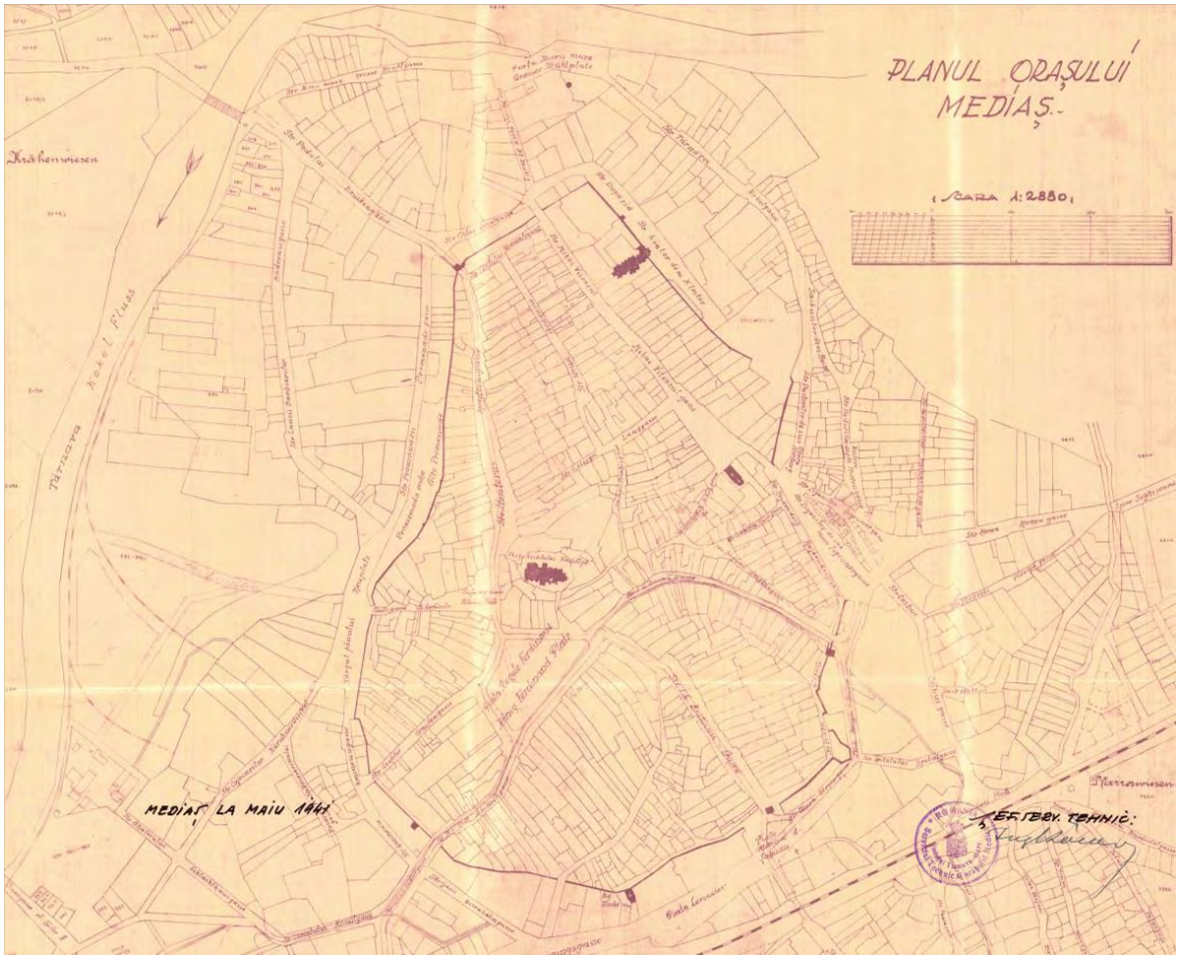

Fig. 27. Planul orașului Mediaș, 1941

1943 Proiect pentru definitivarea carosabilului și trotuarelor cu acoperământ cu asfalt pe fundație de beton, inclusiv cu pavarea rigolelor de scurgere cu bolovani de piatră în străzile Fabricii, Abatorului și Cojocarilor din orașul Mediaș[123]. Străzile aflate în zona de studiu: I.G. Duca, N. Iorga și St. L. Roth erau asfaltate. Str. I. Gh. Duca era stradă cu sens unic (intrarea din Piața Republicii în str. I. Gh. Duca).

[122] Arhivele Primăriei Mediaș, Serviciul tehnic, Planuri și schițe de aliniere a caselor și străzilor din Mediaș pe 1943, baza de date digitalizată, denumire dcument pdf: -_120211021111602001.pdf

[123] Arhivele Primăriei municipiului Mediaș, Primăria Orașului Mediaș, Serviciul Tehnic, Nr. 2445/1943, document pdf din baza de date, nr: 2445_120211021094848001

Fig. 28. Planul orașului Mediaș, intravilanul, 1943

Comuna urbană Mediaș are un număr de 20.000 locuitori și se întinde asupra unui teritoriu de circa 6 km, un număr de 140 de străzi cu o lungime de circa 40 km. *Din străzile Orașului Vechi interior sunt canalizate cu canaluri subterane de scurgere 40 de străzi cu o lungime a rețelei de canalizare de circa 6 km. Cu acoperământe definitive au fost pavate respectiv asfaltate numai unele străzi din interiorul Orașului cu carosabil definitiv de asfalt de 4,5 km lungime și trotuare asfaltate în ambele laturi de 4 km lungime*.

Mediașul neavând uzină de apă, majoritatea populației se alimentează cu apă potabilă din fântâni-puțuri publice amenajate cu pompe de mână în număr de 70 și numai o foarte mică parte a populației dispune de *apeducte de casă*.

Necesități la nivel edilitar: planuri și studii: plan de situație în scările cuvenite, plan general de sistematizare, proiecte pentru canalizarea subterană a cartierelor necanalizate și fără scurgere, proiecte pentru cinematograful comunal, baie comunală de iarnă și reconstruirea și completarea edificiului Primăriei, pentru reconstruirea și completarea sălii de spectacole, pentru diferite alinieri, pentru îndreptarea râului Târnava Mare cum și pentru pavarea, respectiv asfaltarea arterelor de circulație și străzilor mai importante[124].

1944 Proiect pentru lucrări de canalizare, trotuare, oferte pentru furnizarea de unelte: proiect de ansamblu pentru diferite lucrări de asfaltare și pavare în baza concursului publicat sub nr. 2910/1943, inginer constructor diplomat Erhard Roth.[125]

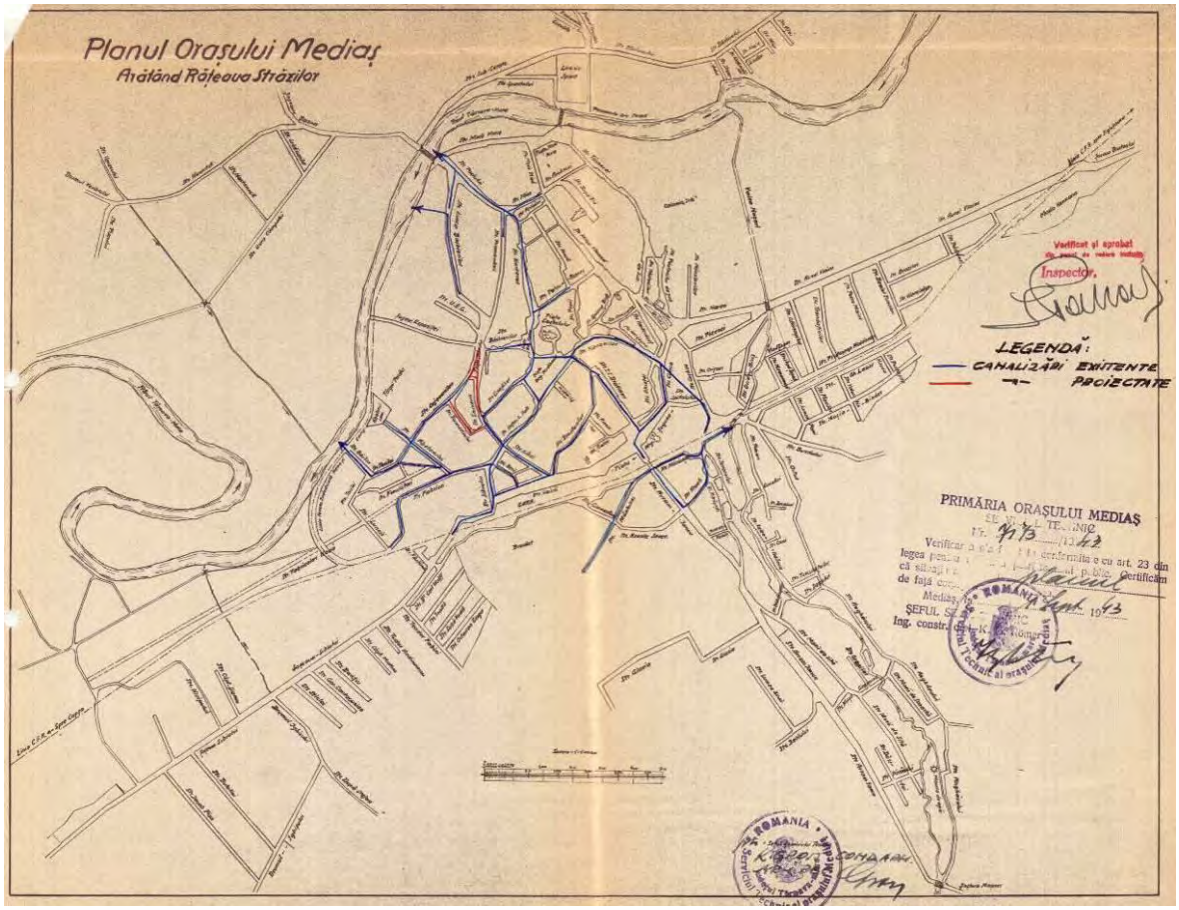

Fig. 29. Planul orașului Mediaș, arătând rețeaua străzilor, 1943

1945 Sunt întocmite de Institutul Aerofotogrametric planurile aerofotogrametrice comandate de Primăria Orașului Mediaș: fotoplanul orașului în dublu exemplar la scara 1/5000 în suprafață de 5500 ha, compus din 4 planșe; fotoplanul orașului în dublu exemplar, la scara 1/10.000, în suprafață de 8200 ha, compsu din 9 planșe; planul grafic al orașului la scara 1/2000, pentru o suprafață de 2240 ha, compus din 23 planșe de zinc în original și 23 copii pe hârtie transarentă de pe planul scara 1/2000 precum și 23 pe hartie transparentă la scara 1/5000, prin reducerea planului la scara 1/2000.

Conform ordinului Marelui Stat Major fotoplanurile nu vor putea fi reproduse și se vor păstra

[124] Arhivele Primăriei Mediaș, Serviciul tehnic, baza de date digitalizată, denumire document pdf: 10148_120211021105706001.pdf
[125] Arhivele Primăriei Mediaș, Serviciul tehnic, D15/1944, baza de date digitalizată, denumire document pdf: -_120211021100140001.pdf

ca documente secrete[126].

1952 Instalarea de cabluri telefonice interurbane în orașul Mediaș. Au fost propuse două variante de amplasare: instalarea cablului pe stâlpi de brad, inalți de 10 m sau instalarea subterană într-un șanț de 0,40 m lățime și la adâncimea de cca 0.80 m. În Piața Republicii (Regele Ferdinand I) cablul parcurgea colțul nord-estic (între scările de întrare în Castel și Primărie)[127].

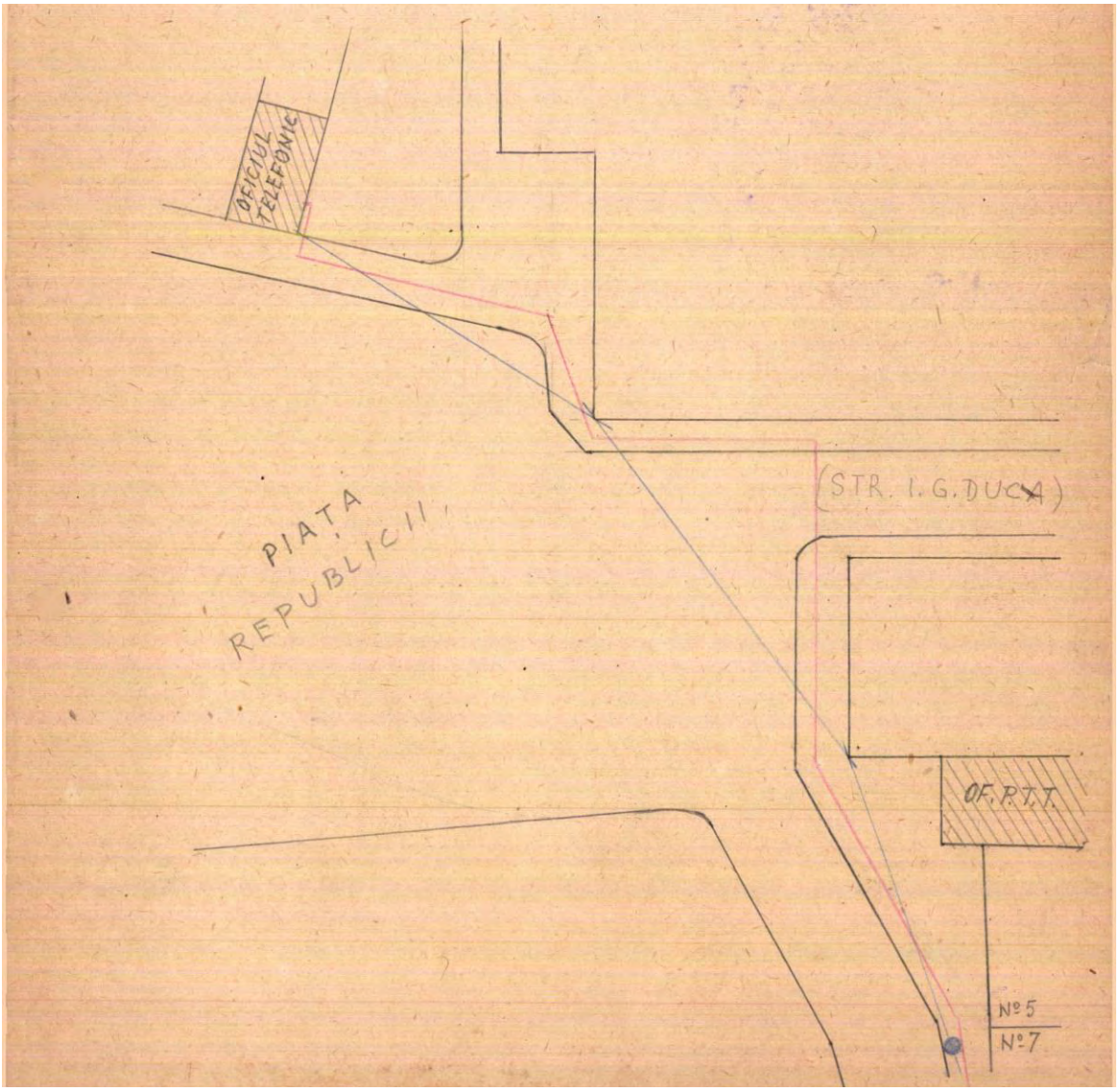

Fig. 30. Piața Republicii (Regele Ferdinand I), cablul telefonic, 1952

1952 Propuneri de parcelare pentru amplasarea locuințelor individuale tip municitorești pe fosta moșie Binder (str. Olga Bancic), „După Stejari" (în spatele fabricii „Vitrometan") și blocuri în orașul Mediaș[128]

[126] Arhivele Primăriei Mediaș, Serviciul tehnic, D15/1944, Plan de sistematizare, baza de date digitalizată, denumire document pdf: 6576_120211020133208001.pdf

[127] Arhivele Primăriei Mediaș, Serviciul tehnic, D15/1944, baza de date digitalizată, denumire document pdf: -_120211020105702001.pdf

[128] Arhivele Primăriei Mediaș, Serviciul tehnic, D15/1944, baza de date digitalizată, denumire document pdf: -_120211020113547001.pdf

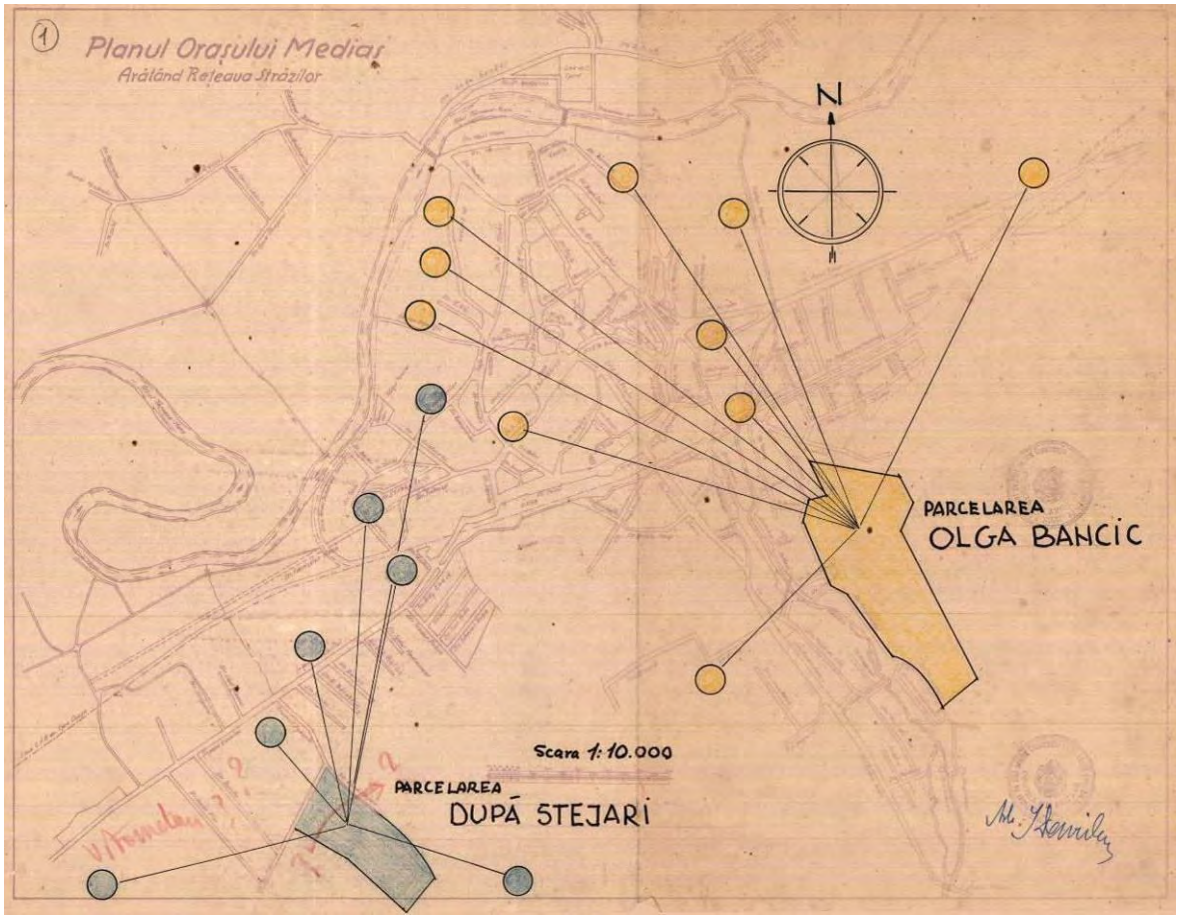

Fig. 31. Planul orașului Mediaș, cu Rețeaua Străzilor, Parcelarea Olga Bancic și După Stejari, 1952

1961 S-a pus în funcțiune Uzina de apă cu o capacitate de 9600 mc/zi. În cadrul aceluiași proiect s-au executat și rețelele de distribuție și transport având o lungime totală de 43 km. Din aceeași sursă de debit se alimentează cu apă și stațiunea balneoclimaterică Bazna, printr-o stație de repompare și o rețea de transport de 5 km. De la punerea în funcțiune a uzinei de apă, în urma racordării consumatorilor casnici și industriali, s-a constatat o capacitate mult sub nivelul necesarului, datorat ritmului de dezvoltare mai înalt decât cel prevăzut, atât în urbanizare, cât și în industrializare[129].

1967 Arh. Gheorghe Curinschi în lucrarea sa „Centrele istorice ale orașelor, protejare și restaurare, sistematizare și reconstrucție, valorificare urbanistică a monumentelor de arhitectură", după ce face caracterizarea orașului Mediaș după cele patru criterii de clasificare a așezărilor propuse în cercetarea sa, arhitectul propune următoarele intervenții și măsuri:

Păstrarea structurii stradale; asanarea zonei de locuit; „plombări" izolate; restaurarea monumentelor și ansamblurilor de arhitectură; organizarea circulației în vederea evitării centrului istoric de către traficul de tranzit; dezvoltarea noilor zone de locuit în afara centrului istoric în cartierele slab construite sau pe terenuri libere; menajarea siluetei centrului istoric și a pozițiilor panoramice prin găsirea unor raporturi volumetrice potrivite între masivele construite și monumentele nucleului feudal pe de o parte, și noile construcții de locuințe și

[129] Arhivele Primăriei Mediaș, Serviciul tehnic, D15/1944, baza de date digitalizată, denumire document pdf: 19395_120211021131010001.pdf

cele industriale pe de alta[130]*.*

1968 Proiect privind „Mărirea capacității de alimentare cu apă a municipiului Mediaș" [131].

1971 Excursie de studii organizată de Direcția Monumentelor Istorice: *Mai puțin organizată, discuția prilejuită de vizitarea orașului Mediaș s-a axat pe dilema, de mare actualitate pentru o mulțime de așezări și nu numai de la noi din țară: în cadrul acțiunii coordonate de sistematizare a centrelor vechilor orașe, de luptă împotriva poluării și creare de rezervații arhitectonice, sînt menținute sau nu spațiile verzi de tip parc în vechile piețe centrale? Și în aceeași ordine de idei: rămîn sau nu aliniamentele de copaci de-a lungul străzilor mărginite de case vechi, străzi ce trăiesc – estetic vorbind – în primul rînd prin șirul neîntrerupt de fațade? Nesoluționată încă, chestiunea necesită studii aprofundate și, în orice caz, neadaptarea unor soluții pripite, cu consecințe, pentru multă vreeme, și inestetice și neigienice (arh. E. Greceanu)*[132]

1976- 1980 Actualizare Schița Sistematizare Mediaș

2002-2005 În cadrul proiectului „PREM – Preparing a Romanian Village for EU membership - *Safeguarding the Saxon Heritage in Transylvania*, a cultural heritage and development project in the Transylvania Region, Romania. Period: 2002 to 2005[133]„ dezvoltat de Fundația Mihai Eminescu și Fundația pentru Cultură și Ecologie, în colaborare cu Direcția Norvegiană pentru Patrimoniul Cultural, au fost realizate pentru municipiul Mediaș o serie de 3 seminarii și competiții de arhitectură dedicate studenților tuturor facultăților de profil din România. În cei 3 ani de desfășurare a proiectului, experți străini au fost invitați la prelegeri, existând trei teme majore:

2003: Un nou design pentru Piața Mare (Piața Regele Ferdinand I) și pentru piața agroalimentară din afara zidului de fortificație medievală

Fig. 32. Machetă cu soluția câștigătoare de amenajare a pieței

130 Arh. Gheorghe Curinschi în lucrarea sa „Centrele istorice ale orașelor, protejare și restaurare, sistematizare și reconstrucție, valorificare urbanistică a monumentelor de arhitectură", Ed. Tehnică, București, 1967

131 Arhivele Primăriei Mediaș, Serviciul tehnic, D15/1944, baza de date digitalizată, denumire document pdf: 19395_120211021131010001.pdf

132 Tereza Sinigalia, *Excursie de studii organizată de Direcția Monumentelor Istorice*, în *BMI*, 1971, anul XL_Nr. 4- 001

133 Document pdf: *Safeguarding the Saxon Heritage in Transylvania.* The PREM project final report a cultural heritage and development project in the Transylvania Region, Romania. Period: 2002 to 2005, a cooperation between The Foundation for Culture and Ecology (FCE), Romania and Germany. The Municipality of Laslea, Sibiu County, Transylvania Region, Romania. The Town of Medias, Sibiu County, Transylvania Region, Romania. The Mihai Eminescu Trust (MET), Romania and United Kingdom. Riksantikvaren, Directorate for Cultural Heritage, Norway. with the participation of INTBAU, Scandinavia & Romania

Soluția câștigătoare aduce în atenție elementele reper din diferite perioade: târgul, hala, pârâul. Se adoptă o soluție minerală.

2004: Restaurarea și utilizarea curților istorice, reproiectarea mănăstiri medievale (Mănăstirea Franciscană) ca muzeu și parc orășenesc.

2005: Restaurarea și folosirea zidului de fortificație medievală și planuri pentru integrarea urbană a turnului de est și a părții de vest a zidului cu un loc de joaca.

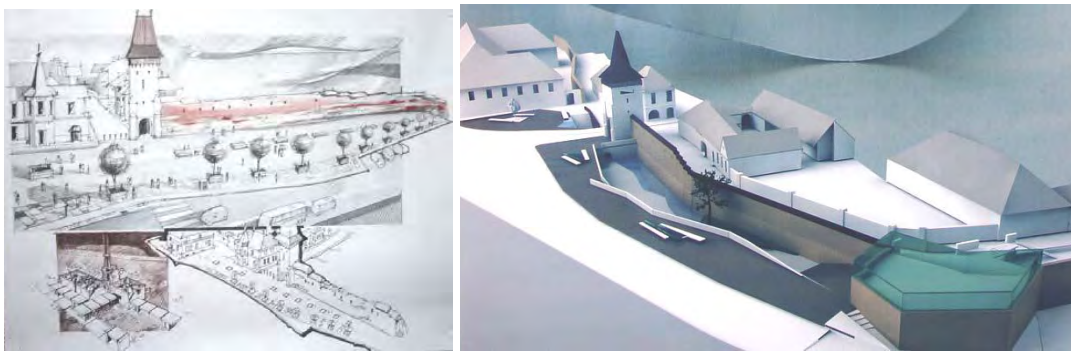

Fig. 33. Propuneri pentru zona turnului de est și partea a zidului de fortificație medievală

Niciuna din propunerle din concurs nu s-a materializează din lipsă de fonduri, dar a avut ca rezultat schimbarea priorităților municipiului și stabilirea unei perspective strategice privind conservarea și protejarea centrului istoric.

2010 PUZ ZONA CENTRALĂ A MUNICIPIULUI MEDIAȘ, Beneficiar: Primăria Municipiului Mediaș, Proiectant: S.C. PROIECT BRAȘOV S.A, nov. 2010

2012 Reactualizare Plan Urbanistic General Municipiul Mediaș, Județul Sibiu, Benenficiar Primăria Municipiului Mediaș, Proiectant general: S.C. BLOM ROMÂNIA S.R.L., Proiectant de specialitate: S.C. VERTEX PRIECT S.R.L., S.C. RAUMPLAN DESIGN S.R.L.

II.1.5. Evolu**ția** tramei **stradale și a par**celarului

Autor: istoric de artă Adriana Stroe

Străzile *cetăţii* Mediaşului sau ale centrului vechi, cu denumirile actuale şi cu cele utilizate din perioada medievală şi modernă a oraşului, în limba română şi germană:

- Pia**ţa** Regele Ferdinand I **–** Pia**ța Republ**icii **–** Großer Marktplatz **–** P**iaţa Mare**
- Piaţa George Enescu – Kleiner Marktplatz – Piaţa Mică
- Strada Johannes Honterus – Steingasse – Uliţa Pietruită
- Strada Petru Rareş – Langasse – Uliţa Lungă
- Strada Gheorghe Doja – Neugasse – Uliţa Nouă
- Strada Azilului – Spitalgasse – Weisenhausgasse
- Pasajul Smârdan – Pfaffengässchen
- Strada Mihai Viteazu – Zekesch
- Strada Bisericii – Kirchhofgasse
- Piaţa Castelului – Kastellplatz
- Strada Cardinal I. Hossu – Kasernengasse

- Strada Ioan Suciu – Quergasse
- Strada Dr. Victor Babeş – Mittlere Schmiedgasse
- Strada Simion Bărnuţiu – Obere Schmiedgasse
- Strada I. G. Duca **–** Schmiedgasse **– Uliţa Fău**rarilor
- Strada Gheţii – Eisgasse
- Strada Nicolae Iorga **–** Forkeschgasse **– Uliţa Forkesch**
- Strada Badea Cârţan – Zielstattgasse
- Strada Armurierilor – Waffenschmiedgasse
- Strada Mihail Kogălniceanu – Klettengasse – Uliţa Scaieţilor
- Strada St. L. Roth **–** Kothgasse **–** Rothgasse **– Uliţa Noroioasă**
- Strada Petöfi Sandor **–** Grävengasse **– Uliţa Greavilor**
- Strada Fundătura Policlinicii – Bader Sack
- Strada Turnului – Badergasse – Uliţa Băii

Evoluția denumirilor străzilor din zona de studiu[134]:

NR. CRT.	**DENUMIREA ACTUALĂ A ST*RĂZII***	DENUMIRI ANTERIOARE	PERIOADA
1.	Piața Regele Ferdinand I	Grosser Market Platz	Ante 1918
		Grossen Markt	Ante 1918
		Piața Mare	Ante 1918
		Piața Regele Ferdinand	După 1918
		Piața Republicii	După 1944
		Piața Regele Ferdinand I	După 1990
2.	Str. I.G. Duca	Schmiedgasse	Ante 1918
		Unterschmiedgasse (Rue des Forgerons d'en Bas)	Ante 1918
		Ulița Făurarilor	Ante 1900
		Pe Morișcă	Ante 1940
		I.G. Duca	După 1938
		Spitalului	După 1960
		I.G. Duca	După 1990
3.	Str. Nicolae Iorga	Forkeschgasse	Ante 1918
		Uliţa Forkesch	Ante 1918
		I.C. Brătianu	Ante 1938
		I.V. Stalin	După 1940
		8 Mai	După 1960
		Nicolae Iorga	După 1990
4.	Str. St. L. Roth	Kothgasse	Ante 1918
		Hermanstadter -Sibiului	Ante 1918
		Rothgasse	Ante 1940

[134] Informații furnizate de Primăria Mediaș și planurile istorice

		Uliţa Noroioasă (Rue de la Boue)	Ante 1900
		Tăbăcarilor	
		St. L. Roth-Gasse	Plan 1938[135]
		Filimon Sârbu	După 1940
		I.C. Frimu	După 1944
		ST. L. Roth	După 1990
5.	Str. Petöfi Sandor	Grävengasse, Graefengasse	Ante 1918
		Uliţa Greavilor	Ante 1918
		Rue de Posse (r. des Comtes - 1895)	1895
		Grefilor / Graefen gasse	Plan 1938[136]
		M.D. Roman	Ante 1940
		Kosuth Laios	După 1940
		Cooperatorilor	După 1960
		P. Sandor	După 1990

Tabel nr. 1. Evoluția denumirilor străzilor din zona de studiu

Piața Regele Ferdinand (Großer Marktplatz) este așezată în partea mai joasă a orașului, la sud de biserica parohială evanghelică Sf. Margareta. Piața are o formă aproximativ trapezoidală, din colțurile acesteia pornind patru străzi principale: I. G. Duca și Nicolae Iorga din colțul nord-estic, St. L. Roth din colțul sud-estic, strada Petöfi Sandor din colțul sud-vestic. Prin colțul nord-vestic se face legătura cu piața adiacentă, George Enescu. Alături de biserica parohială evanghelică înconjurată de fortificație, piața este unul din punctele de greutate ale localității.

Până în 1911 piața era străbătută de pârâul Morii care trecea prin strada I. G. Duca și, ajungând în piață se bifurca spre străzile St. L. Roth și Petöfi Sandor. În partea de est a pieței se găsea Hala, clădire masivă, cu plan dreptunghiular, construită pe la 1770 (pe un posibil nucleu anterior) și demolată în 1885. Pârâul Morii a fost acoperit în 1911 printr-o hotărâre a Primăriei din 1908.

Prima atestare documentară a pieței datează din 1414, iar în 1507 este atestat faptul că în această piață avea loc târgul anual al orașului.

Există următoarele teorii asupra apariției și dezvoltării pieței:

- Eugenia Greceanu consideră că piața s-a mutat din Zeckesch pe locul actual după 1534, anul terminării fortificațiilor orașului. Comparând planurile orașului de la sfârșitul secolului XVII-secolul XVIII, cercetătoarea afirmă că la sfârșitul secolului XVII-începutul secolului XVIII fronturile de est, sud și vest ale pieței erau conturate aproximativ în situația actuală, latura spre Castel fiind neconstruită, cu excepția unui grup de case pe marginea șanțului de apărare, spre sud. Până la sfârșitul secolului XVIII cele patru laturi ale pieței erau deja construite.
- Conform lui Paul Niedermaier în ultimul sfert al secolului XIII laturile de est, sud și vest ale pieței erau deja conturate. Frontul nordic, situat lângă Castel (fortificația din jurul bisericii parohiale evanghelice) a fost parcelat în secolul XVI, piața căpătând dimensiunile actuale.
- Michel Tănase, care crede că "Istoria pieței centrale a Mediașului este istoria poziției așezării însăși", încearcă să încadreze "dezvoltarea pieței în propriile faze de dezvoltare a orașului, cel

[135] Orașul Mediaș, Planul rețelei străzilor, sc. 1:5760
[136] Orașul Mediaș, Planul rețelei străzilor, sc. 1:5760

puțin până la apariția în mod închegat a respectivei pieți**"** propunând pentru evoluția acesteia un nou model-tip și anume piața evolutivă.

După Michel Tănase amplasamentul actualei piețe s-a conturat la mijlocul secolului XIV când a apărut frontul de est al pieței, așezat pe malul drept al canalului, mult retras față de acesta. În 1424 orașul a primit dreptul de a avea două târguri anuale ceea ce documentează existența unei piețe organizate. Apariția, în lungul canalului, la intrarea în piață a probabilei reședințe a judelui regal confirmă prezența, aici, la mijlocul secolului XV, a piețe al cărui teritoriu era limitat, probabil, la bifurcarea celor două brațe. În paralel desecarea teritoriului mlăștinos la sud de biserică va favoriza apariția altor blocuri de parcele.

În 1507 sunt atestați păzitorii târgului săptămânal al bisericii Sf. Margareta ceea ce sugerează existența unei hale, în 1526 sunt înregistrate ultimele mărturii despre greavii de Mediaș, iar în 1534 este atestată existența unei primării. Așa cum spune Michel Tănase "Activitatea economică a orașului se desfășoară în jurul unui nou centru dotat cu o nouă primărie, cu probabile reședințe nobiliare pe frontul nord-estic al pieței. Pe latura de nord aflăm locuințe cu parter comercial**"**. În această perioadă frontul sud-estic avansează către canal. Terenul între cele două brațe a continuat să rămână, în parte, mlăștinos. În prima treime a secolului XVIII a început parcelarea frontului sudic, apariția, la 1736, a școlii piariștilor, consemnată în planul Theurmen la 1750, documentând parcelarea acestui front. În a doua jumătate a secolului XIX piața era definitiv închegată, cu o suprafață de 1, 58 ha.

Imaginea pieței este dominată de biserica parohială evanghelică, așezată pe o înălțime și înconjurată de fortificație (Castelul).

Cu excepția percelelor de pe frontul nordic, adosate fortificației Castelului, parcelele de pe celelalte laturi – de sud-est, de sud și de sud-vest, au parcele lungi și cu dispunere regulată (cu deosebire parcelele de pe frontul sud-estic) evocând caracterul agrar inițial al părții de jos a cartierului.

Din punct de vedere funcțional piața are caracter mixt: circulații pietonale și carosabile, loisir, comerț și locuire.

Fronturile compacte ale celor patru laturi ale pieței sunt alcătuite din clădiri cu subsol și două niveluri, mai rar parter (8, 9, 20, 28) sau trei niveluri (nr. 10, 13). Planul cel mai frecvent este cel în L, cu o latură cu picurătoarea la stradă, care permite ocuparea eficientă a parcelelor înguste și lungi. Pentru adaptarea la fronturile curbe se recurge la fațadele cu rezalit lateral, ex. nr. 2, 16, 18-19, sau la decalarea fațadelor, ex. nr. 12.

Din punct de vedere stilistic domină elementele decorative de inspirație clasicizantă și eclectice: fațade cu registre orizontale, ancadramente profilate, cu cornișe supraînălțate/frontoane, parapete cu balustri, ferestre supraînălțate de panouri cu motive în stucatură, ex. ghirlande. Sunt păstrate și câteva fațade cu decorație barocă, dintre care cea mai reprezentativă este cea a fostei școli a piariștilor de la nr. 13.

Conform Eugeniei Greceanu casele din piață au nuclee din secolele XVI și XVII, fiind refăcute după incendiul din 1705 și modernizate în secolul XIX. Cea mai veche casă din piață și, probabil, din oraș este casa Schuller de la nr. 25. Casa exista în 1588 Deși conține și un ancadrament gotic, etapa cea mai importantă este cea a Renașterii, prin galeriile cu coloane/balustri, ancadramentele tripartite, pasajul încadrat de pilaștri cu lei, casa fiind reprezentativă pentru acest stil în Transilvania. Casa învecinată, de la nr. 22, a fost construită după 1621, când a fost permisă construirea pe acest front adosat fortificației Castelului și păstrează un ancadrament stil Renaștere târzie, dar a fost refăcută la sfârșitul secolului XVIII și modernizată la parter în secolul XX, ilustrând, astfel, diferite etape din evoluția constructivă a orașului. Casa de la nr. 14, cu o frumoasă fațadă barocă, datează de la

începutul secolului XVIII. Fosta Școală piaristă, construită în 1736, păstrează la interior bolți baroce și decorații în stucatură în același stil.

Strada I. G. Duca, fostă Schmiedgasse (strada Fierarilor), este parte a Centrului istoric al Mediașului, formând un grup cu străzile situate în partea mai joasă a cartierului și care converg radial spre Piața Regele Ferdinand. Strada, dezvoltată de-a lungul fostului pârâu al Morii, are un traseu curb, făcând legătura între Piața Regele Ferdinand, respectiv partea mai joasă a orașului și zona Zeckesch, mai înaltă. La extremitatea estică a străzii se păstrează Turnul fierarilor, construit în 1641 și care apăra și locul prin care intra în oraș pârâul Morii.

Există datări diferite privind constituirea străzii. Eugenia Greceanu consideră că strada a apărut în a treia etapă de dezvoltare a orașului, după Zeckesch și după o etapă de extindere spre nord, fără a preciza o limită de timp pentru aceasta. Paul Niedermaier consideră că frontul sudic al străzii a apărut pe la 1375, acest front fiind complet parcelat pe la 1450. Pe la 1475 ar fi apărut o parte a frontului nordic al străzii (zona estică), zona din apropierea fortificației din jurul bisericii parohiale Sf. Margareta fiind parcelată abia la sfârșitul secolului XVII-începutul secolului XVIII, deoarece aici se aflau, încă în secolul XV o moară, menționată la 1423, și capela Sf. Ulrich, menționată documentar la 1477. Michel Tanase încadrează parcelarea frontului sudic al străzii în faza a IV-a de extindere a așezării, databilă în secolul XV, o parte a frontului nordic al străzii apărând în secolul XVI, după 1521.

Alexandru Avram a preluat etapele de evoluție propuse de P. Niedermaier.

În 1908-1911 strada a fost amenajată în forma actuală.

Datorită necesității adaptării la topografia terenului, parcelele de pe frontul sudic, lungi și de lățimi diferite, au forme și dispuneri variate. Parcelele de pe frontul nordic, cu forme diverse și puțin adânci, au aspect de parcele de îndesire.

Strada este, din punct de vedere funcțional, o zonă mixtă, de locuire, comerț și servicii. Ambele fronturi ale străzii sunt continue, cu clădiri așezate în limita la stradă a parcelei, dar imaginea acestora este foarte variată, atât ca regim de înălțime (parter sau P+1), ca dispunere în parcelă a clădirilor, cât și din punct de vedere stilistic. Planurile folosite variază, de asemenea, fără a putea fi stabilit un tip de plan predominant. Sunt folosite atât tipul de plan dreptunghiular, cu latura îngustă sau cu latura lungă la stradă, planul în L cu latura scurtă la stradă și acces în parcelă prin pasaj acoperit, cât și, mai rar, planul în C sau U. Sunt frecvente parcelele cu clădiri de factură rurală, S+P, cu plan dreptunghiular cu latura îngustă la stradă și pinion turtit, cu gard înalt, de zid și acces în parcelă prin poartă protejată de arcadă sau grindă. Din punct de vedere stilistic predomină elemente decorative din repertoriul clasicizant simplificat: ancadramente profilate, cu cornișe supraînălțate, pilaștri cu capiteluri puțin dezvoltate. Sunt de menționat și câteva fațade Art Deco, clădirea modernistă a cinematografului *Progresul.* Fațadele clădirilor de tip rural sunt nedecorate sau cu un minim de decorație dispusă în jurul ferestrelor sau pe pinion.

Cele mai vechi clădiri de pe stradă (nr. 2, 9, 13,18, 20, 24) datează din a doua jumătate a sec. XVIII.

Strada Nicolae Iorga, fosta Forkeschgasse, este una din principalele străzi din zona mai joasă a Centrului Istoric al Mediașului. Ea face legătura între Piața Regele Ferdinand, fost centru comercial al orașului și două drumuri principale de legătură cu Sibiul, prin Moșna-Agnita, respectiv prin Șeica Mare. La extremitatea sud-estică a străzii se află turnul de poartă Forkesch, construit în primul deceniu al secolului XVI.

Traseul străzii este ușor curb, pentru a se adapta topografiei locului și descendent dinspre extremitatea sud-estică spre piață. Din aceeași cauză lățimea străzii prezintă variații majore: în timp ce în vecinătatea pieței strada este îngustă, înspre sud-est, strada se lărgește foarte mult, trotuarul foarte lat și înierbat din vecinătatea Turnului Forkesch imprimând un aspect rural zonei. Diferențele

mari de nivel între fronturi au făcut necesară amenajarea unui zid de sprijin pe porțiunea între numerele 7-27. Fronturile sunt continue și, pentru a se adapta la traseul curb al străzii, frontul estic al străzii are aspect în zimți de ferăstrău pe aproape toată lungimea sa.

Eugenia Greceanu consideră că strada a apărut în a treia etapă de dezvoltare a orașului, după Zeckesch și după o etapă de extindere spre nord. Deși nu a precizat o limită de timp pentru aceasta, se presupune că extinderea a fost datată în prima jumătate a secolului XV, înaintea extinderii spre sud-est, datată în a doua jumătate a secolului XV. Paul Niedermaier apreciază că parcelele lungi și regulat dispuse ale frontului estic al străzii ar face parte, împreună cu str. M. Kogălniceanu și str. St. L. Roth, din nucleul așezării cu caracter agricol apărută în zona mai joasă a orașului după invazia mongolă din 1241-1242.și în legătură cu așezarea de negustori din zona mai înaltă, Zeckesch. Frontul estic al străzii ar fi fost parcelat, parțial, până pe la 1325, parcelarea ambelor fronturi fiind definitivată pe la mijlocul secolului XIV. Michel Tănase crede că frontul nord-estic al străzii a fost parcelat pe la mijlocul secolului XIV, frontul opus fiind parțial parcelat în aceeași perioadă.

Parcelele lungi, dar de lățimi variabile de pe frontul estic, ilustrează caracterul agrar inițial al străzii, parcelele de pe frontul opus, cu dimensiuni și dispuneri mai neregulate documentând constrângerile impuse de evoluția blocului parcelar din care fac parte.

Din punct de vedere funcțional strada are caracter mixt, de locuire, comerț și financiar.

Ambele fronturi sunt continue, cu clădiri așezate în limita la stradă a parcelei și, așa cum am menționat, adaptarea frontului estic la traseul curb al străzii se face prin dispunerea parcelelor și, implicit și a clădirilor în dinți de ferăstrău. Clădirile aflate în zona de influență a Pieței Regele Ferdinand până spre zona cu accentuată diferență de nivel între fronturi, au pivniță și două niveluri sau pivniță și parter înalt, cu plan în L cu latura scurtă la stradă. Din punct de vedere stilistic domină elementele stilistice clasicizante, dar sunt de remarcat clădirea în stil Secession de la nr. 2 și decorația cu elemente neogotice de la nr. 7. Începând cu nr.9, frontul estic, denivelat al străzii este alcătuit preponderent din clădiri de tip rural, cu plan dreptunghiular cu latura îngustă la stradă, cu subsol, parter înalt și acoperiș în trei ape; gardurile înalte, de zid, sunt străpunse de porți carosabile protejate de arcade. Frontul conține și clădiri cu acces în parcelă prin pasaj acoperit. Fațadele nu sunt decorate sau au decorație clasicizantă simplificată – în special bosaje aplatizate. Pe același front se găsesc, însă și câteva clădiri cu două niveluri (15, 17, 35) cu o decorație clasicizantă de foarte bună calitate. Din cauza parcelelor mai late și mai puțin adânci, cu forme neregulate, frontul vestic este alcătuit din clădiri cu subsol, parter sau două niveluri, cu picurătoarea la stradă și acces în parcelă prin pasaj acoperit . Domină decorația de sorginte clasicizantă – registre orizontale incizate în tencuială, bosaje aplatizate. Clădiri cu decorație mai elaborată se află la nr. 14 (fostul Oficiu poștal), cu decorație clasicizantă, 24, cu pinion baroc, 30, cu decorație eclectică.

Cele mai vechi clădiri, cu nucleu din diverse intervale ale secolului XVIII sunt 1, 3, 11, 17, 18, 19, 20, 24, 45, dar care au suportat multe transformări și modernizări de-a lungul timpului.

Strada Stephan Ludwig Roth, fosta Kothgasse (Ulița Noroioasă), aflată în partea mai joasă a Centrului istoric al Mediașului, este una din străzile ce fac legătura între Piața Regele Ferdinand și partea de sud a orașului, situată odinioară în afara fortificațiilor. Strada s-a dezvoltat de-a lungul unui braț al pârâului ce străbătea strada Fierarilor și Piața, înainte de a se vărsa în Târnava. La extremitatea sudică, fortificația avea o portiță de fier (Portița uliței noroioase).

Eugenia Greceanu consideră că strada a apărut în a doua jumătate a secolului XV, când localitatea s-a extins spre sud-vest. Paul Niedermaier crede că frontul estic al străzii a apărut la sfârșitul secolului XIII, iar parcelarea frontului opus ar fi început în secolul XVI. Michel Tănase plasează apariția frontului estic la mijlocul secolului XIV. Parcelarea frontului opus ar fi început în

secolul XVII, cu extremitatea sudică a acestuia și a avansat odată cu desecarea terenului dintre cele două brațe ale pârâului Morii.

Parcelele de pe frontul estic, lungi și de lățimi variabile, reamintește caracterul agrar inițial al acestei părți de oraș. Cele câteva parcele de pe frontul opus sunt mult mai puțin adânci.

Din punct de vedere funcțional strada este preponderent rezidențială, la care se adaugă comerțul, servicii financiar bancare, poliție.

Ambele fronturi sunt compacte. Clădirile sunt așezate în limita la stradă a parcelei; cele aflate în vecinătatea Pieței Regele Ferdinand au 2/3 niveluri și plan în L cu latura scurtă la stradă, pe când cele spre limita sudică a străzii au planuri derivate din tipul rural, cu pivniță și parter, cu plan dreptunghiular cu latura îngustă la stradă și cu pinion turtit. Gardul înalt, de zid, este străpuns de o poartă protejată prin care se face accesul în parcelă.

Din punct de vedere stilistic, clădirile spre Piața Regele Ferdinand prezintă elemente decorative în stilul arcelor rotunde, elemente clasicizante simplificate, clădirea cea mai bogat decorată fiind cea de la nr. 1, fostul hotel "La Arcașul". Clădirile de tip rural au, în mare majoritate, fațade nedecorate.

Cea mai veche clădire de pe stradă, cea de la nr. 12, datează de pe la începutul secolului XIX.

Strada Petöfi Sandor, fosta Gräfengasse, se află în partea mai joasă a Centrului Istoric al Mediașului, făcând legătura între Piața Regele Ferdinand și zona sud-vestică a orașului. Este o stradă scurtă, dezvoltată de-a lungul brațului nordic al fostului pârâu al Morii, care trecea prin str. I. G. Duca, prin Piața Regele Ferdinand, unde se bifurca, trecând prin străzile St. L. Roth și Petöfi Sandor spre Târnava.

Eugenia Greceanu consideră că strada a apărut în a doua jumătate a secolului XV, împreună cu celelalte străzi din orașul de jos, când localitatea s-a extins spre sud-vest. Ca și în cazul străzii St. L. Roth, dezvoltată de-a lungul celuilalt brat al pârâului Morii, Paul Niedermaier crede că frontul nord-vestic al străzii a fost parcelat la sfârșitul secolului XIII, pe când frontul sud-estic a fost parcelat abia în secolul XVI, când spațiul mlăștinos dintre cele două brațe ale pârâului a fost asanat. Michel Tănase plasează apariția celor două fronturi ale străzii între secolele XVI-XVIII, mai întâi fiind ocupat frontul nord-vestic situat pe un teren mai plan și mai uscat, frontul opus, situat într-o zonă mlăștinoasă fiind parcelat începând cu secolul XVII și a avansat odată cu desecarea terenului dintre cele două brațe ale pârâului Morii.

Parcelele de pe frontul nord-vestic au lățimi aproximativ egale, dar lungimile sunt determinate de traseul fortificației din această zonă. Parcelele de pe frontul opus, mai late, sunt puțin adânci din cauza prezenței generoasei parcele a fostei școli a piariștilor.

Din punct de vedere funcțional strada are caracter rezidențial, la cre se adaugă serviciile.

Fronturile, continue, sunt formate preponderent din clădiri de tip rural, cu pivniță și parter cu plan dreptunghiular cu latura îngustă la stradă și cu acoperiș în două ape cu pinion turtit. Fațadele caselor, cu două, mai rar 3-4 ferestre, alternează cu gardurile înalte, de zid, cu porți protejate de arcade. Sunt de semnalat, în special pe frontul sud-estic cu parcele mai late și puțin adânci și clădiri parter, cu latura lungă la stradă. În ansamblul său strada are aspectul unei localități rurale dezvoltate, cum ar fi, de exemplu, Biertanul învecinat, cu care Mediașul a rivalizat o lungă perioadă.

Din punct de vedere stilistic, cele câteva clădiri cu două niveluri au o decorație clasicizantă foarte simplificată. Clădirile de tip rural au fațade nedecorate, cu excepția celor cu fațade mai ample, cu pinioane cu lucarne ovale de reminiscență barocă.

Marea majoritate a caselor datează din secolul XIX, cu excepția caselor de la numerele 1, 3 și 5, cu nuclee din a doua jumătate a secolului XVIII.

II.1.6. **Evoluția** fondului construit

Autor: istoric de artă Adriana Stroe

În ceea ce privește locuințele datate în perioada de început a așezărilor de colonizare săsească, descoperirile arheologice din Sighișoara și Brașov documentează prezența unor case databile a doua jumătate a secolului XIII, fachwerk, cu vatră liberă și cu pivniță[137] sau locuințele databile circa 1200, construite din lemn și lut, ușor adâncite în pământ, pe tălpi de lemn sau pe fundație seacă de piatră și dotate cu vetre libere; în vecinătate se aflau gropi de provizii[138].

Deși nici în cercetările arheologice desfășurate în Mediaș și nici în descoperirile întâmplătoare nu au fost identificate locuințe sau fragmente de locuințe din perioada colonizării, prin analogie cu locuințele descrise mai sus putem să ne imaginăm cum arăta localitatea în acea perioadă.

Un desen al lui Johann Konrad von Weiss, din 1736, prezintă imaginea orașului la acea perioadă; imaginea e credibilă, deoarece von Weiss executase, în același an, un plan al orașului, cu o minuțioasă localizare a fortificațiilor. Orașul este prezentat văzut dinspre vest. Conform acestei vedute[139] casele situate în apropierea bisericii, cu siguranță în Piață, erau masive și, majoritatea, cu latura lungă la stradă; clădiri similare se zăresc ici-acolo în oraș. Dar majoritatea caselor, de mici dimensiuni, se înșiră de-a lungul străzilor în fronturi strânse de clădiri cu plan dreptunghiular cu latura îngustă la stradă, cu două ferestre la fațadă și cu acoperiș în două ape, cu pinion triunghiular. Este sugerată și ritmarea fronturilor prin alternanța fațade – garduri

Prima informație documentară despre modul de locuire în Mediaș datează din 1470; în acest an nobilului Georg Tobiaschi i s-a permis să cumpere o casă pe strada Furkesch (azi Nicolae Iorga). Deși era o casă de lemn prețul plătit – 80 de florini, demonstrează că era o casă de mari dimensiuni.

În 1475 era menționată documentar o casă de piatră.

Pe la 1566 călătorul italian Andrea Gromo descria Mediașul ca un oraș cu frumoase case de piatră dar și multe case din lemn.

Stadiul actual al cercetărilor, și cu deosebire inventarierea sistematică a arhitecturii vernaculare din Centrul istoric al Mediașului, desfășurată la sfârșitul anilor '90 ai secolului XX[140] permite, într-o măsură, reconstituirea evoluției arhitecturii locuințelor din Mediaș, de la locuințele din perioada medievală (sec. XV-XVI) până în epoca modernă. Poate fi, astfel, conturată evoluția fondului construit din zona de studiu, respectiv Piața Regele Ferdinand, str. I.G. Duca, str. Nicolae Iorga, str. Petöfi Sandor si str. Stephan Ludwig Roth, din punct de vedere al tipologiei clădirilor, datării, stilului arhitectural, ș.a.

Cel mai vechi tip de casă este considerat a fi tipul rural, folosit fără întrerupere încă de la începuturile orașului până în secolul XIX. Casele de acest tip au plan dreptunghiular cu latura îngustă la stradă, cu încăperi în filă. Regimul de înălțime este de S+P sau parter înalt, fațada are două axe, acoperișul în două ape are pinion turtit. Pivnița este o permanență pentru această regiune viticolă. În cazul parcelelor mai late pot fi întâlnite clădiri de acest tip aliniate pe ambele laturi lungi ale parcelei. Înrudite cu acest tip sunt clădirile mai ample, cu același plan dreptunghiular cu latura îngustă la stradă, și acoperiș în două ape cu pinion turtit, dar cu plan compact și cu trei-patru ferestre la fațadă. Fațadele sunt, adesea, decorate iar pinioanele au lucarne care, adesea depășesc rolul utilitar, participând la decorația clădirii. Parcelele sunt închise spre stradă de garduri de zid de înălțimea fațadelor, accesul în parcelă făcându-se prin porți carosabile protejate de arcade. Derivat din tipul de plan rural este tipul de plan cu pivniță și parter, cu plan dreptunghiular, cu încăperi în filă, dar cu

137 Niedermaier. Paul, Städte, Dörfer, Baudenkmäler, p. 202
138 Marcu-Istrate, Daniela. Redescoperirea trecutului medieval al Brașovului: Curtea Bisericii Negre
139 Niedermaier, Paul. Siebenbürgische Städte p. 200
140 Avram, Alexandru. Topografia monumentelor din Transilvania: municipiul Mediaş. Centrul istoric.

latura lungă la stradă. Acest tip de casă era folosit în parcelele late și puțin adânci deoarece permitea o mai eficientă ocupare a terenului. Cu excepția Pieței, tipul de plan rural este întâlnit pe toate străzile studiate, predominant fiind pe străzile Petöfi Sandor (atât planul cu latura scurtă cât și cel cu latura lungă la stradă), Stephan Ludwig Roth, cât și în vecinătatea turnului Forkesch, pe strada Nicolae Iorga.

În spre sfârșitul secolului XVI și în special în secolul XVII, datorită amplificării stratificării sociale, a apariției patricienilor (proveniți din rândul elitelor breslașilor), a apărut un nou tip de clădire – casa de patrician, cu pivniță și două niveluri, cu plan în L cu latura scurtă la stradă, cu 4-5 ferestre și cu acces în parcelă prin pasaj carosabil acoperit. Acest tip de clădire predomină în Piață și la extremitatea spre Piață a străzilor I.G. Duca, Nicolae Iorga, Petöfi Sandor și Stephan Ludwig Roth.

Datorită vechimii fondului construit supus frecventelor modificări, este dificil să găsim, în zona studiată, clădiri construite într-o singură etapă, acesta fiind apanajul clădirilor construite spre sfârșitul secolului XIX-începutul secolului XX. Este dificil, de asemenea, de atribuit cu exactitate o clădire/parte de clădire unei anumite epoci din cauza folosirii, unor elemente arhitectonice pentru perioade îndelungate,: ex. bolțile semicilindrice longitudinale, folosite până pe la începutul secolului XIX, siluetele acoperișurilor, cu pinioane triunghiulare care s-au perpetuat până spre sfârșitul secolului XVIII, tipurile de plan dreptunghiulare, în L, C, U, a căror utilizare este determinată de caracteristicile parcelarului.

Cea mai veche clădire de locuit din oraș, păstrată încă, este casa parohială evanghelică, aflată în interiorul Castelului, cu nucleu în stil gotic matur, datat în secolul XV.

O clădire cu nucleu presupus din aceeași perioadă, secolul XV, se găsește însă și în zona studiată, în Piață, la nr. 1 (fosta Primărie).

Eugenia Greceanu consideră că majoritatea clădirilor din Piață datează de la sfârșitul secolului XVI-începutul secolului XVII, dar au necesitat reparații însemnate din cauza incendiului provocat de luptele, din 1705, cu curuții. Aceeași cercetătoare apreciază că elemente arhitectonice databile de la sfârșitul secolului XVI-începutul secolului XVII pot fi identificate la clădirile de la nr. 11, 16, 17, 18, 20, 21 și 29.[141]

În decursul inventarierii Centrului istoric al orașului s-a constatat că clădirile care păstrează elemente arhitectonice reprezentative pentru secolele XVI și XVII (Renaștere, respectiv Renaștere târzie transilvăneană) sunt cele de la numerele 22 (Casa Rosenauer, sec. XVI-XVII), 25 (Casa Schuller, sec. XV-XVI)), 29 (a doua jumătate a secolului XVI) și 30 (secolele XVI-XVII). Dintre acestea clădirea care păstrează cele mai multe elemente caracteristice pentru cea de-a doua jumătate a secolului XVI (stilul Renașterii transilvănene pus în valoare și de o restaurare din anii '70 ai secolului XX), este casa de la nr. 25, cu o fereastră originară renascentistă, baluștri și bolți cu penetrații în același stil.

Numeroase sunt clădirile construite/modificate/refăcute în secolul XVIII, după luptele cu curuții deja menționate, din care remarcăm: în Piață la nr. 1, 4, 13, 14, 16, 17, 18 , 21, 22, strada I. G. Duca nr. 9, strada Nicolae Iorga nr. 24, 29 și 45, strada Petöfi Sandor 1.

De la începutul secolului XIX datează părți din construcțiile din Piață nr.1, 14 (cu grilaje datate 1813), 22, 24, strada Șt. L. Roth 15, strada I. G. Duca 13, strada Nicolae Iorga 26.

În a doua jumătate a secolului XIX și începutul secolului XX, majoritatea clădirilor din zona studiată au suportat transformări la fațadă, în zona ferestrelor, la spațiile comerciale (acolo unde acestea

[141] Greceanu, Eugenia. Monumente medievale din Medias. Editura: Meridiane. București, 1968. p. 26

există), transformările în stil clasicizant sau eclectic din această perioadă determinând imaginea actuală a orașului.

Din punct de vedere stilistic, în afara pivnițelor sau pasajelor cu bolți semicilindrice (întâlnite, de altfel până în secolul XIX), singurele elemente în stil gotic târziu, păstrate în zonă în Piață, la nr. 25, sunt ancadramente semicirculare, din piatră, cu muchiile teșite, care documentează datarea nucleului acestei clădiri la începutul secolului XVI.

Elemente arhitecturale renascentiste sau renascentiste târzii (secolul XVII), sunt păstrate în Piață la nr. 1 (bolți cu penetrații pe console) la nr. 22 pe fațada spre curte (un ancadrament din piatră, cu denticuli), la nr. 29 (trei ancadramente cu denticuli), și la nr. 30 (un blazon stil renaștere târzie, datat 1669). Clădirea care păstrează, însă, o mare parte a substanței constructive din perioada Renașterii este fosta casă Schuller, de la nr. 25. care exista în 1588 când aparținea familiei fostului primar, Johannes Schuller. Casa, cu patru laturi în jurul unei curți interioare, prezintă la etaj, pe două laturi, o galerie renascentistă, deschisă, cu arcade pe coloane din piatră pe un elegant parapet cu baluștri, de asemenea din piatră. Galeria este acoperită cu bolți în cruce și este susținută, la parter, de arcade pe stâlpi cu muchii teșite. Fațada spre stradă a clădirii este dominată de ferestre tripartite, cu ancadramente din piatră și cu cornișe. Pasajul carosabil de acces în curte este încadrat de doi pilaștri cu lei culcați pe capitel. Casa este una din clădirile reprezentative pentru stilul Renașterii în Transilvania.

Arhitectura din secolul XVIII este dominată de stilul baroc, mult mai prezent în zona studiată din cauza reparațiilor și refacerilor necesare după luptele cu curuții menționate mai sus. În ceea ce privește sistemele de boltire stilul baroc este caracterizat de bolți semicilindrice aplatizate, bolți cu penetrații (adesea cu muchiile subliniate de profile) de exemplu în casele din Piață nr. 1, 4, 13, 14, 16, 17, 18 , 21 strada I. G. Duca 13 (care are și decorații în stucatură), strada Nicolae Iorga nr. 45. Reprezentativă pentru acest stil (în ciuda elementelor clasiciste datorate unei remodelări de pe la începutul secolului XIX) este clădirea fostei școli a piariștilor, aflată pe frontul sudic al Pieței. Școala, care a funcționat până în 1790, fost construită în 1736, iar fațada a fost refăcută parțial la începutul secolului XIX, după ce clădirea a fost vândută lui Fritz I. Guggenberger. . Este o clădire cu subsol și trei niveluri, cu plan dreptunghiular cu latura lungă la stradă și acoperiș în două ape cu picurătoarea la stradă. La interior bolțile semicilindrice sunt decorate cu stucaturi baroce, dar pasajul și scările au bolți a vela caracteristice pentru începutul secolului XIX. Fațada este decorată cu pilaștri de tip colosal, tipici pentru stilul clasicist, dar . panourile cu ghirlande care decorează parapetele ferestrelor și suprafețele deasupra ferestrelor, aparțin stilului baroc. Fațade cu decorații baroce întâlnim și în Piață la nr. 14, la nr. 18-19, 20, 22.

Arhitectura clasicistă din prima jumătate a secolului XIX este caracterizată, la interior, de prezența bolților a vela, pe care le întâlnim în Piață la nr. 1, 22, 24, strada I. G. Duca 13, strada Nicolae Iorga nr. 29, strada Șt. L. Roth nr. 15. Fațadele sunt decorate cu pilaștri/lesene, pe parapetele ferestrelor se regăsesc motivul simplificat al draperiei, baluștri plați cu motivul solzului, frize de cercuri suprapuse, ex. fațadele caselor din Piață nr. 2, 21, 24, 26, a casei din strada Nicolae Iorga 7, strada St. L. Roth 12 au decorații clasiciste cu pilaștri, cornișe curbe, ghirlande , panouri cu motivul solzului sau cercuri suprapuse tipice pentru acest stil. În Piață,. la nr. 14, ferestrele parterului au grilaje de tip coș datate 1813.

Clădirile construite/remodelate în a doua jumătate a secolului XIX și începutul secolului XX prezintă elemente arhitecturale în stil clasicizant sau eclectic. Dintre acestea sunt de remarcat fațada clasicizantă a etajului casei din Piață, nr. 4, elementele eclectice ale fațadelor din Piață nr. 12, 19, 23, fațadele clasicizante ale caselor din strada Nicolae Iorga 3, 5, fațada eclectică de la nr. 17. Fațade cu elemente clasicizante se găsesc în strada Petöfi Sandor nr. 1 și 7, iar fațada casei din strada St. L. Roth 1 are elemente eclectice.

O clădire tipică pentru stilul Secession este clădirea, fostei case de economii de la nr. 2, str. Nicolae Iorga. O frumoasă fațadă Art Deco are clădirea din str. I.G. Duca nr. 13, în aceeași stradă, la nr. 11 aflându-se clădirea modernistă a fostului cinema Progresul; o altă clădire în același stil se găsește în strada St. L. Roth nr. 7 (clădirea fostului sediu al Asociației meseriașilor).

II.1.7. Concluzii referit**oare la evoluția t**eritoriului studiat

- Zona studiată face parte din zona centrală a municipiului Mediaș, reprezentând nucleul orașului intramuros: Piața Regele Ferdinand I, str. I.G.Duca, str. Nicolae Iorga, str. St. L. Roth, Str. P. Sandor
- Zona de studiu cuprinde unele din cele mai vechi străzi ale orașului și elemente ale ansamblului fortificațiilor cetății Mediaș: Turnul Forkesh (din capătul străzii N. Iorga), Turnul Fierarilor (din capătul străzii I.G. Duca) și Castelul (totalitatea construcțiilor din jurul Bisericii Evanghelice Sf. Margareta)
- Latura de nord a Pieței a fost ocupată de construcții în momentul în care fortificația perimetrală a orașului a început să prindă contur spre sf. secolului al XV-lea; castelul își pierde rolul strategic, iar piața capătă forma de astăzi
- Evoluția funcțională a pieței se desfășoară în etape: i) sec. XIII – XVI - rol strategic, de apărare – prin prezența Castelului și a modului de configurare a fronturilor străzilor convergente în sistem rezalitar (prin îngustare spre spațiul pieței; prin prezența unor mici turnuri de apărare la anumite locuințe); ii) sec. XVI – XIX (Piața Mare) - rol comercial și de tranzit: târg anual, hala comercială; circulații pietonale și a vehiculelor, mai ales pe direcția dintre str. St. L. Roth și Piața Mică (str. G. Enescu); iii) Perioada interbelică (Piața Regele Ferdinand I) - rol de reprezentare: amplasarea centrală a statuii lui Axente Sever și stabilirea unor circulații carosabile perimetrale; iv) După 1950 (Piața Republicii, Piața Regele Ferdinand I) - spațiu verde și circulații pietonale și carosabile
- Trama stradală și piața se formează în etape, cea mai veche dintre străzi fiind str. St. L. Roth; urmează în ordine cronologică str P. Sandor, str. N. Iorga, str. I.G. Duca și într-un final, în sec. al XVI-lea, odată cu construirea frontului nordic, definitivarea pieței așa cum o cunoaștem astăzi. Structura formată reprezintă o rețea istorică unitară a orașului intramuros.
- Spațiul pieței a fost marcat o lungă perioadă de timp de prezența canalului Morii (canalizat în 1912) și a halei comerciale (1660_1699 – 1865_1880)
- Reperele istorice ale zonei de studiu sunt:

- Fortificațiile medievale: Castelul și fortificațiile (în zona de studiu: Turnul Forkesh – str. N. Iorga și Turnul Fierarilor – str. I.G. Duca) care împărțeau așezarea în orașul intramuros și extramuros
- Fosta hală comercială, construită la mijlocul secolului al XVII-lea (1660 sau 1699) și desființată în perioada 1865-1880 în partea de nord-est a Pieței Mari
- Fântâni / cișmele publice care reprezentau singura sursă de apă a locuitorilor până la introducerea sistemului public de alimentare cu apă – erau amplasate mai multe în suprafața pieței și una pe str. Nicolae Iorga
- Canalul Morii cu podețele sale de circulație: traseul inițial, traseul canalizat: str. Petöfi Sandor Sandor, str. St. L. Roth, str. I.G. Duca
- Statuia lui Axente Sever și amenajarea aferentă din centrul Pieței Regele Ferdinand
- Rezaliturile (astăzi dispărute, cu rol strategic) din Piața Ferdinand la numerele 27, 28, 1
- Moara mică, amplasată pe canal, pe str. I. G. Duca

II.2. **Prezențe a**rheologice în teritoriul studiat

Autor: muzeograf / arheolog: Viorel Ștefu

În Lista Monumentlor Istorice 2015 nu sunt consemnate monumente de arheologie (categoria I) în limita teritoriului studiat. În Repertoriul Arheologic Național, din zona de studiu face parte următorul sit arheologic:

COD RAN	DENUMIRE	CATEGORIE	TIP	COMPONENTE SIT	CRONOLOGIE
143628.07	Ansamblul fortificaţiei de piatră din Mediaş. Ansamblul se află în centrul municipiului Mediaş.	fortificaţie	aşezare fortificată	Fortificaţie	Epoca medievală / sec. XIV-XVI, sec. XIV, sec. XII, sec. XV-XVI
143628.10	Latura de sud a fortificaţiilor medievale ale oraşului Mediaş	fortificaţie	fortificaţie	Zid de apărare	Epoca medievală / sec. XV
143628.12	Ansamblul bisericii evanghelice fortificate de la Mediaş	locuire	cetate	Incintă fortificată, Casă, Casă parohială, Primărie, Biserică	Epoca medievală / sec. XV - XVI, sec. XVI, sf. sec. XV, 1616, 1330 - 1340; 1437 - 1440; transf. sec. XVII - XIX

Tabel nr. 2. Situri arheologice din zona de studiu

Descoper**iri și urme de in**teres arheologic din zona Centrului **Istoric al Mediaşu**lui. În ceea ce priveşte efectuarea unor cercetări arheologice în spaţiul supus atenţiei noastre, şi anume zona vechii fortificaţii medievale și a centrului istoric al Mediaşului, putem afirma că acestea au avut un caracter extrem de redus, atât ca suprafață cât şi în privinţa complexităţii lor. În ultimul deceniu al secolului XX (1991-1997) au fost efectuate doar trei sondaje de către Petre Beşliu-Munteanu, prilejuite de restaurarea unor segmente ale zidului de apărare medieval.

Descoperiri rezultate în urma unor cercetări arheologice:

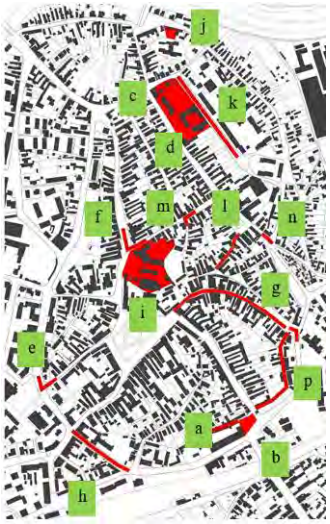

Fig. 34. Localizarea cercetărilor arheologice din Centrul istoric al Mediașului

*a. Str. Badea Câ**rţan***

Cercetările arheologice din anul 1991 au fost concentrate în zona străzii Badea Cârţan. Secţiunea magistrală trasată avea o lungime de 13 m ce a permis cercetarea arhelogică a terenului atât de pe terasa superioară, grădina casei din str. Armurierilor, cât şi pe cea inferioară, mărginită de str. Badea Cârţan[142]. În acest sector cercetările arheologice au condus la recuperarea câtorva fragmente ceramice atipice (probabil preistorice după factura materialului din care erau confecţionate) şi a unui fragment ceramic provenind de la o căldare de lut cu toarta interioară.

Aceste descoperiri au constituit inventarul arheologic, de altfel foarte sărac, al solului format îndeosebi din pământ de culoare neagră, cu mult pigment de arsură în compoziţie. Din aceeaşi zonă, care a intersectat fundaţia zidului de

[142] Beşliu Munteanu 2004, pag. 7-8.

apărare, au provenit de la adâncimea de 2,20-2,40 m şi fragmente ceramice de la diverse tipuri de vase medievale[143]. Zidul de incintă, subiectul principal al cercetării arheologice din aceea perioadă, a fost amenajat pe o fundaţie alcătuită din arce de piatră. Zidul măsura în fundaţie 1 m şi în elevaţie 0,7 m. În dreptul structurii amintite, având talpa mai adâncită, a fost adosat un contrafort cu fundaţia din piatră. Contrafortul avea o lăţime de 1 m. De acesta era adosată o amenjare cu fundaţii din pietre şi elevaţia din cărămidă, iar în interior un alt spaţiu de formă dreptunghiulară, cu planul pătrat şi laturile de 2,50 x 2,50 m[144]. Secţiunea magistrală a mai scos la iveală un posibil pavaj din cărămizi, a cărui poziţie stratigrafică îl atribuie unei perioade de locuire moderne. El se inscrie într-un sistem de încăperi cu accesul dinspre actuala stradă Badea Cârţan.

Pe terasa inferioară, la 2,20 m de zidul de incintă a fost evidenţiată o amenjare formată dintr-un singur rând de cărămizi, dispusă stratigrafic sub nivelul tălpii zidului amintit[145].

*b. Tu**rnul Forkesch (Str. Gheţi**i / P-**ţa A. Şaguna)***

În anul 1993 a fost lansat un alt proiect de consolidare şi refacere a zidului de apărare în zona aflată la nord-est de Turnul Forkesch[146]. Sondajul arheologic, realizat de către Petre Beşliu Munteanu, a fost efectuat la 79 m de Turnul Forkesch şi a relevat faptul că talpa zidului de incintă păstrat în picioare în momentul respectiv corespunde nivelului actual de călcare şi că acesta intersectează un strat format prin incendierea unei amenajări din lemn, considerată, probabil, o construcţie modestă din material lemnos ridicată încă din perioada medievală.

Săpătura a mai scos la iveală urmele unei lăzi din lemn ulterioare stratului de arsură[147]. Secţiunea arhelogică practicată la 50 de m de Turnul Forkesch a surprins o situaţie stratigrafică diferită. Fundaţia zidului s-a adâncit cu 1,20 m faţă de nivelurile anterioare, iar zidul de incintă măsura în fundaţie 1,20 m, iar în elevaţie 0,7 m[148]. Profilul stratigrafic a scos în evidenţă un nivel de refacere al structurii zidului, refacere ce a urmat unui incendiu, iar în partea inferioară un strat de pământ negru, mâlos. O construcţie din cărămizi cu latura lungă de 4 m a fost adosată spre exterior zidului de incintă. La adâncimea de 0,50 m (soclul zidului era la 0,80 m faţă de nivelul actual de călcare) a ieşit la iveală o îngrămădire de pietre şi cărămizi. O amenajare asemănătoare, marcată de nisip de culoare galbenă, a fost pusă în evidenţă la adâncimea de 1 m[149]. În poziţie secundară, în acelaşi sol, au apărut câteva fragmente ceramice cu buza lăţită, de factură medievală, alte materiale de interes arheologic lipsind aproape cu desăvârşire[150].

c. Str. Mihai Viteazu, Nr. 46 (curtea Muzeului Municipal)

În anul 1997, în momentul consolidării unui segment de zid din curtea Muzeului local, săpăturile arheologice au fost efectuate printr-o cercetare sumară, superficială, datorită lipsei totale a fondurilor alocate. Totuşi, în urma acestui sondaj a fost evidenţiat un nivel de refacere a turnului semirotund (Rotonda Cuțitarilor)[151].

Singurele urme de interes arheologic, constând din fragmente ceramice smălţuite şi nesmălţuite şi un fragment de buză de tip *kragenrand*, au fost descoperite în stratul de pământ depus deasupra

143 Beşliu Munteanu 2004, pag. 7-8.
144 Beşliu Munteanu 2004, pag. 7-8.
145 Beşliu Munteanu 2004, pag. 7-8.
146 Poarta Forkesch (sau Turnul Forkesch / Aurarilor) reprezenta principala cale de acces in cetatea Mediașului pe latura de sud.
147 Beşliu Munteanu 2004, pag. 7-8.
148 Beşliu Munteanu 2004, pag. 7-8.
149 Beşliu Munteanu 2004, pag. 9
150 Beşliu Munteanu 2004, pag. 9
151 Beşliu Munteanu 2004, pag. 9

nivelului de mortar rămas de la refacerea turnului[152]. Sub acest nivel de refacere, care conţinea urme de arsură, fragmentele ceramice au apărut doar sporadic.

d. Str. Mihai Viteazu, nr. 48 ***(curtea Şc. c****u cl. I – VI****II „Ist****van Bathory")*

În vara anului 2007 a fost descoperit întâmplător un mormânt de copil în timpul lucrărilor efectuate la fundaţia viitorului edificiu de învăţământ. Acesta era amplasat la adâncimea de - 1,60 m faţă de nivelul actual de călcare şi la o distanţă de doar 10,60 m de zidul nordic al cetăţii medievale. Scheletul era foarte bine păstrat (provenind de la un copil cu vârsta aproximativă cuprinsă între 12-15 ani), orientarea sa fiind pe axa V-E. Ca observaţii mai importante menţionăm lipsa totală a inventarului funerar, fapt care face aproape imposibilă datarea exactă a mormântului, el putând fi pus doar în legătură cu cimitirul Mănăstirii Franciscane aflat în punctul respectiv, fără a putea face alte precizări.

e. Str. Petöfi Sandor, ***colţ cu str.*** *M. Eminescu*

Cercetarea a fost efectuată de către Petre Beşliu Munteanu în anul 2005, în baza Autorizaţiei de asistenţă arheologică Nr. 37/2005 eliberată de către M. C. C., Direcţia generală Patrimoniu Cultural Naţional (Asistenţă arhelogică la săpăturile de cablare electrică din Mediaş). Săpăturile de cablare au fost efectuate cu maximă economie, şanţul nedepăşind lăţimea de 0,40 m şi adâncindu-se până la - 0,60 m[153], îngreunând în acest fel cercetarea arheologică.

Astfel, în capătul str. Petöfi Sandor, colţ cu str. M. Eminescu a fost identificat un zid de fundaţie din cărămizi groase de 5 cm, la o distanţă de 0,60 m de zidul casei. Fundaţia provine de la o casă de colţ demolată[154]. Între cele două ziduri amintite se află dărâmături, iar structura fundaţiei avea spre mijlocul actual al străzii un pavaj din cărămizi la adâncimea de 0,30 m[155]. Până la adâncimea de săpătură au fost observate straturi de depunere cu pietriş şi rare fragmente de cărămizi.

*f. Str. Petru Ra****reş colţ cu str.*** *Johannes Honterus*

În acest punct săpăturile de salvare au dus la identificarea urmelor unei instalaţii de prelucrare a fierului. Din umplutura gropii, care avea o lăţime de 2,30 m, au fost recuperate fragmente de zgură de fier şi material ceramic de factură medievală[156]. Şi în acest caz, datorită caracterului redus al cercetării nu au putut fi emise ipoteze sau concluzii mai ample asupra descoperirilor arheologice din acest punct.

g. Str. I. G. Duca

În capătul străzii de la ultima casă spre turnul de incintă (Turnul Schmiedgässer / Fierarilor) a apărut un strat masiv şi compact de nisip de culoare galbenă. O groapă cu arsură a fost vizibilă în dreptul scărilor ce urcă spre explanadă. La marginea gropii, spre turn, au fost vizibile fragmente de cărămizi.

În umplutura gropii cu o lăţime de 2 m au fost descoperite fragmente ceramice smălţuite şi nesmălţuite de factură modernă[157]. În dreptul casei cu numărul 13 de pe această stradă a fost descoperită o piesă destul de interesantă, faţă de restul inventarului arheologic, şi anume o plăsea de cuţit confecţionată din os. Aceasta a fost realizată prin şlefuire, prezentând trei orificii pentru nituire, şi având următoarele dimensiuni: L = 9 cm; l = 2,5 cm . Cercetarea arheologică din acest punct a fost efectuată tot de către Petre Beșliu Munteanu în baza Autorizaţiei de asistenţă arheologică Nr. 37/2005.

[152] Beşliu Munteanu 2004, pag. 9
[153] Beşliu Munteanu 2007, p. 55
[154] Beşliu Munteanu 2007, p. 55
[155] Beşliu Munteanu 2007, p. 55
[156] Beşliu Munteanu 2007, p. 56
[157] Beşliu Munteanu 2007, p. 56

h. Str. Pompierilor

În zona str. Pompierilor, f. n., în umplutura unui şanţ mai vechi au fost descoperite mai multe fragmente ceramice provenind de la diverse tipuri de vase cu picior, precum şi fragmente de material lemnos. Umplutura, săpată până la adâncimea de 1,60 m, se adânceşte în stratul de nisip şi conţine pigmenţi de arsură[158] (Autorizaţie de asistenţă arheologică Nr. 37/2005).

*i. Biserica Evan**ghelică „Sf. Margareta"***

În acest punct a fost descoperită întâmplător, în anul 1972, în momentul realizării unor lucrări de canalizare, o urnă care conţinea cenuşă şi oase calcinate. Vasul, aflat la adâncimea de – 0,80 m, era de culoare neagră (probabil de factură hallstattiană) şi a fost distrus în momentul descoperii[159]. Tot în acest loc, cu ocazia cercetărilor arheologice efectuate la biserica evanghelică în perioada anilor 1971-1972, au fost descoperite o serie de morminte databile în sec. al XII-lea pe baza inventarului funerar compus, în mare parte, din inele de tâmplă de tip Bijelo-Brdo, precum şi a unor morminte cu groapă prevăzute cu nişă pentru cap, databile în sec. al XIII-lea[160].

j. Str. Târnavei nr. 59/A

Cu prilejul unor lucrări de excavaţii de mică amploare au fost descoperite pe această stradă, situată în cartierul *După Zid*, câteva fragmente ceramice hallstattiene încadrate în cultura Gàva[161]. Materialele descoperite au fost donate Muzeului Municipal Mediaş.

*k. Str. D**upă Zid***

La începutul anilor '70, la excavarea fundaţiilor pentru unele blocuri de locuinţe aflate în imediata vecinătate a zidurilor de la vechea fortificaţie medievală a oraşului, pe latura estică, a fost decoperită ceramică de factură hallstattiană[162].

*l. Str. Piersicului **nr. 8 şi 13 (astăzi str.** Cardinal Iuliu Hossu)*

Lucrările de canalizare efectuate în această zonă în anul 1970 au scos la iveală, în capătul nord-estic al străzii, două morminte de înhumaţie în decubit dorsal, aşezate cu capul spre S[163]. Alături au fost descoperite numeroase fragmente ceramice de culoare neagră şi maronie cu suprafaţa exterioară lucioasă, de factură hallstattiană.

*m. Str. P**etru Rareş nr. 13 (colţ cu st**r. Bisericii)*

Tot în cadrul unor lucrări de canalizare din perioada anului 1965, în acest punct au fost identificate la adâncimea de – 1,00-1,60 m trei urne funerare, care conţineau urme de oase calcinate[164]. Acestea erau amplasate împreună, într-o singură groapă, şi erau acoperite cu lespezi de piatră (gresie). Vasele ceramice, de factură hallstattiană, erau de formă bitronconică, decorate cu caneluri şi proeminenţe amplasate pe părţile laterale[165].

n. Turnul Zekesch (str. M. Viteazu)

Turnul Porţii Zeckesch ridicat în aceeaşi perioadă cu Turnul Forkesch (1494-1534, mai precis în primul deceniu al sec. al XVI-lea) era prevăzut cu galerie de strajă din lemn, cu guri de aruncare şi cu contraforturi exterioare. Acestea aveau lăcaşuri pentru grilajele masive de lemn, care, prin

158 Beşliu Munteanu 2007, p. 56
159 Blăjan *et alii* 1987, p. 50, 52
160 RepArhSibiu 2003, p. 134
161 Pankau 2004, p. 129
162 Pankau 2004, p. 129
163 Blăjan *et alii* 1987, p. 50; Pankau 2004, p. 130
164 Blăjan *et alii* 1987, p.50
165 Pankau 2004, p. 130

culisare pe verticală, permiteau închiderea porţii. Turnul a fost demolat la sfârşitul sec. al XIX-lea (1895) pentru fluidizarea circulaţiei în zona respectivă.

*p. Poarta Fierarilor (in**tersecţia str. I. G. Duca/str. Cloşca)***

A fost construită relativ târziu faţă de restul sistemului defensiv al oraşului, la sfârşitul sec. al XVIII – începutul sec. al XIX şi a avut o perioadă de utilizare destul de scurtă, fiind dărâmată în jurul anului 1896 pentru crearea spaţiului necesar modernizării căii de acces în zona centrală. Era încastrată în zidul de incintă din partea de N-E a Turnului Fierarilor. Poarta este foarte bine cunoscută din numeroase imagini de epocă (fotografii sau tablouri), pe care se remarcă, îndeosebi, impresionantele frontoane decorate în stil baroc.

Detalii cu privire la prez**ențele arheo**logice din teritoriul studiat **și cerc**e**tările re**alizate pentru proiectul REABILITARE/MODERNIZARE ST**RĂZI CENTRUL** ISTORIC, MUNICIPIUL MEDI**AŞ** se reg**ăsesc în studiile:**

- Raport de evaluare de teren – diagnostic arheologic, Muzeul Astra, Complexul Național Muzeal Astra, Sibiu 2020.

  Obiectivele studiului au fost: de a identifica în teren fosta hală comercială a orașului și colectarea de date și din alte puncte ale parcului, în contextul în care zona nu a fost nvestigată din punct de vedere arheologic

- Mediaș, Piața Ferdinand I, Studiu de fundamentare privind patrimoniul arheologic, dr. Cristinel Plantos, Sibiu, 2020.

  Obiectivele studiului: cercetarea, inventarierea, descrierea și delimitarea obiectivelor de interes arheologic din zona supusă analizei.

II.3. Monume**nte istorice, valori de patrimoniu cultural de interes național, situri arheol**ogice în teritoriul studiat

Monumentele istorice conform Listei Monumentelor Istorice din România sunt listate în cap. V.2. *Elemente protejate din perimetrul studiat*, Tabel 4. Monumente istorice protejate conf. L. nr. 422/2001.

Siturile arheologice sunt listate și prezentate în cap. II.2. *Prezențe arheologice în teritoriul studiat*.

Conform Legii nr. 5/2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a III-a – zone protejate, municipiul Mediaș este încadrat în categoria „Unități administrativ-teritoriale cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național. Din zona de studiu fac parte:

Anexa III

I. Vallori de patrimoniu cultural de interes național (monumente istorice de valoare națională excepțională). 1. Monumente și ansambluri de arhitectură

g) Ansambluri urbane

g)17 Ansamblul urban fortificat Mediaș

k) Biserici și ansambluri mănăstirești

k)124 Biserica evanghelică Sfânta Margareta cu fortificațiile, Mediaș

II.4. Analiza caracteristi**cilor ț**esutului urban

II.4.1. Analiza tramei stradale: vechime, caracteri**stici (formă, dimensiuni, utilizări)**

Străzile și spațiile publice din zona de studiu sunt următoarele:

- Piața Regele Ferdinand I
- Str. I.G.Duca
- Str. Nicolae Iorga
- Str. St. L. Roth
- Str. Petöfi Sandor

Detalii referitoare la apariția, dezvoltarea și caracteristicle tramei stradale se regăsesc și în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*.

Nr. crt.	**Nume stradă** (**denumire actuală**)	Vechime	Caracteristici		
			Formă	Dimensiuni	Utilizări actuale
1.	**Piața** Regele Ferdinand I	Sf. sec. XIII - Sec. XVI[166]	trapezoidală	16.569 mp	Circulații pietonale, parțial carosabile, spațiu plantat, servicii profesionale, administrative și financiar bancare, locuire, comerț
	Prima atestare documentară a pieței datează din 1414, iar în 1507 este atestat faptul că în această piață avea loc târgul anual al orașului. Piața Regele Ferdinand (Großer Marktplatz) este așezată în partea mai joasă a orașului, la sud de biserica parohială evanghelică Sf. Margareta. Piața are o formă aproximativ trapezoidală, din colțurile acesteia pornind patru străzi principale: I. G. Duca și Nicolae Iorga din colțul nord-estic, St. L. Roth din colțul sud-estic, strada Petöfi Sandor din colțul sud-vestic. Prin colțul nord-vestic se face legătura cu piața adiacentă, George Enescu. Alături de biserica parohială evanghelică înconjurată de fortificație, piața este unul din punctele de greutate ale localității.				
2.	Str. I. G. Duca	Sec. XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, 1908-1911[167]	Traseu curb, descendent spre piață	3724 mp	Circulație carosabilă, pietonală; locuire, comerț și servicii (cinema, cabinete medicale)
	Strada I. G. Duca, fostă Schmiedgasse (strada Fierarilor), este parte a Centrului istoric al Mediașului, formând un grup cu străzile situate în partea mai joasă a cartierului și care converg radial spre Piața Regele Ferdinand. Strada, dezvoltată de-a lungul fostului pârâu al Morii, are un traseu curb, făcând legătura între Piața Regele Ferdinand, respectiv partea mai joasă a orașului și zona Zeckesch, mai înaltă. La extremitatea estică a străzii se păstrează Turnul fierarilor, construit în 1641 și care apăra și locul prin care intra în oraș pârâul Morii. În 1908-1911 strada a fost amenajată în forma actuală.				
3.	Str. Nicolae Iorga	Sec. XIII, XIV[168]	Traseu ușor	5838 mp	Circulație

[166] Detalii despre evoluția pieței sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
[167] Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
[168] Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*

			curb, descendent spre piață		carosabilă, pietonală; locuire, comerț și servicii (financiare)
	Strada Nicolae Iorga, fosta Forkeschgasse, este una din principalele străzi din zona mai joasă a Centrului Istoric al Mediașului. Ea face legătura între Piața Regele Ferdinand, fost centru comercial al orașului și două drumuri principale de legătură cu Sibiul, prin Moșna-Agnita, respectiv prin Șeica Mare. La extremitatea sud-estică a străzii se află turnul de poartă Forkesch, construit în primul deceniu al secolului XVI. Traseul străzii este ușor curb, pentru a se adapta topografiei locului și descendent dinspre extremitatea sud-estică spre piață. Din aceeași cauză lățimea străzii prezintă variații majore: în timp ce în vecinătatea pieței strada este îngustă, înspre sud-est, strada se lărgește foarte mult, trotuarul foarte lat și înierbat din vecinătatea Turnului Forkesch imprimând un aspect rural zonei. Diferențele mari de nivel între fronturi au făcut necesară amenajarea unui zid de sprijin pe porțiunea între numerele 7-27. Fronturile sunt continue și, pentru a se adapta la traseul curb al străzii, frontul estic al străzii are aspect în zimți de ferăstrău pe aproape toată lungimea sa.				
4.	Str. Stephan Ludwig Roth	Sf. sec. XIII, sec. XVI[169]	Traseu ușor curb	3020 mp	Circulație carosabilă, pietonală; locuire, comerț și servicii (financiare, poliție)
	Strada Stephan Ludwig Roth, fosta Kothgasse (Ulița Noroioasă), aflată în partea mai joasă a Centrului istoric al Mediașului, este una din străzile ce fac legătura între Piața Regele Ferdinand și partea de sud a orașului, situată odinioară în afara fortificațiilor. Strada s-a dezvoltat de-a lungul unui braț al pârâului ce străbătea strada Fierarilor și Piața, înainte de a se vărsa în Târnava. La extremitatea sudică, fortificația avea o portiță de fier (Portița uliței noroioase).				
5.	Str. Petöfi Sandor	Sf. sec. XIII, sec. XVI[170]	Traseu aproape rectiliniu	1950 mp	Circulație carosabilă, pietonală; locuire, comerț și servicii (hotel, restaurant)
	Strada Petöfi Sandor, fosta Gräfengasse, se află în partea mai joasă a Centrului Istoric al Mediașului, făcând legătura între Piața Regele Ferdinand și zona sud-vestică a orașului. Este o stradă scurtă, dezvoltată de-a lungul brațului nordic al fostului pârâu al Morii, care trecea prin str. I. G. Duca, prin Piața Regele Ferdinand, unde se bifurca, trecând prin străzile St. L. Roth și Petöfi Sandor spre Târnava.				

Tabel nr. 3. Analiza tramei stradale – situația actuală

- străzi cu traseu curb adaptat topografiei locului, cu amprize variabile; str. I.G. Duca și str. Nicolae Iorga, cu trotuare pe ambele fronturi și sensuri duble, prezintă diferențe de nivel atât în secțiune transversală (pentru fiecare dintre cele două străzi, în secolul al XIX-lea a fost amenajat un zid de sprijin), cât și în cea longitudinală, făcând legătura între zona mai joasă (Piața Regele Ferdinand I) și zona mai înaltă a orașului, Ztekesh.
- Str. Petöfi Sandor, amenajată cu un singur trotuar la nivel cu strada, este pavată cu piatră cubică; celelalte străzi, cu trotuare pe ambele fronturi, sunt asfaltate. Străzile P. Sandor și St. L. Roth sunt străzi cu sensuri unice

[169] Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
[170] Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*

- în zona pieței, rețele edilitare (canalizare pluvială, conducte apă și canalizare menajeră) sunt amplasate perimetral, urmând traseul fostelor circulații carosabile; linia electrică LES 20kV traversează parcul în jumătatea sudică

II.4.2. Analiza parcelarului: vechime, caracter**istici (formă, dimensiuni, utilizări)**

Autor: istoric de artă Adriana Stroe

Piața Regele Ferdinand I:

Teoriile asupra apariției și dezvoltării pieței (Eugenia Greceanu, Paul Niedermaier, Michel Tănase) și ale fronturilor acesteia sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*.

Cu excepția percelelor de pe frontul nordic, adosate fortificației Castelului, parcelele de pe celelalte laturi – de sud-est, de sud și de sud-vest, au parcele lungi și cu dispunere regulată (cu deosebire parcelele de pe frontul sud-estic) evocând caracterul agrar inițial al părții de jos a cartierului.

Str. I. G. Duca

Datările diferite privind constituirea străzii, prezentate în teoriile cercetătorilor E. Greceanu, P. Niedermaier și M. Tănase, sunt expuse în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului.*

Datorită necesității adaptării la topografia terenului, parcelele de pe frontul sudic, lungi și de lățimi diferite, au forme și dispuneri variate. Parcelele de pe frontul nordic, cu forme diverse și puțin adânci, au aspect de parcele de îndesire.

Str. Nicolae Iorga

Datările diferite privind constituirea străzii, prezentate în teoriile cercetătorilor E. Greceanu, P. Niedermaier și M. Tănase, sunt expuse în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului.*

Parcelele lungi, dar de lățimi variabile de pe frontul estic, ilustrează caracterul agrar inițial al străzii, parcelele de pe frontul opus, cu dimensiuni și dispuneri mai neregulate documentând constrângerile impuse de evoluția blocului parcelar din care fac parte.

Str. Stephan Ludwig Roth

Datările diferite privind constituirea străzii, prezentate în teoriile cercetătorilor E. Greceanu, P. Niedermaier și M. Tănase, sunt expuse în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului.*

Parcelele de pe frontul estic, lungi și de lățimi variabile, reamintește caracterul agrar inițial al acestei părți de oraș. Cele câteva parcele de pe frontul opus sunt mult mai puțin adânci.

Str. Petöfi Sandor

Datările diferite privind constituirea străzii, prezentate în teoriile cercetătorilor E. Greceanu, P. Niedermaier și M. Tănase, sunt expuse în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului.*

Parcelele de pe frontul nord-vestic au lățimi aproximativ egale, dar lungimile sunt determinate de traseul fortificației din această zonă. Parcelele de pe frontul opus, mai late, sunt puțin adânci din cauza prezenței generoasei parcele a fostei școli a piariștilor.

Fig. 35. Analiza parcelarului, situația existentă

II.4.3. Analiza fondului construit (vechime, **stil, decorații, alcătuire constructivă**)[171]

Autor: istoric de artă Adriana Stroe

Piața Regele Ferdinand I:

Teoriile asupra apariției și dezvoltării pieței (Eugenia Greceanu, Paul Niedermaier, Michel Tănase) și ale fronturilor acesteia sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului* și II.1.6. *Evoluția fondului construit*

Fronturile compacte ale celor patru laturi ale pieței sunt alcătuite din clădiri cu subsol și două niveluri, mai rar parter (8, 9, 20, 28) sau trei niveluri (nr. 10, 13). Planul cel mai frecvent este cel în L, cu o latură cu picurătoarea la stradă, care permite ocuparea eficientă a parcelelor înguste și lungi. Pentru adaptarea la fronturile curbe se recurge la fațadele cu rezalit lateral, ex. nr. 2, 16, 18-19, sau la decalarea fațadelor, ex. nr. 12.

Din punct de vedere stilistic domină elementele decorative de inspirație clasicizantă și eclectice: fațade cu registre orizontale, ancadramente profilate, cu cornișe supraînălțate/frontoane, parapete cu balustri, ferestre supraînălțate de panouri cu motive în stucatură, ex. ghirlande. Sunt păstrate și câteva fațade cu decorație barocă, dintre care cea mai reprezentativă este cea a fostei școli a piariștilor de la nr. 13.

[171] Fronturile prezentate în acest capitol sunt puse la dispoziție de Primăria municipiului Mediaș

Fig. 36. Piața regele Ferdinand I, nr. 4-10

Fig. 37. Piața regele Ferdinand I, nr. 11-15

Fig. 38. Piața regele Ferdinand I, nr. 16-18

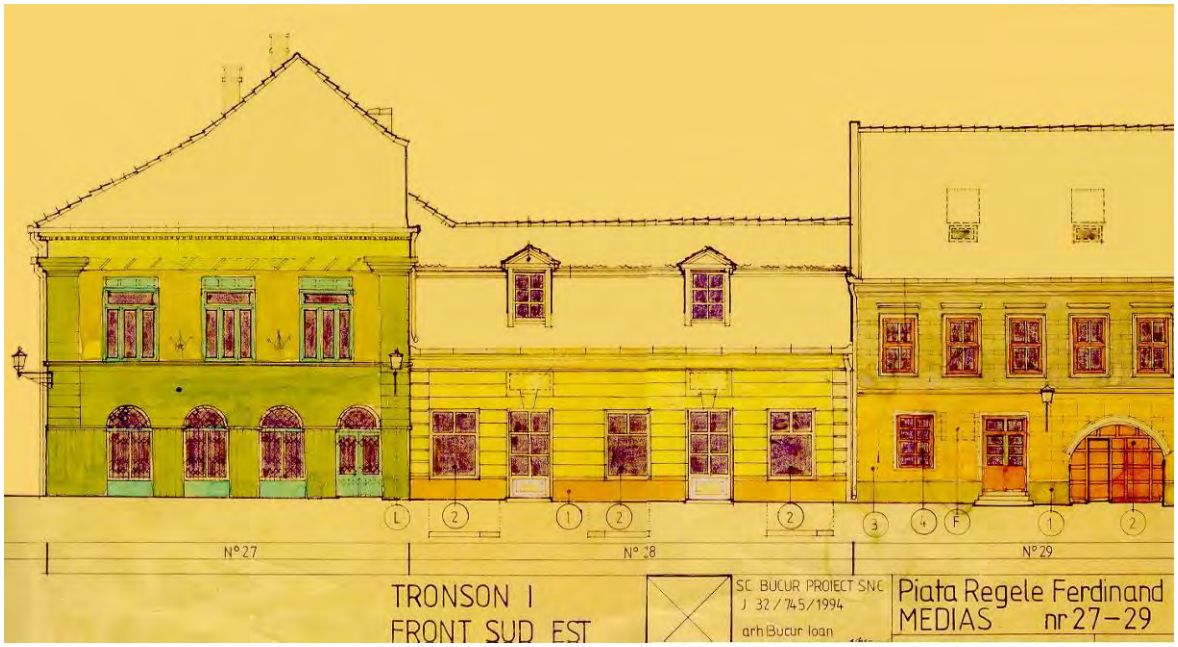

Fig. 39. Piața regele Ferdinand I, nr. 27-29

Fig. 40. Piața regele Ferdinand I, nr. 30, 31, 1-3

Str. I. G. Duca

Datările clădirilor, prezentate în teoriile cercetătorilor E. Greceanu, P. Niedermaier și M. Tănase, sunt expuse în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului* și II.1.6. *Evoluția fondului construit*

Ambele fronturi ale străzii sunt continue, cu clădiri așezate în limita la stradă a parcelei, dar imaginea acestora este foarte variată, atât ca regim de înălțime (parter sau P+1), ca dispunere în parcelă a clădirilor, cât și din punct de vedere stilistic.

Planurile folosite variază, de asemenea, fără a putea fi stabilit un tip de plan predominant. Sunt folosite atât tipul de plan dreptunghiular, cu latura îngustă sau cu latura lungă la stradă, planul în L cu latura scurtă la stradă și acces în parcelă prin pasaj acoperit, cât și, mai rar, planul în C sau U. Sunt frecvente parcelele cu clădiri de factură rurală, S+P, cu plan dreptunghiular cu latura îngustă la stradă și pinion turtit, cu gard înalt, de zid și acces în parcelă prin poartă protejată de arcadă sau grindă. Din punct de vedere stilistic predomină elemente decorative din repertoriul clasicizant simplificat: ancadramente profilate, cu cornișe supraînălțate, pilaștri cu capiteluri puțin dezvoltate. Sunt de menționat și câteva fațade Art Deco, clădirea modernistă a cinematografului *Progresul.* Fațadele clădirilor de tip rural sunt nedecorate sau cu un minim de decorație dispusă în jurul ferestrelor sau pe pinion.

Cele mai vechi clădiri de pe stradă (nr. 2, 9, 13,18, 20, 24) datează din a doua jumătate a secolului XVIII.

Fig. 41. Str. I. G. Duca nr. 1-9

Fig. 42. Str. I. G. Duca nr. 11-19

Fig. 43. Str. I. G. Duca nr. 21-31a

Fig. 44. Str. I. G. Duca nr. 8-10

Fig. 45. Str. I. G. Duca nr. 12-18

Fig. 46. Str. I. G. Duca nr. 20-28

Fig. 47. Str. I. G. Duca nr. 30-42

Str. Nicolae Iorga

Datările clădirilor, prezentate în teoriile cercetătorilor E. Greceanu, P. Niedermaier și M. Tănase, sunt expuse în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului* și II.1.6. *Evoluția fondului construit.*

Ambele fronturi sunt continue, cu clădiri așezate în limita la stradă a parcelei și adaptarea frontului estic la traseul curb al străzii se face prin dispunerea parcelelor și, implicit și a clădirilor în dinți de ferăstrău. Clădirile aflate în zona de influență a Pieței Regele Ferdinand până spre zona cu accentuată diferență de nivel între fronturi, au pivniță și două niveluri sau pivniță și parter înalt, cu plan în L cu latura scurtă la stradă. Din punct de vedere stilistic domină elementele stilistice clasicizante, dar sunt de remarcat clădirea în stil Secession de la nr. 2 și decorația cu elemente neogotice de la nr. 7. Începând cu nr.9, frontul estic, denivelat al străzii este alcătuit preponderent din clădiri de tip rural, cu plan dreptunghiular cu latura îngustă la stradă, cu subsol, parter înalt și acoperiș în trei ape; gardurile înalte, de zid, sunt străpunse de porți carosabile protejate de arcade. Frontul conține și clădiri cu acces în parcelă prin pasaj acoperit. Fațadele nu sunt decorate sau au decorație clasicizantă simplificată – în special bosaje aplatizate. Pe același front se găsesc, însă și câteva clădiri cu două niveluri (15, 17, 35) cu o decorație clasicizantă de foarte bună calitate. Din cauza parcelelor mai late și mai puțin adânci, cu forme neregulate, frontul vestic este alcătuit din clădiri cu subsol, parter sau două niveluri, cu picurătoarea la stradă și acces în parcelă prin pasaj acoperit . Domină decorația de sorginte clasicizantă – registre orizontale incizate în tencuială, bosaje aplatizate. Clădiri cu decorație mai elaborată se află la nr. 14 (fostul Oficiu poștal), cu decorație clasicizantă, 24, cu pinion baroc, 30, cu decorație eclectică.

Cele mai vechi clădiri, cu nucleu din diverse intervale ale secolului XVIII sunt 1, 3, 11, 17, 18, 19, 20, 24, 45, dar care au suportat multe transformări și modernizări de-a lungul timpului.

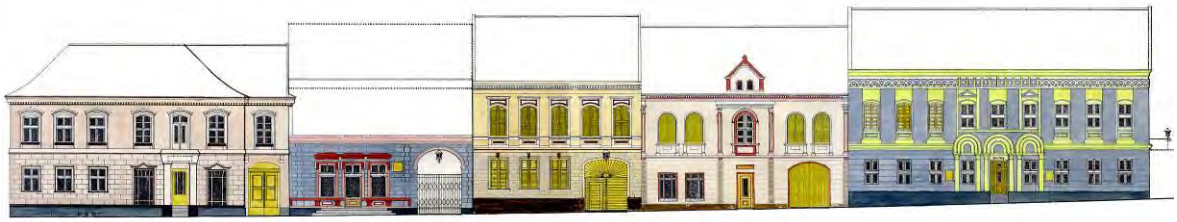

Fig. 48. Str. Nicolae Iorga nr. 1-7

Fig. 49. Str. Nicolae Iorga nr. 9-25

Fig. 50. Str. Nicolae Iorga nr. 27-2

Fig. 51. Str. Nicolae Iorga nr. 27-41

Fig. 52. Str. Nicolae Iorga nr. 6-16

Fig. 53. Str. Nicolae Iorga nr. 18-30

Str. Stephan Ludwig Roth

Datările clădirilor, prezentate în teoriile cercetătorilor E. Greceanu, P. Niedermaier și M. Tănase, sunt expuse în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului* și II.1.6. *Evoluția fondului construit.*

Ambele fronturi sunt compacte. Clădirile sunt așezate în limita la stradă a parcelei; cele aflate în vecinătatea Pieței Regele Ferdinand au 2/3 niveluri și plan în L cu latura scurtă la stradă, pe când cele spre limita sudică a străzii au planuri derivate din tipul rural, cu pivniță și parter, cu plan dreptunghiular cu latura îngustă la stradă și cu pinion turtit. Gardul înalt, de zid, este străpuns de o poartă protejată prin care se face accesul în parcelă.

Din punct de vedere stilistic, clădirile spre Piața Regele Ferdinand prezintă elemente decorative în stilul arcelor rotunde, elemente clasicizante simplificate, clădirea cea mai bogat decorată fiind cea de la nr. 1, fostul hotel "La Arcașul". Clădirile de tip rural au, în mare majoritate, fațade nedecorate.

Cea mai veche clădire de pe stradă, cea de la nr. 12, datează de pe la începutul secolului XIX.

Fig. 54. Str. St. L. Roth nr. 3-13

Fig. 55. Str. St. L. Roth nr. 15-21

Fig. 56. Str. St. L. Roth nr. 2-6

Fig. 57. Str. St. L. Roth nr. 8-14

Str. Petöfi Sandor

Datările clădirilor, prezentate în teoriile cercetătorilor E. Greceanu, P. Niedermaier și M. Tănase, sunt expuse în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului* și II.1.6. *Evoluția fondului construit.*

Fronturile, continue, sunt formate preponderent din clădiri de tip rural, cu pivniță și parter cu plan dreptunghiular cu latura îngustă la stradă și cu acoperiș în două ape cu pinion turtit. Fațadele caselor, cu două, mai rar 3-4 ferestre, alternează cu gardurile înalte, de zid, cu porți protejate de arcade. Sunt de semnalat, în special pe frontul sud-estic cu parcele mai late și puțin adânci și clădiri parter, cu latura lungă la stradă. În ansamblul său strada are aspectul unei localități rurale dezvoltate, cum ar fi, de exemplu, Biertanul învecinat, cu care Mediașul a rivalizat o lungă perioadă.

Din punct de vedere stilistic, cele câteva clădiri cu două niveluri au o decorație clasicizantă foarte simplificată. Clădirile de tip rural au fațade nedecorate, cu excepția celor cu fațade mai ample, cu pinioane cu lucarne ovale de reminiscență barocă.

Marea majoritate a caselor datează din secolul XIX, cu excepția caselor de la numerele 1, 3 și 5, cu nuclee din a doua jumătate a secolului XVIII.

Fig. 58. Str. Petöfi Sandor nr. 1A

Fig. 59. Str. Petöfi Sandor nr. 3-13

Fig. 60. Str. Petöfi Sandor nr. 2-16

Fig. 61. Str. Petöfi Sandor nr. 2, 18-22

II.4.4. Analiza **legăturilor dintr**e acestea (**lungimea aliniamentelor, mod și grad de ocupare a** parcel**elor, retrageri față de a**liniam**ent, accese în clădiri ș**.a.)

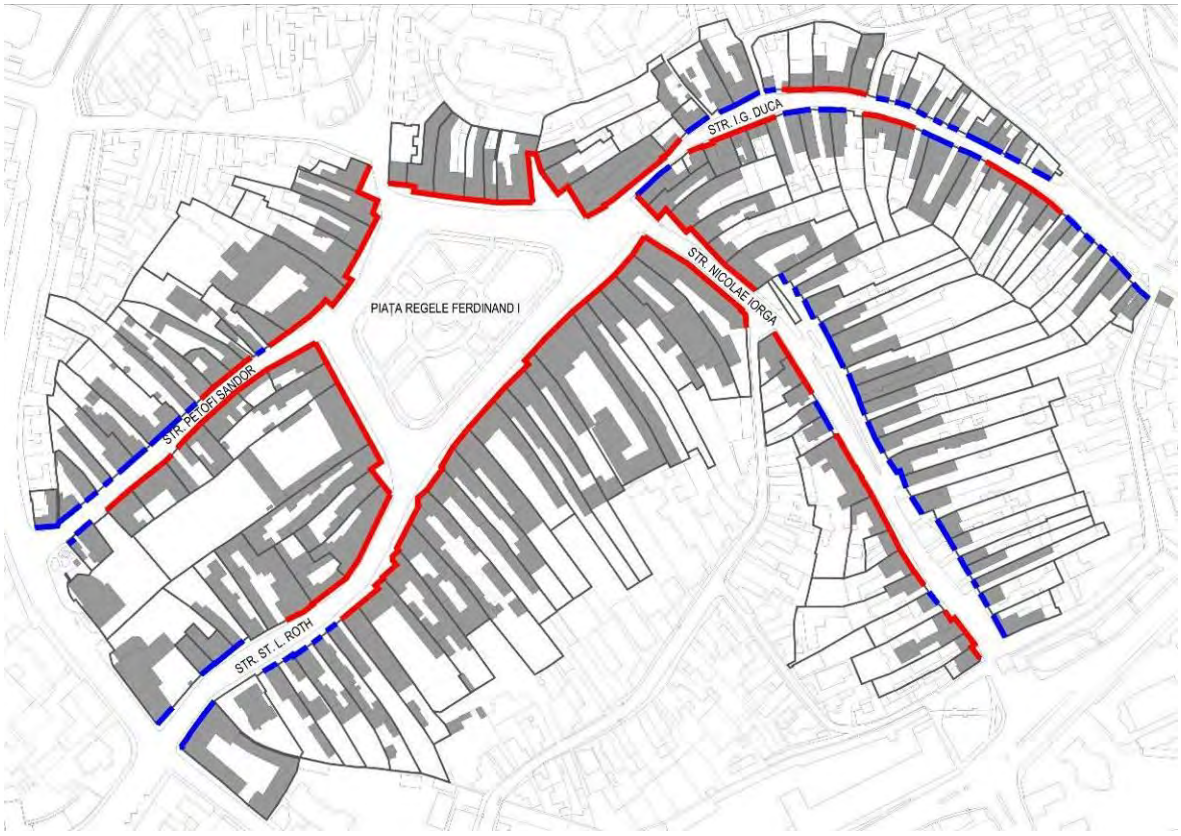

Fig. 62. Fronturi (rosu – continue; albastru – discontinue, dar cu aspect continuu datorită porților săsești)

Piața Regele Ferdinand I:

- Fronturi continue, foarte lungi, cu precădere frontul de sud-est (lungime de cca 185 m); frontul de nord, front dominant în plan vertical (înălțime maximă cca 69 m; lungime cca 105 m); frontul de vest, front jucat, rezalitar (lungime cca 75 m); frontul de sud, front simetric (cca 90 m)
- Parcele de forme și dimensiuni variate, majoritatea lungi și înguste, cu excepția unor parcele de forme și dimensiuni excepționale: Casa Piariștilor, Hotelul Traube, fosta Primărie
- Clădiri amplasate pe aliniament; ocupare medie și mare
- Accese realizate aproape exclusiv prin ganguri, fie în arc de cerc, fie drepte

Str. I. G. Duca:

- Fronturi mixte: continue și discontinue, jucate prin prezența acoperișurilor cu fronton cu pinion teșit, a înălțimilor diferite, chiar și pentru clădirile cu același număr de niveluri și a porților
- Parcele cu dimensiuni și forme diferite, dar cu deschideri similare; parcele cu adâncimi similare mai ales pe frontul sudic
- Clădiri amplasate pe aliniament, ocupare mică și medie
- Accese realizate în mare majoritate prin porți săsești amplasate în prelungirea casei, mai rar prin ganguri

Str. Nicolae Iorga

- Fronturi mixte: continue și discontinue, jucate prin prezența acoperișurilor cu pante, forme și înălțimi diferite; prezența porților integrate fațadelor sau în continuarea acestora, creează la nivel pietonal impresia fronturilor continue
- Parcele de forme și dimensiuni variate; cele de pe frontul nordic lungi și înguste, cele de pe frontul sudic cu forme neregulate și de dimensiuni mai mici, determinate de forma insulei dintre str. N. Iorga și str. M. Kogălniceanu
- Clădiri amplasate pe aliniament; ocupare mică și medie
- Accese realizate atât prin gang (în arc de cerc la partea superioară), cât și prin porți săsești amplasate în prelungirea casei

Str. Stephan Ludwig Roth

- Fronturi continue în jumătatea străzii dinspre Piața Regele Ferdinand I și discontinue în zona dinspre str. Mihai Eminescu
- Parcele de forme și dimensiuni variate; cele de pe frontul sudic lungi și înguste, cele de pe frontul nordic variate
- Clădiri amplasate pe aliniament; ocupare medie și mare
- Accese realizate atât prin gang (mai ales în jumătatea străzii dinspre Piața Regele Ferdinand I), cât și prin porți săsești amplasate în prelungirea casei

Str. Petöfi Sandor

- Fronturi continue în jumătatea străzii dinspre Piața Regele Ferdinand I și discontinue în zona dinspre str. Mihai Eminescu
- Parcele de forme și dimensiuni variate; cele de pe frontul nordic lungi și înguste, cele de pe frontul sudic aproape de formă pătrată, constrânse de existența parcelei de dimensiuni excepționale a Școlii Piariștilor
- Clădiri amplasate pe aliniament; ocupare medie și mare
- Accese realizate în mare majoritate prin porți săsești amplasate în prelungirea casei sau integrate acesteia, mai rar prin ganguri

II.4.5. Analiza caracte**risticilor funcționale**

Piața Regele Ferdinand I:

Evoluția funcțională a pieței se desfășoară în etape:

- Sec. XIII – XVI - rol strategic, de apărare – prin prezența Castelului și a modului de configurare a fronturilor străzilor convergente în sistem rezalitar (prin îngustare spre spațiul pieței; prin prezența turnulețelor de apărare la anumite locuințe);
- Sec. XVI – XIX (Piața Mare) - rol comercial și de tranzit: târg anual, hala comercială; circulații pietonale și a vehiculelor, mai ales pe direcția dintre str. St. L. Roth și Piața Mică (str. G. Enescu);
- Perioada interbelică (Piața Regele Ferdinand I) - rol de reprezentare: amplasarea centrală a statuii lui Axente Sever și stabilirea unor circulații carosabile perimetrale;
- După 1949 (Piața Republicii, Piața Regele Ferdinand I) - spațiu verde și circulații pietonale și carosabile

Parcul actual a fost amenajat în anul 1950 după proiectul grădinarului Dumitru Călburean, membru al Societății de Horticultură din România.Acesta a fost angajatul Primăriei Mediaș din 1948 timp de 23 de ani.

În anul 1948, când reprezentanții administrației i-au convocat pe toți grădinarii din oraș pentru un concurs pentru construirea parcului din centrul orașului, Călburean a fost singurul care a acceptat[172].

Fig. 63. Schița parcului din Piața Regele Ferdinand I; sursa: arhiva personală Maria Rusu, fiica grădinarului Dumitru Călburean

În cadrul pieței, cu excepția laturii de sud, circulațiile sunt pietonale; circulația carosabilă s-a menținut între str. St. L. Roth și str. Petöfi Sandor, cu sens unic dintre St.L. Roth spre P. Sandor. Perimetral pieței se desfășoară activități de cazare, alimentație publică și alte servicii profesionale, administrative și financiar bancare, locuire și comerț.

Str. I. G. Duca:

- Circulație carosabilă cu dublu sens, ciruclații pietonale pe ambele fronturi, locuri de parcare
- Funcțiuni de cultură, administrative, financiar bancare, servicii de sănătate, alimentație publică, comerț, locuire
- În capătul estic al străzii se află Turnul Fierarilor, element important al fortificațiilor perimetrale ale orașului intramuros; Turnul s-a aflat în grija breslei fierarilor.

Str. Nicolae Iorga:

- Circulație carosabilă cu dublu sens, ciruclații pietonale pe ambele fronturi, locuri de parcare
- Locuire, servicii profesionale, funcțiuni administrative
- În capătul sud- estic al străzii se află Turnul Forkesh, element important al fortificațiilor perimetrale ale orașului intramuros; a reprezentat una dintre cele trei porți principale de acces

[172] Mircea Hodărnău, *Remember: Dumitru Călburean, grădinarul Mediașului*, în https://www.mirceahodarnau.ro/, 30 octombrie, 2013; site vizitat în data 09.06.2022

în cetate. Turnul a fost îngrijit şi apărat de una dintre cele mai importante bresle medieşene, şi anume de către breasla aurarilor.

Str. Stephan Ludwig Roth:

- Circulație carosabilă cu sens unic spre str. Petöfi Sandor, ciruclații pietonale pe ambele fronturi, locuri de parcare pe frontul estic
- Funcțiuni administrative și financiar bancare, servicii cu acces public, comerț, funcțiuni de cultără, locuire

Str. Petöfi Sandor:

- Circulație carosabilă cu sens unic spre str. Mihai Eminescu, ciruclații pietonale pe frontul vestic, locuri de parcare pe frontul estic
- Servicii cu acces public, alimentație publică, comerț, locuire
- Reprezintă strada de legătură dintre Piața Mare – centrul de greutate al orașului intramuros - și centrul civic – Piața Coreliu Coposu (Piața Primăriei)

II.4.6. Concluzii referitoare la **caracteristicile țesutului urban**

Trama stradală:

- Valoare culturală mare, rețea istorică unitară a orașului intramuros, se propune păstrarea traseului și a amprizelor, cu îmbunătățirea aspectului (schimbarea finisajelor) și creșterea calității confortului pentru deplasările nemotorizate; eliminarea circulațiilor carosabile și a parcajelor și transfomarea în spații pietonale.
- Având în vedere traseul și unghiurile de vizibilitate care se deschid în parcurgerea străzilor, în perceperea Turnului Bisericii Evanghelice, este necesară lărgirea trotuarelor pe anumite fronturi: frontul de nord al str. I.G. Duca, frontul de nord al str. N. Iorga și frontul de est al străzii P. Sandor; luarea în considerare a vizibilității și a reliefului
- Piața Regele Ferdinand I este un spațiu cu o adaptabilitate scăzută (imposibilitatea utilizării sezoniere a spațiului, a organizării evenimentelor culturale, de reprezentare etc.) și cu o lecturare dificilă din cauza existenței parcului, a arborilor care blochează vizibilitatea către fronturile pieței, cu precădere spre frontul nordic considerat cel mai valoros

Parcelarul

- Valoare culturală mare, dată de vechime și specificul săsesc; imprimă un ritm dinamic, fiind variat ca formă și dimensiuni; se propune conservare

Fondul construit

- Valoare culturală foarte mare; reprezintă o caracteristică distinctivă a sitului studiat. Cele mai valoroase sunt fronturile Pieței Regele Ferdinand I, cu precădere frontul nordic, un front dinamizat de prezența fleșelor Castelului. Fronturile străzilor I.G. Duca, P. Sandor, St. L. Roth și N. Iorga, în vecinătatea Turnului Forkesh, au un aspect rural datorită caselor amplasate cu latura scurtă la stradă, cu acoperiș în două ape cu pionion turtit. Dinamica fronturilor străzilor din zona de studiu este dată de înălțimile variate ale clădirilor (înălțime la cornișă variabilă), forma diferită a acoperișurilor, culorile pastelate. Se propune conservare, restaurare și punere în valoare.

III. IDENTIFICAREA VALORILOR DE PATRIMONIU CONSTRUIT

IV.1. **Identificarea construcțiilor valoroase**

A se vedea cap. *II.4.3. Analiza fondului construit (vechime, stil, decorații, alcătuire constructivă*).

IV.2. **Identificarea spațiilor și amenajărilor valoroase**

În teritoriul studiat au fost identificate următoarele spații și amenajări valoroase:

a. Piața Regele Ferdinand I, ansamblu urban, grupa valorică ”A”

Fig. 64. Piața Regele Ferdinand I;
Sursa foto: https://i0.wp.com/www.mirceahodarnau.ro/wp-content/uploads/2019/11/medias-aerial.jpg

Fig. 65. Piața Regele Ferdinand I

b. Trama stradală specifică centrului istoric (trama medievală): Str. I.G. Duca, str. Nicolae Iorga, str. L. Roth, str. Petöfi Sandor.

Str. I.G. Duca

str. Nicolae Iorga

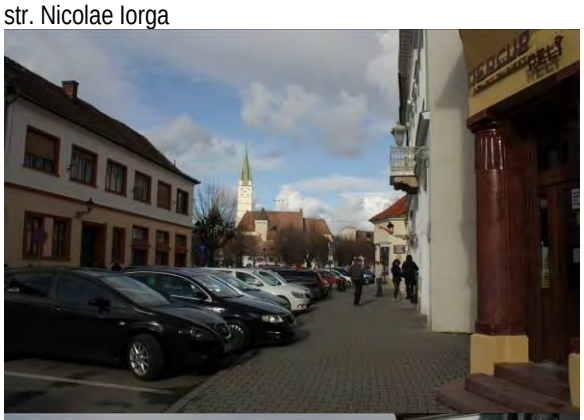

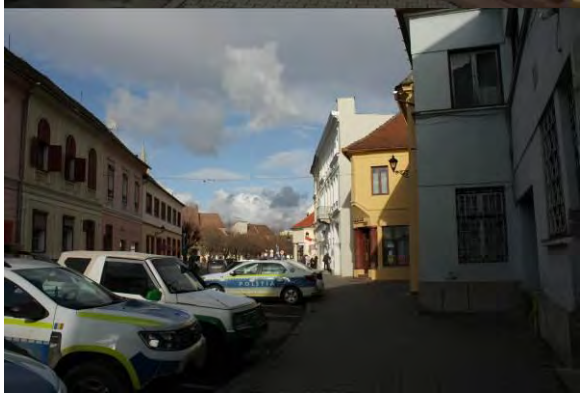

str. St. L. Roth

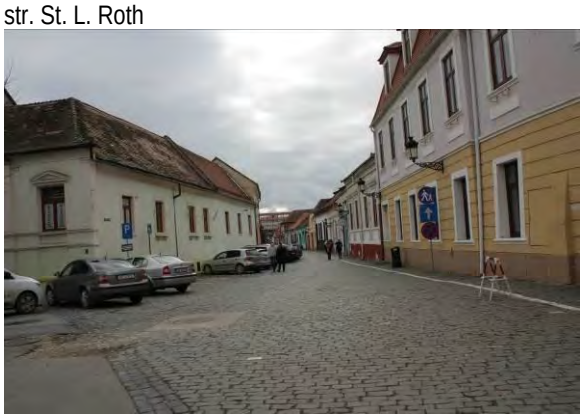

str. Petöfi Sandor
Fig. 66. Trama stradală istorică – zona de studiu: Str. I.G. Duca, str. Nicolae Iorga, str. L. Roth, str. Petöfi Sandor

IV.3. Identificarea perspectivelor valoroase

Identificarea perspectivelor valoroase s-a efectuat pe baza unei analize de vizibilitate. Analiză care se ghidează după principiile şi metodologia prezentate de inginerul Cincinat Sfinţescu în lucrarea sa „*Urbanistica generală (Partea I), Evoluția, Igiena, Economia-Circulația, Estetica, Legislaţia* ", primul tratat de specialitate din România.

În capitolul *VII. Estetica urbană*, C. Sfinţescu aduce în prim plan importanţa *modului de percepere a unei opere de artă, a unui peisaj sau obiect* în contextul urban în care este amplasat sau construit. Autorul subliniază importanţa stabilirii unei metode de cercetare adaptată mediului urban - oraşului, prin analizarea modului de percepere a unui obiect în cadrul unui *ansamblu urbanistic,* format din spaţiu liber (stradă, piaţă) şi volumele construite care compun cadrul.

Sfinţescu afirmă că în spaţiul urban percepţia umană, care este tridimensională şi, deci, influenţată de forme, suprafeţe şi volume, va fi mai degrabă una de ansamblu şi mai puţin de detaliu. Aşadar, „*privirea de ansamblu este privirea urbani**stică**"* specifică observatorului aflat în spaţiul public urban, este privirea care *simte* ritmul şi predominanţa.

Vizibilitatea în plan vertical sau orizontal a faţadei unei clădiri în raport cu distanţa la care se află privitorul şi dimensiunile clădirii în plan vertical (înălţimea) sau orizontal (lungimea) prezintă următoarele aspecte:

a) privirea de detaliu - sunt percepute elemente de detaliu ale arhitecturii obiectului, fără însă a putea percepe o faţadă integrală pe verticală sau orizontală. În acest caz, privitorul este situat la o distanţă mai mică sau egală cu înălţimea obiectului = 1h (percepţie sub un unghi de peste 45°) sau la o distanţă mai mică sau egală cu lungimea faţadei obiectului (percepţie sub un unghi mai mic de 60°).

b) privirea de ansamblu - sunt percepute atât detaliile obiectului de arhitectură, cât şi faţada în ansamblul său, pe verticală sau orizontală (o faţadă integrală). Această percepţie este obţinută atunci când privitorul se află la o distanţă cuprinsă între o înălţime (1h) şi două înălţimi (2h) ale obiectului (percepţie sub un unghi cuprins între 45° şi 27°) și în plan orizontal, afara limitei de manifestare a privirii de detaliu, dar la o distanţă mai mică sau egală cu 100m de la obiect.

c) **privirea picturală** - este perceput obiectul în ansamblul său, fără însă a mai putea percepe detalii ale arhitecturii faţadei. Această percepţie este obţinută atunci când privitorul se află pe porţiunea dintre: o distanţă egală cu de două ori înălţimea (2h) obiectului şi o distanţă egală cu de trei ori înălţimea (3h) obiectului (percepţie sub un unghi cuprins între 27° şi 18°) și în plan vorizontal, prvitorul se află la o distanţă mai mare de 100m faţă de obiect.

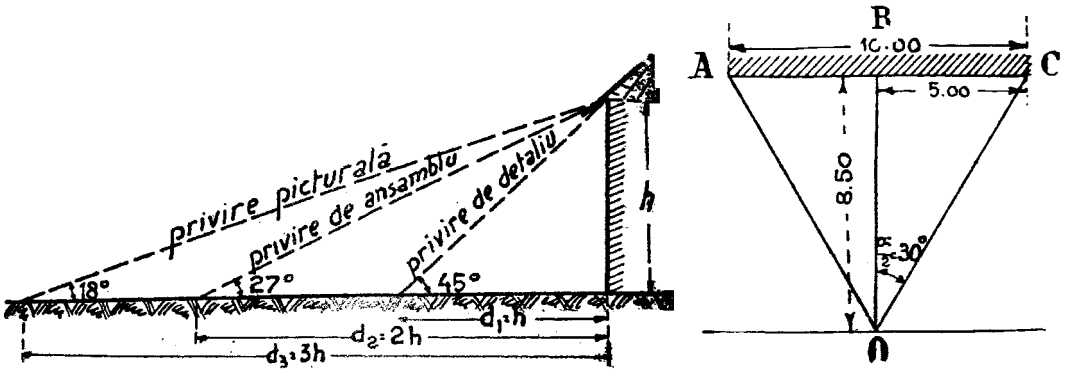

Fig 67. Câmpul vizual în plan vertical în funcție de distanța la care se află observatorul și câmpul vizual în plan orizontal

Zona optimă de percepţie (*privirea de ansamblu*) în care un obiect de artă, un monument istoric sau un ansamblu este perceput cel mai bine, reprezintă zona de suprapunere (sinteză) a celor două tipuri de analiză – cea în plan vertical şi cea în plan orizontal.

Pentru fiecare dintre conceptele menționate mai sus a fost studiat modul de percepere a monumentelor istorice reper pentru ansamblul urban **"Piața Regele Ferdinand I" și pentru** centrul istoric, vizibile din teritoriul studiat. A fost lu**ată în considerare percepția din spațiul** public a **acestor elemente și cât și imaginea spațiului public în sine**.

La nivelul ansamblului urban **"Piața Regele Ferdinand I"** este mai relevantă percepția reperelor istorice verticale și orizontale care îl definesc – fronturile pieței și turnurile "Castelului", mai mult decât percepția optimă urbanistică a unui singur monument istoric. Din acest motiv analiza vizibilității s-a concentrat pe înțelerea raportului dintre aceste elemente și identificarea zonelor în care atât fronturile pieței cât și "Castelul" se percep optim împreună. Analiza a început prin identificarea zonelor de vizibilitate optimă a fiecăruia dintre fronturile pieței, a zonei optime de percepere a "Castelului" și s-a încheiat cu suprapunerea acestora, pentru a determina zonele în care se percep optim aceste elemente împreună. Determinarea zonelor de percepere optimă a fronturilor pieței s-a realizat prin metoda geometrică descrisă anterior.

Frontul de nord (piața G. Enescu nr. 11, piața Regele Ferdinand I nr. 20-25):

Lungimea frontului de nord este de 107m, iar înălțimea medie a acestuia de cca 13m. Zona optimă de vizibilitate a fațadelor întregi în plan verical este situată la o distanță cuprinsă între 1h și 3h, respectiv 13m și 39m față de aliniament (zona cu haşură gri deschis). În ceea ce privește zona de vizibilitate optimă în plan orizontal, se remarcă faptul că privitorul trebuie să cuprindă în câmpul său vizual o lungime a frontului de cca 100m, fapt ce determină poziționarea sa la o distanță cuprinsă între 30 și 100m (zona cu haşură galbenă) sub zona determinată de privirea sub un unghi de 60° în plan orizontal. Dincolo de distanța de 100m față de aliniamentul frontului de nord, intrăm în zona de

privire de siluetă, zonă unde se pot percepe doar elemente de siluetă și volumetrie. Sinteza celor două tipuri de analiză în plan vertical și în plan orizontal prezintă o situație caracteristică fronturilor urbane lungi și foarte lungi – inexistența unei zone de vizibilitate optimă, la nivel de vedere "de ansamblu" sau "picturală". Cele două se suprapun doar la nivel de vedere de "siluetă", zonă în care nu putem percepe detaliile arhitecturii. În concluzie, putem afirma că și în cazul în care piața ar fi liberă de vegetație, nu va exista un punct sau o zonă în care să putem vedea integral frontul de nord al pieței și "Castelul" și, totodată, detaliile arhitecturii acestora. Perceperea acestor elemente este posibilă în zona cuprinsă între distanța de 39m și 100m față de planul fațadelor, pe fragmente sau tronsoane de front, niciodată integral.

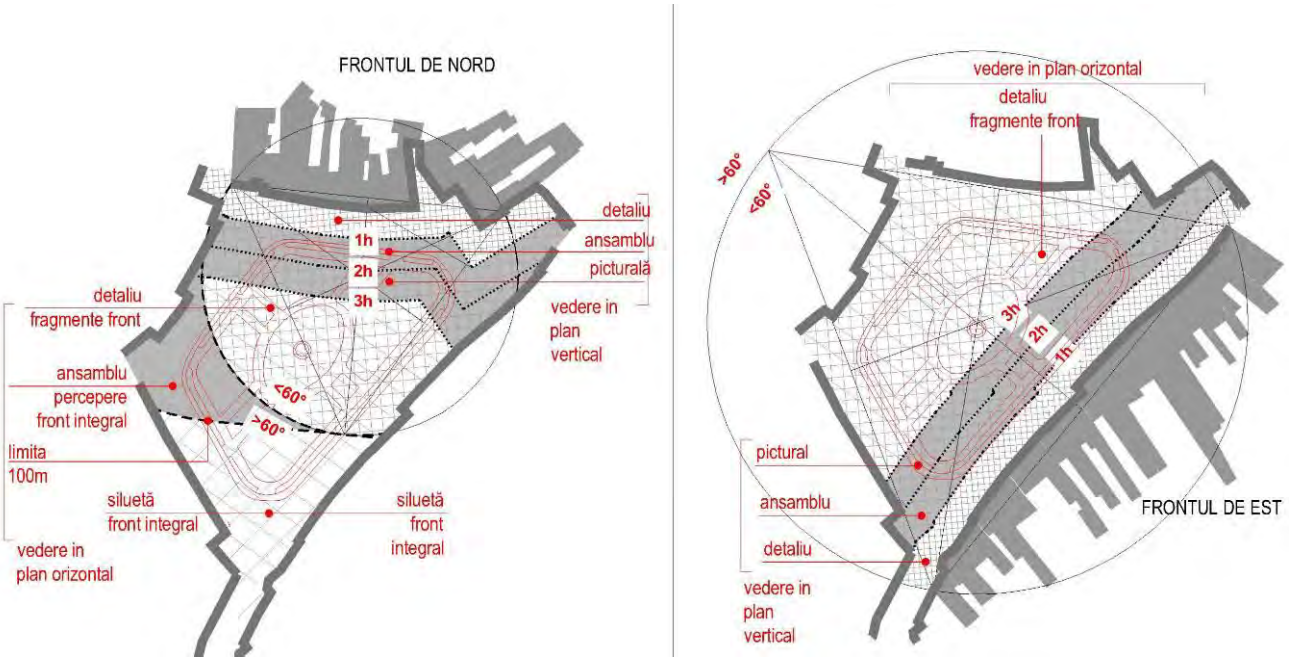

Fig 68. Sinteza analizei de vizibilitate a frontului de nord (stânga) și a frontului de est (dreapta)

Frontul de est (piața Regele Ferdinand I nr. 28-31, 1-10):
Frontul estic are o lungime de 188m, iar înălțimea medie fiind tot de 13m. Zona optimă de vizibilitate a frontului întreg în plan vertical este situată la o distanță cuprinsă între 1h și 3h, respectiv 13 și 39m față de aliniament (zona cu haşură gri deschis). În plan orizontal se remarcă faptul că privitorul trebuie să cuprindă în câmpul său vizual, sub un unghi de 60°, o lungime a frontului de 188m, ceea ce amplasează privitorul, la o distanță de 170m, punct situat în afara pieței. În concluzie, se remarcă faptul că, chiar și în cazul lipsei vegetației, frontul de est poate fi perceput doar pe fragmente, niciodată integral, distanța dintre cele două fronturi fiind insuficientă de mare. Spre deosebire de frontul de nord, pentru frontul estic percerea integrală a acestuia nu poate fi atinsă nici la nivel de siluetă.

Frontul de sud (St. L. Roth nr. 2, piața Regele Ferdinand I nr. 11-15):

Deși lungimea frontului sudic este cea mai redusă având doar 90m, iar înălțimea medie aceeași, 13m, se observă faptul că cele două zone de vizibiliate optimă în plan orizontal și în plan vertical, râmân segregate. Zona optimă de vizibilitate a frontului întreg în plan vertical fiind situată ca și în cazurile celelalte între între 13 și 39m față de aliniament (zona cu haşură gri deschis). În plan orizontal se remarcă faptul că privitorul trebuie să fie amplasat la o distanță cuprinsă între 78m și 100m. În zona cu haşură galbenă observatorul va privi frontul la nivel de ansamblu în plan orizontal și la nivel de siluetă în plan vertical. Detaliile de arhitectură nu vor fi vizibile din zona de ansamblu, dovedind încă odată faptul că teoria ce se aplică clădirilor nu este valabilă în cazul fronturilor urbane.La nivelul siluetei frontul este perceptibil de la o distanță mai mare de 100m, până la limitele

generate de fațadelele celorlalte fronturi.

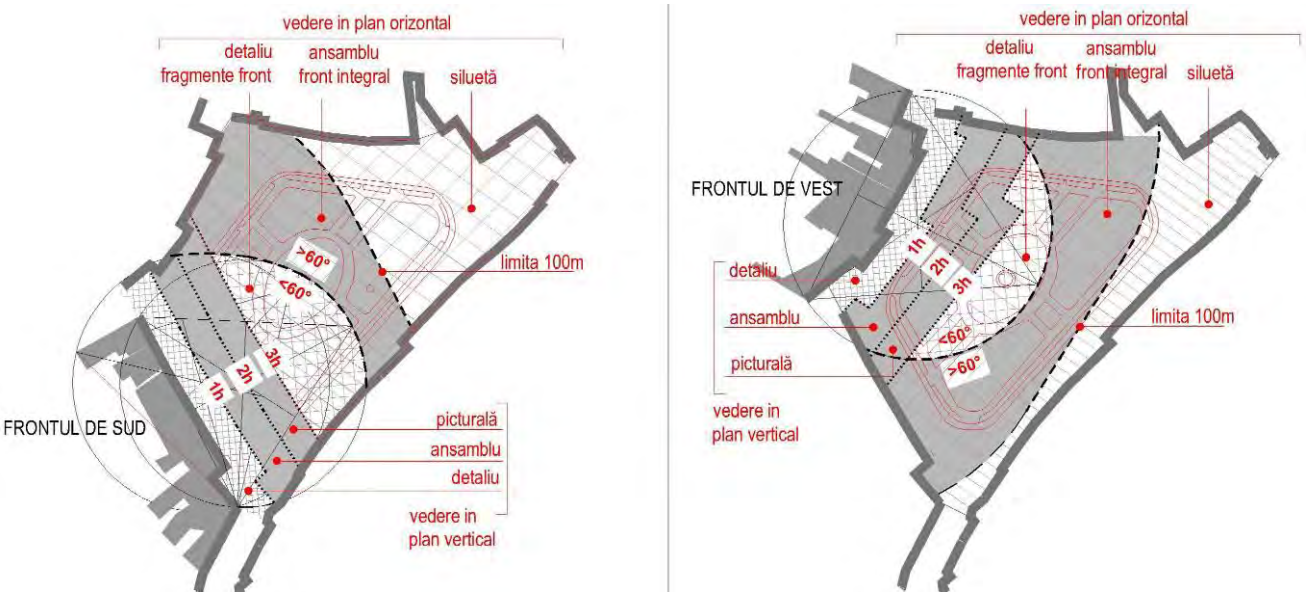

Fig 69. Sinteza analizei de vizibilitate a frontului de sud (stânga) și a frontului de vest (dreapta)

Frontul de vest (str. Petöfi Sandor nr. 6, piața Regele Ferdinand I nr. 16-18-19, piața Enescu nr. 3)

Lungimea frontului vestic este de 98m, iar înălțimea medie a acestuia este de aproximativ 13m. Zona optimă de vizibilitate a frontului întreg în plan vertical este situată la o distanță cuprinsă între 1h și 3h, respectiv 13 și 39m față de aliniament (zona cu hașură gri deschis).). În plan orizontal se remarcă faptul că privitorul trebuie să fie amplasat la o distanță cuprinsă între 70m și 100m. Dincolo de distanța de 100m frontul fiind văzut la nivel de siluetă.

Același tip de analiză a fost aplicat și în cazul ansamblului bis. evanghelice Sf. Margareta, "Castelul", cu cele 4 turnuri vizibile din piața Regele Ferdinand I și din străzile studiate: 1. Turnul Trompeților (h=68,8m), 2.Turnul Croitorilor (h=26m), 3. Turnul Mariei (h=23m), 4. Turnul Clopotelor (h=35m).[173]

Schema de mai jos reprezintă sinteza analizei cu identificarea zonelor în care elementele componente ale ansamblului se pot percepe peste frontul de nord, la diferite grade de detaliu considerând spațiul pieței liber: zona de detaliu, zona de ansamblu (zona optimă de percepție), zona picturală și zona de siluetă. Spre deosebire de analiza fronturilor, se remarcă faptul că zonele optime de percepție în plan orizontal și vertical se suprapun, rezultând astfel o zonă optimă de percepere a ansamblului, la nivel de ansamblu, la nivel pictural și la nivel de siluetă. Această zonă este se desfășoară pe o distanță cuprinsă între:

- 24m și 64m față de frontul de nord, pentru percepția la nivel de ansamblu;
- 64m și 130m, față de frontul de nord, pentru percepția la nivel de pictural;
- > 130m, față de frontul de nord, pentru percepția la nivel de siluetă;

[173] Informații extrase din releveele ansamblului bis. evaghelice identificate în arhiva INP.

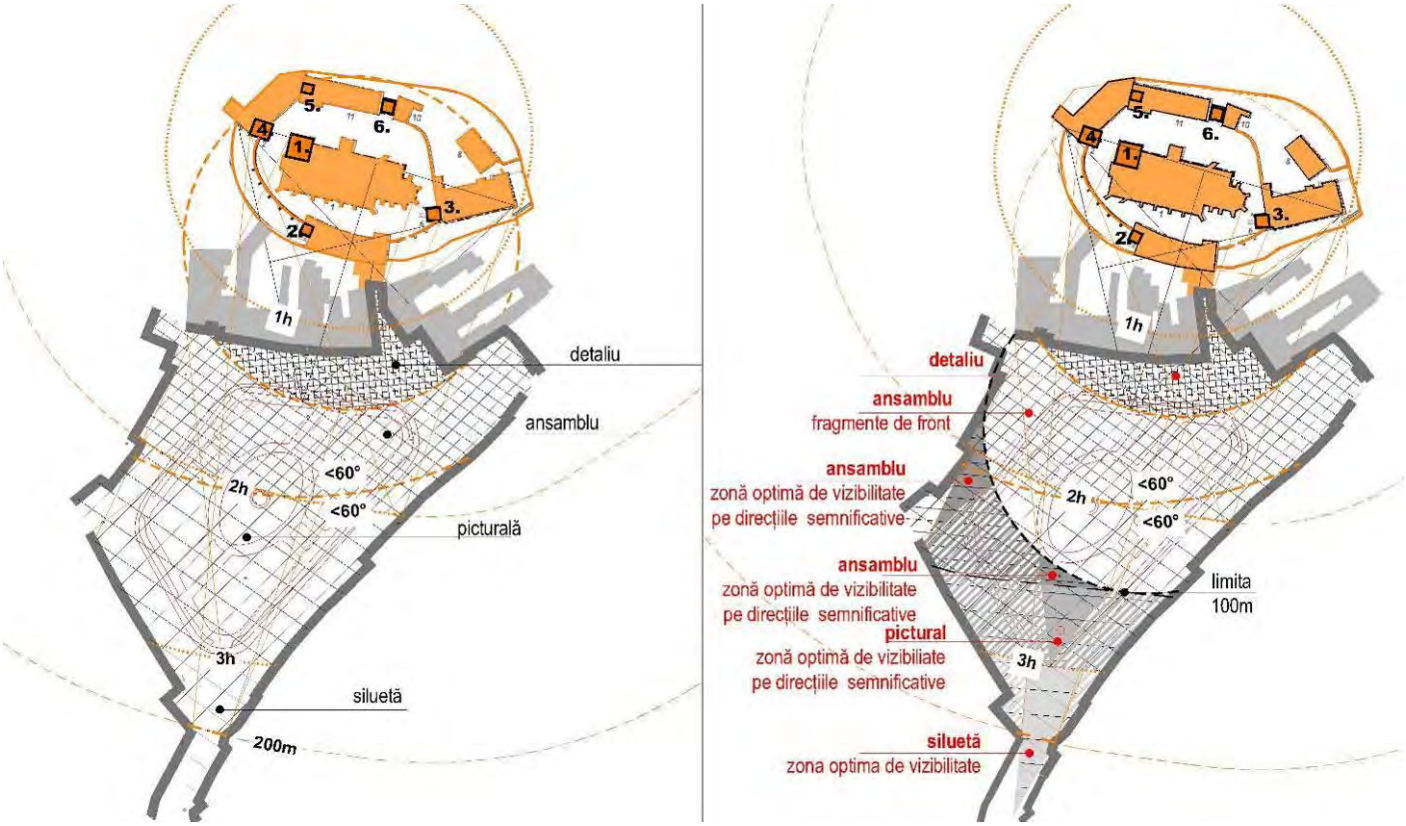

Fig 70. Sinteza analizei de vizibilitate a Castelului (stânga) și a Castelului împreună cu frontul de nord (dreapta)

După identificarea zonelor de vizibilitate optimă a fronturile pieței și a ”Castelului”, s-a realizat suprapunerea acestora, pentru a determina zonele în care se percep optim împreună cât mai multe dintre aceste aceste elemente. Frontul de nord fiind parte din imaginea urbană istorică a ”Castelul”, s-a optat pentru o analiză detaliată a acestei componente. În schema din dreapta sus se remarcă faptul că zonele de vizibilitate a frontului de nord și a ”Castelului” se suprapun pe suprafețe reduse la nivelul privirii de ansasamblu (hașura solidă gri închis) și semnificativ la nivel pictural (hașura solidă gri deschis) și de siluetă (hașură gri foarte deschis). Un alt element semnificativ în cadrul analizei a fost identificarea direcțiilor cele mai reprezentative din punct de vedere urbanistic și istoric în lungul cărora se percep aceste repere urbane. Cele 3 direcții sunt: dinspre str. Roth, dinspre str. P. Sandor si din zona fostei primării. Coroborând toate aceste elemente s-a concluzionat că din întreaga suprafață aferentă zonelor optime de vizibilitate doar cele care se suprapun acestor direcții reprezintă acele suprafețe care trebuie protejate și integrate în conceptul urbanistic al viitorelor amenajări. Aceste suprafețe sunt cele marcate cu hașură solidă gri în diferite tonuri, în schema din drapta sus. Pentru aceste suprafețe și direcții au fost stabilite în capitolul de condiționări prevederi speciale astfel încât reperele istorice ale ansamblului si ale centrului istoric să fie din nou vizibile la nivelul spațiului urban iar amenajările să fie subordonate punerii acestora în valoare.

Detaliem mai jos zonele de percepție optimă, pe 3 cele direcții:

1. Dinspre str. St. L. Roth

a. Perpectivă la nivel de siluetă din str. St. L. Roth a siluetei Castelului marcată de: Turnul Trompeților, Turnul Croitorilor, Turnul Mariei, Turnul Clopotelor. Elementele componente ale ansamblului se citesc ușor și în integralitatea lor. Vegetația blochează vederea volumetriei și a siluetei frontului de nord.

Fig. 71. Perpectivă din str. St. L. Roth a siluetei Castelului, frontul de nord, se percepe parțial

b. Vedere panoramică la nivelul de siluetă din Piața Regele Ferdinand I asupra Castelului și a frontului de nord marcată de: Turnul Trompeților, Turnul Croitorilor, Turnul Mariei, Turnul Clopotelor. Prezența vegetației din prim-plan împiedică perceperea siluetei ansamblului.

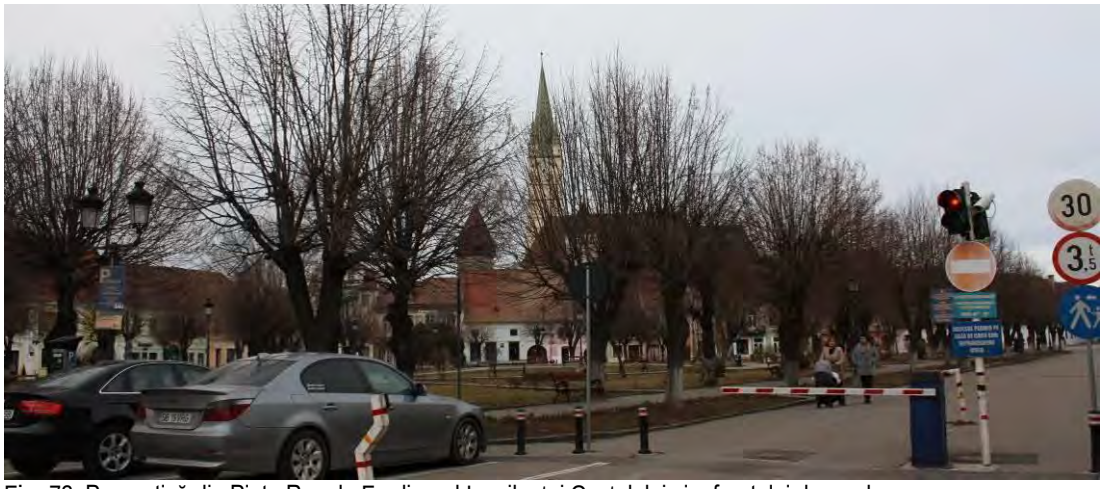

Fig. 72. Perpectivă din Piața Regele Ferdinand I a siluetei Castelului și a frontului de nord

Fig. 73. Vedere panoramică la nivel pictural din Piața Regele Ferdinand I a ansablului Castelului și a frontului de nord. Prezența vegetației din planul îndepărtat împiedică perceperea arhitecturii ansamblului.

Fig. 74. Vederi de ansamblu din Piața Regele Ferdinand I a Castelului și a frontului de nord, se remarcă faptul că frontul nu poate fi perceptul integral dintr-o singură privire. Înălțimea vegetației și volumul coroanei acoperă fațadele clădirilor.

c. Vedere la nivel de detaliu

Fig. 75. Vederi de detaliu a frontului de nord

2. Dinspre str. Petöfi Sandor

a. Vedere la nivel de pictural dinspre str. Petöfi Sandor

Fig. 76. Vederi la nivel pictural Castelului și a frontului de nord

b. Vedere la nivel de ansamblul dinspre str. Petöfi Sandor

Fig. 77. Vederi de ansamblu ale ”Castelului” și frontului de nord, se remarcă faptul că frontul nu poate fi perceptul integral dintr-o singură privire vegetația actuală fragmetează vederea frontului.

3. Dinspre fosta primărie, Piața Regele Ferdinand I nr. 1

a. Vedere de ansamblul dinspre fosta primărie, Piața Regele Ferdinand I nr. 1

Fig. 78. Perspective de ansamblu din Piața Regele Ferdinand I asupra ansamblului Castelului și a frontului de nord

Fig. 79. Perspective de detaliu din Piața Regele Ferdinand I asupra ansamblului Castelului

Alte perspective valoroase sunt cele din străzile I.G. Duca și Nicolae Iorga:

4. Perspective din str. I.G. Duca; str. Nicolae Iorga; din Turnul Trompeților

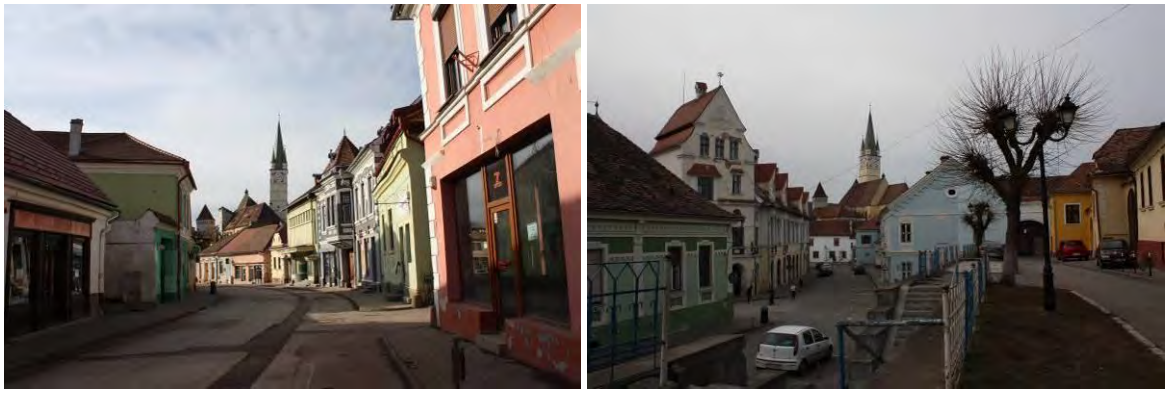

Fig. 80. Perspective din str. I.G. Duca; str. I.G. Duca; str. Nicolae Iorga

Fig. 81. Vedere panoramică asupra pieței și străzilor studiate, din Turnul Trompeților

IV. STABILIREA MODULUI DE CONSTRUIRE ÎN TERITORIUL STUDIAT

V.1. Stabilirea elementelor protejat**e și a metodelor de protecție ale acestora**

V.1.1. Descrierea metodei de selectare a elementelor protejate

Vor fi protejate cu prioritate monumentele istorice înscrise în Lista Monumentelor Istorice 2015 și zonele lor de protecție. Celelalte elemente propuse pentru a fi puse în valoare și protejate au fost selectate în urma analizei propunerilor PUG și a cercetării istorice și de teren a prezentului studiu. Identificarea elementelor reprezentative pentru zona studiată are la bază cercetarea de teren, cartografică, bibliografică și de arhivă, concretizată în planșele studiului istoric.

În cazul tramei stradale și a parcelarului au fost realizate scheme de evoluție pentru a determina vechimea acestora și axele structurante ale teritoriului de studiu.

V.1.2. Caracteristici ale elementelor protejate și stabilirea modului de protecție

Principalele caracteristici ale elementelor protejate sunt:

c. Perioada de apariție (vechimea)

d. Valoarea arhitecturală, artistică și urbanistică

e. Evoluția determinată de evenimente istorice, culturale, politice sau sociale

f. Prezența unor personalități

g. O identitate aparte atribuită de comunitate

h. Capacitatea de a atrage atenția publicului larg și de a fi inclus într-un circuit turistic

Protecția elementelor considerate valoroase se va realiza printr-o serie de măsuri de conservare care vor fi reglementate ulterior în actualizarea P.U.Z. Z.C.P. și R.L.U. și măsuri administrative recomandate Direcției de Cultură Sibiu și Primăriei Municipiului Mediaș.

V.1.3. Elemente protejate, după tip, grad de protecție, investiții permise

Elementele protejate după tip:

a. Fond construit:

- arheologie: fragmente ale fortificației medievale (fragmente de zid, Poarta Turnului fierarilor); hala comercială/hala breslei măcelarilor (a.1660 - 1865), fântâni, cișmele dispărute, fragmente ale clădirilor perimetrale pieței cu rol de apărare, dispărută în sec. al XIX-lea.
- vor fi protejate imobilele monument istoric și imobilele propuse pentru clasare în PUZ ZCP precum și imobilele reprezentative pentru memoria urbană identificate prin prezentul studiu;

b. Parcelar: va fi protejat parcelarul istoric conservat până astăzi: majoritatea parcelelor din zona intra muros, parcelele adiacente zonei de intervenție: piața Ferdinand I și str. Duca, Iorga, Roth și Petöfi Sandor. Se interzice divizarea sau comasarea parcelelor. Este obligatorie conservarea aliniamentului istoric al parcelelor identificat ca reper istoric semnificativ și punerea în valoare a aliamentului istoric dispărut specific orașului Medias (front rezalitar cu rol strategic).

c. **Trama stradală**: vor fi protejate traseele istorice (I.G. Duca, N. Iorga, L. Roth, Petöfi Sandor), străzile care beneficiază de perspective favorabile către Ansamblul bisericii evanghelice fortificate "Castelul" (I.G. Duca, N. Iorga, L. Roth, Petöfi Sandor) și străzile pe care sunt amplasate monumente istorice (N. Iorga) sau elemente protejate (I.G. Duca, N. Iorga), precum

și cele de percepere a siluetei Ansamblul bisericii evanghelice sau a elementelor de forticație a orașului: turnuri, porți (I.G. Duca, N. Iorga). Se protejează aliniamentul istoric al străzilor, profilul transversal și longitudinal.

d. Fun**cțiunile clădirilor/amenajărilor**: vor fi menținute și actualizate funcțiunile istorice ale clădirilor, în special funcțiunile legate de activități comerciale, turistice (hotel Traube) precum și cele administrative (fosta primărie) și culturale și sociale (biserica ev. Sf. Margareta, școala, Forumul Democrat al Germanilor din România – casa Shuller, fosta școală a piariștilor și ulterior atelierul de fotografie Fritz Guggenberger); se va proteja și reglementa păstrarea locuirii permanentă sau temporare la etajul clădirilor cu spații comerciale și de servicii. Se recomandă conservarea și reiterarea activităților economice istorice care țin de memoria urbană a zonei de studiu și de denumirile istorice idetificate aici:

   a. Piața Mare (Grosser Platz) – piața și târg, cel mai renumit (*Medwischer Margarethi*), apărută în secolul XV (1414), a cărei funcține s-a păstrat până la începutul sec. XX.

      Piața Regele Ferdinand I, spațiu public cu rol de reprezentare destinat desfăşurării evenimentelor publice de orice natură, de la pedepse şi execuţii, până la diverse festivităţi şi sărbători locale, fiind un veritabil loc identitar al întregii comunităţi medieşene.

   b. Hala de comerţ sau casa negoţului, denumită de către G. M. Visconti *Casa del Mercato* pe planurile sale din anul 1705, a fost construită cel mai probabil pe la jumătatea secolului al XVII-lea, în jurul anului 1660, ca punct de desfacere al produselor breslaşilor medieşeni, dar și al târgoveților. H. Drotloff și G. E. Schuster consideră că originea acestui masiv edificiu ar putea fi datat în jurul anului 1699, fiind proiectat după planurile lui Morando Visconti[174], însă *târgul și bazarul* [...] *construite foarte frumos și după regulă* menționat de către Evlia Celebi la Mediaș[175] în anul 1661 ar putea face referire tocmai la această construcție.

   c. Fosta Primărie, Piața Regele Ferdinand I nr. 1, o clădire cu nucleu din secolul XV, reprezintă al doilea sediu administrativ al orașului, prima primărie fiind amplasată în incinta ansamblului bis. ev. Sf. Margareta.

   d. Fosta școală a piariștilor, Piața Regele Ferdinand I nr. 13, clădire aflată pe frontul sudic al Pieței. Școala, care a funcționat până în 1790, fost construită în 1736, iar fațada a fost refăcută parțial la începutul secolului XIX, după ce clădirea a fost vândută lui Fritz I. Guggenberger care o transformă în atelier de fotografie

   e. Sediu administrativ, reședința principilor Transilvaniei în timpul trecerii prin Mediaș, Casa Schuster, Piața Regele Ferdinand 14, s-a construit în anul 1588. Cu ocazia întrunirii dietei din Transilvania, a stat aici și principele Sigismund Bathory. Locuința urmașilor familiei Schuller, a funcționat ca han și berărie. În prezent este concesionată Forumului Democrat al Germanilor.

   f. Hotel Traube Piața Regele Ferdinand I nr. 16, fostul han „Strugurele de Aur"

   g. Bancă / Club de economii, Str. Nicolae Iorga, nr. 2, fost hotel „SparundvorSchuss Verein. A.C., PFAHBRIEF ANSTALT SIEBENBURGISHER SPARKASSEH"

   h. Reședință nobiliară, Casa Zoppelt Str. Iorga Nicolae 17, 1850 - 1860

[174] Drotloff, Schuster 2009, p. 59.
[175] Călători străini 1976, p. 583

G**rade de protecție:**

Gradele de protectie ale imobilelor se vor detalia prin actualizarea PUZ ZCP luând în considerare criteriile (i. criteriul vechimii, ii. criteriul referitor la valoarea arhitecturală, artistică și urbanistică, iii. criteriul referitor la frecvență, iv. criteriul referitor la valoarea memorial-simbolică) stabilite de *Ordinul MCC nr. 2260 din 18 aprilie 2008 privind aprobarea Normelor metodologice de clasare și inventariere a monumentelor istorice* fără a fi considerate obligatorii.

V.2. Elemente protejate din perimetrul studiat

V.2.1. Listare după tip, grad de protecție și intervenții permise

V.2.1.1. Imobile protejate cu titlul de monumente istorice vezi planșa *II.1. Regimul juridic de protecție* și *III. Condiționări și recomandări*.

Monumente istorice protejate conf. L. nr. 422/2001

Nr. Crt.	Nr. Crt. LMI	Cod LMI 2015	Denumire	**Adresă**	Datare
1.	697	SB-II-a-B-12417	Ansamblul fortificatiilor orașului medieval, sec. XV – XVII Str. Eminescu Mihai, str. Consatntin Brâncoveanu, str. Titulescu Nicolae, str. După Zid, str. Fundătura Policlinicii, str. Bărnuţiu Simion, str. Cloşca, str. Unirii, str. Pompierilor.		
	700	SB-II-m-B-12417.03	Latura Est: Bastionul Cuţitarilor, Turnul Rotarilor (azi locuinţă), Turnul **Porţii Uliţei Fierarilor,** curtine, Bastionul Cuţitarilor, Turnul Rotarilor, curtină: str. După Zid 2-6, corespunzător str. Mihai Viteazul 6-48; curtină: str. Bărnuţiu Simion, peste drum de Turnul de Poartă al uliţei Fierarilor; **Turnul Porţii Uliţei Fierarilor şi curtină**: str. Spitalului; curtină: str. Gheţii		
	701	SB-II-m-B-12417.04	Latura Sud: Bastionul, Blănarilor, Turnul de Po**artă Forkesch**, curtine (fragmente), Bastionul Blănarilor: str. Cloşca 1; **Turnul de Poartă** Forkesch: Piaţa Şaguna Andrei; curtine: str. Cloşca 1-7, str. Badea Cârţan, în curtea fostei Cazărmi a Husarilor; curtină: str. Unirii 15-21; curtină: str. Pompierilor 1-7; curtină: str. Fundătura Policlinicii 7-9. sec. XV - XVII		
2.	702	SB-II-a-A-12418	Ansamblul urban "Centrul istoric al municipiului", sec. XVIII **–** XIX str. După Zid frontul sudic, str. Târnavei de la nr. 5 la nr. 1 frontul vestic, str. S. Bărnuţiu frontul vestic, str. Cloşca frontul vestic, str. Unirii frontul nordic, str. Pompierilor frontul estic, str. M. Eminescu frontul estic, str. C Brâncoveanu frontul estic, str. N. Titulescu frontul sudic		
3.	705	SB-II-a-A-12424	Ansamblul bisericii evanghelice fortificate "Castelul", sec. XIII - XIX		
4.	725	SB-II-m-B-12435	Casa Zoppelt Str. Iorga Nicolae 17, 1850 - 1860		
5.	732	SB-II-a-A-12420	Ansamblul urban "Piata Regele Ferdinand I", sec. XVIII - XIX		
6.	733	SB-II-m-A-12440	**Casă, Pi**ata Regele Ferdinand I 1, sec. XVI - XVIII		
7.	734	SB-II-m-B-12441	Fosta Școală a Piariștilor, Piața Regele Ferdinand I, 13, cca. 1736		
8.	735	SB-II-m-A-12442	Casa Schuster, Piata Regele Ferdinand 14, cca.1705		
9.	736	SB-II-m-A-12443	Hanul "La Strugurele de Aur", Piata Regele Ferdinand 16, sec. XIX		

10.	737	SB-II-m-B-12444	Casă, Piata Regele Ferdinand 17, sec. XVII - XX
11.	738	SB-II-m-B-12445	Casă, Piata Regele Ferdinand 18-19, sec. XVIII, 1806
12.	739	SB-II-m-B-12446	Casă, Piata Regele Ferdinand 20, sec. XVIII - XX
13.	740	SB-II-m-B-12447	Casă, Piata Regele Ferdinand 21, sec. XVIII - XX, 1760
14.	741	SB-II-m-A-12448	Casa Rosenauer, Piata Regele Ferdinand 22, sec. XVI - XVIII
15.	742	SB-II-m-A-12449	Casa Thell, Piata Regele Ferdinand 24, 1531, sec. XVIII - XIX
16.	743	SB-II-m-A-12450	Casa Schuller, Piata Regele Ferdinand 25, sec. XVI
17.	744	SB-II-m-B-12451	Casa Haner-Karres, Piata Regele Ferdinand 29, sec. XVI, sec. XIX - XX
18.	745	SB-II-m-B-12452	Casă, Piata Regele Ferdinand 30, sec. XVI - XVII, 1663

Tabel nr. 4. Monumente istorice protejate conf. L. nr. 422/2001

V.2.1.2. Imobile propuse pentru clasare cf. PUZ Zona centrală

Imobile propuse pentru clasare cf. PUZ Zona centrală

Nr. Crt.	**Adresă, funcțiune, p**roprietar
1.	Str. I.G. Duca nr. 1
2.	Str. I.G. Duca nr. 2, la intersecția cu str. N. Kogălniceanu
3.	Str. I.G. Duca nr. 35
4.	Str. I.G. Duca nr. 24
5.	Str. I.G. Duca nr. 45
6.	Str. I.G. Duca nr. 28
7.	Str. St. Ludwig Roth nr. 6
8.	Str. St. Ludwig Roth nr. 12
9.	Str. Petöfi Sandor nr. 5
10.	Str. Petöfi Sandor nr. 7
11.	Str. Petöfi Sandor nr. 20

Tabel nr. 5. Imobile propuse pentru clasare cf. PUZ Zona centrală

V.2.1.3. Imobile sau fragmente de imobile cu calități ambientale cf. PUZ Zona Centrală

Nr. Crt.	**Adresă, funcțiun**e, proprietar Imobile sau fragmente de imobile cu calități ambientale cf. PUZ Zona Centrală
1.	Piața Regele Ferdinand I, nr. 3
2.	Piața Regele Ferdinand I, nr. 5
3.	Piața Regele Ferdinand I, nr. 6
4.	Piața Regele Ferdinand I, nr. 7
5.	Piața Regele Ferdinand I, nr. 9
6.	Piața Regele Ferdinand I, nr. 10
7.	Piața Regele Ferdinand I, nr. 11
8.	Piața Regele Ferdinand I, nr. 12
9.	Piața Regele Ferdinand I, nr. 23

Nr. Crt.	**Adresă, funcțiun**e, proprietar Imobile sau fragmente de imobile cu calități ambientale cf. PUZ Zona Centrală
10.	Piața Regele Ferdinand I, nr. 27
11.	Piața Regele Ferdinand I, nr. 28
12.	str. St. Ludwig Roth nr. 1
13.	str. St. Ludwig Roth nr. 2
14.	str. St. Ludwig Roth nr. 3
15.	str. St. Ludwig Roth nr. 5
16.	str. St. Ludwig Roth nr. 6
17.	str. St. Ludwig Roth nr. 7
18.	Piața G. Enescu nr. 2
19.	Piața G. Enescu nr. 11

Tabel nr. 6. Imobile sau fragmente de imobile cu calități ambientale cf. PUZ Zona Centrală

V.2.1.4. Spații publice protejate

Spații publice protejate

Nr. Crt.	Denumire	**Adresă**	Datare
1.	Piața Regele Ferdiand I Piața Mare (Grosser Platz)	Piața Regele Ferdiand I	Sf. sec. XIII - Sec. XVI[176]
2.	Str. I.G. Duca	de la intersecția cu str. Clușca până în Piața Ferdiand I	Sec. XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, 1908-1911[177]
3.	Str. Nicolae Iorga	de la Piața Andrei Șaguna la Piața Ferdiand I	Sec. XIII, XIV[178]
4.	Str.St. L. Roth	de la intersecția cu str. Mihai Eminescu până la Piața Regele Ferdinand I	Sf. sec. XIII, sec. XVI[179]
5.	Str. Petöfi Sandor	de la intersecția cu str. Mihai Eminescu până la Piața Regele Ferdinand I	Sf. sec. XIII, sec. XVI[180]
6.	Piața George Enescu	Piața George Enescu	Sf. sec. XIII - Sec. XVI[181]
7.	Piața Castelului	Incinta Bis. Ev. Sf. Margareta	sec. XI

Tabel nr. 7. Spații publice protejate

176 Detalii despre evoluția pieței sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
177 Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
178 Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
179 Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
180 Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
181 Detalii despre evoluția pieței sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*

V.2.1.5. Alte elemente protejate (plantații interioare, împrejmuiri, decorații, parcelar, trama stradală)

Alte elemente protejate

Nr. Crt.	Denumire	**Adresă**	Datare
1.	Parcelar valoros		
1.1.	Parcelele din Piața Regele Ferdinand I	Piața Regele Ferdinand I nr. 11 – 15 nr. 16-19 nr. 20-25	 sf. sec. XIII sec. XIII sec. XVI
1.2.	Parcelele din Str. I.G. Duca	Str. I.G. Duca nr. 2 – 42 / 1 - 31	sf. sec. XIV – inc. sec. XV
1.3.	Parcelele din Str. Nicolae Iorga	Str. Nicolae Iorga nr. 1- 45 / nr. 2 - 30	 înc. sec. XIV
1.4.	Parcelele din Str.St. L. Roth	Str. St. L. Roth nr. 1-17	sec. XIII
1.5.	Parcelele din Str. Petöfi Sandor	Str. Petöfi Sandor nr. 2 - 22	sec. XIII
2.	Alinieri valoroase		
2.1.	Piața Regele Ferdiand I	Piața Regele Ferdiand I	Sf. sec. XIII - Sec. XVI[182]
2.2.	Str. I.G. Duca	de la intersecția cu str. Clușca până în Piața Ferdiand I	Sec. XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, 1908-1911[183]
2.3.	Str. Nicolae Iorga	de la Piața Andrei Șaguna la Piața Ferdiand I	Sec. XIII, XIV[184]
2.4.	Str.St. L. Roth	de la intersecția cu str. Mihai Eminescu până la Piața Regele Ferdinand I	Sf. sec. XIII, sec. XVI[185]
2.5.	Str. Petöfi Sandor	de la intersecția cu str. Mihai Eminescu până la Piața Regele Ferdinand I	Sf. sec. XIII, sec. XVI[186]
3.	Trama stradal**ă valoroasă**		
3.1.	Str. I.G. Duca	de la intersecția cu str. Clușca până în Piața Ferdiand I	Sec. XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, 1908-1911[187]
3.2.	Str. Nicolae Iorga	de la Piața Andrei Șaguna la Piața Ferdiand I	Sec. XIII, XIV[188]
3.3.	Str.St. L. Roth	de la intersecția cu str. Mihai Eminescu până la Piața Regele Ferdinand I	Sf. sec. XIII, sec. XVI[189]
3.6.	Str. Petöfi Sandor	de la intersecția cu str. Mihai Eminescu până la Piața Regele Ferdinand I	Sf. sec. XIII, sec. XVI[190]

Tabel nr. 8. Alte elemente protejate

182 Detalii despre evoluția pieței sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
183 Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
184 Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
185 Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
186 Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
187 Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
188 Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
189 Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*
190 Detalii despre evoluția străzii sunt prezentate în cap. II.1.5. *Evoluția tramei stradale și a parcelarului*

V.2.2. Propuneri pentru includere a unor imobile în Lista Monumentelor Istorice

Propunerile de clasare sunt stabilite de PUZ Zona Centrală și sunt listate la capitolul anterior.

V.2.3. Elemente de gestiune și reglementare care decurg din S.I. (Studiul Istoric)

Obiectivele principale ale studiului sunt:

- Evidențierea rolului de catalizator al zonei pentru dezvoltarea urbană;
- Asigurarea continuității fizice, funcționale și spirituale a cadrului construit din localitate și stimularea interesului ec**onomic și cultural pen**tru utilizarea acestuia;
- Protejare**a și punerea** în valoare a monumentelor istorice, a zonelor ar**heologice și a ansamblurilor arhitecturale urbanistice deosebite, precum și a contextului și** caracteristicilor care contu**rează semnificați**a **lor istorică.**

În scopul realizării acestor obiective vor fi respectate următoarele:

a. **Condiții generale:**

Acrualizarea PUZ ZCP

- se vor detalia categoriile de imobile, spații publice și amenajări (conf. OMCC 2260/2008) cu grade de protecție diferite și tipuri de intervențiile permise dedicate;
- se vor integra condițiile și recomandările stabilite de prezentul studiu istoric;
- în reglementarea dezvoltarii zonei, se va ține cont de evoluția spațului public, a tramei stradale și a parcelarului;

b. Obligati**vitatea elaborării de** studii istorice prealabile construirii / desfi**ințării pentru** anumite imobile

Se introduce obligativitatea elaborării studiilor istorice de fundamentare a intervențiilor pentru următoarele imobile:

- Monumentele istorice înscrise în LMI 2015 fie că reprezintă monumente individuale, sau componente ale ansamblurilor urbane.
- Imobilelor propuse pentru clasare conform PUZ Zona Centrală
- Imobile sau fragmente de imobile cu calități ambientale cf. PUZ Zona Centrală

Aceste studii istorice de fundamentare vor avea un capitol de concluzii în care se vor lista atât pentru obiectul de studiu, cât și pentru zona învecinată acestuia, următoarele:

- *elemente cu valoare semnificativă – care trebuie conservate și puse în valoare, interioare și exterioare;*
- *elemente cu valoare nesemnificativă – asupra cărora se poate intervenii fără restricții de conservare;*
- *elemente nocive – care trebuie obligatoriu înlăturate pentru punerea în valoare și conservarea valorilor instituite și identificate la nivelul imobilul studiat și al zonei învecinate.*

V.3. **Analiza potențialului de** dezvoltare a zonei studiate

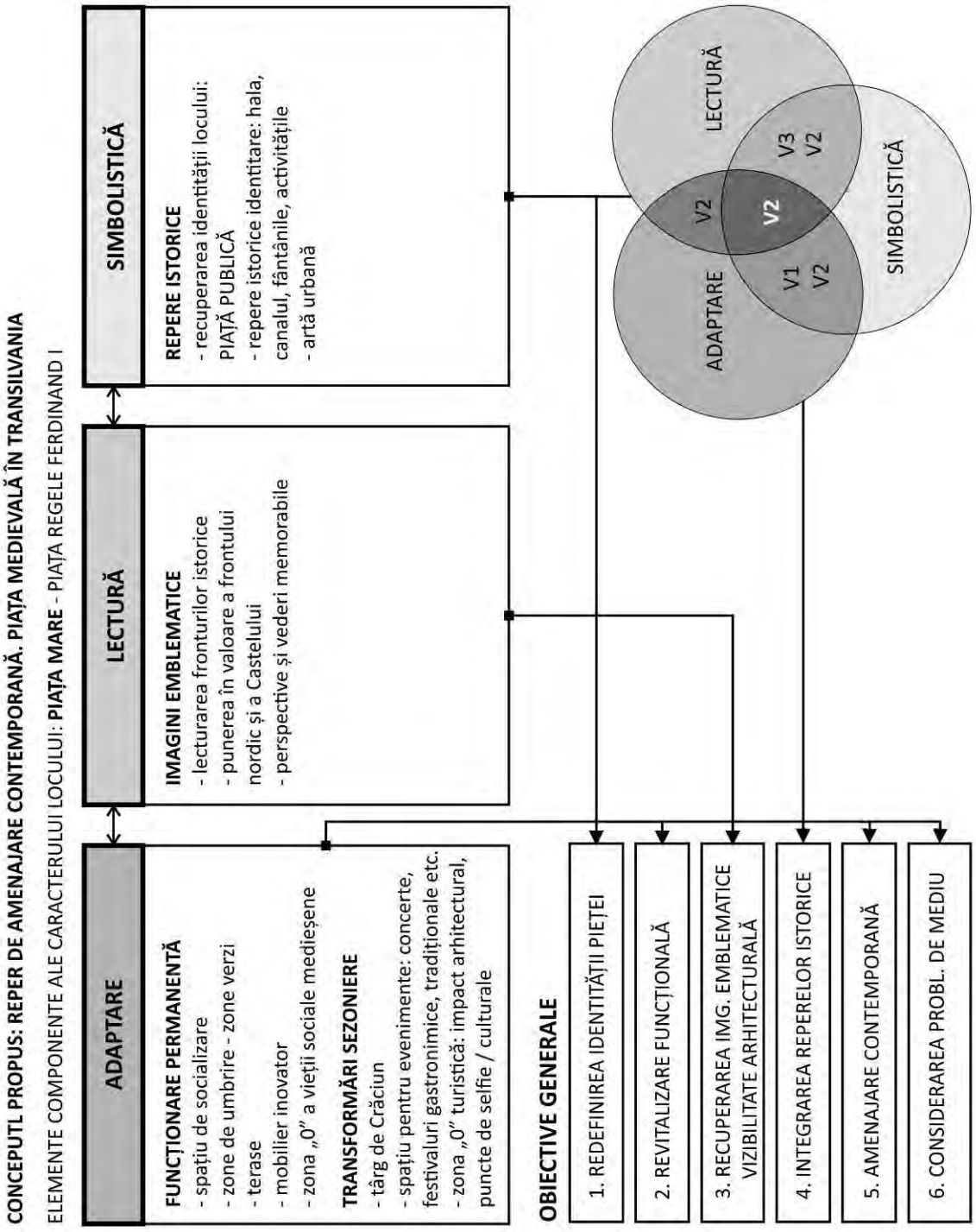

Fig. 82. Propunere concept – obiective generale

Principalele obiective pentru intervenția asupra zonei studiate sunt:

1. **Redefinirea identității pieței Regele Ferdinand I ca spați**u urban simbol, de reprezentare **a orașului Mediaș**, cu **rol politic, social, religios şi economic**.
2. Revitalizarea **funcțională a pieței ca spațiu cultural și social** adaptat nec**esităților vieții comunității mediașene**

3. Recuperarea imaginii emblematice a Pieței Regele Ferdinand I și reintegrarea acesteia în lectura spațiului urban actual.
4. Integrarea reperelor istorice în memoria urbană a spațiului public actual.
5. Amenajare contemporană: revitalizare a elementelor de cadru natural și utilizarea unor soluții bazate pe natură pentru amenajarea unui spațiu public reprezentativ
6. Considerarea problemelor de mediu: creșterea rezilienței urbane la schimbări climatice.

Potențialul de dezvoltare a fiecărei subzone

Subzone	**Potențialul de dezvoltare a fiecărei** subzone
Piața Regele Ferdinand I	Potențial ridicat: reconfigurarea spațiului public în limitele aliniamentului istoric pentru creșterea atractivității spațiului urban, punerea în valoare a patrimoniului construit și redefinirea identității pieței ca spațiu simbol cu rol social, cultural şi economic. Crearea unui pol recreativ-cultural de interes internațional. Condiționări: Integrarea mărturiilor arheologice (fragmente de clădiri dispărute cu rol strategic, foste pivnițe aflate acum în subteranul spațiului urban, aliniamentul istoric rezalitar – cu decroșuri și retrageri succesive ale clădirilor, specific orașului fortificat, fântâni și cișmele dispărute, trasee ale unor circulații istorice, traseul pârâului Morilor și al canalului Morilor) în concepția arhitectural-urbanistică și peisagistică a spațiului public, pentru punerea în valoare a acestui reper istoric definitoriu pentru oraș. Reintegrarea în imaginea actuală a spațiului public, a zonelelor optime de vizibilitate (la nivel de siluetă, de ansamblu și de detaliu) ale frontului de nord și ale "Castelului" precum și recuperarea imaginii emblematice a pieței. Adaptarea vegetației la relația vizuală cu ansamblul „Castelului".
Str. I.G. Duca	Potențial mediu: reconfigurarea spațiilor publice în limita aliniamentului istoric pentru creșterea atractivității străzii și a legăturii cu centrul istoric; crearea unor puncte de interes în lungul acestui traseu prin integrarea mărturiilor arheologice (identificate prin prezentul studiu si prin cercetarea arheologică preventivă ce se va prealabil proiectului tehnic) în reamenajarea spațiului public precum. Se vor integra în amenajarea spațiului public puncte de belvedere către centrul istoric din punctele identificate în analiza de vizibilitate. Restaurarea, punerea în valoare și integrarea Turnului Fierarilor în revitalizarea funcțională a centrului istoric prin atribuirea de activități culturale și economice legate de istoria orașului și memoria urbană.
Str. N. Iorga	Potențial mediu: reconfigurarea spațiilor publice în limita aliniamentului istoric pentru creșterea atractivității străzilor și a legăturii cu centrul istoric; crearea unor puncte de interes în lungul acestor trasee prin punerea în valoare a unor repere dispărute (identificate prin prezentul studiu si prin cercetarea arheologică preventivă ce se va prealabil proiectului tehnic). Se vor integra în amenajarea spațiului public puncte de belvedere către centrul istoric din punctele identificate în analiza de vizibilitate. Restaurarea, punerea în valoare și integrarea Turnului Forkes în revitalizarea funcțională a centrului istoric prin atribuirea de activități culturale și economice legate de istoria orașului și memoria urbană.
Str. St. L. Roth	Potențial mediu: reconfigurarea spațiilor publice în limita aliniamentului istoric pentru creșterea atractivității străzii; crearea unor puncte de interes în lungul acestor trasee prin punerea în valoare a unor repere dispărute.
Str. P. Sandor	Potențial mediu: se dorește conservarea funcțională și creșterea calității spațiului public prin intervenții care să sporească aspectul urban al străzii.

	Relația directă cu piața nouă Piața Corneliu Coposu, detremină creșterea importanței str. Petöfi Sandor ca elemnet de legătură între centru nou și centrul istoric. Este necesară creșterrea importanței circulației a pietonilor și a calității crescută a spațiului public. Se vor integra în amenajarea spațiului public puncte de belvedere către centrul istoric din punctele identificate în analiza de vizibilitate.

Tabel nr. 9. Potențialul de dezvoltare a fiecărei subzone

V.4. Stabilirea modului de construire permis pentru teritoriul studiat

La nivelul **Pieței** Regele Ferdinand I se impun următoarele condiționări:

I. Cercetarea arheologică detaliată a întregii zone suprapuse intervenției în vederea identificării amplasamentului exact al reperelor istorice dispărute: hala comercială, elemente ale ansamblului fortificației (fragmente de fortificație, fragmente de clădiri dispărute cu rol strategic, foste pivnițe aflate acum în subteranul spațiului urban, aliniamentul istoric rezalitar – cu decroșuri și retrageri succesive ale clădirilor, specific orașului fortificat, fântâni și cișmele dispărute, trasee ale unor circulații istorice, traseul pârâului Morilor și al canalului Morilor).

II. Punerea în valoare a fragmentelor arheologice identificate în urma cercetării întregii zone și integrarea în soluția de configurare a amplasament urban a unui spațiu dedicat (spațiu expozițional, cu machetarea elementelor de fortificație), acolo unde conservarea zidurilor permite expunerea, și marcarea la nivelul amenajărilor a fragmentelor care nu pot fi păstrate vizibile și vizitabile (pavaje, panouri / ecrane informative, holograme etc).

III. Conceptul propus se va subordona analizei de vizibilitate reintegrând în imaginea actuală a spațiului public, zonele optime de vizibilitate (la nivel de siluetă, de ansamblu și de detaliu) ale frontului de nord și ale "Castelului" (marcate în planșa III. Condiții și recomandări) precum și imaginile emblematice ale pieței pe cel puțin 3 direcții semnificative:

1. vedere dinspre str. St. L. Roth
2. perspective din str. Petöfi Sandor
3. vedere de ansamblu din zona fostei primării

În zonele de vizibilitate optimă (vezi planșa II.6. Analiza vizibilității și III. Condiții și recomandări), nu se vor amplasa volume vegetale, arbori de talie înaltă, construcții sau orice alte elemente de mobilare urbană (opere de artă, fântâni) care să blocheze perceperea integrală a ansamblului "Castelului" și a frontului de nord.

Direcțiile de vizibilitate semnificative vor fi lăsate libere pentru a percepe aceste elemente istorice ce definesc ansamblul pieței.

Amenajările și vegetația vor pune în valoare obiectivele istorice la nivel pictural și de ansamblu, prin crearea de perspective controlate.

Masivele vegetale de talie înaltă se vor amplasa cu precădere în zona de sud a pieței în afara direcțiilor principale de percepere a ansamblului și a frontului de nord (dinspre str. St. L. Roth, dinspre str. P. Sandor). Vegetația va fi dispusă prin volume a căror înălțime va descrește treptat către ansamblul bis. ev. Sf. Margareta astfel încât să se facă trecerea către o zona complet minerală specifică piețelor medievale.

Sunt interzise panourile publicitare, indicatoarele de circulație, corpuri de iluminat și orice alte elemente de mobilier urban sau elemente de vegetație care prin amplasarea lor pot obtura vederile și perspectivele directe evidențiate.

IV. Amenajările vor facilita accesul și vor pune în valoare ansamblul Ansamblul bisericii evanghelice fortificate "Castelul", ansamblul urban Piața Ferdinand I, monumentele istorice individuale, patrimoniul arheologic. Spațiile destinate promenadei și punctele de belvedere și

relaxare vor avea în vedere perspectivele către principalele elemente dominante ale centrului istoric și vederea către turnurile biserici evanghelice. Se vor amplasa în punctele identificate în studiul de imagine și vizibilitate (vezi planșa *II.6. Analiza vizibilității* și *III. Condiții și recomandări* și cap. *IV.3.Identificarea perspectivelor valoroase*), instalații care să permită vederea unor imagini de epocă, suprapuse imaginilor actuale ale spațiului public în vederea reintegrării în memoria urbană actuală a unor repere dispărute. Aceste instalații vor face obiectul unui concurs de arhitectură.

V. Din punct de vedere funcțional, viitoarele amenajări vor conserva și aduce în actualitate funcțiunea comercială a spațiului public și va integra funcțiuni culturale necesare pentru punerea în valoare a mărturiilor istorico-arheolgice prezente în perimetrul pieței și al străzilor adiacente dar și funcțiuni sociale și economice necesare pentru dezvoltarea centrului istoric. Amenajările și modul de organizare al spațiului pieței se vor subordona condiționărilor privitoare la evidențierea și punerea în valoare a elementelor arheologice și la conservarea și punerea în valoare a panoramelor și perspectivelor către ”Castel” și frontul de nord.

VI. Vegetația existentă va fi remodelată și eliminată, fiind considerată neadecvată percepției optime a Castelului și frontului de nord al pieței. Speciile noi de arbori vor fi specii autohtone aclimatizate la mediul orașului Mediaș. Vegetația va fi astfel dispusă încât să amplifice perpectivele către Castel. Aspectul vegetației va fi unul cât mai natural.

VII. Integrarea în conceptul amenajării spațiului public a fostului pârâu și ulterior canal al Morilor, canalizat în 1908 - 1912.

La nivelul străzilor (str. I.G. Duca, Str. N.Iorga, St. L. Roth, Str. Perofi Sandor) din zona studiată se impun următoarele condiționări:

I. Cercetarea arheologică detaliată a întregii zone suprapuse intervenției în vederea identificării amplasamentului exact al reperelor istorice dispărute: elemente ale ansamblului fortificației (fragmente de zid de fortificație, poarta turnului fierarilor, fragmente de clădiri dispărute cu rol strategic, foste pivnițe aflate acum în subteran, aliniamentul istoric rezalitar – cu decroșuri și retrageri succesive ale clădirilor, specific orașului fortificat, fântâni și cișmele dispărute, traseul pârâului Morilor – str. Petöfi Sandor, str. St. L. Roth, str. I.G. Duca, moara mică - str. I.G, Duca).

II. Punerea în valoare a fragmentelor arheologice identificate în urma cercetării întregii zone și integrarea în soluția de arhitectură a unui spațiu dedicat (spațiu expozițional, cu machetarea elementelor de fortificație), acolo unde conservarea zidurilor permite expunerea, și marcarea la nivelul amenajărilor a fragmentelor care nu pot fi păstrate vizibile și vizitabile (pavaje, panouri / ecrane informative, holograme etc).

III. Integrarea în conceptul amenajării spațiului public a următoarelor repere istorice:

- Traseul fostului pârâu al Morilor (str. Petöfi Sandor, str. St. L. Roth, str. I.G. Duca)
- Mora Mică (str. I.G. Duca)
- Foste fântâni sau cișmele (Str. N.Iorga, str. I.G. Duca, str. Petöfi Sandor)
- Front rezalitar dispărut (str. I.G. Duca, Str. N.Iorga)

IV. În zona de vizibilitate a siluetei ansamblului ”Castelului”, conceptul propus va conserva vederea elementelor reprez**entative ale siluetei centrului istoric și le vor pune în val**oare. Principalele zone de interes din punctul de vedere al relației de vizibilitate cu centrul istoric sunt:

1. vedere panoramică din str. I.G. Duca din zona turnului Fierarilor.
2. perspectivă direcționată din str. I.G. Duca
3. vedere panoramică din str. Nicolae Iorga

4. perspectivă descendentă din str. Nicolae Iorga
5. vedere panoramică din capătul str. St. L. Roth la intrarea în piața Regele Ferdinand I
6. perspectivă direcționată din lungul str. Petöfi Sandor.

Sunt interzise panourile publicitare, indicatoarele de circulație, corpuri de iluminat și orice alte elemente de mobilier urban sau elemente de vegetație, care prin amplasarea lor pot obtura vederile și perspectivele directe evidențiate.

V. Amenajările vor urmări următoarele aspecte:

Circulația

- Facilitarea circulației pietonale în detrimentul celei carosabile prin dimensionarea trotuarelor și a suprafețelor pietonale în consecință. Creșterea lățimii trotuarelor pe latura străzilor de pe care se percep pespective directe către turnurile "Castelului": latura de nord a str. I.G. Duca; latura de est a str. Nicolae Iorga, latura de sud a str. Petöfi Sandor.
- Reorganizarea circulației carosabile într-un sistem de sensuri unice astfel încât să se asigure accesul la dotările și serviciile existente în piața și străzile studiate precum și la locuințele riveranilor, fără a încuraja dezvoltarea acesteia.
- Reducerea numărului de locuri de parcare în primă etapă, pentru ca într-o etapă următoare de dezvoltare să se elimine complet, prin propunerea de parcaje în zona învecinată centrului istoric.
- În zonele în care circulația carosabilă este ocazională, nivelul de călcare poate fi același pentru pietoni și auto, fluxurile fiind separate prin elemente de mobilier urban specifice.

Refacerea elementelor urbane cu valoare istorică:

- Refacerea imaginii originare a zidurilor de sprijin din lungul str. Nicolae Iorga și I.G. Duca: cărămidă aparentă, stâlpi de zidărie, glilaj metalic conform fotografiilor de epocă.
- Restaurarea și refacerea conductelor istorice de preluarea apelor pluviale de pe clădiri, existente de la înc. sec. XX, vizibilie încă în spașiul public.

Elemente de mobilier urban

- Fântânile și toate elemente de mobilare a spațiului urban vor avea o arhitectură contemporană, simplă, care să pună în valoare elemntele istorice, fără a le concura.
- Corpurile de iluminat vor avea de asemena un aspect contemporan. Corpurile de iluminat exsietnte pe fațadele clădirilor vor fi resturate și adaptate necesităților de iluminat actual.
- Se impune realizarea unui proiect de iluminat public și a unui proiect ed iluminat decorativ care să pună în valoare spațiul urban și monumentele istorice.
- Băncile și suprafetele destinate ședерii vor fi de asemena într-o arhitectură contemporană, simplă. Materialele utlizate vor fi cu precădere naturale: piatră, lemn, metal.

Edilitare

Preluarea apelor pluviale de pe clădiri se va realiza prin racordarea jgheburilor la canalizarea istorică realizată în anul 1912. Este interzisă descărcarea apelor pluviale pe trotuare.

Preluarea apelor pluviale pe străzi se poate realiza printr-o singură rigolă centrală pe străzile cu circulație ocazional carosabilă și prin două rigole determinate de bordura trotuarelor pe străzile cu circulație carosabilă.

I.1. BIBLIOGRAFIE

I.1.1. Documen**te de arhivă**

a. Arhivele **Institutului Naț**ional al Patrimoniului

INP_6330_Mediaș_Biserica evanghelică_1957-1968

INP_6331_Mediaș_ Biserica evanghelică _1969-1972

INP_6332_Mediaș_ Biserica evanghelică _sapaturi arheologice 1971-1974

INP_6333_Mediaș_ Biserica evanghelică _turnul trambitarilor 1972-1973

INP_6334_Mediaș_ Biserica evanghelică _altar 1972-1973

INP_6335_ Biserica evanghelică Sf. Margareta

INP_6336_ Biserica evanghelică cu cetate

INP_6337_ Biserica evanghelică Sf Margareta

INP_6338_ Biserica evanghelică Sf. Margareta

INP_6339_Turnul Mariei

INP_6340_Turnul Franghierilor

INP_6341_Casa Stefan Ludwig Roth

INP_6357_Mediaș_centrul istoric_case_1970-1973

INP_6358_Mediaș_centrul istoric_case_1974-1977

b. Arhivel**e Naţionale ale Româ**niei, **Direcţia Județeană** Sibiu

Fond: Acte fasciculare:

Dosar Nr. U – 36, Colecția de albume și stampe, nr. 21, *Reproduceri fotografice ale porților, turnurilor etc din Sibiu, Brașov, Media**ș**, Sebeș, Bistrița, Reghin, cu o prefață*, 1904.

c. **Arhivele Primăriei Mu**nicipiului **Mediaș**

Documente consultate la sediul p**rimăriei în data** de 07.02.2022

Mapa ”Terkepek, Medyes sz. kir. varos”, 1899:

- Uiberschts Karte des der Stadgemeinde Mediasch dehorigen Walsbesitres, 1886

Mapa f.n, f.a:

- ”Oleata ad Planșa no. 1, SW”, scara 1:720, f.a
- ”Situația ridicărilor din primăvara anului 1936, referitor la Planșa no. 2”
- ”Planțsa no. 2, ridicare din nou”, scara 1:720, 1936
- Hausenblock zurischen Eminescu, Rosmaringasse, Reinzeiscring begonen 12/1.38 .., 1:360, da sch vich detalil
- ”Kabinen Anlage”, f.a., f.n.
- ”Project uber Regulierung des Holzplatzes”, masstab = 1:360, 28/IX.909, A. Fabini.

Mapa ”Stadt Krankenhaus” 2, f.a:

- ”Teru – Rajz, a Medgyes Vargosi Korkaz Kiboviteserol, Mertek 1:100, Fokomlokzata”, f.a

- "Teru-Rajz, a Medgyes Varosi Korkaz Kiboviteserol, Fertozo Betegek, Pavilonjanak", Mertek 1:100, Fokomlokzata
- "A dedgyesi varesi harhaz kikovitese: Ferkozo – beteksigek pavillonjas", 1:200, 1906
- "Planul Spitalului Orășenesc din Mediaș, Pavilionul principal", 1932
- "Plan de situație asupra Spitalului comunal din Mediaș" / "Situationplan des stadischen krankenhauses in Mediash", scara 1:500
- "Planul Spitalului de epidemie, Pavilion IV", scara 1:200, 1939
- "Schița ptr. ridicarea unui etaj pe parterul existent a edificiului de gospodărie la Spitalul oraș Mediaș", scara 1:100
- "Altalanos helyszinrayz, 1:2880, Medgyes varos korhazi cstornajanak vizjogi kirvenyehez", Medgyas 1907, Dobrovita Mihaly

Mapa "Stadt und Hattertplane" f.n.,f.a:

- "Situation-Skizze der beștehenden Strassen-Belenchlung in Medgyeș, sc. 1:2880
- Plan al orașului Mediaș, ing. Dante Watschinger Zivilingenieur, Mediasch, f.a.
- "Ortsried sammt anschliessen dem Huttertgebiet der konigl. frein Stadt Mediasch", masstab. 1:2880
- "Plan der stadt Mediasch, Reteua străzilor Medias" cu marcarea celor patru perimetre ale zonei militare creiate în cuprinsul acestui Comisariat de Politie in anul 1940
- "Orașul Mediaș, planul rețelei străzilor, scare 1:5760"
- "Adapturung des Magistrals gebaudes in Mediasch, 1898, Facade"
- "Rohznetzplan fur Steinkohlengasbeleuchtung der Stadt Mediasch, sc. 1:2880"

Mapa "Stadt ...gasse" f.n.,f.a:

- "Baufluchtlininen der kgl. Freistadt Medgyes, Glatt 1, Forkeschgasse
- "Pflasterung der qergasse, Situation, 1:440, Profile, 1:50", M. Dobrovita, Stading, 1908
- Plan de situație al Pieței Mari – Grosser Marktplatz f.a.
- "Regulierung des Bachkanals ... erhall des Marktplatz, Situation, 1:1440"
- "Baulinie fur die Aussere Forkeschgasse festgestellt in Cominitats sztrung, v. 18 Marz 1899, No 38", 1m=2,77mm
- "Rețeua conductelor electrice ale Uzinei de gaz comun la data de 4 dec. 1930" , sc. 1:2880, noiembrie 1930
- "Local Comunifsion Der Verfsung des Baumprogramm fur den neuban eimer Cavallerien Kasarne in Mediasch, Escercierplatz"

Mapa f.n, f.a:

- "Mediascher Gewebwverein", massteb, 1:100, Mediasch in Juni 1925
- "Plan fur Adaptirung un stadischien Gasthaus", 1889, G. Fabinni und Samuel Schuster
- "Situation von dem stadt Hotel Traube", masstab 1:200
- "Entwurf uber eine neue facade fur das stadtischeHotel zur Traube", masstab 1:50, 1913

- ”Magistrat Gebaude in Mediasch”, Original Plan, Masstab 1:100, 1896
- Plan al orașului f.a, f.n. scara 1:2880
- Carou plan Mediasch, f.a., f.n.

Pla**nuri și hărți din ahiva Primăriei** Municipiului Sibiu, existente în ahiva digit**alizată**

- ”Plan de situație al orașului Mediaș/Lageplan der Stadt Mediaș”, sc. 1:2880, f.a
- ”Grund Rils von Medies”, 1:3840, f.a, color
- ”Grund Rils von Medies”, f.a, alb-negru
- ”Steinkohlengasbeleuchtung der Stadt Mediasch”, f.a
- ”Rohrnetzplan fur die Steinkohlengasbeleuchtung der Stadt Mediasch”, f.a
- ”Ortsried sammt anschliessendem Huttertgebiet der konigl. Freien Stadt Mediasch, massstab 1:2880”, f.a.
- ”III. Croquis ortographique de Mediasch, vers de XIIIº S, echuidistance des courbes de metre em metre, echelle 1:2500”
- ”IV. Croquis ortographique de Mediasch, vers de XIXº S, echuidistance des courbes de metre em metre, echelle 1:2500”
- ”Situationplan zum Projekt Bachkanal regulierung, masstab 1:250” [Smiedgasse], ing. Fabinni, 191...
- 6 vedute ale orașului Mediaș, 1656, 1855, restul nedate
- “Schlacht hei Mediasch, 3.II”, f.a
- ”Mediasch” f.a.
- Planul proiectului de fortificație, Morando Visconti
- ”Pianta di Medies”, 1:7800, Morando Visconti
- ”Plan von der Sachsuschen Stadt Medias, welche beynache in Meditulio des Furstenthums Siebenburgen lieget”, 1750
- “Theil des Kukullovarer Comitats, Hermanstadter und des Mediaser Stuhls ”, Prima ridicare austriacă, 1767
- ”I.Plan cadastral de Mediasch (1895)”, sc. 1:2500 reduction apres l’original 1:1440
- ”II.Plan cadastral de Mediasch (1895)”, 4. extra muros ouest, eschelle 1:1440
- Planul sistemului de canalizare, 1912, ”Kanalisierungsprojekt der koniglich freien Stadt. Mediasch, massstab 1:2880, Technischer Bericht”, ”Targyaltotott, a M. KIR. BELUGY MINISTERIUM MUSZAKI CSZTALYANAL, 1912, marcz, ho 5e, n. 96, sz. A. ”Jorjsti
- ”Medgyes szab. Kir. Varos vizvezetki tervezete, Wasserversorgung der kgl. Freistadt Medyes, Csohalozat – Rohrnetz, 1:2880.”, 1913
- ”Raza orașului Mediaș/Hattergebiet der stadt Mediasch”. sc. 1:14400, 1928
- ”Orașul Mediaș. Planul rețelei stradale. Plan des Strassennetzes, sc. 1:5760”, Serviciul tehnic al orașului, 1936
- ”Planul orașului Mediaș ridicat prin metoda aerofotografică, scara 1:2000”, 1943

- ”Municipiul Mediaș”, scara 1:5.000, ing. Dumitrescu, aprilie 1969
- ”Actualizare schiță de sistematizare Mediaș, Încadrare în zona înconjurătoare”, sc. 1:50.000, 1975
- ”Actualizare schiță sistematizare Mediaș 1976 -1980”
- ”Plan de situație pentru cadastru funciar” OCOTA, plansa nr. 3, sc. 1:5000, 1982
- ”Regiunea înconjuratoare Mediaș, tema și studiu tehnico-economic de fundamentare a temei de sistematizare”, sc. 1:25.000, I.S.C.A.S.

Documente din ahiva Prim**ăriei Municipiului Sibiu**, existente în ahiva digitaliza**tă**

- Corespondență lucrări de canalizare (84_120211020161721001, p.1-41) str. Bărbierilor, 1928
- Regulament de construcții 1930, în diferite AC (1757_120211020173101001), p. 53 –54 Cerere model de Regulament de construire, 1930
- Schiță de aliniere a str. Forckesh (1757_120211020173101001, p. 72, 94), 1930
- Schiță de aliniere a Piața Regina Maria (1757_120211020173101001, p. 84, 87), 1930
- Observații cu privire la Regulamentul de construire (1757_120211020173101001, p. 95-96), 1930 și în anexă în maghiară regulamentul (p. 97-108)
- Lucrări de pavare drumuri/cariere/ș.a (-_120211020174112001), 1930
- Proiecte ale unor clădiri publice (-_120211020174926001), judecătoria Mixtă lângă calea ferată, Școala primară de stat 2 str. M. Viteazu, 1930, Revizuirea numenclaturii străzilor (p. 90-93)
- Proiectul de amenajare cu apă potabilă (23-1414_120211020141435001), 1939
- Plan de sistematizare al orașului 1939-1945, corespondență (6576_120211020133208001)
- Planuri și schițe de aliniere a străzilor și caselor din Mediaș (-_120211021111602001), 1943, str. Honterus
- Lucrări de canalizare inclusiv schițe (7173_120211021110349001), 1943
- Date asupra circulației și arterelor de comunicație din așezare (2445_120211021094848001, p. 30-36), 1943
- Stat despre lucrările de canalizare a Pieței Regele Ferdinand (2445_120211021094848001, p. 2-3), 1943
- Investițiile proiectate de Primăria Mediaș pe exercițiile 1944-1949 (10148_120211021105706001)
- Piața Republicii 4, AC, modificarea intrării prin gang si facerea unei noi intrări prin stradă, (8923-8724_120211020085802001, p. 9), 1951
- Instalație telefonică Oficiul PTT raional Mediaș (-_120211020105702001, pg. 72-75), 1952
- Planul de sistematizare al orașului, corespondență, (16360_120211020112634001), 1952

- Piața Republicii nr. 24, reparații la acoperiș, Roth Gertrud vândut lui Andrei Vasile și soția (123-202_120211019185442001, pg. 349-355), în extrasul de carte funduară este notat ”510/2/2 casă de piatră 120 stj. p. - 432mp; 511 grădină intravilan”, 1965
- Str. Spitalului nr. 18, Certificat de renaționalizare, Oroian Ana (19871_120211019161405001, pg. 569-571), 1966
- Str. Cooperatorilor (P. Sandor) nr. 16, Adeverință (30580-22390_120211019160029001, pg. 96), 1966
- Piața Republicii 24, amenajare baie și cămară existentă, I.L.L. (Întreprinderea de Locuințe și Localuri) Mediaș, 1968 (130-81_120211020210832001, pg. 29-32), 1968
- Str. 8 mai nr. 29, 4, 25, 29, instalații interioare gaz, I.L.L., (130-81_120211020210832001, pg. 94-98 / pg.139-153, 155-164), 1968
- Str. Tăbăcarilor (Roth) nr. 30, construcție casa cazan aburi, Întreprinderea de industrializare a vinului si băuturilor alcoolice (30-81_120211020210832001, pg. 168-179), 1968
- Str. Tăbăcarilor (Roth) nr. 4, amenajări exterioare și mărire vitrină, I.L.F. Sibiu Centru Mediaș, (30-81_120211020210832001, pg. 245-248), 1968
- Piața Republicii nr. 16, firmă neon Restaurant, Trustul alimentației publice, (30-81_120211020210832001, pg. 264-272), 1968

d. Arhivele Muzeului Municipal **Mediaș**

Fotografii - puse la dispoz**iție de** Muzeul Muni**cipal Mediaș, prin** amabilitatea domnului muzeograf dr. Viorel **Ștef**u

Regele Ferdinand I - Piața Mare, Piața Republicii

1854 – Mediach, Markplatz mit Kaufhaus im Jahre 1854

1900 – Mediasch, Markplatz mit dem Einblick in die Roth – unde Gräfengasse

1907 – Mediasch – Medgyes, Grosser Markplatz – Nagy Piacz, Editura Fritz Guggenberger, Mediaș, Transilvania

Ante 1912 – Piața Mare cu Hala și canalul morii

1912 – Mediasch, Gr. Markplatz (Piața Mare)

1930 – Piața Mare, Monumentul luptătorului român pentru libertate din 1848, Axente Sever, spre sud

1930 – Piața Mare, Axente Sever, spre nord

1930 – Piața Mare cu alee diagonală care o traversa

1931 – Piața Regele Ferdinand I

f.a., 1949-1960, Piața Republicii

f.a. – Mediasch – Medgyes, Teillansicht vom grossen Markplatz, Editura Fritz Guggenberger, Mediaș, Transilvania

f.a. – Mediasch, vedere parțială; vedere aeriană din turnul Bisericii Evanghelice spre Piața Mare, Editura Fritz Guggenberger, Mediaș, Transilvania

f.a. – Mediasch – Medgyes, Markplatz mit evang. Kirche & Trompeterturm

f.a. – Mediasch Medgyes, Groβer Markplatz

f.a. – Mediasch-Medgyes, Kirche unde Schule

f.a. – Piața Mare, frontul nordic

f.a. - Piata Mare, frontul nordic, color

f.a. - Piata Mare, frontul sudic

f.a. – Piața Mare, frontul vestic (www.delcampe.net)

f.a. - Piata Mare spre sud, str. L. Roth

f.a. - Piața Mare (cca 1930), frontul nord vestic

f.a. - Piața Mare (cca 1930), frontul nord vestic (2)

f.a. - Piața Mare, frontul sudic și estic, spre Roth

f.a. - Piața Mare, frontul sudic și estic, spre str. Roth, Editura Fritz Guggenberger, Mediaș, Transilvania

f.a. - Piașa Mare frontul nordic color

f.a. – Piața Mare cu foișor pe latura de vest

f.a. – *Gruss aus Mediasch*, Piața Mare, Editura Fritz Guggenberger, Mediaș, Transilvania

f.a. – Piața Regele Ferdinand, Konig. Ferdinand Platz, Ferdinand kiraly-ter, vedere aeriană din str. L. Roth spre frontul nordic

f.a. – Piața Mare, frontul sudic și estic, spre str. Roth

f.a. – Mediaș – Mediasch, scările închisorii, Biserica Evanghelică, Piața Mare

f.a. – Marftplaβ mit dem Aufganf zum Kaβell (scările închisorii)

f.a. – Mediasch, Teillansicht vom grossen Markplatz (vedere parțială din Piața Mare)

f.a. – Mediaș, Piața Regele Ferdinand, Markplatz (perioada interbelică), vedere spre sud-est

<u>Piața George Enescu – Piața Mică, Piața Regina Maria</u>

1906 – Mediasch-Medgyes, Piața Mică (str. Turnului)

1906 – Mediasch-Medgyes, Editura Fritz Guggenberger, Mediaș, Transilvania

f.a. – Mediasch – Kleiner Markplatz, Editura Fritz Guggenberger, Mediaș, Transilvania

f.a. – Mediasch – Kleiner Markplatz, Editura Fritz Guggenberger, Mediaș, Transilvania

f.a. – Mediasch, Kl. Markplatz (Piața Mică)

f.a. – Piața Mică (George Enescu), Turnul Bisericii Evanghelice și Turnul Trompeților

f.a. – Mediasch – Medgyes, Kleiner Markplatz (Piața Mică)

f.a. – Mediasch, Kleiner Markplatz (Piața Mică)

f.a. – Piața Mică

f.a. – Piața Mică, spre J. Honterus

f.a. – Mediaș, Piașa Mică (G. Enescu)

f.a. – Piața Regina Maria, Piața Mică

f.a. – Piața Mică, str. Turnului

f.a. – Piața Mică, str. Turnului, color

f.a. – Mediasch, Hannenheimisches Haus am kleinen Markplatz

f.a. – Mediasch, Badergase mit chem. Hannenheimschen Haus

Str. Nicolae Iorga - Forkeschgasse

1898 – Mediaș – Mediasch, str. Forkesch și Poartă – Forkeschg. U. Tor (str. Nicolae Iorga)

1914 – Str. Nicolae Iorga, direcția spre Bis. Evanghelică

1920 – Mediasch, Turnul Forkesh

f.a. – Str. Nicolae Iorga, Spar und Vorschuβ A.-G., Mediasch

f.a. – Mediasch, Forkeschgasse (str. Nicolae Ioga), Editura Fritz Guggenberger, Mediaș, Transilvania

f.a. – Mediasch - Medgyes, Forkeschgasse (str. Nicolae Ioga)

f.a. – Mediasch-Medgyes, Forkeschgasse Blick nach der evang. Kirche (str. Nicolae Iorga)

f.a. – Mediaș-Mediasch, Strada Forcaș – Forkeschgasse (str. Nicolae Iorga)

f.a. – Str. Nicolae Iorga, direcția spre Turnul Forkesch

Str. I. G. Duca - Schmiedgasse

1904 - Mediasch – Medgyes, Schmiedgasse (Str. I.G. Duca), Editura Fritz Guggenberger, Mediaș, Transilvania

f.a. – Alt-Mediasc, Schmiedgässer Tor (str. I.G. Duca)

f.a. – Mediasch, Schmiedgasse (Str. I.G. Duca)

Str. Johannes Honterus - Steingasse

f.a. – Turnul Porții Steingässer

f.a. – Steingasse (str. J. Honterus) și Poarta Turnului

f.a. – Mediasch – Steingasse

f.a. – Mediasch, Steingäffer Tor

f.a. - Steingasse Turm (str. Johannes Honterus)

f.a. - Steingasse Turm, str. Johannes Honterus (în dreptul nr. 15)

f.a. – Mediasch – Medgyes, Steingasse (str. J. Honnterus)

f.a. – Mediasch, Kastellplatz mit Trompeter- u. Glockenturm (str. J. Honterus)

f.a. – Gruss aus Mediasch (str. J. Honterus), Editura Fritz Guggenberger, Mediaș, Transilvania, Phot. Hans Guggenberger

Str. L. Roth - Kothgasse

f.a._Str. L. Roth, Hotel „Zum Schützen”

Planuri - puse la dispo**ziție de Muze**ul Municipal **Mediaș, prin amabilitat**ea domnului muzeograf dr. **Viorel Ștef**

Crochiu sec. XIII – III. Croquis orographique de Mediasch, vers le XIIIº S, sc. 1:2500

Crochiu sec. XIX – IV. Croquis orographique de Mediasch, au XIXº S, sc. 1:2500

f.a. - Kanalisierungsprojekt Mediasch, Technischer Bericht (Proiect Canalizare Medias, Raport Tehnic)

1699 – Pianta di Medies

1705 – Cetatea și Piața

1736 – Grund Rils Von Medies

1736a – Grund Ris Von Medies

1750 – Plan Von der Sächsischen Stadt Medias

1767 – Prima ridicare iosefină, Theil des Kukullovarer Comitat, Herrmanstadter und des Mediaser Stuhls, Sectio 173

1767-1775 – Prima ridicare iosefină, detaliu Mediaș

Sec. XIX – Schlacht bei Mediasch

Cca 1873 – Mediasch

Cca 1873b – Mediasch

1895a – Plan cadastral de Mediasch (1895), 1. Intra muros, sc. 1:1440

1895b – Plan cadastral de Mediasch (1895), 3. Extra muros SE, sc. 1:1440

1895c – Plan cadastral de Mediasch (1895), 4. Extra muros Ouest, sc. 1:1440

1895d – Plan cadastral de Mediasch (1895), 2. Extra muros NO-NE, sc. 1:1440

1895e – Plan cadastral de Mediasch (1895), sc. 1:2500

Cca 1900 – Ortsried samint anschliessendem Huttertgebiet der konigl freien Stadt Mediassch Medgies, sc. 1:2880

1905 – Rohrnetzplan fur die Steinkohlengasbelenchtung der Stadt Mediasch (Plan de rețea de conducte pentru iluminatul cu gaz de cărbune a orașului Mediaș)

Cca 1908 – Kanalisierungsprojekt der königlich keine Stadt Mediascg, sc. 1:2880

1911 – Rețele edilitare

1913 – Medgyes szab. Kir. varos vizvezeteki tervezete; Wasserversorgung der kgl. Freistadt Medgyes, sc. 1:2880 (Instalații sanitare urbane), color

1913a – Medgyes szab. Kir. varos vizvezeteki tervezete; Wasserversorgung der kgl. Freistadt Medgyes, 1:2880 (Instalații sanitare urbane), alb-negru

Cca 1915 – Steinkohlengasbeleuchtung der Stadt Mediasch (Iluminat pe gaze de carbune al orașului Mediaș)

Ccca 1920 – Plan de situație al orașului Mediaș, sc. 1:2880

1928 – Raza orașului mediaș, sc. 1:14400

1938 – Orașul Mediaș, Planul rețelei străzilor, sc. 1:1570

1943 – Planul orașului Mediaș, ridicat prin metoda aerofotogrametrică, sc. 1:2000, SSA Institutul Aerofotogrametric (9 carouri)

1949 – Plan pentru amenajarea unui parc în Piața Republicii din orașul Mediaș, Primăria orașului Mediaș, Secția Tehnică

1961 – Mediaș Sistematizare 1961, Tema și studiu tehnico economic de fundamentare a temei pentru studiu de sistematzare, *Mediaș, Regiune înconjurătoare*, Benenficiar: Reg. Brașov, Elaborator C.S.C.A.S. Institutul Central de Studii Cercetări Științifice și Proiectare în Construcții Arhitectură și Sistematizare

1977 – Actualizare Schița de Sistematizare Mediaș, *Încadrare în zona înconjurătoare*, Beneficiar: CPJ Sibiu; Elaborator: Centrul de proiectare județean Sibiu

1980 – Actualizare Schița Sistematizare Mediaș, 1976-1980, color

1980a – Actualizare Schița Sistematizare Mediaș, progarm de dezafectare a locuințelor din afara perimetrului construibil

I.1.2. Surse secundare

a. **Cărţi**

***, *Das Kirchenkastell in Mediasch*, Baudenkmaler in Siebenbürgen Helf 4, Architekturbüro Fabini CmbH Hermannstadt

***, *Turnul Trompeţilor (1550-2000) – Der Trompeterturm (1550-2000)*, Mediaş, 2000

***, *Mediaș. Pagini de istorie (1267-2002)*, Mediaș, 2002

***, *Imagini din istoria orașului Mediaș*, Bibliotheca historica Mediensis, VIII, Mediaș, 2004

***, *Contribuţii la istoria oraşului Mediaş / Beiträge zur geschichte der stadt Mediasch*, volum îngrijit de Helmuth Iulius Knall, Mediaş: Crisserv, 2006

***, *Mediaș – 750. Studii*, vol. îngrijit de Vasile Mărculeţ şi Helmuth Julius Knall, 5 volume, Mediaș: Crisserv, 2015-2019

AVRAM, Alexandru, *Mediaș*, București: Sport-Turism, 1985

AVRAM, Alexandru, *Topografia monumentelor din Transilvania. Municipiul Mediaș*, Sibiu: Ministerul Culturii și Cultelor. Muzeul Național Brukenthal; Alba Iulia: Altip, 2006

Avram, Alexandru, Topografia monumentelor din Transilvania: municipiul Mediaş, Centrul istoric. Schiller Verlag. Hermannstrdt – Bonn 2015

BADEA, L., CALOIANU, N., DRAGU, GH., *Județul Sibiu,* Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1971

BLĂJAN, M., BOTEZATU, D., COMŞA, D., „*Mormântul hallstattian de incineraţie de la Mediaş* (jud. Sibiu)”, în Apulum, XXIV, 1987

BOLTRES, Cristian, *Restaurare. Turnul făurarilor Mediaș*, București: UAUIM – Universitatea de Arhitectura si Urbanism „Ion Mincu”, 2002

BRODESCHI, Aristide, *Restaurare centru Mediaș*, București: IAIM – Institutul de Arhitectura „Ion Mincu”, 1970

CRIȘAN, Ion Horațiu, *Itinerare arheologice transilvănene*, București: Editura Sport – Turism, 1982

CRÎNGACI-ȚIPLIC, Maria, Cercetări arheologice, 2004

DROTLOFF, Hansotto, SCHUSTER, E. Günther (Hg.), *Mediasch ein historischer Streifzug durch die siebenbürgisch-sächsische Stadt an der Kokel*, Editura Schiller Verlag, 2009

DUMITRESCU-JIPPA, Aurel, NISTOR, Nicolae, *Sibiul și ținutul în lumina istoriei I,* Editura Dacia Cluj-Napoca, 1976

GRECEANU, Eugenia, *Monumente Medievale din Mediaș*, Ed. Meridiane, București, 1968

IONESCU, Ștefan, *Mediaș. Monumente medievale*, Sibiu: Honterus, f.a.

LUCA, Sabin Adrian, ZENO, Karl Pinter, GEORGESCU, Adrian, *Repertoriul arheologic al Judeţului Sibiu* – situri, monumente arheologice şi istorice, Editura Economică, Sibiu 2003

Marcu Istrate, Daniela, *Redescoperirea trecutului medieval al Brașovului: Curtea Bisericii Negre / Unearthing the medieval past of Brașov/Kronstadt: the Black Church Yard*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015

MĂRCULEȚ, Vasile, Mărculeț, Cătălina, Mărculeț, Ioan, *Mediaș*, Mediaș: Biblioteca Municipală „Mediaş”, 2002

MĂRCULEȚ, Vasile – *„Terra Medies” – „Ținutul Vișinilor”,* în Tribuna, din data 15.10.2010.

MĂRCULEȚ, Vasile, Mărculeț, Ioan, *Mediaș. Istorie, demografie, presonalități. Studii, comunicări și articole*, Mediaș: Muzeul Municipiului Mediaș; Brăila: editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2011

MUNTEANU, P. Beşliu, *Rezultatele cercetărilor arheologice din Mediaş (1991 – 1997)*, în ComŞtMediaş, II, Mediaş, 2004

MUNTEANU, P. Beşliu, *Raport de asistenţă arheologică la săpăturile de cablare electrică din Mediaş în anul 2005*, în ComŞtMediaş, VI, Mediaş, 2007

MURGU, Mihai, *Mediaș*, București: Meridiane, 1967

NIEDERMAIER, Paul, *Siebenburgische Stadte: Forschungen zur stadtebaulichen und architektonischen Entwicklung von Handwerksorten zwishen dem 12. Und 16. Jahrhundert*, București: Kriterion, 1979

NIEDERMAIER, Paul, *Der mittelalterliche Städtebau, Band I*, Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde Heidelberg, 1996

Niedermaier. Paul, *Städte, Dörfer, Baudenkmäler: Studien zur Siedlungs- und Baugeschichte Siebenbürgens*, Böhlau-Verlag GmbH , 2007

OPRESCU, George, *Bisericile cetăți ale sașilor din Ardeal*, Editura Academiei Republicii Populare Romane, București, 1956

PANKAU, C., *Noi contribuţii privind locuirea hallstattiană timpurie de la Mediaş*, în ATS, III, 2004

PASCU, Ștefan, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. I, Editura Dacia, Cluj, 1972

PINTICAN-JUGA, Liviu, STOICA, Lucian Romeo, *Mediașul și personalități mediețene oglindite în filatelie*, Sibiu: editura Schiller Verlag, 2017

POPESCU, Mihail, *Orașe și cetăți din Transilvania*, Casa Școalelor, 1943

RAICA, I.V., *Mediaş. Natură-Istorie-Economie*, Târgu-Mureş, 1994

RAICA, I.V., *Mediaş. Terra Medies – sinteză monografică*, Sibiu, 2004

SĂRĂȘAN, Achim, *Mediaș. De la Media Colonia până astăzi*, Ed. Crisserv, Mediaș, 2018

ȘTEF, Viorel, *Muzeul Alt-Mediasch, Mărturii ale comunității săsești de la Mediaș,* Cluj-Napoca: Editura Mega, 2017

TĂTARU, Monica-Iulia, *PUZ Cartier Rezidențial-str. Borviz, mun. Sf. Gheorghe, jud. Covasna. PUZ Zona Centru, Mun. Sf. Gheorghe, jud. Covasna. PUG, Mun. Mediaș, jud. Sibiu*, București: UAUIM – Universitatea de Arhitectura si Urbanism „Ion Mincu”, 2011

TĂNASE, Michel, *Villes neuves en Transylvanie entre les XII° – XIII° siecles? Un exemple a contrario: la ville de Mediasch à travers l'analyse morphologique de son parcellaire.* Doctorat de 3° cycle, Urbanisme et dynamique de l'*espace,* Critique et théories de l'urbanisme, Università de Paris VIII, INSTITUT D'URBANISME DE L'ACADEMIE DE PARIS, Saint Denis, 4 juin 1981

TOGAN, G., *Mediaş. Istorie romanţată*, Bucureşti, 1944

Călători străini despre Țările Române, Ed. Științifică, București, 1968

Călători străini despre Țările Române, Ed. Științifică, București, 1970

Călători străini despre Țările Române, Ed. Științifică, București, 1973

Călători străini despre Țările Române, Ed. Științifică, București, 1976

b. Articole

***, „Restaurarea casei Schuller din Mediaș", în *Arhitectura*, nr. 2/2002, pp. 56-58

***, „Refuncționalizarea și extinderea școlii Hermann Oberth", în *Arhitectura*, nr. 2/2002, pp. 14-18

***, „Excursie de studii organizată de Direcția Monumentelor Istorice", în *Buletinul Monumentelor Istorice*, anul XL, nr. 1/1971, pp. 76-79

AVRAM, Alexandru, „Dezvoltarea arhitectonică a oraşului medieval Mediaş oglindită în imagini de epocă", în *Turnul Trompeţilor (1550-2000) – Der Trompeterturm (1550-2000)*, Mediaş, 2000

AVRAM, Alexandru, „Topografia monumentelor din centrul istoric al orașului Mediaș", în *Artă românească. Artă europeană. Centenarul Virgil Vătășianu*, Oradea: ed. Muzeului Țării Crișurilor, 2002

BUCUR, Ioan, Centrul istoric Mediaș. Protecția și punerea în valoare a anasamblului în perioada 1990-2000, în *Turnul Trompeţilor (1550-2000) – Der Trompeterturm (1550-2000)*, Mediaş, 2000

DRĂGUŢ, Vasile, „Picturile murale de la Mediaș, o importantă recuperare pentru istoria artei transilvănene (biserica evanghelică Sf. Margareta)", în *Revista muzeelor și monumentelor – Monumente istorice și de artă*; Anul XLV; nr. în TOM: 2; anul 1976, pag. 11-22

FABINI, Hermann, „Restaurarea unui valoros monument al arhitecturii civile din timpul Renașterii din Transilvania: Casa Schuller din Mediaș", în *Revista muzeelor și monumentelor – Monumente istorice și de artă*; Anul XLV; nr. în TOM: 1; anul 1976, pp. 39-42

FABINI, Hermann, „Lucrările de restaurare la biserica Sf. Margareta din Mediaș", în *Turnul Trompeţilor (1550-2000) – Der Trompeterturm (1550-2000)*, Mediaş, 2000.

GRECEANU, Eugenia, „Realizări privind protecția unor centre istorice din sudul Transilvaniei (1960-1972" în *Buletinul Monumentelor Istorice*, anul XLII, nr. 1/1973, pp. 41-48

GUTTMANN, Szabolcz, „Restaurarea zidurilor de fortificație medievală din municipiul Mediaș după 1990", în *Turnul Trompeţilor (1550-2000) – Der Trompeterturm (1550-2000)*, Mediaş, 2000.

MĂRCULEȚ, Vasile, „Urbanism local în secolul al XVII-lea. Medieşul văzut de călătorul turc Evliya Celebi – Lokaler Urbanismus im XVII. Jahrhundert. Mediasch vom türkischen Reisenden Evliya celebi gesehen", în *Turnul Trompeţilor (1550-2000) – Der Trompeterturm (1550-2000),* Mediaş, 2000.

PLAJER, Dietmar, „Biserica Sf. Margareta din Mediaș și castelul care o înconjoară", în *Turnul Trompeţilor (1550-2000) – Der Trompeterturm (1550-2000)*, Mediaş, 2000.

TĂNASE, Michel, „Piața orașului Mediaș: un exemplu tipic de piață `evolutivă`", în Historia Urbana, nr. 1/1994, pp. 51-70

TĂNASE, Michel, „Franciscanii si piariștii la Mediaș. De la structuri urbane și parcelare la relații instituționale”, în Historia Urbana, nr. 1-2/2000, pp. 187-204

ȚIPLIC-CRÎNGACI, Maria Emilia, Considerații istorice privind Târgul Sf. Margareta din Mediaș, în *Imagini din istoria orașului Mediaș*, Bibliotheca historica Mediensis, VIII, Mediaș, 2004

c. Studii **și pro**iecte

- Plan Urbanistic General și Regulamentul Local de Urbanism, Municipiul Mediaș, Județul Sibiu, Beneficiar: Primăria Municipiului Mediaș, Proiectant general: S.C. BLOM ROMÂNIA SRL, Proiectant de specialitate: S.C. VERTEX PROIECT SRL, S.C. RAUMPLAN DESIGN S.R.L., nov. 2011
- Plan Urbanistic de Detaliu – „Reabilitare/modernizare străzi centru istoric, municiiul Mediaș”, Benenficiar: Municipiul Mediaș, jud. Sibiu, Proiectant: S.C. COSTIN ȘI VLAD BIROU DE PROIECTARE S.R.L., 2018
- Studiu geotehnic – „Reabilitare/modernizare străzi centru istoric, municiiul Mediaș”, Beneficiar: S.C. COSTIN ȘI VLAD BIROU DE PROICTARE S.R.L., Proiectant de specialitate: SC ARC GEOSTUDIES SRL-D, Cluj-Napoca, 06.2018
- Mediaș, Piața Ferdinand I, Studiu de fundamentare privind patrimoniul arheologic, Beneficiar: Primăria municipiului Mediaș, Proiectant: ARHEISB CONSULTING SRL., dr. Cristinel Platos, arheolog specialist atestat Ministerul CUlturii Sibiu, 2020
- Raport de evaluare de teren – diagnostic arheoogic, Evaluarea potențialului arheologic în Mediaș – Piața Regele Ferdinand I – zona parcului, pe terenul identificat prin CF 114327, Beneficiar: Primăria municipiului Mediaș, Proiectant: Muzeul Astra, Complexul Național Muzeal Astra, Sibiu, 2020
- Studiu Peisagistic, „Reabilitare/modernizare străzi centru istoric, municipiul Mediaș, Beneficiar: S.C. COSTIN ȘI VLAD BIROU DE PROICTARE S.R.L., Proiectant: peisagist Andreea Pop, peisagist Alexandru Moldovan, 2020

I.1.3. Nor**mative şi legislaţi**e în vigoare

a. Legi

- Legea 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcţii, republicată, cu modificările ulterioare
- Legea 5/2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului naţional – Secţiunea a III-a – zone protejate, publicată în M.Of. 152/2000
- Legea 350/2001 privind amenajarea teritoriului şi urbanismul publicată în M. Of. 373/2001, cu modificăriule şi completările ulterioare
- Legea 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice republicată în M. Of. 373/2006
- Ordonanţa Guvernului nr. 43/2000 privind protecţia patrimoniului arheologic şi declararea unor situri arheologice ca zone de interes naţional, aprobată cu modificări prin Legea 378-2001, cu modificările ulterioare publicată în M. Of. 394/2001

b. R**eglementări tehnic**e

- GM 009-2000, Ghid privind metodologia de elaborare și conținutul-cadru al planului urbanistic de detaliu, OMLPAT nr. 37/N/08.06.2000, M. Of. P I, nr. 345/25.07.2000

c. Ordine ministeriale

- Ordin al Ministrului Culturii şi Cultelor nr. 2260 din 18/04/2008 privind aprobarea Normelor metodologice de clasare si inventariere a monumentelor istorice Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 540 din 17/07/2008
- Ordinul Ministrului Transporturilor, Construcţiilor Şi Turismului nr. 562/ 2003 pentru aprobarea Reglementării tehnice „Metodologie de elaborare şi conţinutul cadru al documentaţiilor de urbanism pentru zone construite protejate (PUZ), Monitorul Oficial al României, Partea I, Nr.125 bis din 11.II.2004

d. Sursele privind **evidenţa şi** prot**ecţia patrimoniulu**i arhitectural

- Lista Monumentelor de cultură de pe teritoriul R.P.R., listă stabilită prin Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1160/23.06.1955[191]; Lista Monumentelor Istroice 1992, CIMEC
- Lista Monumentelor Istorice 2004, Ministerul Culturii și Cultelor, Institutul Național al Monumentelor Istorice;
- Lista Monumentelor Istorice 2010, Județul Sibiu, Ministerul Culturii şi Patrimoniului Naţional, publicată în M.Of., Partea I, nr. 670 bis, 2010.
- Lista Monumentelor Istorice 2015, Județul Sibiu, Ministerul Culturii, publicată în M. Of., Partea I, Nr. 113 bis / 15.II.2016
- Repertoriul Arheologic Naţional, Ministerul Culturii şi Patrimoniului Naţional, ran.cimec.ro

Web: https://arhitectura-1906.ro/2012/10/pietele-publice-iesene-factor-structurant-al-spatiului-urban/
Sursa fotografiilor: sursele citate, autorii studiului – cercetare de teren

[191] Cezara Mucenic, *Legislația privind monumentele istorice din România 1892-1992, Studiu comparativ* în Revista Monumentelor Istorice nr. 2/1992, Anul LXI, http://www.revistamonumenteloristorice.ro/fisiere/RMI_1992_2_003.pdf

Lista figurilor

Fig. 1. Zona studiată – Plan de situație existent. Sursa: „Reabilitare/Modernizare străzi centru istoric, municipiul Mediaș", Beneficiar: Municipiul Mediaș, S.C. COSTIN ȘI VLAD BIROU DE PROIECTARE S.R.L., nov. 2018
Fig.2. Panou de altar al Bis. Ev. din com Târnava (fostă Proştea Mare). Azi în colecția Muzeul Național Brukenthal.
Fig. 3. Gravură realizată de către Hans Jacob Schollenberger, 1666
Fig. 4. Gravură realizată de către Georg Kreckwitz, 1688
Fig. 5. litografia realizată în anul 1736 de către Johann Blössing
Fig. 6. Plan realizat de către Giovanni Morando Visconti. 1699.
Fig. 7. Plan realizat de către Giovanni Morando Visconti, cu propunerea construirii sistemului bastionar, 1705
Fig. 8. Litografie realizată de către Johann Blössing, 1736
Fig. 9. Plan general al oraşului Mediaş realizat de către Johann Konrad von Weiss, 1736
Fig. 10. Plan general al oraşului Mediaş realizat de către Hauptmann Theumern. 1750
Fig. 11. Plan general al orașului Mediaș unde sunt vizibile zonele mlăștinoase. Viena, 1747
Fig. 12. Planul Bisericii Sf. Margareta și al *castelului* (după Greceanu 1968, p. 29)
Fig. 13. Reprezentarea orașului Mediaș pe Josephinische Landaufnahme.1769-1773. Planul marchează și poziția vechii Biserici Sf. Nicolae.
Fig. 14. Imagine a Halei de Comerț din Piața Mare / Grosser Marktplatz. (1854)
Fig. 15. Mediaș - Piața Regele Ferdinand I cu imaginea Halei de Comerț. 1865 (foto: Ludwig Schuller)
Fig. 16. Mediaș - Piața Regele Ferdinand I. 1880 (grafică: Adam Slowikowski)
Fig. 17. Imagine a Pieței Mari cu „stâlpul infamiei", 1854
Fig. 18. Plan pentru amenajarea parcului din Piața Regele Ferdinand I, 11 februarie 1949
Fig. 19. Canalul văii Moșnei, plan general și Piața Regele Ferdinand I
Fig. 20. Canalul văii Moșnei, str. L. Roth
Fig. 21. Canalul văii Moșnei, str. I. G Duca
Fig. 22. Plan al sistemului de canalizare din anul 1912
Fig. 23. Secțiune a sistemului de canalizare din anul 1912
Fig. 24. Alinierea str. St. L. Roth, 1933
Fig. 25. Evoluția zonei studiate în raport cu centrul istoric și cu ansamblul fortificațiilor orașului (sec. XIII-XVI)
Fig. 26. Situația clădirilor statului, 1930
Fig. 27. Planul orașului Mediaș, 1941
Fig. 28. Planul orașului Mediaș, intravilanul, 1943
Fig. 29. Planul orașului Mediaș, arătând rețeaua străzilor, 1943
Fig. 30. Piața Republicii (Regele Ferdinand I), cablul telefonic, 1952
Fig. 31. Planul orașului Mediaș, cu Rețeaua Străzilor, Parcelarea Olga Bancic și După Stejari, 1952
Fig. 32. Machetă cu soluția câștigătoare de amenajare a pieței
Fig. 33. Propuneri pentru zona turnului de est și partea a zidului de fortificație medievală
Fig. 34. Localizarea cercetărilor arheologice din Centrul istoric al Mediașului
Fig. 35. Analiza parcelarului, situația existentă
Fig. 36. Piața regele Ferdinand I, nr. 4-10
Fig. 37. Piața regele Ferdinand I, nr. 11-15
Fig. 38. Piața regele Ferdinand I, nr. 16-18
Fig. 39. Piața regele Ferdinand I, nr. 27-29
Fig. 40. Piața regele Ferdinand I, nr. 30, 31, 1-3
Fig. 41. Str. I. G. Duca nr. 1-9
Fig. 42. Str. I. G. Duca nr. 11-19
Fig. 43. Str. I. G. Duca nr. 21-31a
Fig. 44. Str. I. G. Duca nr. 8-10
Fig. 45. Str. I. G. Duca nr. 12-18
Fig. 46. Str. I. G. Duca nr. 20-28
Fig. 47. Str. I. G. Duca nr. 30-42
Fig. 48. Str. Nicolae Iorga nr. 1-7

Fig. 49. Str. Nicolae Iorga nr. 9-25
Fig. 50. Str. Nicolae Iorga nr. 27-2
Fig. 51. Str. Nicolae Iorga nr. 27-41
Fig. 52. Str. Nicolae Iorga nr. 6-16
Fig. 53. Str. Nicolae Iorga nr. 18-30
Fig. 54. Str. St. L. Roth nr. 3-13
Fig. 55. Str. St. L. Roth nr. 15-21
Fig. 56. Str. St. L. Roth nr. 2-6
Fig. 57. Str. St. L. Roth nr. 8-14
Fig. 58. Str. Petöfi Sandor nr. 1A
Fig. 59. Str. Petöfi Sandor nr. 3-13
Fig. 60. Str. Petöfi Sandor nr. 2-16
Fig. 61. Str. Petöfi Sandor nr. 2, 18-22
Fig. 62. Fronturi (rosu – continue; albastru – discontinue, dar cu aspect continuu datorită porților săsești)
Fig. 63. Schița parcului din Piața Regele Ferdinand I; sursa: arhiva personală Maria Rusu, fiica grădinarului Dumitru Călburean
Fig. 64.Piața Regele Ferdinand I
Fig. 65. Piața Regele Ferdinand I
Fig. 66. Trama stradală istorică – zona de studiu: Str. I.G. Duca, str. Nicolae Iorga, str. L. Roth, str. Petöfi Sandor
Fig 67. Câmpul vizual în plan vertical în funcție de distanța la care se află observatorul și câmpul vizual în plan orizontal
Fig 68. Sinteza analizei de vizibilitate a frontului de nord (stânga) și a frontului de est (dreapta)
Fig 69. Sinteza analizei de vizibilitate a frontului de sud (stânga) și a frontului de vest (dreapta)
Fig 70. Sinteza analizei de vizibilitate a Castelului (stânga) și a Castelului împreună cu frontul de nord (dreapta)
Fig. 71. Perpectivă din str. St. L. Roth a siluetei Castelului, frontul de nord, se percepe parțial
Fig. 72. Perpectivă din Piața Regele Ferdinand I a siluetei Castelului și a frontului de nord
Fig. 73. Vedere panoramică la nivel pictural din Piața Regele Ferdinand I a ansablului Castelului și a frontului de nord. Prezența vegetației din planul îndepărtat împiedică perceperea arhitecturii ansamblului.
Fig. 74. Vederi de ansamblu din Piața Regele Ferdinand I a Castelului și a frontului de nord, se remarcă faptul că frontul nu poate fi perceptul integral dintr-o singură privire. Înălțimea vegetației și volumul coroanei acoperă fațadele clădirilor.
Fig. 75. Vederi de detaliu a frontului de nord
Fig. 76. Vederi la nivel pictural Castelului și a frontului de nord
Fig. 77. Vederi de ansamblu ale "Castelului" și frontului de nord, se remarcă faptul că frontul nu poate fi perceptul integral dintr-o singură privire vegetația actuală fragmetează vederea frontului.
Fig. 78. Perspective de ansamblu din Piața Regele Ferdinand I asupra ansamblului Castelului și a frontului de nord
Fig. 79. Perspective de detaliu din Piața Regele Ferdinand I asupra ansamblului Castelului
Fig. 80. Perspective din str. I.G. Duca; str. I.G. Duca; str. Nicolae Iorga
Fig. 81. Vedere panoramică asupra pieței și străzilor studiate, din Turnul Trompeților

Lista tabelelor

Tabel nr. 1. Evoluția denumirilor străzilor din zona de studiu
Tabel nr. 2. Situri arheologice din zona de studiu
Tabel nr. 3. Analiza tramei stradale – situația actuală
Tabel nr. 4. Monumente istorice protejate conf. L. nr. 422/2001
Tabel nr. 5. Imobile propuse pentru clasare cf. PUZ Zona centrală
Tabel nr. 6. Imobile sau fragmente de imobile cu calități ambientale cf. PUZ Zona Centrală
Tabel nr. 7. Spații publice protejate
Tabel nr. 8. Alte elemente protejate
Tabel nr. 9. Potențialul de dezvoltare a fiecărei subzone